

ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ
імені ІВАНА БОБЕРСЬКОГО
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

ЛИСЕЙКО КОСТЯНТИН ВОЛОДИМИРОВИЧ

УДК 796.31/.32(1-24)(477.86)(043.3)

ДИСЕРТАЦІЯ
**РОЗВИТОК ІГРОВИХ ВИДІВ СПОРТУ В ТЕРИТОРІАЛЬНИХ
ГРОМАДАХ ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

017 Фізична культура і спорт, 01 Освіта/Педагогіка

Подається на здобуття ступеня доктора філософії.

Дисертація містить результати власних досліджень.

Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання
на відповідне джерело

К.В. Лисейко

Наукові керівники:

Яців Ярослав Миколайович,

кандидат педагогічних наук, професор

Пітин Мар'ян Петрович,

доктор наук з фізичного виховання і спорту, професор

Львів – 2023

АНОТАЦІЯ

Лисейко К. В. **Розвиток ігрових видів спорту в територіальних громадах Івано-Франківської області.** – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 017 Фізична культура і спорт, галузь знань 01 Освіта/Педагогіка, Львівський державний університет фізичної культури імені Івана Боберського. Львів, 2023.

У кваліфікаційній роботі подано вирішення актуального науково-практичного завдання щодо з'ясування передумови та обґрунтування напрямків розвитку ігрових видів спорту на теренах Івано-Франківської області в умовах децентралізації влади, що пов'язане з наявними соціально-економічними змінами в Україні, підвищенням повноважень органів місцевого самоврядування (територіальних громад) й необхідністю формування здорової громади, популяризації засобів фізичної культури і спорту серед населення шляхом сталого підтримання механізмів розвитку масових та популярних ігрових видів спорту.

Процеси децентралізації визначають важливість об'єднаних територіальних громад на місцевому рівні впливати на сферу фізичної культури і спорту. При цьому зберігаються пріоритети гармонійного розвитку населення різних вікових та інших соціальних груп, підвищення спортивних результатів та підвищення залученості різних груп населення до активного дозвілля й занять фізичною культурою і спортом. Найбільш популярною групою видів спорту серед населення є ігрові види спорту.

Мета дослідження: з'ясувати передумови та обґрунтувати напрямки розвитку ігрових видів спорту на теренах Івано-Франківської області в умовах децентралізації влади.

Для реалізації дослідження було вирішено такі завдання:

1. Визначити сутність, передумови формування та особливості розвитку спорту загалом та окремих видів спорту на різних рівнях управління сферою фізичної культури і спорту.

2. Визначити структуру та зміст нормативно-правового та програмно-нормативного підґрунтя діяльності суб'єктів розвитку ігрових видів спорту на місцевому рівні в Івано-Франківській області.

3. Встановити динаміку основних показників розвитку ігрових видів спорту в Івано-Франківській області.

4. Обґрунтувати напрямки розвитку ігрових видів спорту в територіальних громадах Івано-Франківської області.

У першому розділі «Сутність та передумови формування ігрових видів спорту за різних форм управління сферою фізичної культури і спорту» узагальнено наукову інформацію з визначення особливостей процесів децентралізації в сфері фізичної культури і спорту України, виявлено наукове обговорення розвитку ігрових видів спорту в Україні та визначено проблеми та перспективи розвитку ігрових видів спорту в загальнонаціональному, регіональному та місцевому контекстах.

Встановлено, що подальший розвиток сфери фізичної культури і спорту України повинен відбуватися в умовах адаптування діяльності до ринкових умов та переорієнтації з урахуванням зростаючої ролі громад на місцях. Зміни в управлінській системі держави, децентралізація у сфері фізичної культури пов'язані оновленням діяльності органів управління й наявність цільової програми розвитку, взаємодією органів державної влади та місцевого самоврядування з громадськими організаціями. Фізкультурно-спортивна діяльність повинна розглядатися з позицій соціально-економічної значущості, організаційно-суб'єктної взаємодії при комплексному функціонуванні взаємозв'язаних елементів цього процесу на рівні окремих адміністративно-територіальних одиниць.

У другому розділі «Методи та організація дослідження» подано загальну характеристику використаних методів дослідження: теоретичний аналіз та

узагальнення, аналіз документальних матеріалів, метод експертного оцінювання та методи математичної статистики. Конкретизовано їхнє застосування в межах зазначеного дослідження. Організація дослідження передбачала чотири етапи з вересня 2019 до квітня 2023 року.

У третьому розділі «Основні показники розвитку ігрових видів спорту в Івано-Франківській області» розгорнуто представлено зміст цільових соціальних програм розвитку фізичної культури та спорту; проведено вивчення базових показників розвитку ігрових видів спорту в Івано-Франківській області за 2019–2021 роки, серед яких показники виконання нормативів КМС та I розряду спортсменами з ігрових видів спорту. Окрім цього визначено динаміку структуру пріоритетних видів спорту (за 2017–2022 роки) та динаміку запланованої кількості спортивних змагань та навчально-тренувальних зборів з ігрових видів спорту в Івано-Франківській області (за 2020–2022 роки).

Визначення динаміки основних показників розвитку ігрових видів спорту в Івано-Франківській області вказало, що:

- упродовж 2019–2021 років найбільша кількість навчальних груп та спортсменів на різних етапах багаторічного вдосконалення наявна у футболі (324-223 груп), волейболі (101-95 груп), баскетболі (77-31 груп) та настільному тенісі (54-61 груп);
- спостерігається чітка негативна динаміка кількості спортсменів, зайнятих в ігрових видах спорту при переході від одного до іншого рівня спортивної майстерності;
- наявна варіативність виконання розрядних вимог на рівні масового спорту з вищими значеннями у 2020 (123 КМС та 46 – I р.) та 2018 (104 – КМС та 22 – I р.) та нижчими у 2019 (33 – КМС та 10 – I р.) і 2021 (26 КМС та 33 – I р.), що становило від 27,92 до 52,65% загальної усіх спортсменів, які виконали вимоги спортивних розрядів КМС та I р. у поточному році;
- упродовж 2017–2022 років традиційно до пріоритетних видів спорту в Івано-Франківській області входили баскетбол, настільний теніс, волейбол та в окремі роки (2017, 2021, 2022) – футбол;

- спостерігалось поступове знижувалася кількості відділень з пріоритетних ігрових видів спорту в Івано-Франківській області з 138 відділень (2017) до 94 відділення (2020) з подальшим різким збільшенням до 146 відділень (2021);
- упродовж 2020–2022 років найбільші частки загальної кількості заходів припали на теніс настільний (23,1% – 2020 р., 21,1% – 2021 та 23,9% – 2022) та футбол (20,8% – 2020 та 21,1% відповідно в 2021 р.).

У четвертому розділі «Обґрунтування перспективних напрямків розвитку ігрових видів спорту в Івано-Франківській області» на підставі застосування інформативних методик та експертного опитування було з'ясовано проблеми та переваги зовнішнього середовища для діяльності федерацій з ігрових видів спорту в Івано-Франківській області (методика PEST), пріоритетні проблеми й перспективи розвитку та забезпечення діяльності федерацій (методика SWOT) та основні цілі (короткострокові та довгострокові) у діяльності федерацій з ігрових видів спорту в Івано-Франківській області (методики SMART). На підставі цього проведено обґрунтування перспективних напрямків діяльності суб'єктів із розвитку ігрових видів спорту в Івано-Франківській області.

Серед переваг зовнішнього середовища визначено популяризацію здорового способу життя, діяльність керівництва федерації з видів спорту, будівництво спортивних об'єктів, оптимізацію системи оподаткування, активність батьків, впровадження світових практик та цифровізацію та серед недоліків – воєнну агресія з боку рф та військовий стан в Україні, вертикальну систему управління, політичний піар та корупцію, недостатність фінансування, інфляцію та економічну кризу, зниження соціального зацікавлення та відсутність інновацій.

Перспективи розвитку ігрових видів спорту в Івано-Франківській області пов'язані з сильними сторонами діяльності (традиціями та досвідом роботи федерацій, наявністю кваліфікованих кадрів, підвищенням кваліфікації, чітким планом роботи та програмами розвитку, масовістю виду спорту, співпрацею з іншими суб'єктами та створенням соціальних програм і проєктів) та можливостями (розширення діапазону учасників змагань та їх кваліфікації,

висвітлення діяльності, участь в міжнародних проєктах та програмах, впровадження інновацій, залучення меценатів та спонсорів, покращення матеріально-технічного забезпечення, якісна селекційна робота, стимулювання ефективної діяльності).

Проблеми розвитку ігрових видів спорту в Івано-Франківській області сконцентровані у слабких сторонах діяльності (відсутність фінансування та мотивації, відсутність постійних партнерів та інвесторів, роботи з медіа, складність взаємодії з гілками влади, високе навантаження на учасників, недосконалі роботи осередків, недостатність матеріально-технічного, правового та методичного забезпечення) та загрозах (продовження (загострення) воєнних дій, нестабільність соціально-економічного стану та відсутність державної підтримки, жорсткий контроль діяльності, соціально-психологічне напруження, пандемія та дистанційні форми роботи, низький рівень готовності інфраструктури, неефективний менеджмент).

Визначено, що на тлі найбільш вагомих короткострокових цілей (збільшення кількості та стабільність проведення змагань, збільшення кількості учасників, розвиток дисциплін виду спорту, розробка проєктів, популяризація та покращення висвітлення в ЗМІ, удосконалення структури та функціонування федерацій з ігрових видів спорту) та довгострокових цілей (покращення матеріально-технічної бази, якісна організація роботи осередків федерацій в територіальних громадах, налагодження партнерства, висвітлення роботи в ЗМІ, зацікавлення молоді та дітей), подальші напрямки розвитку ігрових видів спорту в територіальних громадах Івано-Франківської області тісно пов'язані з реалізацією якісної маркетингової діяльності, активізацією залучення засобів масової комунікації та забезпечення фінансування через механізми меценатства, спонсорства та фандрайзингу.

У п'ятому розділі «Аналіз та узагальнення результатів дослідження» проведено аналізування, обговорення та узагальнення даних, отриманих на різних етапах дослідження, а також їх зіставлення з науковими результатами фахівців галузі.

Наукова новизна:

- *уперше* визначено структуру, зміст та ефективність діяльності суб'єктів розвитку ігрових видів спорту Івано-Франківській області в умовах децентралізації влади в Україні. Визначено зміст цільових соціальних програм розвитку фізичної культури та спорту, структуру пріоритетних видів спорту та базові показники розвитку ігрових видів спорту в Івано-Франківській області (динаміку кількості навчальних груп та спортсменів на різних етапах багаторічного вдосконалення й різної кваліфікації, фахівців залучених до підготовки спортсменів в ігрових видах);

- *уперше* визначено проблеми та переваги зовнішнього середовища, перспективи розвитку та забезпечення й виокремлено основні цілі (короткострокові та довгострокові) у діяльності федерацій з ігрових видів спорту в Івано-Франківській області;

- *удосконалено* обґрунтування напрямків розвитку ігрових видів спорту на місцевому рівні, що передбачають реалізацію якісної маркетингової діяльності, активізацію залучення засобів масової комунікації та забезпечення фінансування через меценатство, спонсорство та фандрайзинг суб'єктами розвитку ігрових видів спорту в територіальних громадах Івано-Франківської області;

- *удосконалено* наукові дані про структуру та зміст нормативно-правового та програмно-нормативного забезпечення діяльності міських та обласних спортивних федерацій, громадських організацій, спортивних клубів у напрямку розвитку ігрових видів спорту;

- *набули подальшого розвитку* відомості про сутність, передумови та особливості впливу чинників об'єктивного та суб'єктивного характеру на розвиток ігрових видів спорту на теренах Івано-Франківської області при різних формах організації управління фізичною культурою та спортом.

Практичне значення роботи полягало в теоретичному та емпіричному обґрунтуванні шляхів розвитку ігрових видів спорту із урахуванням чинників соціально-економічного розвитку країни на місцевому рівні, розробці та

експертній перевірці напрямків розвитку ігрових видів спорту в умовах децентралізації влади (на прикладі Івано-Франківської області); з'ясуванні особливостей діяльності організаційних структур Івано-Франківщини (державного та громадського підпорядкування) щодо розвитку ігрових видів спорту.

Результати дослідження впроваджено в діяльність Управління спорту та молодіжної політики Івано-Франківської обласної адміністрації, Івано-Франківської обласної асоціації футболу, Федерації настільного тенісу Івано-Франківської області, та Федерації волейболу Івано-Франківської області; освітній процес здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти зі спеціальності 017 Фізична культура і спорту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, про що свідчать відповідні акти впровадження.

Ключові слова: розвиток, ігрові види спорту, напрямки, аналізування, ефективність, показники, децентралізація, регіон.

ABSTRACT

Lyseiko K.V. **Game sports development in territorial communities of Ivano-Frankivsk region.** – Qualifying scientific work on manuscript rights.

Dissertation for the Doctor of Philosophy degree in specialty 017 Physical culture and sport, 01 Education/Pedagogy, Ivan Boberskyi Lviv State University of Physical Culture. Lviv, 2023.

The qualifying work presents a solution to the actual scientific and practical task of clarifying the prerequisites and substantiating the directions of game sports development in Ivano-Frankivsk region in conditions of power decentralization, which is closely connected with current social-economic changes in Ukraine, and consequently increases the powers of local governmental authorities (territorial communities) as well as the need to form a healthy community, popularize the means

of physical culture and sports among population by maintaining the mechanisms of development of public and popular game sports.

Decentralization processes determine the importance of united territorial communities to influence physical culture and sports at the local levels. At the same time, the priorities of the harmonious development of various age groups populations and other social groups, the improvement of sports results, and the increase of involvement of different population groups in active leisure time and physical education and sports are maintained. The most popular group of sports among the population is game sports.

The purpose of the research is to find out the prerequisites and substantiate the directions of game sports development in Ivano-Frankivsk region in the conditions of decentralization of power.

To implement the research, the following tasks have been solved:

1. To determine the essence, formation prerequisites, and specifics of the sports development in general and individual sports at different levels of managing of physical culture and sports.

2. To determine the structure and content of both legal and programming basis for the activity of subjects for game sports development at local level in Ivano-Frankivsk region.

3. To establish the dynamics of the main indicators of game sports development in Ivano-Frankivsk region.

4. To substantiate the directions of game sports development in territorial communities of Ivano-Frankivsk region.

In the first chapter "Essence and prerequisites of game sports formation with different forms of physical culture and sports managing" the scientific information for determining the peculiarities of decentralization processes of physical culture and sports in Ukraine is summarized, a scientific discussion of game sports development in Ukraine is revealed, both problems and prospects for game sports development in national, regional and local contexts are specified.

It was established that further development of physical culture and sports in Ukraine should take place in conditions of adaptation of activities to modern market conditions. The direction should be determined taking into account the growing role of local communities. Changes in the state management system and decentralization of physical culture are connected with the renewal of activities of management bodies and the existence of targeted development programs, the interaction of state authorities and local governments with public organizations. Physical culture and sports activity should be considered from the standpoint of social-economic significance, and organizational-subject interaction with the complex functioning of interconnected elements of this process at the level of individual administrative-territorial units.

The second chapter "Methods and organization of the research" provides a general description of used research methods: theoretical analysis and generalization, analysis of documentary materials, the method of expert evaluation and methods of mathematical statistics. Their application within the scope of the current study is specified. The organization of the research included four stages from September 2019 to April 2023.

In the third chapter "Main indicators of game sports development in Ivano-Frankivsk region", the content of targeted social programs for physical culture and sports development is presented in detail; we have studied basic indicators of game sports development in Ivano-Frankivsk region for 2019–2021, including indicators of compliance with candidate for Master of Sport standards as well as the first rank athletes of game sports. In addition, we have determined the structure of sports priority (for 2017–2022) and the dynamics of planned number of sports competitions as well as educational and training meetings of game sports in Ivano-Frankivsk region (for 2020–2022)

While determining the dynamics of the main indicators of game sports development in Ivano-Frankivsk region we have specified the following:

- during 2019–2021, the largest number of training groups and athletes at various stages of multi-year improvement can be seen in football (324-223 groups),

volleyball (101-95 groups), basketball (77-31 groups) and table tennis (54-61 groups);

- there is a clear negative trend in the number of athletes engaged in game sports when moving from one level of sportsmanship to another;

- there is variability in the fulfillment of grade requirements at the level of mass sports with higher numbers in 2020 (123 Candidates for Master of Sport and 46 - Ist rank athletes) and 2018 (104 Candidates for Master of Sport and 22 - Ist rank athletes) and lower numbers in 2019 (33 - Candidates for Master of Sport and 10 - Ist rank athletes) and 2021 (26 Candidates for Master of Sport and 33 – Ist rank athletes); which is appr 27.92% - 52.65% of total number of all athletes who met the requirements of Candidates for Master of Sport standards and I rank athletes in the current year;

- during 2017–2022, in Ivano-Frankivsk region, sports priority traditionally included basketball, table tennis, volleyball, and during some years (2017, 2021, 2022) - football;

- there has been a gradual decrease in the number of branches of game sports priority in Ivano-Frankivsk region from 138 branches (2017) to 94 branches (2020) with a further sharp increase to 146 branches (2021);

- during 2020–2022, the largest ratio numbers of the events conducted, have been table tennis (23.1% - in 2020, 21.1% - in 2021 and 23.9% - in 2022) and football (20.8% - in 2020 and 21.1% respectively in 2021).

In the fourth chapter "Substantiation of prospects for game sports development in Ivano-Frankivsk region", based on the informative methods and expert survey, the problems and advantages of the external environment for the activity of game sports federations in Ivano-Frankivsk region (PEST methodology) have been clarified. Also, the prior problems and prospects for the development and maintenance of federations activities (SWOT methodology) and the main goals (short-term and long-term) for the activities of game sports federations in the Ivano-Frankivsk region (SMART methodology) have been determined. On the basis of the above-mentioned indicators,

the prospective directions of activity of subjects for game sports development in Ivano-Frankivsk region have been substantiated.

The advantages of external environment have been identified as follows: popularization of healthy lifestyle, activities of sports federation management, construction of sports facilities, optimization of taxation system, parents activities, implementation of world practices and digitalization. The disadvantages are: military aggression of the Russian Federation and martial law in Ukraine, vertical management system, political PR and corruption, insufficient funding, inflation and economic crisis, declining social interest and lack of innovation.

The prospects for game sports development in Ivano-Frankivsk region are related to strong points of activities, such as: traditions and work experience of federations, qualified staff presence, professional development, a clear work plan and programs development, the mass of sports, cooperation with other entities and creation social programs and projects; the opportunities include: expansion of the range of competition participants and their qualifications, highlighting the activities, participation in international projects and programs, implementation of innovations, involving patrons and sponsors, improvement of funding and technical support, qualified selected work, stimulation of effective activities.

The problems of game sports development in Ivano-Frankivsk region are connected with the weak aspects of the activities, they are: lack of funding and motivation, lack of permanent partners and investors, bad communication with mass media, difficulties of interaction with branches of government, high load on participants, imperfect work of small local centers, insufficient material and technical as well as legal and methodical support; Also, the following threats can be watched: continuation (escalation) of military actions, instability of social-economic situation and lack of state support, strict control of activities, socio-psychological stress, pandemic and remote work, low level of infrastructure readiness, inefficient management.

It has been determined the most important short-term goals, that are: increasing the number and stability of competitions, increasing number of participants,

developing sports disciplines, developing projects, popularizing and improving mass media involvement, improving the structure and functioning of game sports federations;

And long-term goals are: improvement of funding and technical base, high-quality organization of federations' works in territorial communities, establishment of partnerships, interest raise of youth and children. The study sustains that further directions of game sports development in the territorial communities of Ivano-Frankivsk region are closely related to implementing high-quality marketing activities, high involvement of mass media as well as funding provision through patronage, sponsorship, and fundraising.

In the fifth chapter "Analysis and generalization of research results", we have made the analysis, discussed and generalized the data obtained at various stages of the research, as well as we made the comparison with the scientific results of the field specialists.

Scientific innovation:

- *for the first time*, the structure, content and effectiveness of the activities of game sports development in Ivano-Frankivsk region in the conditions of the decentralization of power in Ukraine have been determined. The content has been approved for targeted social programs of physical culture and sports development, as well as the structure of priority sports and the basic indicators of game sports development in Ivano-Frankivsk region has been composed which include dynamics of the number of training groups and athletes at various stages of multi-year improvement and various qualifications, specialists involved in the training of athletes in game sports;

- *for the first time*, the problems and advantages of the external environment, prospects for development and support have been specified; and the main goals (short-term and long-term) in the activity of game sports federations in Ivano-Frankivsk region have been approved;

- *the scientific data have been improved* for structure and content of legal and programming support for the activities of city and regional sports federations, public organizations, and sports clubs for game sports development;

- *the scientific data have been improved* for directions of game sports development at local level have been substantiated, which involve implementation of qualified marketing activities, activation of mass media attracting and funding provision through patronage, sponsorship and fundraising by the subjects of game sports development in territorial communities of Ivano-Frankivsk region;

- *further* development has been obtained for essence data, prerequisites and peculiarities of the influence of factors of objective and subjective nature on game sports development in Ivano-Frankivsk region under various forms of organization management of physical culture and sports.

Practical value of the research consisted of: theoretical and empirical substantiation of the ways of game sports development, taking into consideration the factors of social-economic development of the country at the local level; the development and expert verification of the directions of game sports development in conditions of decentralization of power (as the example Ivano-Frankivsk region has been studied); the peculiarities of the activities of the organizational structures in Ivano-Frankivsk region (state and public subordinates) regarding the game sports development.

Research results were implemented into activities Department of Sports and Youth Policy of Ivano-Frankivsk Oblast Administration, Ivano-Frankivsk Oblast Football Association, Ivano-Frankivsk Oblast Table Tennis Federation, and Ivano-Frankivsk Oblast Volleyball Federation; for the educational process of applicants of the first level of higher education (bachelor degree) on the specialty 017 Physical culture and sports of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, which have been proved by the relevant acts of implementation.

Key words: development, game sports, directions, analysis, efficiency, indicators, decentralization, region.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА

Наукові праці, в яких опубліковано основні наукові результати дисертації:

1. Лисейко КВ, Яців ЯМ, Пітин МП. Зміст наукового обговорення розвитку ігрових видів спорту в Україні в умовах децентралізації. В: Тимошенко ОВ, редактор. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 15, Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). Зб. наук. пр. Київ; 2021;12(144)21, с. 84–90. *Особистий внесок здобувача полягає у нагромадженні наукової інформації та її інтерпретації.*

2. Лисейко К, Яців ЯМ. Розвиток спортивних ігор у територіальних громадах Івано-Франківської області: перспективи досліджень. Фізичне виховання та спорт. 2021;3 (2021):32–8. *Особистий внесок здобувача полягає у виокремленні наукового напрямку дослідження.*

3. Лисейко КВ, Яців ЯМ, Пітин МП. Показники виконання нормативів КМС та I розряду спортсменами з ігрових видів спорту Івано-Франківської області за 2018–2021 роки. В: Тимошенко ОВ, редактор. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 15, Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). Зб. наук. пр. Київ; 2022;6(151)2022, с. 86–91. *Особистий внесок здобувача полягає у аналізі документальних матеріалів, обговоренні та узагальненні результатів.*

4. Лисейко К, Яців Я, Пітин М, Грецький О. Динаміка запланованої кількості спортивних заходів з ігрових видів спорту в Івано-Франківській області на 2020–2022 роки. В: Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 15, Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). Зб. наук. пр. Київ; 2022;8(153), с. 45-49. [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2022.8\(153\).11](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2022.8(153).11). *Особистий внесок здобувача полягає у аналізуванні змісту програмно-нормативних документів та обговоренні результатів.*

5. Лисейко К, Яців Я, Пітин М, Грецький О. Структура пріоритетних видів спорту в Івано-Франківській області у 2017–2022 роках. Спортивний вісник Придніпров'я. 2022;3:172–81. DOI: 10.32540/2071-1476-2022-3-172.

Особистий внесок здобувача полягає в аналізуванні змісту програмно-нормативних документів та узагальненні результатів.

6. Лисейко К. Базові показники розвитку ігрових видів спорту Івано-Франківській області за 2019–2021 роки. Спортивна наука та здоров'я людини. 2022;2(8):93–105. DOI: 10.28925/2664-2069.2022.27

7. Лисейко К, Яців Я, Пітин М. Зміст цільових соціальних програм розвитку фізичної культури та спорту в Івано-Франківській області. Вісник Прикарпатського університету. Серія: Фізична культура. 2022;38;1:87–97. DOI: <https://doi.org/10.15330/fcult.1.87-97>. *Особистий внесок здобувача полягає у встановленні змісту програмно-нормативних документів та обговоренні результатів.*

8. Лисейко КВ, Яців ЯМ, Пітин МП. Чинники зовнішнього середовища в розвитку ігрових видів спорту в Івано-Франківській області. В: Тимошенко ОВ, редактор. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 15, Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). Зб. наук. пр. Київ; 2023;3К(162)23, с. 225–33. DOI 10.31392/NPU-nc.series15.2023.3К(162).47 *Особистий внесок здобувача полягає у проведенні експертного опитування, опрацюванні та узагальненні результатів.*

9. Лисейко К, Яців Я, Пітин М, Лещак О, П'ятничук Д. Довгострокові цілі розвитку ігрових видів спорту в Івано-Франківській області. Вісник Прикарпатського університету. Серія: Фізична культура. 2023;40:47–56. doi: 10.15330/fcult.40.47-56 *Особистий внесок здобувача полягає у проведенні експертного опитування, обговоренні та узагальненні результатів.*

10. Лисейко К, Яців Я, Пітин М, Синиця А, Маланюк Л, Римик Р. Короткострокові цілі в розвитку ігрових видів спорту в Івано-Франківській області. В: Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 15, Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). Зб. наук. пр. Київ; 2023;4(163), с. 119–125. [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2023.04\(163\).23](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2023.04(163).23) *Особистий внесок здобувача полягає у проведенні експертного опитування, обговоренні та узагальненні результатів.*

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

11. Лисейко К, Яців Я, Пітин М. Місце розвитку ігрових видів спорту в умовах децентралізації сфери фізичної культури і спорту в Україні. В: Ярмолюк ОВ, редактор. Фізичне виховання, спорт та здоров'я людини: досвід, проблеми, перспективи (у циклі Анохінських читань). Матеріали ІХ Всеукр. наук.-практ. онлайн-конф. Київ: Київ. ун-т імені Бориса Грінченка; 2021, с. 96–100.

Особистий внесок здобувача полягає у узагальненні особливостей розвитку ігрових в сучасних умовах.

12. Лисейко К, Яців ЯМ. Процеси децентралізації в сфері фізичної культури і спорту України. В: Фізична культура в університетській освіті: інновації, досвід та перспективи розвитку в умовах сучасності». Зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ; 2022, с. 187–9. *Особистий внесок здобувача полягає у визначенні тенденцій децентралізації сфери фізичної культури і спорту в Україні.*

13. Лисейко К. Базові інструменти вивчення цілей розвитку ігрових видів спорту в територіальних громадах. В: Лісовський БП, укладач. Фізична культура в школі: стан і перспективи розвитку. Зб. тез доп. ІІІ Регіон. наук.-практ. конф. Івано-Франківськ: Прикарпатський нац. ун-т імені Василя Стефаника; 2022, с. 19–21.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	20
РОЗДІЛ 1. СУТНІСТЬ ТА ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ ІГРОВИХ ВИДІВ СПОРТУ ЗА РІЗНИХ ФОРМ УПРАВЛІННЯ СФЕРОЮ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ.....	26
1.1. Процеси децентралізації в сфері фізичної культури і спорту України	26
1.2. Наукове обговорення розвитку ігрових видів спорту в Україні.....	40
1.3. Проблеми та перспективи розвитку ігрових видів спорту в національному, регіональному та місцевому контексті.....	52
Висновки до 1-го розділу.....	61
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	62
2.1. Методи дослідження.....	62
2.2. Організація дослідження.....	68
РОЗДІЛ 3. ОСНОВНІ ПОКАЗНИКИ РОЗВИТКУ ІГРОВИХ ВИДІВ СПОРТУ В ІВАНО-ФРАНКІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ.....	71
3.1. Зміст цільових соціальних програм розвитку фізичної культури та спорту в Івано-Франківській області.....	71
3.2. Базові показники розвитку ігрових видів спорту в Івано-Франківській області за 2019–2021 роки.....	77
3.3. Показники виконання нормативів КМС та I розряду спортсменами з ігрових видів спорту в Івано-Франківській області за 2018–2021 роки	88
3.4. Структура пріоритетних видів спорту в Івано-Франківській області в 2017–2022 роках.....	97
3.5. Динаміка запланованої кількості спортивних змагань та навчально-тренувальних зборів з ігрових видів спорту в Івано-Франківській області за 2020–2022 роки.....	108
Висновки до 3-го розділу.....	127
РОЗДІЛ 4. ОБҐРУНТУВАННЯ ПЕРСПЕКТИВНИХ НАПРЯМКІВ РОЗВИТКУ ІГРОВИХ ВИДІВ СПОРТУ В ІВАНО-ФРАНКІВСЬКІЙ	131

ОБЛАСТІ.....	
4.1. Проблеми та переваги зовнішнього середовища для діяльності федерацій з ігрових видів спорту в Івано-Франківській області (на основі використання методики PEST).....	131
4.2. Пріоритетні проблеми й перспективи розвитку й забезпечення діяльності федерацій з ігрових видів спорту в Івано-Франківській області (на основі використання методики SWOT).....	145
4.3. Характеристика основних цілей діяльності відділень федерацій з ігрових видів спорту в Івано-Франківській області (на основі використання методики SMART).....	161
4.3.1. Короткотермінові цілі діяльності відділень федерацій з ігрових видів спорту в Івано-Франківській області.....	162
4.3.2. Довгострокові цілі діяльності відділень федерацій з ігрових видів спорту в Івано-Франківській області.....	176
4.4. Характеристика перспективних напрямків діяльності суб'єктів розвитку ігрових видів спорту в Івано-Франківській області.....	190
Висновки до 4-го розділу.....	195
РОЗДІЛ 5. АНАЛІЗ ТА УЗАГАЛЬНЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	198
ВИСНОВКИ.....	210
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	214
ДОДАТКИ.....	241

ВСТУП

Актуальність теми. В Україні процеси децентралізації розпочато 2014 року, і на сьогодні вони чинять ґрунтовний вплив на різні сфери життя громад. В основу нормативно-правового регулювання покладено Концепцію реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, Закони «Про співробітництво територіальних громад», «Про добровільне об'єднання територіальних громад» тощо [42, 82, 92, 213].

Процеси децентралізації стосуються усіх сфер діяльності та визначають важливість участі в їх регулюванні об'єднаних територіальних громад на місцевому рівні. Сфера фізичної культури і спорту є невід'ємною частиною здоров'язберігаючого компоненту громади, формування та збереження пріоритетів гармонійного розвитку населення різних вікових та соціальних груп, підвищення спортивних результатів та збільшення рівня залученості різних груп населення до активного дозвілля й занять фізичною культурою і спортом тощо [4, 37, 39, 119, 204].

Багато фахівців підтверджують активну участь мешканців села чи міста у реалізації прав на різні напрями соціальної діяльності, зокрема фізичної культури і спорту. Відповідна громада може впливати на якість послуг лише тоді, коли відповідальність за їх надання залежить значною мірою від них самих. Найближчим до людей рівнем влади є органи місцевого самоврядування. Саме вони сьогодні мають широкі повноваження і ресурси, можливості вирішувати зазначені питання на місцевому рівні та за це відповідати [13, 38, 82, 153, 232].

Загальноприйнятним є твердження про популярність фізичної культури і спорту серед населення. Фахівці визначають, що пріоритет за чисельністю занять, психоемоційною сприятливістю мають ігрові види спорту. Найбільш популярним та затребуваним видом спорту, за твердженням практиків, є футбол [11, 41, 211, 228]. Проте в регіональному та місцевому контексті не

варто забувати й про інші популярні ігрові види спорту (баскетбол, волейбол, настільний теніс, футзал та інші) [130, 145, 217, 220, 243].

За допомогою перегляду підходів до забезпечення діяльності громади, змінилася міра їх залучення до розвитку ігрових видів спорту. В Україні створено адміністративні центри, які сьогодні самостійно визначають напрями та особливості розвитку найбільш популярної та масової групи видів спорту, а саме спортивних ігор. В Івано-Франківській області, що налічує понад 1368 тис. населення, створено 62 територіальні громади в шести районах області. Це ставить підвищені вимоги до організаційної, методичної та інших складових забезпечення діяльності сфери фізичної культури і спорту.

Таким чином, виявлене протиріччя між соціально-економічними змінами в Україні, децентралізацією та підвищенням повноважень органів місцевого самоврядування (територіальних громад) й необхідністю формування здорової громади, популяризації засобів фізичної культури і спорту серед населення шляхом сталого підтримання механізмів розвитку масових та популярних ігрових видів спорту.

Мета дослідження: з'ясувати передумови та обґрунтувати напрями розвитку ігрових видів спорту на теренах Івано-Франківської області в умовах децентралізації влади.

Завдання дослідження:

1. Визначити сутність, передумови формування та особливості розвитку спорту загалом та окремих видів спорту на різних рівнях управління сферою фізичної культури і спорту.

2. Визначити структуру та зміст нормативно-правового та програмно-нормативного підґрунтя діяльності суб'єктів розвитку ігрових видів спорту на місцевому рівні в Івано-Франківській області.

3. Встановити динаміку основних показників розвитку ігрових видів спорту в Івано-Франківській області.

4. Обґрунтувати напрями розвитку ігрових видів спорту в територіальних громадах Івано-Франківської області.

Об'єкт дослідження: розвиток фізичної культури та спорту в умовах децентралізації влади в Україні.

Предмет дослідження: розвиток ігрових видів спорту в Івано-Франківській області.

Методи дослідження:

- теоретичний аналіз та узагальнення (вивчення змісту наукової та методичної літератури, даних мережі Інтернет для встановлення рівня вивченості проблеми дослідження, з'ясування основних аспектів розвитку спортивних ігор на місцевому рівні);

- аналіз документальних матеріалів (вивчення змісту нормативно-правових документів національного, регіонального та місцевого рівнів, установчих документів спортивних федерацій, клубів, звітних документів з розвитку фізичної культури і спорту, зокрема ігрових видів спорту на теренах Івано-Франківської області);

- метод експертного оцінювання (визначення проблем та переваг зовнішнього середовища, перспектив розвитку та забезпечення й основних цілей діяльності федерацій з ігрових видів спорту, пріоритетних напрямків розвитку ігрових видів спорту в територіальних громадах Івано-Франківської області);

- методи математичної статистики (оброблення емпіричних даних на різних етапах дослідження).

Наукова новизна:

- *уперше* визначено структуру, зміст та ефективність діяльності суб'єктів розвитку ігрових видів спорту в Івано-Франківській області в умовах децентралізації влади в Україні. Визначено зміст цільових соціальних програм розвитку фізичної культури та спорту, структуру пріоритетних видів спорту та базові показники розвитку ігрових видів спорту в Івано-Франківській області (динаміку кількості навчальних груп та спортсменів на різних етапах багаторічного вдосконалення й різної кваліфікації, фахівців, залучених до підготовки спортсменів в ігрових видах);

- *уперше* визначено проблеми та переваги зовнішнього середовища, перспективи розвитку та забезпечення й виокремлено основні цілі (короткострокові та довгострокові) у діяльності федерацій з ігрових видів спорту в Івано-Франківській області;

- *удосконалено* обґрунтування напрямків розвитку ігрових видів спорту на місцевому рівні, що передбачають реалізацію якісної маркетингової діяльності, активізацію залучення засобів масової комунікації та забезпечення фінансування через меценатство, спонсорство та фандрайзинг суб'єктами розвитку ігрових видів спорту в територіальних громадах Івано-Франківської області;

- *удосконалено* наукові дані про структуру та зміст нормативно-правового та програмно-нормативного забезпечення діяльності міських та обласних спортивних федерацій, громадських організацій, спортивних клубів у напрямку розвитку ігрових видів спорту;

- *набули подальшого розвитку* відомості про сутність, передумови та особливості впливу чинників об'єктивного та суб'єктивного характеру на розвиток ігрових видів спорту на теренах Івано-Франківської області при різних формах організації управління фізичною культурою та спортом.

Практичне значення роботи полягає в теоретичному та емпіричному обґрунтуванні шляхів розвитку ігрових видів спорту із урахуванням чинників соціально-економічного розвитку країни на місцевому рівні, розробці та експертній перевірці напрямків розвитку ігрових видів спорту в умовах децентралізації влади (на прикладі Івано-Франківської області); з'ясуванні особливостей діяльності організаційних структур Івано-Франківщини (державного та громадського підпорядкування) щодо розвитку ігрових видів спорту.

Результати дослідження впроваджено в діяльність Управління спорту та молодіжної політики Івано-Франківської обласної військової адміністрації, Івано-Франківської обласної асоціації футболу, Федерації настільного тенісу Івано-Франківської області, та Федерації волейболу Івано-Франківської області;

освітній процес здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти зі спеціальності 017 Фізична культура і спорт Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, про що свідчать відповідні акти впровадження (додаток А).

Особистий внесок здобувача полягає у визначенні актуальності напряму дослідження, аналізуванні та узагальненні шляхів розв'язання запропонованого науково-практичного завдання; нагромадженні наукової інформації та аналітичному опрацюванні програмно-нормативних документів, проведенні експертного опитування із залученням інформативних методик (PEST, SWOT, SMART), обґрунтуванні перспективних напрямків діяльності суб'єктів розвитку ігрових видів спорту в Івано-Франківській області.

В опублікованих зі співавторами працях здобувачеві належать наукова ідея, планування й організація досліджень, нагромадження наукової інформації та її аналіз, обговорення даних, інтерпретація та узагальнення отриманих результатів.

Апробація результатів дисертації. Основні результати дисертації було оприлюднено на Всеукраїнській науково-практичній он-лайн конференції «Фізичне виховання, спорт та здоров'я людини: досвід, проблеми, перспективи» (у циклі Анохінських читань) (Київ, 2021), Всеукраїнській науково-практичній конференції з міжнародною участю «Фізична культура в університетській освіті: інновації, досвід та перспективи розвитку в умовах сучасності» (Дніпро, 2022), III Регіональній науково-практичній конференції «Фізична культура в школі: стан і перспективи розвитку» (Івано-Франківськ, 2022), IV Міжнародній науково-практичній конференції «Фізична культура і спорт: досвід та перспективи» (Чернівці, 2023), XIV Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні проблеми та перспективи розвитку фізичного виховання, здоров'я і професійної підготовки майбутніх фахівців фізичної культури та спорту» (Київ, 2023) та конференції кафедри спортивно-педагогічних дисциплін Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (2021, 2022).

Публікації. За темою дисертації опубліковано 13 наукових праць, з яких 10 – у фахових наукових виданнях України, у яких викладено основні наукові результати дисертації, та 3 праці апробаційного характеру (додаток Б).

Структура й обсяг дисертації. Дисертаційна робота виконана на 194 сторінках основного тексту, складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел (загалом 253 джерела, серед яких 15 латиницею) та додатків. Робота містить 20 таблиць та 15 рисунків.

РОЗДІЛ 1

СУТНІСТЬ ТА ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ ІГРОВИХ ВИДІВ СПОРТУ ЗА РІЗНИХ ФОРМ УПРАВЛІННЯ СФЕРОЮ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ

1.1. Процеси децентралізації в сфері фізичної культури і спорту України

Сфера фізичної культури і спорту сьогодні в Україні характеризується певною специфічністю діяльності. Це, на думку багатьох науковців пов'язано з особливостями економічного розвитку, реалізацією кадрових ресурсів у межах надання фізкультурно-спортивних послуг, які спрямовані на підвищення психофізіологічного, психоемоційного та фізичного стану людини шляхом застосування ефективних засобів фізичної культури і спорту.

Спираючись на, це автор С. В. Ліщук [112] рекомендує виокремити кілька видів фізкультурно-спортивних послуг, серед них основні: фізкультурно-виховні, фізкультурно-оздоровчі, спортивно-оздоровчі, спортивно-видовищні тощо.

На підтримку зазначеного М. В. Дутчак [56, 59, 61] вказує на певну недооцінку можливостей рухової активності у забезпеченні здорового способу життя та покращенні здоров'я членів суспільства, профілактиці серед різних верств населення виникнення шкідливих звичок, сприянні вирішенню ряду нагальних соціально-економічних проблем.

Наголошується, що подолання проблем в українському суспільстві, спричинених низкою об'єктивних і суб'єктивних чинників, можна вбачати у врахуванні сучасних реалій національного розвитку, формуванні системи залучення населення до рухової активності, утворенні нових механізмів оздоровлення населення та передусім відході від стереотипів, характерних для пострадянського соціально-економічного простору [29, 62, 235].

Колектив авторів [82] пов'язує утвердження ідей сталого розвитку будь-якої зі сфер діяльності із «екологічним» розвитком, в основі якого перебуває

людина з сукупністю її інтересів, потенціалом, можливостями розкриття цього потенціалу в контексті еволюційного розвитку суспільства. Сталий розвиток для сфери фізичної культури і спорту може характеризуватися об'єктивно, адже підпорядкований узагальненій меті – запобіганню глобальним негативним тенденціям, що загрожують людству. Це дає змогу розуміти системотвірну сутність людини як суб'єкта отримання результату як такого, незалежно від виду спрямованості діяльності.

У серії власних досліджень В. В. Томашевський [223, 224, 225, 226] вказує на наявність низки протиріч у такому глобалізованому явищі, як сучасна програма Ігор Олімпіад. Автор пов'язує їх із розширенням програми змагань й обмеженням строків проведення Ігор, значним розширенням та зрівнянням жіночої та чоловічої частини олімпійської програми за видами спорту. Визначені проблемні явища, меншою мірою, відображаються на рівні національного розвитку спорту, проте потребують урахування при формуванні національної та регіональної політики сфери фізичної культури і спорту.

На необхідності створення нового підходу до розвитку олімпійського руху в Україні наголошує Н. С. Сітнікова [210]. Передусім, вона пов'язує його з відновленням та утвердженням здорового способу життя, формуванням у молоді потреби у спортивній діяльності. Авторка пропонує дієві шляхи, що містять потужну соціальну рекламу, популяризацію ідей гуманізму через розвиток видів спорту (олімпійських та неолімпійських), підвищення престижу спорту в різних формах прояву та активні впровадження досвіду інших країн.

На підтримку думок С. В. Нікітенка [123, 124], варто зауважити про усвідомлення майбутнього держави лише в поєднанні зі здоров'ям окремих членів суспільства. Це, безперечно, веде до суттєвого посилення ролі та призначення фізичної культури та спорту на різних рівнях діяльності державних інституцій. Автором зазначено, що правова база, яка є основою реалізації державної політики у сфері фізичної культури і спорту, не повною мірою відповідає соціально-економічним перетворенням загальнонаціонального рівня (на прикладі 1991–2014 років). Наголошується на

відсутності надійних та ефективних механізмів забезпечення конституційних прав громадян у цьому напрямі.

За останній період відбулися важливі зміни в управлінській системі держави. Внаслідок цього акцентовано та визначено ключові засади децентралізації у напрямі проведення цього реформування. Відбулися першочергові зміни, які мали місце на першому етапі децентралізації, а саме внесення змін до Конституції України, завершення секторального перерозподілу та реформування місцевих органів виконавчої влади. Вони, своєю чергою, передбачали дієві механізми передачі владних та фінансових повноважень, певних ресурсів на місцевий рівень; безпосереднє наближення соціально-економічних послуг до споживачів; формування засад нового адміністративно-територіального устрою (закріплення меж кожної адміністративно-територіальної одиниці, об'єднання територіальних громад); реалізацію виборчого процесу на новій територіальній основі [55, 91, 127, 202].

На сьогодні М. А. Журба [71, 72, 73] до суб'єктів публічного управління у сфері фізичної культури і спорту пропонує зараховувати органи виконавчої влади на централізованому та місцевому рівнях, місцеве самоврядування та певну кількість суб'єктів діяльності, яким на нормативно-правовому рівні делеговано повноваження. Автор наголошує, що згідно з Законом «Про фізичну культуру і спорт» (стаття 5) [194] державне управління в зазначеній сфері покладено на Міністерство молоді та спорту України. Водночас інші органи самоврядування (загальнодержавного та місцевого рівнів) можуть лише сприяти цим процесам, проте не виступають повноцінними суб'єктами. Станом на момент дослідження, автор зауважує на невідповідності цього сутності змін до Закону [194], інших законодавчих актів, доктринальним засадам децентралізації.

Разом із тим І. В. Шевчук [236, 237] вказує на розроблення проєкту Стратегії розвитку фізичної культури і спорту в регіонах України. Фахівець рекомендує розглядати її як керівництво до дії, що дає змогу якісно координувати діяльність органів державної влади, залучати їхні функціональні

резерви до забезпечення сталого розвитку фізичної культури і спорту на регіональному рівні. Це, на переконання автора, сприятиме загальному економічному зростанню та забезпеченню добробуту населення. Такі припущення зроблені на підставі визначення основної спрямованості Стратегії [215] на критичних проблемах фізичної культури і спорту в регіонах, адже за допомогою неї повинне бути створене сприятливе середовище для суб'єктів господарювання, впровадження інноваційних технологій, структурних та змістових зрушень якості послуг, доступності різним верствам населення та впровадження в повсякденний побут цінностей фізичної культури і спорту.

Натомість Т.Проць [195] при розгляді Стратегії сталого розвитку України [215] відзначив її спрямованість на впровадження європейських стандартів життя в Україні. Декларовано провідні позиції в забезпеченні гарантій доступу громадян до високоякісної освіти, системи охорони здоров'я та інших послуг у державному та приватному секторах.

Це, на думку автора, може бути досягнуто шляхом реалізації програм, пов'язаних із популяризацією фізичної культури та спорту, здорового способу життя, концепції децентралізації. Щодо останнього пункту, то саме територіальні громади вирішуватимуть питання і відповідатимуть за їх виконання [195].

Разом із тим, у змісті Стратегії розвитку фізичної культури і спорту до 2028 року [167] наголошено на незадовільній пропаганді оздоровчої рухової активності, відсутності якісної спортивної інфраструктури в доступних для громадян місцях, недосконалої системи охорони здоров'я, низькій цінності здоров'я, перебуванні більшості населення у нестабільних соціально-економічних умовах. Це, згідно з цим документом, зараховано до несприятливих чинників формування здорового способу життя.

Численними науковими дослідженнями доведено, що рухова активність значною мірою сприяє покращанню здоров'я людини та подовженню тривалості життя. Існує значна кількість прикладів, які доводять, що в Україні спостерігається зростання кількості осіб, які долучаються до різних видів та

форм рухової активності, що пропонуються приватним сектором. Це сприяє позитивному зацікавленню та співпраці державного та приватного секторів у розвитку різних форм спорту (олімпійський, масовий тощо) [6, 116, 229, 245].

На потребі якісних змін у фізичній культурі і спорті з використанням сучасних підходів, консолідації зусиль різних організацій та серед різних верств населення наголошує О. М. Обозна [127]. На її думку, особливу актуальність має визначення напрямів стратегічного розвитку, прогнозування та використання системного і програмно-цільового підходів до розроблення і здійснення практичних кроків у сфері фізичної культури та спорту.

Свою чергою Т. Христова [231] наголошує на існуванні різних тлумачень термінів «управління» і «менеджмент» у сфері фізичної культури і спорту. Зіставлення цих понять вказує на наявність певних видів діяльності зі спільними ознаками. Відмінності виражені для терміну «управління» більш широким значенням, а для терміну «менеджмент» – конкретизованою діяльністю організацій. Авторка пропонує розглядати ефективні на сьогодні такі концепції сучасної теорії управління: системний, процесний та ситуаційний підходи. Системними властивостями для зазначеної сфери є її відкритість, динамічність, цілісність, цілеспрямованість, ієрархічність та структурність.

Безперечно, що саме держава повинна регулювати базові механізми у сфері фізичної культури і спорту. На думку І. Є. Рибчича [202, 203], це може бути забезпечено шляхом формування державної політики, створенням відповідних державних органів, відповідним забезпечення розвитку фізичної культури та спорту фінансовими, матеріально-технічними, кадровими, інформаційними, нормативно-правовими ресурсами. У цьому сенсі важливості набувають статус фізкультурно-спортивного руху та різнобічна взаємодія державних структур із громадськими організаціями. Це ставить вимогу злагодженої роботи та відтворення державних управлінських рішень на рівні територіальних громад, приватних організацій, громадських об'єднань та фахівців сфери фізкультурно-спортивних послуг серед населення.

Цю думку продовжує С. В. Нікітенко [123, 124], який для загальнодержавного рівня визначає потребу в напрацюванні нової стратегії державної політики в нових соціально-економічних умовах, реалізації положень цільової програми розвитку фізичної культури та спорту в Україні, координації і регулюванні діяльності в межах сфери фізичної культури та спорту; напрацюванні нормативно-правової бази різних форм спорту, залученні місцевих осередків до більш активної участі, створенні цільових програм із розвитку фізичної культури та спорту, підготовці та перепідготовці кадрів, створенні умов для розвитку спортивної індустрії, проведенні роботи з сертифікації продукції та послуг у зазначеній сфері.

Схожу думку висловлює О. Сергеев [208], який встановив, що управлінська діяльність у сфері фізичної культури пов'язана з множиною елементів. Усі вони об'єднані у складну систему, вивчення якої обов'язково передбачає застосування методології системного аналізу. Він також припускає, що фізкультурно-спортивна діяльність із вираженою соціально-економічною значущістю повинна розглядатися як і економічна та організаційно-педагогічна системи, адже має комплексне функціонування з узалежненими трудовими операціями.

Узагальнюючи наукові дослідження М. М. Галашко [36], Є. І. Бородіна, Н. С. Калашника [21], З. П. Дубінської [54], виокремлено орієнтацію українського суспільства на покрокове формування певної моделі розвитку фізичної культури і спорту, побудованої на більш виражених демократичних та гуманістичних засадах.

У низці стратегічних документів фізична культура розглядається частиною загальної культури. Її базовими суспільними проявами визначено фізичне виховання та масовий спорт, які водночас становлять передумови здорового способу життя, організації дозвілля, профілактики захворювань, формування гуманістичних цінностей та гармонійного розвитку людини. Це перегукується зі загальним значенням спорту, як інструменту, що сприяє досягненню фізичної та духовної довершеності, виявленню резервних

можливостей організму людини, формуванню патріотичних почуттів та позитивного іміджу держави [36, 167, 199, 214, 215].

Фахівець з державного управління, С. В. Ліщук [112], закономірно будує механізм державного регулювання розвитку фізичної культури та спорту на засадах децентралізації, тобто можливостях місцевого самоврядування щодо впровадження та розвитку спортивно-оздоровчих організацій, молодіжних спортивних секцій, контролю розвитку окремих напрямів фізичного виховання і спорту серед дітей та молоді регіону, покращення обізнаності різних груп населення щодо позитивного впливу спорту на здоров'я, популяризації здорового способу життя.

Інший фахівець, В. А. Базенко [4] наводить дані, що в Україні сьогодні достатньо велика кількість міст можуть створювати свій територіальний бренд. При цьому одним з чинників упізнаваності науковець пропонує аспекти фізичної культури та спорту. Саме використання інструментів брендингу і механізмів спортивного брендингу ним визначено пріоритетом влади на місцях в умовах децентралізації.

Реалізацію різних складових цього процесу можна пропонувати за рахунок формування фінансових ресурсів та із різних джерел. На думку Н. С. Сітнікової [209, 210], наявні дві основні групи джерел – бюджетні та позабюджетні. Перша група включає витрати державного бюджету, кошти регіональних та місцевих бюджетів. При цьому сам перехід до ринкових відносин, жодним чином не може свідчити про самоокупності або самофінансування спорту в регіоні чи країні.

Також можна стверджувати про наявність непрямого державного фінансування. Воно може відбуватися через надання податкових пільг, дотацій під конкретні програми тощо з регіональних та місцевих бюджетів [36, 210, 225].

Такі варіанти фінансового забезпечення розвитку окремих напрямків сфери фізичної культури та спорту спостерігається на етапі підготовки та участі в міжнародних змаганнях, де певні кошти можуть надаватися індивідуальними

чи корпоративними спонсорами. Власне спонсорство розглядається як комплексний інструмент підтримки, що може бути представлена, здебільшого, постачанням коштів чи інших видів підтримки спорту (маркетингова комунікація, інноваційна діяльність тощо). Залучення додаткових фінансових ресурсів різних фірм, компаній як спонсорів є необхідною умовою успішного функціонування Олімпійського руху в країні [144, 210, 211].

Таким чином ситуація у сфері фізичної культури та спорту залишається достатньо складною [3, 62, 159, 196, 232]. Постають проблеми через низький рівнем залучення населення до занять. Науковець С. В. Нікітенко [123] та ще ряд фахівців [26, 233, 230, 234] наголошують, що за цим показником Україна суттєво поступається провідним країнам Європи (Фінляндія, Швеція, Чехія, Німеччині та іншим).

Проведене фахівцями вивчення світового досвіду вказало, що найефективнішим засобом профілактики захворювань та зміцнення здоров'я є оптимальна рухова активність упродовж усього життя людини.

Загострення розуміння цього спостерігаємо в змісті I глави Закону [194], де йдеться про те, що основними показниками ефективності сфери фізичної культури і спорту є рівень фізичного розвитку і здоров'я населення. Ймовірно, акценти зроблено не на процесі, а на показниках, які його характеризують – рівнях здоров'я. Це, своєю чергою, змінює підходи до усієї організації з надання фізкультурно-спортивних послуг населенню [28, 36, 152, 253].

При цьому С. А. Вавренюк [28, 29] покладає на державну гілку рішення загальнодержавних завдань (збереження і зміцнення здоров'я різних груп населення), професійно-прикладну і військово-прикладну підготовку молоді, організацію фізичного виховання в дошкільних, загальноосвітніх та вищих закладах освіти, на виробничих підприємствах, у державних установах різного рівня та сфер діяльності.

Незважаючи на це, за будь-якого наукового підходу, для управління фізичною культурою важливою умовою є системність і комплексність. Проведені С. В. Ліщуком [112] узагальнення дали змогу під державним

регулюванням розвитку фізичної культури і спорту визначити діяльність органів державної влади, органів місцевого самоврядування, скоординовану відповідно до визначеної політики й національних інтересів, зосереджену на розробці й реалізації ефективних адміністративних, організаційно-правових умов функціонування і розвитку сфери фізичної культури та спорту.

Водночас М. О. Олійник [129, 131] визначив недоліки в роботі регіональних органів, які значною мірою обумовлюються існуючими розмежуваннями поглядів та різноманітністю їх підпорядкування. Як наслідок, при прийнятті управлінських рішень органами регіональної влади виникають протиріччя, пов'язані зі слабким фінансуванням, матеріально-технічним забезпеченням, пріоритетними напрямками розвитку фізкультурно-спортивної діяльності в містах й районах.

Дієвим негативним чинником також є загальний недостатній рівень ресурсозабезпечення. Він виникає внаслідок накопичення негативного впливу загальної світової кризи, обумовлюється веденням війни з країною-агресором, а також цілою низкою державно-управлінських, політичних, наукових аспектів [87, 128, 135, 160, 197].

Національна політика зберігає стратегічну мету реформування фізкультурно-спортивних послуг. Вони підтверджені домінуючою кількістю науковців і фахівців-практиків та визначаються підвищенням рівня здоров'я населення, підтримкою працездатності фахівців, профілактикою деструктивних соціальних явищ, конституційними гарантіями доступу до занять фізичною культурою і спортом, розвитком спортивної інфраструктури, створенням відповідної видовищної індустрії [49, 97, 202, 227].

У своїх дослідженнях Г. М. Путятіна [196] вказує на обов'язковість врахування при розробці політики фізичної культури та спорту на всіх рівнях принципу субсидарності й автономії керівних структур. Окрім цього авторка визначила ще ряд важливих компонентів ефективного розвитку галузі. Вони, здебільшого, пов'язані з інформуванням зацікавлених сторін, міжсекторальною реалізацією соціальної, інноваційної, економічної політики на рівні країни,

області, міста.

Незалежна стабілізаційна роль більшості інституцій сфери фізичної культури й спорту повинна реалізовуватися при дотриманні таких умов розвитку сфери фізичної культури та спорту [197, 198]: комплексної оцінки ресурсного потенціалу, аналізу організаційного механізму та розробки соціально-ринкового механізму інноваційного регіонального управління, розробки форм і методів реалізації й рекомендацій щодо формування системи внутрішніх і зовнішніх комунікацій регіональних фізкультурно-спортивних організацій.

Іншими фахівцями [199] у межах регіональної стратегії здорового способу життя в громадах основними пріоритетами визначено створення та забезпечення оптимальної рухової активності, урахуванням інтересів, здібностей та індивідуальних особливостей кожного члена громади, підвищення ефективності фізичної підготовленості кандидатів для служби у різних структурах військово-оборонного комплексу, популяризація здорового способу життя, подолання суспільної байдужості до здоров'я населення, забезпечення роботи мережі закладів фізичної культури і спорту, забезпечення відбору осіб з високим потенціалом до резервного спорту, підтримання олімпійського, неолімпійського, паралімпійського та дефлімпійського рухів, розбудова в громадах спортивної інфраструктури тощо.

У власній дисертаційній роботі та пов'язаних із нею наукових публікаціях І. Л. Гасюк [37, 38] запропонував під принципами оптимізації державного управління розвитком фізичної культури й спорту розуміти відносини, взаємозв'язки, керівні засади, на яких повинна будуватись організація та діяльність органів державної влади, спрямована на створення оптимальної системи управління. На думку автора, вона в реальних умовах функціонування галузі фізичної культури й спорту має забезпечити високі показники якості, а також довготривалі, накопичувальні, необоротні, поступальні зміни.

Інший науковець, В. І. Шевчук [235], запропонував принцип оптимального поєднання процесів централізації та децентралізації для

запобігання крайнім проявам владних взаємовідносин управлінських ланок. Він полягає в уникненні безвідповідальності та забезпеченні умов ініціативності низинних ланок управління, встановленні правових обмежень владного впливу, гарантуванні прав управлінських структур нижчого порядку.

Колектив авторів [82] наголошує, що місцева рада є представницьким органом місцевого самоврядування. Вона обирається виключно населенням територіальної громади чи відповідним об'єднанням територіальних громад з дотриманням законодавства й наділяється правом представляти їхні інтереси і приймати від їх імені рішення. Ієрархічно в Україні обирають сільські, селищні, районні в місті, міські, районні, обласні ради.

Багато авторів місцевого самоврядування визначають гарантоване державою право територіальних громад самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах чинного законодавства [46, 91, 127, 157, 196].

Таким чином, опираючись на верифіковані дані [50, 83, 157, 206], можна стверджувати, що територіальна громада – це спільнота мешканців, жителів населених пунктів, об'єднана загальними інтересами власного життєзабезпечення, самостійного, в межах законів, вирішення питань місцевого значення як безпосередньо, так і через органи місцевого самоврядування. Таке комунальне об'єднання є соціально-політичним територіальним утворенням, що одночасно виступає спільністю людей, суб'єктом місцевого самоврядування і низовою ланкою в адміністративно-територіальному устрої сьогодення України.

У доповнення В. Г. Савченко зі співавторами [205, 206] визначили умови програмно-цільового підходу до ефективного управління фізичною культурою і спортом на рівні адміністративно-територіальних одиниць. Серед них такі: наявність державного органу управління й цільової програми розвитку, взаємодія органів державної влади та місцевого самоврядування з громадськими організаціями.

У науковій та методичній літературі, програмно-нормативних документах також існує трактування, згідно з яким система місцевого самоврядування

являє собою впорядковану сукупність організаційних форм, інститутів місцевої демократії, зв'язків та процесів, через які здійснюються основні функції самоврядування, вирішення питань місцевого значення, а також забезпечується людський, правовий, матеріальний та фінансовий потенціал, необхідний для їх реалізації [63, 95, 127, 196, 235].

У підтвердження цього, Т. Проць [195] вказує на реалізацію повноважень регіональними органами виконавчої влади, місцевого самоврядування, їхню взаємодію з громадськістю та організаціями (різного рівня) для розвитку фізичної культури в освітніх установах різного рівня (дошкільних, загальних середніх, позашкільних, професійно-технічних та вищої освіти).

У сучасних умовах реформування повинне здійснюватися виключно на засадах децентралізації та деконцентрації. Децентралізація пов'язана з передачею прав та відповідальністю за прийняття рішень низовими рівнями управління. Своєю чергою, деконцентрація пов'язана з об'єднанням декількох схожих напрямів або підприємств в спільний напрям. Це ставить вимогу перед науковою розробкою окремих актуальних науково-практичних напрямів обов'язково проаналізувати досвід реформування фізичної культури та спорту в європейських країнах та наявний національний досвід [42, 91, 92, 141, 213].

Фахівець з багаторічним досвідом роботи, М. В. Дутчак [61], визначає низку умов ефективного функціонування галузі фізичної культури і спорту. До них, на переконання науковця, належить кадрове забезпечення управління. Він виокремив недоліки цієї сфери, які гальмують розвиток. Це відсутність якісної підготовки, стандартизованих підходів до навчального процесу менеджерів спорту, недостатнє ознайомлення студентів із професійною діяльністю, незадовільне науково-методичне забезпечення та відсутність фахової літератури.

Цікавою є пропозиція В. А. Базенка [4] щодо одного з механізмів фінансової підтримки розвитку фізичної культури та спорту в умовах децентралізації. Автор запропонував внесення змін до Закону України «Про державні лотереї в Україні» з метою надання повноважень органам місцевого самоврядування організувати власні спортивні лотереї, а кошти спрямовувати

на підтримку фізичної культури і спорту на місцях.

Інша фахівчиня О. О. Євсєєва [63], пропонує удосконалити організацію спортивно-оздоровчої роботи за місцем проживання за рахунок будівництва спортивних об'єктів у житлових мікрорайонах, запровадити роботу муніципальних тренерів, організувати змагання та спортивні свята в мікрорайонах, залучити помічників-волонтерів.

Також, у межах свого дослідження авторка зробила спробу розкрити механізм саморозвитку спорту для всіх. На її переконання він базується на принципі спільної і взаємозв'язаної дії для досягнення загального результату (змагання для всіх охочих, освітньо-виховна організація фізкультурної освіти і виховання різних груп населення) [63].

У своїх працях фахівці [21, 195, 238] подають обґрунтовані нормативно-правові засади державної політики галузі. Зокрема під цим він розуміє сукупність законів і правил управління діяльністю: набір норм, урядових концепцій, стратегій та дійсні процеси розвитку систем і установ, а також механізми управління, за допомогою яких можна вплинути на ці процеси, зокрема у галузі фізичної культури і спорту на взаємозалежних ієрархічних рівнях. Для зазначеної галузі цільові установки передбачають зміцнення здоров'я, розвиток фізичних, морально-вольових та інтелектуальних здібностей, гармонійне формування особистості.

Доповненням до зазначеного є пропозиції І. Л. Гасюка [37] розглядати спеціальні принципи оптимізації системи державного управління розвитком фізичної культури і спорту в Україні. Вони містяться у двох площинах – структурно-функціональній та процесуальній. Перша містить такі керівні положеннями: діалектична взаємодія явищ симетрії та асиметрії, взаємодія процесів між суб'єктом і об'єктом управління, інтенсифікація державного управління розвитком галузі, випереджувальне відображення дійсності, критеріальність в державному управлінні, структурно-ієрархічна побудова та розмежування владних повноважень в розвитку фізичної культури і спорту. Друга складається з ресурсної спроможності та об'єктивної достатності,

доцільної відповідності, диверсифікованого цілепокладання, результативно-оціночний, причинно-наслідкової обумовленості.

Також обґрунтуванню принципів діяльності в цій галузі було присвячено наукову роботу К. В. Кудлатої [95]. Авторка запропонувала принципи оптимізації державного управління фізичною культурою та спортом на державному рівні адаптувати до рівня регіонального управління шляхом внесення в їх змістову сутність регіонального та галузевого аспектів. Цей аспект має відображати особливості рівня розвитку у відповідному регіоні, територіальній громаді за окремими видами послуг фізичної культури та спорту.

Для регіонального рівня знаходимо дані І. В. Шевчук [236, 237]. З метою посилення відповідальності органів влади регіону перед територіальною громадою, рекомендовано утворити регіональні ради з фізичної культури і спорту. Основним статутним завданням діяльності рад можуть стати здійснення громадського контролю та громадської експертизи діяльності органів влади у сфері фізичної культури і спорту. Окрім цього для таких громадських рад пропонуються функції участі у розробці та проведенні експертиз нормативно-правових актів, отриманні комплексної інформації з соціальних проблем, аналізу та оцінки ефективності роботи виконавців, взаємодії структур (приватного та державного підпорядкування), загальний прогноз розвитку ситуації у сфері фізичної культури і спорту.

Таким чином, значна частина фахівців сфери фізичної культури та спорту, а також державного управління з акцентами у цьому напрямі, актуальним завданням державної політики в сфері фізичної культури і спорту вважають формування оптимальної галузевої моделі управління, з узгодженими повноваженнями суб'єктів фізкультурно-спортивної діяльності на загальнодержавному, регіональному та місцевому рівнях. Застосування на практиці нормативно-правових положень, оцінювання результатів діяльності вимагає певних механізмів, які ще перебувають в розробці та обґрунтуванні [14, 16, 88, 154, 156].

У контексті останнього періоду, управління фізичною культурою та спортом необхідно розглядати за відносно відокремленими функціональними рівнями – загальнодержавний, регіональний та місцевий. Розбудовувати дану систему необхідно від низу до верху, що дасть змогу краще врахувати інтереси та потреби громадян та громад. Тобто підвалиною дослідження цього явища має бути вивчення низового (місцевого) рівня діяльності у сфері фізичної культури та спорту [37, 61, 78, 120, 196].

1.2. Наукове обговорення розвитку ігрових видів спорту в Україні

За твердженнями багатьох фахівців, починаючи з 1992 року в Україні були закладені передумови для успішного розвитку різних видів спорту з програм зимових та літніх змагань. Здебільшого фінансове забезпечення українських спортсменів та команд здійснювалося за рахунок державного бюджету. Однак труднощі соціально-економічного характеру та зменшення нахилу до бюджету тягнуло за собою потребу залучення позабюджетних коштів у вигляді фінансової допомоги [32,40, 43, 58, 210].

Це безперечно стосується підтримання на загальнонаціональному рівні видів спорту та представництва на найбільших міжнародних змаганнях. При цьому питання забезпечення розвитку ігрових видів спорту на місцевому рівні не були предметом наукового вивчення.

Однак сьогодні, на підставі даних О. М. Головатенка та Я. І. Олексієнка [40], можна стверджувати про існування позитивних прикладів адаптування діяльності сфери фізичної культури і спорту до ринкових умов та певну переорієнтацію з урахуванням зростаючої ролі громад на місцях. Це передусім пов'язано зі створенням приватних фітнес-центрів, суб'єктів активного відпочинку, спортивних клубів тощо.

На переконання Н. Є. Пелагеша [142] та інших фахівців [19, 33, 132, 219], український спорт має стати потужним чинником формування національної ідентичності.

Це підтверджують наявні високі спортивні досягання. Виходячи зі значення спорту для формування національної ідентичності, Н. Є. Пелагеша [142] наголошує на можливості та потребі створення історико-спортивних центрів, які б відображали велику спортивну історію України. Конкретизованим рішенням у цьому напрямі пропонується створення музею українського спорту.

Це особливо важливо з урахуванням змінних тенденцій у результатах та розвиткові різних груп видів спорту, зокрема ігрових видів спорту. У часи УРСР ігрові види посідали досить вагоме місце в структурі українського спорту, проте сьогодні вони поступаються за своїми досягненнями іншим групам.

У серії власних досліджень С. Н. Бубка [24, 25, 27] визначив серйозні проблеми для спортсменів різних видів спорту, у тому числі ігрових видів спорту. Вони спричинені різними негативними чинниками внутрішнього та зовнішнього, стосовно спортивної діяльності, характеру. До цих чинників науковець відносить конфліктні ситуація (неможливість спортсменам поліпшити побутові умови, недостатнє фінансове забезпечення, складні відносини з керівними структурами, відсутність усталених цінностей та можливості для їхнього задоволення; вузькоспеціалізована концентрація на спортивній підготовці тощо).

Незважаючи на це, значна частина фахівців у різні відтинки часу наголошувала на наявності позитивних тенденцій фінансового забезпечення сфери фізичної культури і спорту в Україні. Проте, за їхніми даними, не завжди збільшення бюджетних асигнувань на фізичну культуру і спорт відповідає реальному зростанню соціальних запитів на товари і послуги, що ускладнює реальне фінансове забезпечення реалізації державних і регіональних фізкультурно-спортивних програм. Особливого значення набувають ці аспекти в сучасних умовах децентралізації і реформування соціально-політичного устрою країни [15, 17, 60, 115, 133].

Цікаві дані були отримані Н. П. Коваленко [80, 81]. Вона серед чинників, які певною мірою впливають на професійну діяльність спортсменів, проаналізувала вік початку занять спортом, суб'єктивний вибір виду спорту, травматизм, обсяг тренувальних занять та змагань, можливість поєднання занять фізичною культурою і спортом з іншими видами діяльності тощо.

У продовження зазначеного наведемо також результати дисертаційного дослідження Т. К. Есентаєва [68]. Автор визначив та охарактеризував чинники зовнішнього середовища, які впливають на ефективність підготовки та змагальної діяльності спортсменів. При цьому зазначено, що потрібне раціональне використання потенціалу чинників зовнішнього середовища залежно від специфіки конкретного етапу підготовки, рівня спортивних досягнень, специфіки видів спорту.

Це узгоджується з нашими припущеннями щодо необхідності диференційованого розгляду наукових питань розвитку спортивних ігор в сучасних соціально-економічних умовах.

Ігрові види спорту є складовими загальної сукупності видів спорту. Тому їхній розвиток можна вивчати в межах різних практик спорту. Так, на думку Є. Н. Приступи, М. Г. Мельника та М. П. Пітина [152], напрями подальшого розвитку окремих видів спорту підпорядковуються загальним поглядам на розвиток студентського спорту України в короткостроковому та довгостроковому періодах. Автори пропонують розглядати чинники розвитку цієї практики спорту виокремлюючи шляхи низької, середньої та високої імовірної ефективності. Другим компонентом, який можна використати при обґрунтуванні напрямів розвитку ігрових видів спорту, є шляхи удосконалення організаційної роботи. Тут передбачено спрямованість на вирішення проблем організації, власне проведення змагань, блок забезпечення, розробку інновацій, підвищення якості популяризації та унормування економічних і правових аспектів діяльності суб'єктів, відповідальних за розвиток.

Звернемо увагу на певні напрями подальшого розвитку студентського спорту, які можуть забезпечити високу ймовірнісну ефективність. Серед них:

налагодження та координація співпраці організаційних структур розвитку виду спорту зі спонсорами, створення пілг, заохочень для перспективних спортсменів [118, 152].

Узагальнення даних власних досліджень дало змогу Г. М. Путятиній [196, 197, 198], на підставі комплексного маркетингового, визначити потреби споживачів фізкультурно-спортивних послуг (на прикладі ДЮСШ). Хоча це можна екстраполювати на інші рівні та групи населення. Авторка довела, що батьки визначають якість надання фізкультурно-спортивних послуг, здебільшого, орієнтуючись на кваліфікацію тренерсько-викладацького складу та обладнання спортивної бази. Також зазначено, що головними чинниками при виборі виду спорту є бажання дитини та її здібності. При аналізі даних фахівчиня виявила, що маркетинг у діяльності спортивних організацій повинен передбачати роботу з цільовою аудиторією (демографічні тенденції розвитку регіону, чинники зовнішнього середовища, уподобання тощо). Лише тоді сфера фізичної культури і спорту зможе якісно функціонувати в умовах ринкової економіки та децентралізації.

Певний досвід отримано на підставі наукових досліджень М. М. Костя [88, 89], який проаналізував досвід фізкультурно-спортивної роботи серед сільського населення (на прикладі Львівської області). Встановлено найбільш ефективні форми організації, масові культурно-спортивні свята, спортивні ігри серед груп працівників різних професій, змагання із залученням родин, шкільні спортивні олімпіади з застосуванням різноманітних засобів.

Для іншого рівня спортивної кваліфікації спортсменів (спорт вищих досягнень) серед важливих чинників забезпечення і підтримання результатів С. Н. Бубка [25, 26] назвав наявність оптимальних взаємозв'язків тренувальних і змагальних навантажень, наукове обґрунтування та ретельний підбір засобів відновлення, раціональне харчування, систематизація наукового, медичного й організаційного забезпечення, належне матеріально-технічне оснащення та турбота про соціальний статус спортсменів та його благополуччя.

Зрозуміло, що якісне виконання усіх із зазначених вимог на рівні місцевих громад не можливе. Тому підготовка висококваліфікованих спортсменів повинна бути координованою та узгодженою керівними структурами місцевого та загальнодержавного рівня.

Однак М. М. Галашко [36] має обґрунтовані сумніви щодо доречності здійснення контролю Міністерством молоді і спорту України за діяльністю національних спортивних федерацій. Він наголошує, що федерації є незалежними об'єднаннями громадян із регульованою діяльністю згідно власними Статутами. Тому автор вважає певним обмеженням вплив Міністерства на комплектування національних збірних команди України з різних видів спорту, що може бути перенесене на діяльність структурних підрозділів федерацій на місця та відповідних відділів молоді та спорту.

Його стурбованість поділяє С. Н. Бубка [24, 27], який вказує, що існує значна кількість чинників небезпеки для спортсменів на різних рівнях організації фізкультурно-спортивної роботи. Окрім можливих традиційних помилок планування спортивної підготовки, її надмірного форсування, використання заборонених препаратів і процедур, необ'єктивність і упередженість суддів можна виокремити ті, які мають місце на місцевому (регіональному) рівні діяльності у сфері фізичної культури і спорту – це можливий низький рівень педагогічної та професійної кваліфікації тренерів та їхні негативні особистісні риси, щораз більша залежність спортсменів від особистісних рис менеджерів, спонсорів і організаторів змагань тощо.

Окремі автори [40] наполягають на сприянні досягненню спортсменами високих спортивних результатів за рахунок створення якісних умов для тренування уже починаючи зі спортивної школи. При цьому наголошено, що в більшості спортивних шкіл обмаль коштів на організацію повноцінної роботи. Такі витрати здебільшого складають лише 17 %, а отже, уже на місцевому рівні ми стикаємося з незадовільним рівнем придбання обладнання, інвентарю, спортивної форми тощо, включаючи незадовільний стан спортивних баз.

Інколи такий стан призводить до втрати громадою спортивного об'єкта як такого.

У серії наукових досліджень та дисертаційній роботі О. В. Борисова [18, 20] доводить, що подальший розвиток ігрових видів спорту в Україні не можливий без урахування тенденцій професіоналізації й комерціалізації. Це загалом вказує на незворотну модифікацію сучасного спорту та системи керування й підготовки спортсменів. Авторка наголошує, що однією з найефективніших моделей для вивчення в Україні є теніс. Причинами цього вона вважає тривалі та успішні виступи спортсменів і налагодження ділових контактів міжнародних структур безпосередньо з гравцями, що дає змогу уникнути протиріч, проблем і бюрократії.

Проводячи аналіз соціально-економічних і політичних умов розвитку, вивчення традицій та тенденцій розвитку хокею в Україні, І. С. Павлюк [138] вказала на основні напрями реорганізації та вдосконалення. У межах визначених перспектив, вона пропонує налагодити функціонування єдиної вертикально-інтегрованої системи підготовки хокеїстів. При цьому важливо зберегти пріоритети держави в її регулюванні, розвивати структури дитячо-юнацького й резервного спорту, створити організаційні умови для централізації процесу підготовки кваліфікованих спортсменів, якісного інформаційного забезпечення тощо.

Це, певною мірою, внесе суперечливість у взаємоспрямованих процесах централізації підготовки спортсменів та децентралізації розвитку ігрових видів спорту. Однак не суперечить можливостям поєднання зусиль різних організаційних інститутів та на різних рівнях (державному, регіональному, місцевому) сприятиме розвитку ігрових видів спорту.

Авторка О.О. Євсєєва [63] наполягає, що завдяки концепції спорту для всіх можна збільшити кількість фізично активних громадян та наблизити її до рівня європейських країнах. Тобто з наявних 6–8% до 40–70% від загального числа населення України. Також вона акцентує увагу на зміщенні пріоритетів українського суспільства у напрямі спорту вищих досягнень з незадовільною

увагою до розвитку загальнодоступного спорту, рівень якого не задовольняє суспільний запит.

На всіх етапах розвитку олімпійські види спорту, у тому числі ігрові, піддавалися впливові зовнішніх та внутрішніх чинників Науковець В. В. Томашевський до зовнішніх відносить – політичну, економічну ситуацію в країні, інтереси засобів масової інформації тощо. До внутрішніх – позиції та діяльність Національного олімпійського комітету, національних федерацій з видів спорту, окремих осіб зацікавлених у просуненні певних видів спорту, дисциплін та видів змагань [223, 224].

Фахівчиня Н. С. Сітнікова [209] визначає можливості України привернути до себе увагу міжнародної спортивної спільноти за допомогою проведення фінальної частини чемпіонату Європи з футболу (2012), чемпіонату світу серед юніорів з фехтування в 2012 р., юніорського чемпіонату світу з легкої атлетики в 2013 р., а також заявою щодо участі у конкурсі на проведення зимових Олімпійських і Паралімпійських ігор 2022 р., що зобов'язує підвищувати рівень розвитку фізичної культури і спорту до міжнародних стандартів.

На сучасному етапі це проведення чемпіонату Європи з бадмінтону (2021), етапів європейських турнірів з волейболу (2019–2021) та участь у конкурсі на проведення чемпіонатів Європи з баскетболу 2015, 2017 років тощо.

Перевагу ігрових видів спорту в суспільному сприйнятті підтверджують Ю. Бріскін, О. Павлось, А. Передерій [22]. За їхніми результатами встановлено беззаперечне домінування футболу у рейтингу в містах України. Пріоритетність п'яти видів спорту мала відмінності за регіонами. У Дніпропетровську рейтинг найпопулярніших видів спорту містив футбол, баскетбол, теніс; Києві – футбол та баскетбол, у п'ятірці також волейбол та теніс; Луганську – футбол, баскетбол, гандбол, волейбол; Львові – футбол, баскетбол, волейбол; Ужгороді – футбол, баскетбол, гандбол; Херсоні –

футбол, баскетбол, волейбол; Хмельницькому – футбол, баскетбол; Черкасах – футбол, теніс, баскетбол, волейбол.

Таким чином, серед п'яти пріоритетно-репрезентативних видів спорту в Україні найбільш популярними виявилися футбол, баскетбол та волейбол.

Таку ситуацію П. В. Сайдаков, Н. М. Куліш [207] пояснюють перевагами ігрових видів спорту. Наприклад, індивідуальні ігрові види спорту в межах змагальної діяльності передбачають спортивну боротьбу окремих гравців за винятком парних зустрічей у тенісі та настільному тенісі. Характеризуючи теніс, звернено увагу на те, що у цьому виді спорту завданням суперників є змусити один одного помилитися при відбитті м'яча ракеткою. Настільний теніс має схожу мету, проте змагальна діяльність відбувається на ігровому столі з сіткою.

Командним ігровим видам спорту притаманна спільна мета гравців однієї команди. Відмінною рисою визначено можливість здійснення замін. Також авторами вказано на популярності серед студентів таких видів спорту [35, 117, 146, 207, 242]: баскетбол – гра з м'ячем, у якій дві команди (по 5 гравців) повинні закинути руками м'яч у кільце й перешкодити іншій команді заволодіти м'ячем і закинути його у свій кошик; волейбол – змагання команд (по 6 гравців) на майданчику, навпіл розділеному сіткою, завдання – скерувати м'яч для торкання частини майданчика суперника; футбол (міні-футбол) – має за мету забити м'яч у ворота суперника ногами або іншими частинами тіла (крім рук) в кількості більшій за суперника; регбі – гра овальним м'ячем, де гравці команди, передаючи його один одному руками й ногами, намагаються приземлити його в заліковому полі за воротами суперника.

На популярності ігрових видів спорту також наголошують Т. А. Кропивницька, О. Ю. Серебряков, Т. В. Хома та Д. Є. Семенов [94]. Науковці визначили, що до програми міських змагань (м. Києва) серед 19-ти видів спорту входять бадмінтон, баскетбол, баскетбол 3х3, волейбол, волейбол пляжний, теніс настільний, футбол, футзал, що становлять 42% загальної кількості. В інших змаганнях (чемпіонат України серед студентів) програма

містить 46 видів спорту, проте тут кількість ігрових видів спорту становить лише 28% загальної кількості. На Всесвітній літній Універсіаді (2017) змагання проводилися з 9-ти ігрових видів спорту, що становило 43% програми змагань. На підставі отриманих результатів достовірно підтверджено високу, поступово зростаючу популярність та перспективність групи ігрових видів спорту серед молоді.

У продовження цього П. В. Сайдаков, Н. М. Куліш [207] наполягають на значній різноманітності рухових дій, притаманних ігровим видам спорту. Вони є різними за координаційною структурою, інтенсивністю навантаження, психоемоційними впливами, проте незалежно від виду спорту сприяють розвитку фізичних якостей людини. На підтвердження своїх слів, автори наводять приклад студентів, зайнятих ігровими видами спорту. Ці заняття мають високу рухову активність, сприяють утворенню певного стереотипу режиму дня, підвищують впевненість у поведінці, розвивають «престижні установки» й підтримують високий життєвий тонус, обумовлюють вищу комунікабельність, знижують вразливість до критики тощо.

Схожі припущення висловив Г. В. Петренко [143], наділяючи рухливі ігри з елементами спорту варіативними умовами виконання тих чи інших дій, проявами рухових здібностей (швидкісно-силових, координаційних, витривалості, сили, гнучкості), вдосконалення специфічних відчуттів простору, часу, м'язових зусиль та загального удосконалення функцій різних аналізаторів. Крім того, автор доводить позитивний вплив елементів спортивних ігор і вправ з м'ячем на сенсорні системи дітей різної модальності (зору, слуху, тактильності). Це відбувається за рахунок взаємодії між сенсорними та моторними компонентами, рівнями їх організації, що супроводжується утворенням нових рухових алгоритмів нервово-м'язової діяльності.

Наведемо окремий приклад щодо настільного тенісу [146, 148, 207]. Ця гра вважається однією з найбільш доступних в системі студентської освіти. Вона не вимагає значних матеріальних витрат й суттєвих вимог до місця проведення занять, рухова діяльність вирізняється помірною рухливістю та,

водночас, формуванням важливих якостей фізичного та психоемоційного характеру.

Дещо в іншому контексті проведено дисертаційне дослідження О. В. Дев'ятоєвою [44]. Вона зазначає, що під впливом глобалізації різні види спорту зазнають змін, що відображаються на формуванні організаційно-управлінських структур, утворенні, проведенні змагань різного масштабу. У цьому напрямі авторка дослідила пляжні види спорту. Їхня популярність зумовила включення окремих із них до програми Ігор Олімпіад (пляжний волейбол), а також – започаткувати Всесвітні пляжні ігри.

Проведений авторкою порівняльний аналіз міжнародних та вітчизняних практик з розвитку пляжних ігрових видів спорту дав змогу виокремити ряд позитивних аспектів. Серед них: створення організаційно-управлінських структур; наявність передумов для розвитку та функціонування спортивних майданчиків, наявний та перспективний розвиток цих видів спорту в більшості областей країни, проведення змагань серед різних груп населення, можливості створення цілорічної системи спортивної підготовки, використання ресурсного потенціалу з класичних ігрових видів спорту [43, 44].

У іншій роботі О. В. Войтова, Т. А. Кропивницькая [35] запропонували модель розвитку пляжних ігрових видів спорту в Україні. Основними компонентами моделі визначено зовнішні та внутрішні чинники, що обумовлюють розвиток пляжних ігрових видів спорту; механізм розвитку з трьома послідовними етапами та передбачуваний ефект від впровадження цієї моделі. Основними зовнішніми чинниками названо клімато-географічний, соціально-економічний, демографічний, а внутрішніми – узагальнення світових практик, забезпечення видів спорту, наявність системи змагань та спортивної підготовки, рівень розвитку класичних спортивних ігор у країні.

На запропонованих етапах моделі розвитку пропонуються такі послідовні завдання: консолідація діяльності структур всіх пляжних видів спорту, підвищення авторитету організацій у спортивному та бізнес середовищі, суспільстві загалом (перший етап); інтенсивний розвиток матеріально-

технічного забезпечення, покращення державної підтримки, проведення науково-методичного та кадрового забезпечення (другий етап) та розгалуження організаційної структури, унормування системи змагань та медійність (третій етап) [35, 43, 44].

У ході аналізу наукової та методичної літератури знайдено дані дисертаційних досліджень І. С. Павлюк [137] та Є. І. Петрушевського [145], пов'язаних із розвитком гандболу.

У серії досліджень І. С. Павлюк [138, 136, 137] наведено дані аналізу економічних та соціально-політичних умов в Україні, традицій і тенденцій розвитку гандболу національного та міжнародного рівня.

Ключовими напрямками реорганізації системи управління гандболом визначено функціонування вертикально-інтегрованої системи підготовки гандболістів з пріоритетом держави в її регулюванні; спадковість структур в ієрархії спортивної підготовки (дитячо-юнацький, резервний і спорт вищих досягнень), забезпечення централізації процесу підготовки кваліфікованих спортсменів; удосконалення системи змагань та різних видів забезпечення розвитку гандболу (правового, фінансово-економічного, матеріально-технічного, науково-методичного, кадрового, медико-біологічного, інформаційного).

У схожих дослідженнях Є. І. Петрушевський, разом із науковим керівником О. В. Борисовою [16, 17, 145] визначили складові концепції розвитку гандболу в Україні. В основу покладено програми розвитку гандболу з урахуванням історичних, соціально-економічних, територіальних особливостей. Наголосимо, що автори важливою складовою реформи спортивних федерацій національного рівня визначили реорганізацію системи управління спортом, а саме сприяння переходові від державного управління до розвитку органів місцевого самоврядування.

Інше дисертаційне дослідження, проведене Р. О. Сушко [219], було спрямоване на проблему розвитку баскетболу в умовах глобалізації спорту вищих досягнень. При цьому сучасними чинниками глобалізації визначено

демонстрацію високих показників ефективності змагальної діяльності уже в дитячому віці; ранній початок виступів за баскетбольні клуби (16–17 років), команди коледжів або університетів (етап підготовки до вищих спортивних досягнень) тощо.

Р. О. Сушко у серії власних досліджень [216, 217, 218] запропонувала теоретичну модель розвитку баскетболу в Україні. Науковиця враховує чинники глобалізації спорт, а саме: міграцію та концентрацію спортсменів у центрах підготовки, комерціалізацію змагань, професіоналізацію спортсменів і тренерів, соціалізацію спортсменів і тренерів. Іншими особливостями моделей розвитку баскетболу різних рівнів названо наявність та доступність спортивної інфраструктури, оволодіння спортсменами базовими техніко-тактичними прийомами, масовість занять ігровими видами спорту широких верств населення, спрямованість на досягнення високих спортивних результатів у міжнародних змаганнях.

Також на рівні дисертаційного дослідження М. В. Терещук [222] обґрунтувала організаційно-методичні засади розвитку гольфу в Україні.

На переконання авторки гольф є одним із видів спорту, який активно розвивається. Хоча у багатьох країнах це відносно новий вид спорту, його популярність швидкими темпами [220].

Для якісного розвитку цього виду спорту в Україні пропонується удосконалити систему та структури управління гольфом, здійснювати подальший розвиток нормативно-правової бази, сформувані ефективну систему підготовки кадрів з гольфу, проводити будівництво сучасних полів для гольфу та їх сертифікацію, реалізовувати програми розвитку дитячо-юнацького гольфу, удосконалити систему змагань з гольфу, залучити до занять різні групи населення, підвищити рівень популяризації вітчизняного гольфу в засобах масової інформації, покращити міжнародне співробітництво тощо [220, 221, 222].

Зазначене було запропоноване на підставі визначення стримувальних чинників розвитку гольфу в Україні. Передусім до них належать соціально-

економічний стан у країні, недостатня матеріально-технічна база, низька популярність виду спорту, недосконалі нормативно-правове та організаційне забезпечення, відсутність належної державної та місцевої підтримки, відсутність цільових програм розвитку та популяризації гольфу, недостатнє кадрове забезпечення, недосконала система змагань [221].

Таким чином, внаслідок узагальнення даних значного числа досліджень, присвячених науковому обґрунтуванню розвитку ігрових видів спорту, виділено основні передумови виникнення та ефективного функціонування ігрових видів спорту на загальнодержавному, регіональному та місцевому рівнях. Серед них інтенсифікація розвитку видів спорту; підвищення популярності ігрових видів спорту, взаємна трансформація ігрових видів спорту та системи підготовки спортсменів (баскетбол – баскетбол 3х3, волейбол – пляжний волейбол тощо), залучення до розвитку ігрових видів спорту бізнесу; популяризація здорового способу життя в суспільстві; підвищення конкурентоспроможності та розвиток комерційно привабливих ігрових видів спорту [6, 11, 93, 239, 244, 252].

1.3. Проблеми та перспективи розвитку ігрових видів спорту в національному, регіональному та місцевому контексті

Спорт став автономною соціокультурною системою. Він представлений внутрішніми механізмами регуляції та соціалізації. В умовах тотальної глобалізації першочергової цінності набуває збереження особистості спортсмена [7, 8].

Як зазначено у Стратегії [214], основні види занять спрямовані на розвиток здоров'язберезувальної компетентності, підвищення рівня рухової активності, спортивно-масової діяльності, розширення функціональних можливостей організму тощо.

Водночас на переконання Н. С. Сітнікової [209], існуюча в країні система спорту вищих досягнень не повною мірою відповідає вітчизняним соціально-

економічні процесам і світовим тенденціям. Це частково стримує утвердження позитивного іміджу України та гальмує патріотичне виховання населення.

Обов'язковими елементами підтримання мотивації різних категорій населення до занять спортом є відповідні заохочення. Це може частково компенсувати відмову від певних життєвих благ, відпочинку та інших втрат під час багаторічного удосконалення [9, 10, 223, 209].

Вивчення наукової та методичної літератури дало змогу виявити фундаментальні праці професора В. В. Приходька [154, 155, 159]. У них він характеризує прагнення людини до фізичної досконалості через залучення до спортивної діяльності як елемент перетворення особистості спортсмена. Автор вбачає оволодіння певними природними властивостями важливими соціальними якостями для людини.

У напрямку активізації політики залучення населення до занять ігровими видами спорту наведемо ряд даних, встановлених Л. Я. Чеховською [233, 240]. Зокрема, нею підкреслено, що в українському суспільстві впродовж останніх 20 років наявна стійка тенденція до зростання основних показників залучення.

Авторка також відзначає, що подальше підтримання таких показників має супроводжуватися вимогами роботодавців до рівня фізичної підготовленості своїх працівників, чіткістю організаційних умов упровадження сучасної системи рухової активності, включення компетентностей здоров'я до різних сфер діяльності, урахування міжнародного досвіду [233, 234].

Для розвитку спорту в регіонах України О. О. Євсєєва [63] пропонує урізноманітнити пропозиції видів спорту і фізичної активності; врахувати місцеві особливостей, наявні громадські ініціативи, гнучке планування, державно-представницьку та громадську підтримку.

Напрацювання механізмів удосконалення державного розвитку сфери фізичної культури на регіональному рівні потрібно реалізувати з урахуванням змісту і результатів наукових досліджень, нормативно-правових документів, на підставі розробки теоретичної моделі самого явища, узагальнення можливостей

з усіх видів забезпечення фізичної культури і спорту на місцях [77, 122, 134, 195, 205].

Науковці Л. Матросова та І. Галюза [115] вказують на важливе завдання вдосконалення системи державного управління галуззю в умовах децентралізації, а саме: приведення у відповідність до сучасних європейських тенденцій менеджменту в зазначеній сфері. Проте місцеві органи влади не в змозі забезпечувати фінансування глобальних проєктів розвитку спортивної інфраструктури.

Інший фахівець, А. О. Кухтій [96, 97], визначив нагальну потребу ліцензування й атестації діяльності громадських фізкультурно-спортивних організацій, більш узгодженого визначення завдань та взаємовідносин спортивних федерацій, інших спортивних товариств та спортивних клубів.

У роботах науковців М. О. Олійника [129, 131] та М. М. Костя [88, 89] викладені схожі пропозиції покращення ситуації з розвитком фізкультурно-спортивної діяльності на місцях. Серед них ключове місце посідають реформування організації й управління фізичною культурою та спортом на районному рівні, введення в штат посади інструктора-організатора фізкультурно-оздоровчої та спортивної роботи, створення на місцях колективів фізичної культури або фізкультурно-спортивного клубу з певними фінансовими та матеріальними ресурсами, фінансування із коштів місцевого бюджету, спонсорів, меценатів тощо.

Поряд із цим С. В. Нікітенко [123, 124] наголосив на необхідності створення умов для занять фізичною культурою та спортом за місцем проживання громадян, формуванні регіонального бюджету, розробці і втіленні конкретних програм та проєктів для залучення населення до систематичних занять фізичною культурою та спортом.

На місцевому рівні повинні бути посилені вимоги до взаємодії органів виконавчої влади та місцевого самоврядування з громадськими об'єднаннями, організовані центри фізкультурно-спортивного відпочинку за місцем проживання, проведені муніципальні огляди-конкурси спортивної

майстерності, уведені матеріальні та моральні заохочення певних видів і форм фізкультурно-спортивної діяльності, відзначені та/або підтримані провідні спортсмени тощо [1, 48, 51, 121, 201].

Провідний фахівець з розвитку ігрових видів спорту, Заслужений майстер спорту України з баскетболу, доктор наук з фізичного виховання та спорту, професор Р. О. Сушко [219] при обговоренні питань розвитку українського баскетболу обумовила наукові передумови розвитку спортивної інфраструктури і матеріально-технічного забезпечення галузі, визначила гостру необхідність урахування передового практичного досвіду США та країн ЄС.

Інший провідний науковець галузі спорту, Ю. О. Павленко [132, 133] визначив низку чинників, що впливають на якісну підготовку спортсменів. Наведемо окремі з них, які можуть бути інтерпретовані для розвитку ігрових видів спорту на місцевому рівні. Це такі: розробка якісної нормативно-правової бази, забезпечення кадрового потенціалу на місцях, висока інформаційна комунікація, узгодження фінансових ресурсів та організаційно-управлінської структури.

Підтримуючи зазначене, М. М. Галашко [36] однією з ключових проблем формування системи фізичного виховання на місцях також визначив підготовку певних програм, що повинні унормувати обсяг знань, умінь і навичок виконуваної рухової діяльності, відповідно до державних вимог та норм рухової активності галузі.

Багато проблем у діяльності управлінь та комітетів із питань фізичної культури і спорту виділив М. О. Олійник [131]. Вони вказують на протиріччя в системі управління фізичною культурою і спортом. Для їх вирішення автор пропонує: на різних рівнях обговорення технологій розробки і прийняття управлінських рішень, унормування процесів перспективного планування роботи управлінь і комітетів, розроблення і впровадження цільових комплексних програм на рівні області, територіальних громад та окремих колективів.

У свою чергу, в більш ранніх дослідженнях М. В. Дутчак [59, 60, 61] у практиці фізкультурно-оздоровчої роботи пропонує напрацьовувати нові підходи з урахуванням політичних та соціально-економічних викликів, зумовлених внутрішніми причинами й інтеграцією у міжнародне співтовариство. Актуальним, на думку автора, є вивчення особливостей залучення населення до рухової активності зважаючи на специфіку адміністративно-територіального устрою країни.

Науковець, майстер спорту України міжнародного класу з баскетболу С.В. Ліщук [112] вказує, що на відміну від розвинених країн, в Україні відсутня якісна мотивація працівників різних сфер діяльності до підтримання власного рівня здоров'я та задовільної фізичної підготовленості. Отже, у потенційних споживачів послуг галузі фізичної культури і спорту формуються помилкові установки та перехід до ринку послуг медицини, що не в змозі адекватно вирішити увесь спектр проблем.

Таким чином, узагальнюючи проблеми розвитку ігрових видів спорту в умовах централізованого управління, децентралізації й перспектив управління на місцях, можна виокремити низку проблем. Більшість з них інтерпретовані фахівцями галузі фізичної культури та спорту, державного управління та освіти [23, 47, 85, 86, 140 та ін.].

Серед них наступні аспекти:

- відсутність механізмів інвестування у розвиток і популяризацію масового спорту;
- відсутність ефективної системи стимулювання населення до занять фізичною культурою і спортом та збереження власного здоров'я;
- відсутність якісного медичного та медико-біологічного забезпечення осіб, залучених до занять фізичною культурою і спортом;
- критично недостатнє бюджетне фінансування та неефективне залучення позабюджетних коштів;
- невідповідність послуг з фізичної культури і спорту за місцем проживання потребам громади (різних груп місцевого населення);

- негативний вплив засобів масової інформації на ставлення до здорового способу життя, пропаганда помилкових моральних цінностей особистості та суспільства;
- низька престижність професійної діяльності фахівців сфери фізичної культури і спорту, які здійснюють її на місцевому рівні, та, відповідно, незадовільний рівень матеріального заохочення працівників;
- низький рівень дотримання положень законодавчих та нормативно-правових актів фізичної культури і спорту;
- низький рівень пропаганди та просвіти серед населення територіальних громад щодо цінностей здоров'я, відповідального ставлення до виховання дітей та підлітків;
- низький рівень ресурсного забезпечення різних форм організації фізкультурно-спортивної діяльності на місцевому рівні, відсутність якісної спортивної інфраструктури більшості ігрових видів спорту;
- обмежена рухова активність, нераціональне та незбалансоване харчування, наявні приклади асоціальної поведінки в суспільстві.

Зрозуміло, що в межах наукових та методичних досліджень інших фахівців було проведено не лише визначення проблемних моментів, але й запропоновано певні шляхи виходу з цієї ситуації. Більшість з них можуть бути адаптовані або вже відображають тенденції, характерні для розвитку ігрових видів спорту на місцевому рівні.

Наприклад, О. О. Євсєєва [63] пов'язує подальше функціонування і розвиток фізичної культури і спорту в умовах ринкової економіки з постійним пошуком додаткових джерел фінансування, інноваційних інструментів конкуренції, здійснення якісної комунікації. Зокрема, важелем досягнення цього названо спонсорство, адже частка спонсорства значно різниться залежно від соціально-економічних умов, престижності і представленості виду спорту в країні.

Основними завданнями подальшого ефективного розвитку сфери фізичної культури і спорту на рівні місцевих громад окремі фахівці вважають

наступні [14, 36, 47, 84, 212]. У соціально-побутовій сфері громад необхідно ввести посаду фахівця з фізкультурно-оздоровчої та/чи спортивної роботи; обґрунтувати критерії для оцінювання розвитку фізичної культури; запровадити умовні межі фінансування розвитку фізичної культури з основного та додаткового фондів з урахуванням конкретизованих особливостей громади; ввести обов'язковий облік та вимоги до залучення (безоплатного й добровільного) до заняття з фізичної культури та спорту для працюючих у різних сферах представників громади; розробити рекомендації та дієві програми самостійних занять фізичною культурою для різних груп населення територіальних громад чи їх спілок; облаштувати фізкультурно-спортивні «магніти», тобто містечка здоров'я, пункти прокату спортінвентарю, зони відпочинку тощо.

Також В. М. Черба та Є. В. Герасимова [232] пропонують провести інституційне реформування на основі принципу автономії спортивних організацій; залучити нове покоління управлінських кадрів з навичками менеджменту в умовах ринкової економіки; корегувати загальнодержавну політику щодо виховання молоді на системотвірних засадах галузі фізичної культури і спорту; впровадити систему адресного фінансування масового спорту; налагодити нові джерела фінансування галузевої діяльності на місцях (зокрема за рахунок спортивних лотерей); реалізувати потенціал федерацій з видів спорту через маркетингове управління.

Інший фахівець з державного управління, С. В. Ліщук [112] сформував пропозиції органам державної влади з розвитку фізичної культури та спорту. Серед загальної значної сукупності пропозицій звернемо увагу на наступні: визначити повноваження і конкретизувати відповідальність приватного сектора в сфері фізичної культури і спорту з можливістю надання пільг приватному сектору, який через спонсорство сприяє розвитку даної сфери; запровадити економічне стимулювання суб'єктів, що надають спортивні та фізкультурно-оздоровчі послуги, через фінансування за рахунок частини прибутку від ігрового бізнесу, тютюнової та алкогольної продукції; створити сприятливі

умови для активних занять спортом за місцем проживання через збільшення спортивних об'єктів та підвищення якості послуг.

У доповнення зазначених ідей Д. Ю. Петришин [144] пропонує для економічної підтримки сфери на місцевому рівні стимулювати малий та середній бізнес з метою залучення додаткових джерел фінансування виробництва спортивного інвентарю та обладнання, врегулювати питання звільнення від плати за землю суб'єктів діяльності з фізичної культури і спорту та спортивних споруд.

Крім цього В. Базенко [3] вважає необхідним змінити пріоритети роботи дитячо-юнацьких спортивних шкіл у напрямку «вільного» розвитку дитини на протипагу існуючій шаленій гонитві за результатами.

Своєю чергою, З. П. Дубинська [54, 55] для підвищення ефективності регулювання у сфері спорту пропонує ряд заходів, які, на наш погляд, мають перспективи й на місцевому рівні: надати більшу автономію представникам федерацій з видів спорту на місцях, налагодити прозоре фінансування спорту у тому числі з державних джерел, популяризувати та стимулювати розвиток нових видів спорту, забезпечити якісну фахову підготовку та підвищення кваліфікації конкурентоспроможних спортивних менеджерів, налагодити ефективну співпрацю із засобами масової інформації, соціальними мережами.

Заслуговує на увагу пропозиція В. А. Базенка [4] щодо розвитку фізичної культури та спорту в умовах децентралізації, що полягає у залученні бренд-стратегій. Завдяки цьому можна донести до цільової аудиторії унікальність та власну конкурентну перевагу. Тут варто зупинитися на спортивному брендингу. Він може бути реалізованим, в трьох площинах: просування великого спортивного заходу, просування спортивних брендів за допомогою спортивних заходів, спортсменів; залучення населення до занять через акції, спортивні соціальні та благодійні проекти, системні тренування.

Як розвиток цієї думки може бути створення молодіжного простору з необхідними послугами, можливостями проведення вільного часу та різнобічного розвитку. Координувати діяльність цього простору може як

комунальна установа, так і приватні структури, громадські об'єднання, проте при збереженні сукупностей функцій. Таку діяльність можна розвинути в окремому населеному пункті, однак узагальнений досвід діяльності таких центрів в Україні показує, що окреме приміщення є однією з умов ефективної роботи молодіжного центру [91].

Цікаві узагальнення виявлені в роботах В. В. Приходько та Т. О. Дорофєєвої [46, 48, 49, 52]. Вони переконані, що дуже високому рівню розвитку фізичної культури і спорту притаманна роль громади як лідера у розвитку спорту. Це проявляється в напрацюванні власних зразків інноваційного характеру нового для територіальних громад України досвіду розвитку фізичної культури і спорту, залученні до цього процесу провідних фахівців й закордонного досвіду, використанні власних здобутків у розвитку фізичної культури і спорту для брендингу територіальної громади, вивченні досвіду територіальної громади у розвитку зазначеної сфери діяльності з позицій соціально-економічного ефекту, об'єктивної доказовості і підтвердження важливості цієї діяльності в різних регіонах країни, готовності поширення накопиченого досвіду у практику інших територіальних громад.

Таким чином, децентралізація влади в Україні, за наявним у практиці фізичної культури і спорту потенціалом, створює якісно інші, більш потужні організаційні та фінансові передумови для реформування сфери загалом. Водночас виникає потреба розв'язання протиріччя між соціально-економічними змінами в Україні, децентралізацією повноважень з підвищенням повноважень органів місцевого самоврядування (територіальних громад) і необхідністю формування здорової громади, популяризації засобів фізичної культури і спорту серед населення шляхом сталого підтримання механізмів розвитку масових та популярних ігрових видів спорту.

Висновки до 1-го розділу:

1. Узагальнення даних значної кількості досліджень, присвячених науковому обґрунтуванню розвитку ігрових видів спорту, дало змогу виділити передумови виникнення та ефективного їх функціонування на загальнодержавному, регіональному та місцевому рівнях. Серед них: інтенсифікація розвитку видів спорту; підвищення популярності ігрових видів спорту, взаємна трансформація ігрових видів спорту та системи підготовки спортсменів (баскетбол – баскетбол 3х3, волейбол – пляжний волейбол тощо), залучення до розвитку ігрових видів спорту бізнесу; популяризація здорового способу життя в суспільстві; підвищення конкурентоспроможності та розвиток комерційно привабливих ігрових видів спорту.

2. Ґрунтуючись на даних наукової та методичної літератури, виявлене протиріччя між соціально-економічними змінами в Україні, децентралізацією повноважень з підвищенням повноважень органів місцевого самоврядування (об'єднаних територіальних громад) й необхідністю формування здорової громади, популяризації засобів фізичної культури і спорту серед населення шляхом сталого підтримання механізмів розвитку масових та популярних видів спорту, зокрема спортивних ігор. Розв'язання цього передбачає планування та реалізацію окремого наукового дослідження з відповідним формуванням методологічного, організаційного, наукового апарату.

Результати за розділом опубліковано у працях: [104, 105, 106, 109].

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

2.1. Методи дослідження

Вирішення поставленого завдання із наукового обґрунтування становлення та розвитку ігрових видів спорту в нових соціально-економічних умовах розвитку України, а саме децентралізації управління різними сферами діяльності людини, значною мірою обумовлює використання якісного науково-методологічного апарату дослідження. Базовим чинником ефективної організації та проведення дослідження, обґрунтування наукових результатів виступає методологія дослідження.

Для розуміння ідейної складової дослідження ми провели попередній аналіз фундаментальних досліджень з визначення загальної гуманістичної цінності фізичної культури та спорту для різних верств населення [8, 142]; загальних закономірностей та принципів розвитку фізичної культури та спорту [34, 60, 149, 250]; теоретичних та методичних положень діяльності суб'єктів сфери фізичної культури і спорту в Україні [57, 69, 151, 251]; інструментів менеджменту та маркетингу в діяльності суб'єктів фізичної культури та спорту різного підпорядкування [53, 139, 230, 249]; теоретичних та прикладних аспектів розвитку ігрових видів спорту в Україні [113, 147, 246, 248]; базових положень методології наукового дослідження [33, 83, 90, 134].

Для вирішення основних завдань дисертаційного дослідження використовувалися:

- теоретичний аналіз та узагальнення даних наукової та методичної літератури та відкритих електронних мереж;
- аналіз документальних матеріалів;
- експертне оцінювання;
- методи математичної статистики.

Теоретичний аналіз і узагальнення даних наукової та методичної літератури дав змогу отримати якісну інформацію на усіх етапах дослідження. Зокрема на початку написання дисертації було конкретизовано проблематику дослідження, визначено й сформульовано мету та основні завдання дослідження, а також об'єктну та предметну сферу дисертаційної роботи. Застосування методу теоретичного аналізу і узагальнення дало змогу визначити значущість такого соціального явища, як фізична культура і спорт для формування сучасного суспільства, його місця в системі цінностей сучасної України. Отже, основою розгляду став розвиток спорту в умовах децентралізації влади в Україні, тобто в оновлених умовах нормативно-правового, соціально-економічного та матеріально-ресурсного забезпечення галузі фізичної культури і спорту України останніх років.

Основними шляхами отримання первинної інформації обрано аналізування науково-методичної літератури, контенту офіційних сайтів організаційних структур з ігрових видів спорту на національному та місцевому рівнях. Проведений аналіз дав змогу виявити головні проблемні чинники створення та функціонування ігрових видів спорту як соціального явища в умовах переходу управлінських повноважень від централізованого управління до територіальних громад.

Також в основу дослідження покладено вивчення системних даних про розвиток олімпійського спорту України [27, 32, 133, 149]; філософські засади залучення населення до різних видів рухової активності та занять ігровими видами спорту [8, 9, 142, 223]; основи розвитку концептуально нових спортивних рухів (спорт для всіх, комерціалізований та професійний спорт) [19, 22, 59, 219]; нормативно-правове та соціально-економічне забезпечення різних видів діяльності галузі фізичної культури та спорту [37, 78, 98, 120, 196] тощо.

Теоретична частина дослідження передбачала поглиблене вивчення та характеристику зовнішніх та внутрішніх чинників, наявних взаємозв'язків

системних ознак розвитку цієї групи видів спорту та фізичної культури та спорту загалом в Україні.

У межах теоретичного аналізу та узагальнення було опрацьовано 253 джерела інформації.

За результатами використання цього методу виявлене основне протиріччя між соціально-економічними змінами в Україні, децентралізацією повноважень з підвищенням повноважень органів місцевого самоврядування (територіальних громад) і необхідністю формування здорової громади, популяризації засобів фізичної культури і спорту серед населення шляхом сталого підтримання механізмів розвитку масових та популярних ігрових видів спорту.

Окрім цього було застосовано методи теоретичного рівня:

Системний аналіз. За допомогою нього було вивчено соціальні зміни на загальнодержавному та регіональному рівнях, тенденції, динаміку та спрямованість стратегічної мети в діяльності організаційних структур, відповідальних за розвиток ігрових видів спорту галузі фізичної культури та спорту в Україні, а також узагальнено елементи національної стратегії розвитку спорту та еволюції суспільного устрою загалом.

Історико-логічний. За допомогою його застосування розглянуто еволюцію місця ігрових видів спорту у програмах розвитку фізичної культури на загальнодержавному, регіональному та місцевому рівнях, уточнено організаційні основи діяльності структур, взаємозв'язку інтересів особистості, громади та суспільства щодо проблемного явища, інформації щодо становлення різних засад ігрових видів спорту.

Аналізу та синтезу. За допомогою цих методів вивчено базові проблеми вітчизняного підходу до розвитку ігрових видів спорту й системи державного управління через зміст нормативного-правового та програмного забезпечення, інституційного та дискретного фінансового забезпечення на загальнодержавному, регіональному та місцевому рівнях.

Порівняльного аналізу та екстраполяції. Застосування цих методів стало підставою зіставлення досвіду проведення заходів з утвердження,

популяризації й розвитку окремих ігрових видів спорту, з'ясування інтеграційних процесів в межах громадських об'єднань, керівних структур територіальних громад й області, відповідальних за розвиток цієї групи видів спорту, оцінки можливостей впровадження та імплементації окремих ефективних чинників розвитку зазначеної групи видів спорту у практику.

Синтезу та моделювання. Використання цих методів дало підстави для побудови авторської стратегії (моделі) розвитку ігрових видів спорту на рівні територіальних громад Івано-Франківської області з урахуванням конкретизованого й наявного стану, об'єктивних передумов соціально-економічного устрою та віддалених завдань реалізації державної політики в умовах децентралізації влади у сфері фізичної культури та спорту України.

Аналіз документальних матеріалів був застосований для отримання обґрунтованої інформації та визначення законодавчих та нормативних ініціатив різних органів управління сфери фізичної культури та спорту (загальнодержавного, регіонального та місцевого рівня) з забезпечення розвитку ігрових видів спорту в Україні та зокрема Івано-Франківській області. Використання цього методу дало змогу з'ясувати нормативні та організаційні вимоги до функціонування низових ланок (територіальні громади) ієрархії фізичної культури та спорту.

Також вивчено нормативно-правові документи, які безпосередньо чи опосередковано стосуються розвитку ігрових видів спорту; структуру та змістове наповнення основних програмно-нормативних документів у окремих видах цієї групи (статути, програми з видів спорту, положення про діяльність комісій, комітетів тощо).

Було проведено аналізування таких документів:

1. Нормативно-правові акти загальнодержавного рівня: Закон України «Про фізичну культуру і спорт» [194]; Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020» [215], Регіональна цільова соціальна програма розвитку фізичної культури та спорту на 2012–2016 роки [200]; Обласна цільова соціальна

програма розвитку фізичної культури та спорту на 2017–2021 та 2022-2026 роки [125, 126].

2. Нормативно-правові акти обласного рівня:

накази «Про присвоєння спортивних розрядів» Управління спорту Івано-Франківської обласної державної адміністрації (№259 від 05.04.2018; №349 від 14.05.2018; №371 від 23.05.2018; №547 від 10.09.2018; №776 від 14.12.2018; №789 від 28.12.2018; №254 від 02.04.2019; №324 від 03.05.2019; №369 від 22.05.2019; №635 від 07.10.2019; №651 від 15.10.2019; №778 та 778/1 від 02.12.2019; №17 від 13.01.2020; №194 від 28.05.2020; №203 від 30.06.2020; №473 від 02.11.2020; №502 від 17.11.2020; № 540, 541 та 541/1 від 02.12.2020; №558/1, від 07.12.2020; №558/2 від 25.12.2020; №125 від 18.03.2021; №355 від 22.06.2021; №458 від 27.08.2021; №573, 574 та 574/1 від 18.10.2021; №622 від 08.11.2021; №630 від 09.11.2021) [168–192];

рішення колегії управління спорту Івано-Франківської облдержадміністрації «Про затвердження пріоритетних для області видів спорту з урахуванням наявної спортивної інфраструктури та результатів у спорті вищих досягнень» від 27.12.2016 року №1/1, від 27.12.2017 року №4/1, від 31 січня 2019 року №1/1, від 13 лютого 2020 року № 1/1, від 23 лютого 2021 року № 1/2, від 29 грудня 2021 року №3/3 [161–166];

документи звітності: Зведений звіт про діяльність дитячо-юнацьких спортивних шкіл (спеціалізованих дитячо-юнацьких спортивних шкіл олімпійського резерву) в Івано-Франківській області за 2019–2021 роки (Форма № 5-ФК, зведена, річна) [74, 75, 76].

Експертне оцінювання. Цей метод нами застосовано для оцінювання ймовірної ефективності певних коректив, визначених для подальшого розвитку ігрових видів спорту на рівні територіальних громад Івано-Франківської області. Такі перспективи ми розглядали в короткостроковому (1–3 роки) та довгостроковому (4–7 років) періоді діяльності суб'єктів розвитку ігрових видів спорту та фізичної культури та спорту загалом в межах Івано-Франківської області.

Експертне опитування це один з варіантів отримання та об'єктивізації даних за допомогою залучення до дослідження компетентних, висококваліфікованих фахівців з предметної сфери (фізичної культури та спорту). У нашому випадку ми залучали осіб, які мають професійний досвід (від 7 до 41 років) та безпосередній і тривалий стосунок до діяльності в межах фізичної культури та спорту на рівні адміністративних одиниць України. Експертиза як спосіб дослідження сукупності проблемних питань проведена фахівцями, які володіли системою спеціальних знань та умінь та були достатньою мірою вмотивовані на сприяння дослідженню. Для нашого дисертаційного дослідження зазначеним об'єктом (проблемною ситуацією) були актуальні питання становлення та розвитку ігрових видів спорту в умовах децентралізації влади в Україні (на прикладі Івано-Франківської області). Основним критерієм відбору експертів була їхня приналежність до структур галузі фізичної культури та спорту в територіальних громадах Івано-Франківської області. Серед вимог до експертів було застосовано об'єктивну оцінку компетентностей експерта на підставі документального методу, який передбачає урахування професійних характеристик при підборі експертів.

Опитування проведено індивідуальним методом. Він передбачав надання оцінок експертом незалежно від інших, а потім їхнє узагальнення за допомогою методів математико-статистичного опрацювання. Основним способом отримання інформації визначено інтерв'ювання (з використанням різних типів запитань). Експертам пропонувалося оцінити (у межах від одного до семи балів) передбачувану ефективність запропонованого шляху вирішення актуального питання з розвитку окремих ігрових видів спорту; вказати, який із запропонованих напрямків та з якою перспективою (короткострокова та/чи довгострокова) може бути застосований. Експертне оцінювання передбачало наступні етапи: складання бланків оцінювання, підбір експертів (компетентність, кваліфікація, стаж роботи), розповсюдження, заповнення та збір бланків. аналізування результатів.

Для реалізації експертного оцінювання залучено інструменти соціально-економічного оцінювання перспектив розвитку ігрових видів спорту в територіальних громадах Івано-Франківської області. Використано загальноприйняті у сфері фізичної культури та спорту методики аналізу – SWOT (залучено 11 експертів), PEST (залучено 13 експертів) і SMART (залучено 12 експертів). Вони використані для розробки обґрунтування шляхів розвитку ігрових видів спорту з урахуванням економічної, демографічної, матеріально-технічної ситуації в області та окремих територіальних громадах, аналізування конкурентоспроможності, формування загального переліку чинників макро- та мікросередовища, які мають виражений вплив на функціонування суб'єктів розвитку ігрових видів спорту.

Методи *математико-статистичного опрацювання результатів* застосовано для результатів дослідження на різних етапах виконання дисертаційної роботи. Використано програмне забезпечення для визначення абсолютних та відносних, кількісних та якісних показників розвитку ігрових видів спорту в територіальних громадах Івано-Франківської області: середнє арифметичне, визначення достовірності відмінностей за t-критерієм Стьюдента, середнє квадратичне відхилення (за допомогою Microsoft Excel для Windows 7).

2.2. Організація дослідження

Дисертаційне дослідження передбачало вирішення низки завдань у ході написання тексту роботи.

Дослідження виконане упродовж чотирьох етапів:

На *першому етапі (вересень 2019 – листопад 2021 рр.)* проаналізовано дані наукової та методичної літератури для з'ясування проблемного поля розвитку галузі фізичної культури та спорту і зокрема ігрових видів спорту, за умов різних варіантів адміністративно-територіального устрою в Україні. Встановлено особливості функціонування управлінських структур та проведено науково-методичне обґрунтування з позицій організаційних та нормативно-правових взаємовідносин суб'єктів фізичної культури та спорту на різних

ієрархічних рівнях; вивчено особливості розвитку ігрових видів спорту в діяльності державних та громадських організацій, певні нормативні, економічні та інші аспекти розвитку цієї групи видів спорту. На цьому етапі конкретизовано тему, об'єкт, предмет, мету, завдання, здійснено підбір методів дослідження. Розроблено алгоритм отримання теоретичних та емпіричних даних для забезпечення розв'язання основних завдань дослідження. Проаналізовано наукове обґрунтування розвитку ігрових видів спорту фахівцями галузі фізичної культури та спорту, державного управління та освіти тощо.

На *другому етапі (грудень 2021 – вересень 2022 рр.)* доповнено інформацію науково-методичного характеру з проблематики дослідження; проаналізовано нормативно-правові та регламентні документи з розвитку ігрових видів спорту на загальнодержавному, регіональному (Івано-Франківська область) та місцевому (окремі територіальні громади Івано-Франківської області) рівнях; отримано наукову інформацію щодо номенклатури і змісту організаційно-правового та програмно-нормативного забезпечення розвитку ігрових видів спорту на різних відтинках часу; узагальнено зміст діяльності організаційних структур ігрових видів спорту загальнодержавного та місцевого рівнів підпорядкованих державі та громадським об'єднанням; проведено порівняльну характеристику основних напрямів діяльності та базових компонентів її результативності серед керівних організаційних структур місцевого рівня, відповідальних за розвиток ігрових видів спорту; проведено ґрунтовне вивчення виступів спортсменів Івано-Франківщини на спортивних змаганнях національного та міжнародного рівнів.

На *третьому етапі (жовтень 2022 – квітень 2023 рр.)* розроблено та охарактеризовано теоретичні основи розвитку ігрових видів спорту в територіальних громадах Івано-Франківської області з урахуванням наявного стану, закономірностей, ґрунтового аналізу системної діяльності державних і громадських інституцій та основних елементів результативності їхньої діяльності при різних варіантах адміністративно-територіального управління;

проведено експертне оцінювання особливостей запропонованого вирішення науково-практичного завдання за допомогою залучення фахівців галузі фізичної культури та спорту; узагальнено отримані на різних етапах дослідження теоретичні та емпіричні дані, доповнено та уточнено зміст системи знань та напрямів розвитку ігрових видів спорту в територіальних громадах Івано-Франківської області та визначено подальші перспективи їхнього застосування; зіставлені отримані нами результати з наявними в науковій та методичній літературі даними; підготовлено текст дисертаційної роботи та впроваджено результати дослідження у практику.

РОЗДІЛ 3

ОСНОВНІ ПОКАЗНИКИ РОЗВИТКУ ІГРОВИХ ВИДІВ СПОРТУ В ІВАНО-ФРАНКІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

3.1. Зміст цільових соціальних програм розвитку фізичної культури та спорту в Івано-Франківській області

Основним суб'єктом державного регулювання з питань фізичної культури та спорту в Івано-Франківській області є головне управління у справах сім'ї, молоді та спорту облдержадміністрації. Це дає підстави в межах вивчення організаційних аспектів звернутися до офіційних документів, пов'язаних із плануванням роботи цього управлінського сектору за певний період.

Зрозуміло, що для кожного періоду планування (зазвичай п'ять років) характерна своя сукупність об'єктивних та суб'єктивних чинників. Як ми зазначали, це передусім Революція Гідності (2014 р.), пандемія коронавірусу (2020 р.) та війна проти росії (2022 р.).

Серед доступних документальних матеріалів ми віднайшли цільові соціальні програми розвитку фізичної культури та спорту на Івано-Франківщині починаючи з 2012 року.

На 2012–2016 роки в межах фінансового забезпечення програми заплановано 392848,5 тис.грн.

Основними очікуваними результатами реалізації Програми [200] було передбачено: загальний розвиток фізичної культури та спорту на основі нових економічних перетворень і ринкових відносин; залучення дітей, підлітків і молоді до регулярних занять фізичною культурою та спортом. Планувалося збільшити до 15 відсотків кількість залучених до відповідного виду діяльності від загальної кількості учнівської молоді. Такі самі темпи приросту передбачалися для підвищення рівня залучення громадян до занять фізичною культурою та спортом від загальної кількості населення області. Окрім цього серед планованих заходів були також стандартизовані формулювання щодо

покращення стану матеріально-технічної бази закладів фізичної культури і спорту, підвищення якісного рівня підбору кадрів, створення належних умов для ефективної підготовки спортсменів високої кваліфікації.

Відзначимо, що для змісту Програми на 2017–2022 рр. [125] та на 2022–2026 рр. [126] формулювання очікуваних результатів залишилося ідентичним. Хоча за період дії кожної з програм відбулися значні соціально-політичні та економічні перетворення в межах України.

Можна стверджувати про відсутність оперативної та стратегічної корекції в плануванні очікуваних результатів соціальної діяльності у сфері фізичної культури та спорту на рівні обласного управління. Отже, наявною є необхідність якісного вивчення та врахування базових компонентів для очікуваних результатів таких програм.

На наш погляд, узагальнюючим компонентом програм є мета. Під час аналізування змісту Програм 2012–2016 рр. [200], 2017–2021 рр. [125] та 2022–2026 рр. [126] ми зіткнулися з критичною ситуацією, що полягає в ідентичності формулювань цього компоненту програми.

Ми не заперечуємо важливість запропонованих сталих положень мети [125, 126, 200], а саме:

- втілення здорового способу життя, орієнтація громадян на поетапне формування ефективної моделі розвитку фізичної культури і спорту на демократичних та гуманістичних засадах;
- створення умов для забезпечення оптимальної рухової активності кожної людини, досягнення нею достатнього рівня фізичної та функціональної підготовленості, задоволення спортивних видовищних запитів населення;
- максимальне залучення дітей, підлітків, юнаків до занять спортом, створення обдарованим особам умов для реалізації їхніх здібностей у спорті вищих досягнень.

Проте, на наш погляд, це є достатньо певною помилкою та потребує переосмислення. Адже упродовж 2011–2021 рр. (тривалість програм та періодів їхнього формування) відбувалися зміни у різних сферах діяльності людини

загалом в Україні. Це, безперечно, позначалося на структурі потребово-мотиваційного компоненту, а також забезпеченні та усвідомленні значення та ролі фізичної культури та спорту в житті суспільства на загальнонаціональному та регіональному рівнях. Також, самі процеси, характерні для галузі фізичної культури та спорту, мали б стимулювати певну варіативність у формулюванні мети програми з розвитку фізичної культури та спорту на регіональному (обласному рівні).

Безперечно, що реалізація мети міститься в сформульованих завданнях. Вони розкриті окремим блоком у кожній з запропонованих програм. На жаль, в змісті аналізованих Програм [125, 126, 200] відсутня варіативність. Для усіх трьох часових відтинків пропонується однаковий набір завдань, що ставить під сумнів врахування ключових чинників розвитку галузі фізичної культури на теренах Івано-Франківської області у кожному з планових відтинків.

Наприклад, перелік завдань цільової соціальної програми розвитку фізичної культури та спорту на період 2012–2026 роки містить такі пункти [125, 126, 200]:

- удосконалення та впровадження ефективних форм залучення різних груп населення до регулярних занять фізичною культурою і спортом;
- формування у населення інтересу і звичок до занять фізичними вправами;
- підвищення якості роботи дитячо-юнацького спорту, системи відбору обдарованих осіб до резервного спорту, створення умов для розвитку індивідуальних здібностей спортсменів на етапах багаторічної підготовки;
- збереження існуючої мережі об'єктів і закладів фізичної культури і спорту, ефективне їх використання та будівництво сучасних спортивних споруд;
- удосконалення економічних засад у сфері фізичної культури і спорту, запровадження ефективного кадрового, фінансового, матеріально-технічного, наукового, методичного та інформаційного забезпечення.

Єдиним відмінним елементом для Програми на 2022–2026 рр. [126] стало включення до структури завдань ще одного пункту, пов'язаного з цифровою трансформацією сфери фізичної культури та спорту.

Серед основних напрямів, на які спрямований розвиток фізичної культури і спорту, спостерігаємо такі: фізичне виховання і фізкультурно-оздоровча робота у навчально-виховній сфері, фізкультурно-оздоровча робота у виробничій та соціально-побутовій сферах, фізичне виховання серед сільського населення, фізична підготовка у Збройних Силах України та інших військових формуваннях, дитячо-юнацький спорт та спорт вищих досягнень, масовий спорт, фізкультурно-оздоровча, реабілітаційна та спортивна діяльність серед інвалідів, спорт ветеранів, фінансове забезпечення, кадрове забезпечення, соціальний захист, медичне забезпечення, матеріально-технічне забезпечення закладів фізичної культури і спорту, інформаційне забезпечення [200].

Однак при плануванні наступних періодів акценти в структурі напрямів реалізації Програм [125, 126] зазнали певних змін.

У запропонованих варіантах на 2017–2021 та 2022–2026 рр. основні напрями розвитку фізичної культури і спорту в Івано-Франківській області пов'язані зі створенням умов для забезпечення оптимальної рухової активності різних груп населення для зміцнення здоров'я з урахуванням інтересів, здібностей та індивідуальних особливостей кожного; забезпеченням функціонування та вдосконалення мережі закладів фізичної культури та спорту; підтримкою та розвитком олімпійського, неолімпійського, паралімпійського та дефлімпійського руху; розбудовою спортивної інфраструктури, в тому числі будівництво та модернізація спортивних споруд із залученням коштів інвесторів; кадровим та фінансовим забезпеченням; організаційним та нормативно-правовим забезпеченням; налагодженням міжнародних зв'язків.

Для варіанту Програми зразка 2022–2026 рр. [126], порівняно із попереднім додатково внесено напрям з цифрової трансформації сфери фізичної культури та спорту.

Отже, ми спостерігаємо, що при визначенні основних напрямів реалізації програми, відповідальні за укладання відповідного документу здійснили перехід від різнобічних та всеохоплюючих напрямів, які зачіпають різні сфери діяльності людини, до більш конкретизованих та стратегічно визначальних для фізичної культури та спорту.

Аналізуючи фінансову складову програм [125, 126, 200], ми отримали наступні дані. В Програмі на 2012–2016 рр. серед джерел фінансування було розглянуто надходження з обласного, районного та міського бюджетів й інші джерела, співвідношення яких становило 32,81%, 60,29% та 6,90% відповідно. У подальшому основним джерелом надходжень було визначено лише обласний бюджет.

При порівнянні загальних витрат за програмами розвитку фізичної культури та спорту на 2012–2026 рр. ми спостерігали певні коливання. За цей період було розроблено та затверджено три програми на 2012–2016, 2017–2021 та 2022–2026 рр. Порівняно із першим відтинком сума планованих витрат згідно з програмами була зменшена на 40,61%. Що, скоріш за все зумовлене зменшенням кількості джерел фінансування.

Якщо до уваги брати виключно джерело обласного бюджету Івано-Франківської області, то на другий період (2017–2021 рр. [125]) було заплановано на 80,98% більші витрати, а на третій (2022–2026 рр. [126]) – на 179,6% більше порівняно із другим та більш ніж у чотири рази більше, порівняно із першим.

Така ситуація є цілком закономірною, внаслідок збільшення уваги до питань фізичної культури та спорту на регіональному рівні. Це стало наслідком реалізації процесів децентралізації та низкою інших об'єктивних соціально-економічних чинників, які характерні у визначені періоди.

Аналізування даних за окремими роками дало змогу стверджувати про постійне зростання витрат упродовж усього аналізованого періоду (2012–2026 рр., рис. 3.1). На жаль, окремі показники, особливо з 2022 року залишаються виключно в документах планування. Адже з початком війни

фінансові ресурси України зазнали суттєвого перерозподілу на державному та місцевому рівнях.

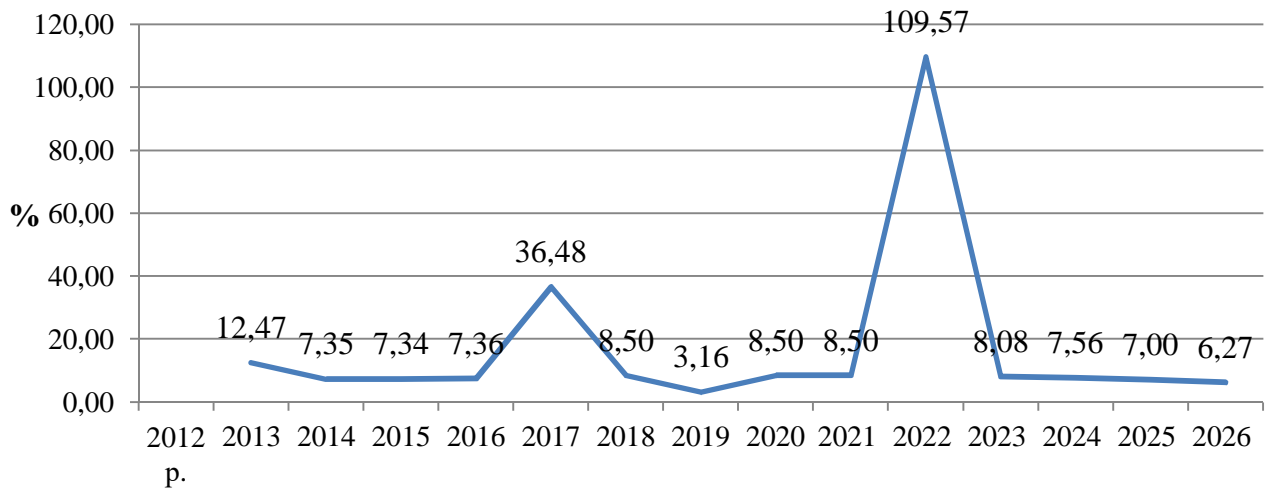

Рис. 3.1. Темпи приросту фінансування витрат за програмою розвитку фізичної культури та спорту в Івано-Франківській області.

Встановлено, що в межах окремих часових відтинків (2012–2016, 2017–2021 та 2022–2026 рр.) спостерігаються відносно невисокі значення відсоткових змін витрат за різними напрямками на розвиток фізичної культури та спорту в Івано-Франківській області.

У першому часовому відтинку 2012–2016 рр. [200] з кожним роком плановані витрати на реалізацію заходів з фізичної культури та спорту на Івано-Франківщині зростали на 7,35–12,47%; 2017–2021 рр. [125] – на 3,16–8,50% та 2022–2026 рр. [126] – 6,27–8,08% порівняно із попереднім роком.

Проте найбільші показники приросту витрат спостерігалися в межах перехідних років між тими ж часовими відтинками. В межах переходу від плану 2012–2016 рр. [200] до 2017–2021 рр. [125] плановані витрати на поточний рік підвищилися на 36,48% порівняно з попереднім. Ще більш вираженою ситуація була для другого (2017–2021 рр. [125]) та третього (2022–2026 рр. [126]) аналізованих періодів – 109,57%.

На наш погляд, це може свідчити про наявність суттєвих розбіжностей між планованими показниками та реальним виконанням поточного плану. Що, своєю чергою, вимагає підвищення очікувань (витрат) на наступний період

планування загалом. Тобто витрати, які видаються реальними перед початком відповідного періоду планування (2011, 2016, 2021 роки), нівелюються соціально-економічними процесами, що виникають у тому ж періоді. Звернемо увагу, що це було притаманно для кожного із аналізованих документів (періоду планування), а причинами цього були Революція Гідності, пандемія коронавірусу та війна з росією.

3.2 Базові показники розвитку ігрових видів спорту в Івано-Франківській області за 2019–2021 роки

Діяльність суб'єктів фізичної культури та спорту пов'язана, передусім з питаннями популяризації окремих видів спорту (або їх об'єднань) серед населення, сприяння засобами цих видів спорту оздоровленню, покращенню фізичного розвитку, фізичної підготовленості тощо людей, що ними займаються. Отже, основний акцент в розвитку ігрових видів спорту ми вбачаємо у залученні окремих груп населення до занять та кількісних та якісних досягненнях.

Універсальним доступним інструментом для аналізування результатів з розвитку ігрових видів спорту ми вважаємо наявну звітність, що з одного боку відображає реальні показники, а з іншого – створена на підставі об'єктивних даних від першоджерел цього процесу.

Таким чином, ми вивчили зміст офіційних документів, а саме дані Зведеного звіту про діяльність дитячо-юнацьких спортивних шкіл (спеціалізованих дитячо-юнацьких спортивних шкіл олімпійського резерву) в Івано-Франківській області за 2019–2021 роки (Форма № 5-ФК) [74, 75, 76].

На підставі зазначеного, до базових показників розвитку ігрових видів спорту ми включили кількість навчальних груп та спортсменів на різних етапах багаторічного вдосконалення, кількість представників ігрових видів спорту різної спортивної кваліфікації та показники фахівців, що проводять підготовку

спортсменів в ігрових видах спорту в Івано-Франківській області. Визначення й аналізування за цими критеріями проведено за 2019–2021 роки.

Серед показників звернемо увагу на рівень залучення спортсменів різних вікових груп до занять певними ігровими видами спорту (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Показники кількості навчальних груп та спортсменів на різних етапах багаторічного вдосконалення в ігрових видах спорту в Івано-Франківській області за 2019–2021 роки

№ з/п	Вид спорту	Рік	Кількість відділень з видів спорту, од.	Кількість навчальних груп, од.				Кількість спортсменів на етапах багаторічної підготовки, осіб			
				початкової підготовки	базової підготовки	спеціалізованої підготовки	підготовки до вищої спортивної майстерності	початкової підготовки	базової підготовки	спеціалізованої підготовки	підготовки до вищої спортивної майстерності
	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>	<i>8</i>	<i>9</i>	<i>10</i>	<i>11</i>
1	Баскетбол	2019	8	38	31	6	2	552	336	40	9
		2020	8	23	19	4	–	322	219	24	7
		2021	5	15	11	4	1	222	132	24	6
2	Волейбол	2019	11	60	41	–	–	982	492	–	–
		2020	11	58	36	1	–	865	424	10	–
		2021	15	54	40	1	–	828	480	8	–
3	Гандбол	2019	5	9	19	–	–	138	234	–	–
		2020	6	5	17	–	–	76	197	10	–
		2021	5	6	10	1	–	92	117	10	–
4	Регбі	2019	1	1	6	1	–	14	72	11	–
		2020	1	2	7	1	–	29	82	9	–
		2021	1	2	7	1	–	30	86	9	–
5	Теніс	2019	2	5	4	1	–	57	31	6	–
		2020	2	7	6	1	–	70	46	5	–
		2021	2	7	9	1	–	70	70	5	–
6	Теніс настільний	2019	10	26	22	4	2	310	183	22	8
		2020	10	25	22	4	1	282	196	17	4
		2021	13	30	26	4	1	358	222	21	4
7	Футбол	2019	29	174	140	10	–	3092	2053	107	–
		2020	27	107	145	6	–	1785	2133	70	–
		2021	26	95	117	11	–	1706	1742	171	–
8	Хокей з шайбою	2019	3	6	4	–	–	120	71	–	–
		2020	2	1	4	–	–	14	59	–	–
		2021	3	5	5	–	–	71	74	–	–
9	Футзал	2019	1	2	1	–	–	30	72	–	–
		2020	1	1	2	–	–	10	82	–	–
		2021	1	1	2	–	–	10	86	–	–

За аналізований період заняття з ігрових видів спорту проводилися на систематичній основі, тобто упродовж усіх років з дев'яти видів спорту. Це підтверджено наданою інформацією та підсумковими звітами з відповідного напряму діяльності [74, 75, 76]. Серед них найбільш популярні та розвинуті на теренах не лише Івано-Франківської області, але й України загалом, це: баскетбол, волейбол, гандбол, теніс, футбол та футзал; види спорту із менш вираженою популярністю – регбі, настільний теніс та найменш розповсюджений на сьогодні – хокей з шайбою.

Окрім того вивчення змісту документів дало змогу фрагментарно додати до цього переліку ще низку видів спорту, а саме пляжний волейбол (дані відображено виключно за 2019 р.), бадмінтон та хокей на траві (дані відображено виключно за 2020 р.).

Спроби ініціювати певний активний розвиток цих ігрових видів спорту є достатньо зрозумілим, адже вони входять до програми олімпійських змагань. Проте досягнути достатнього стабільного рівня залучення населення на сьогодні не вдалося, доказом чого є наявність певних даних лише в окремих роках. Тобто, для цих видів спорту на теренах Івано-Франківської області залишається значний пласт агітаційної, організаційної та спортивно-масової роботи для суб'єктів фізичної культури і спорту. Водночас, для пляжного волейболу та хокею з шайбою і повинні бути спрямовані на формування нової пропозиції, а для бадмінтону – на відродження традицій, що існували раніше.

Розглядаючи дані щодо стану розвитку ігрових видів спорту в частині навчальних груп та кількості спортсменів різної кваліфікації, ми прийшли до наступних узагальнень. За кількістю відділень беззаперечним лідером у всіх аналізованих роках залишався футбол (29–26 відділень). Суттєво поступалися інші види спорту, однак з них дещо більшу кількість відділень виявлено у волейболі (11–15) та настільному тенісі (10–13). Наступний рівень представлений ще двома видами спорту – баскетболом та гандболом, де кількість відділень становила 8–5 та 5–6 відповідно. Для решти ігрових видів

спорту можна вважати працюючими мінімальну кількість відділень – 1–3 в межах окремих років.

Це вказує на резерви, першочергово, із проведення агітаційної роботи. Адже в межі активності громадських організацій, до яких належать відділення національних федерацій з видів спорту, входить зобов'язання популяризації певного виду спорту на визначеній територіальній одиниці. По-друге, наявні організаційні недоліки. Вони хоч і можуть бути пов'язані із численними чинниками об'єктивного та суб'єктивного характеру, проте суттєво ускладнюють досягнення якісних показників роботи. Тобто без організації місць проведення занять, забезпечення інвентарю тощо не можливо говорити про якісний супровід тренувальної роботи та організації змагань на місцях.

Окрім кількості відділень значимими показниками є наявність навчально-тренувальних груп різного кваліфікаційного рівня. Ми отримали достатньо цікаві аналітичні дані стосовно того, що на етапі початкової підготовки, тенденції, виявлені для кількості відділень з ігрових видів спорту, зберігаються. Явним лідером є футбол, у межах занять яким організовано від 174 до 95 груп початкової підготовки. Далі в черговості спадання волейбол (60–54 групи), настільний теніс (26–30 груп), баскетбол (38–15 груп), гандбол (9–6 груп), теніс (5–7 груп) та інші (1–5 груп початкової підготовки).

З переходом на інший кваліфікаційний рівень (групи базової підготовки), отримані на попередньому етапі дані залишаються актуальними. Знову ж таки, найбільша кількість груп базової підготовки зафіксована для футболу (145–117 груп), а далі з суттєвим відставанням – волейбол (36–41 група), настільний теніс (22–26 груп), баскетбол (31–11 груп), гандбол (19–11 груп), регбі (6–7 груп), теніс (4–9 груп) та решта ігрових видів спорту (1–5 груп).

Тобто на перших двох рівнях (групи початкової та базової підготовки) можна спостерігати схожу структуру зацікавленості та, відповідно, задіяності дітей у підготовці з ігрових видів спорту. Це відображено й результатами організаційного компоненту суб'єктів, що здійснюють відповідну діяльність.

Однак, уже на наступному рівні, що характеризується вищими вимогами до результатів та кваліфікації спортсменів (групи спеціалізованої підготовки), ми спостерігали значне скорочення кількості груп в різних видах спорту. Незважаючи на те, що найбільша кількість, знову ж таки, була притаманна для футболу, його домінування не було настільки суттєвим як на попередніх рівнях. Усього 6–11 груп залежно від аналізованого року. Ієрархія видів спорту також зазнала певних змін. Послідовно другим за кількістю груп розташувався баскетбол (6–4 групи), слідом настільний теніс (4 групи), а інші види спорту змогли забезпечити якісну роботу та відповідність вимогам максимум для однієї групи спеціалізованої підготовки (волейбол, гандбол, регбі, теніс). До того ж, у двох видах спорту на цьому рівні спортивної майстерності уже були відсутні групи підготовки упродовж 2019–2021 рр., це хокей з шайбою та футзал [74, 75, 76].

Ще більш критична ситуація на рівні етапу підготовки до вищих досягнень. Лише два види спорту в Івано-Франківській області можуть похизуватися наявністю спортсменів такого рівня спортивної майстерності – баскетбол та настільний теніс (2–1 група в обох випадках). Для решти видів спорту спостерігається провал у підготовці (утриманні) спортсменів на цьому етапі багаторічного спортивного удосконалення.

Це ставить ряд суттєвих запитань до суб'єктів розвитку ігрових видів спорту на теренах Івано-Франківської області, пов'язаних передусім із виявленням проблемних чинників такої ситуації. Адже, для ігрових видів спорту олімпійської програми питання популярності навряд чи має заперечення.

Певним чином, аналогічну ситуацію ми побачили для кількості спортсменів на різних етапах багаторічної підготовки (див. табл. 3.1).

Незаперечним лідером за кількістю залучених дітей до занять ігровими видами спорту є футбол. Це передбачуване, адже альтернативи за рівнем соціального значення цього виду спорту на сьогодні немає. Однак тут ми стикнулися зі скороченням кількості учнів у групах початкової підготовки (з

3092 у 2019 р. до 1706 у 2021 р.). Забігаючи наперед, відзначимо, що зменшення числа спортсменів на етапі початкової підготовки стало характерним для більшості ігрових видів спорту упродовж 2019–2021 років.

Згідно з ранжуванням, такі види спорту як волейбол (982–828 осіб), баскетбол (522–222 особи), настільний теніс (282–358 осіб) є серед літерів за кількістю спортсменів, задіяних до навчально-тренувального процесу та змагань на етапі початкової підготовки. Для двох видів спорту (гандбол та хокей з шайбою) в 2019 році зафіксовано 138 та 120 задіяних спортсменів. Однак упродовж наступних років ця кількість опустилася нижче позначки у 100 спортсменів (92 та 71 відповідно). Для усіх інших видів спорту кількість спортсменів не була значною та коливалася від 10 (футзал) до 70 (теніс) для усіх груп початкової підготовки упродовж 2019–2021 років.

Деяка інша ситуація зафіксована для кількості спортсменів, задіяних до занять ігровими видами спорту в групах базової підготовки. Незважаючи на схожий розподіл за домінуванням видів спорту – футбол (2133–1742 осіб), волейбол (424–492), баскетбол (336–132 особи), настільний теніс (183–222 особи), цим видам спорту притаманне певне зменшення кількості дітей, що зайняті в групах базової підготовки. Водночас можна спостерігати збільшення кількості задіяних дітей для гандболу (234–117 осіб), футзалу (72–86 осіб), регбі (72–86 осіб), порівняно з даними груп початкової підготовки.

Найбільший кількісний спад спостерігається між кваліфікаційними рівнями спортсменів на етапі базової підготовки та спеціалізованої підготовки. В окремих випадках зміни кількості спортсменів, що займаються відповідними видами спорту, є разючі. Навіть для ігрових видів спорту, що мають високу популярність серед населення. Для прикладу кількість спортсменів, задіяних до груп спеціалізованої підготовки, у футболі становить лише 70–171 осіб упродовж 2019–2021 років, баскетболі – 40–24, настільному тенісі – 17–22, гандболі – 10–11, волейболі 8–10 осіб відповідно [74, 75, 76].

Це вказує на значний кваліфікаційний розрив між спортсменами та системою підготовки більшості ігрових видів спорту в Івано-Франківській

області. Тобто суб'єкти розвитку ігрових видів спорту не можуть створити конкурентні умови для забезпечення ефективної підготовки та результативних виступів спортсменів уже на етапі спеціалізованої базової підготовки.

Ще більш критичними є дані з груп підготовки до вищих досягнень. На жаль, лише у двох видах спорту наявні чинники, що відповідають вимогам для забезпечення функціонування таких груп. Це баскетбол, що представлений лише 9–6 спортсменами, та настільний теніс – 8–4 спортсмени відповідно.

Таким чином це свідчить про критичну ситуацію в межах визначеної територіальної одиниці з підготовки спортсменів резерву національних збірних з ігрових видів спорту.

Логічним доповненням до зазначеного було з'ясування структури спортсменів за рівнем спортивної майстерності, яку вони підтвердили виконанням кваліфікаційних та розрядних вимог (табл. 3.2).

На жаль, було підтверджено певні незадовільні тенденції в забезпеченні підготовки та підготовленості спортсменів в ігрових видах спорту на різних кваліфікаційних рівнях. Ми спостерігали суттєві низхідні тенденції щодо кількості спортсменів, що виконали вимоги стосовно присвоєння спортивних розрядів та звань.

За рекомендаціями фахівців, загальноприйнятим є поділ спортивної кваліфікації на три рівні. Перший – масові розряди – до II спортивного розряду; другий – резервний спорт – I та КМС та вищих спортивних результатів – спортивні звання МС та МСУМК.

За цією схемою ми провели аналізування даних за 2019–2021 роки [74, 75, 76]. Встановлено, що загальні тенденції, притаманні кількості груп та кількості спортсменів на етапах початкової та базової підготовки, мають певне відображення і серед розрядних вимог.

Так, ми спостерігали, що найбільша кількість спортсменів із масовими розрядами у футболі (1802–1266 осіб). Далі йшла група видів спорту із суттєвим відставанням за значеннями – волейбол (258–600 осіб), баскетбол (381–109 осіб), гандбол (294–118 осіб) та настільний теніс (204–70 осіб). Для

решти видів спорту кількість спортсменів із масовими розрядами не перевищувала 50 осіб.

Таблиця 3.2

Кількість представників ігрових видів спорту різної спортивної кваліфікації (в Івано-Франківській області за 2019–2021 роки)

Вид спорту	Рік	Спортсмени			
		у складах збірних*	з кваліфікацією до II розряду	з кваліфікацією I та КМСУ	зі спортивними званнями МСУ та МСУМК
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>
Баскетбол	2019	3	381	44	1
	2020	8	109	10	–
	2021	11	112	29	2
Волейбол	2019	2	600	28	–
	2020	2	258	3	–
	2021	1	452	14	–
Гандбол	2019	–	294	–	–
	2020	–	118	15	–
	2021	–	166	8	–
Регбі	2019	3	50	6	–
	2020	14	–	25	–
	2021	15	43	70	–
Теніс	2019	–	50	8	–
	2020	–	25	9	–
	2021	–	45	12	–
Теніс настільний	2019	3	204	15	–
	2020	4	70	13	–
	2021	9	182	31	5
Футбол	2019	9	1802	55	–
	2020	5	1430	78	–
	2021	5	1266	125	–
Хокей з шайбою	2019	–	32	–	–
	2020	–	16	–	–
	2021	–	–	–	–
Футзал	2019	–	10	–	–
	2020	–	9	–	–
	2021	–	23	–	–

Примітки: КМСУ – кандидат у майстри спорту України, МСУ – майстер спорту України, МСУМК – майстер спорту України міжнародного класу; * – до уваги взято склади збірних різних вікових груп.

Однак уже на наступному «кроці» (резервний спорт, I с.р. та КМСУ) для більшості видів спорту спостерігається значне падіння чисельності спортсменів. Це виявлено як для «масштабних» видів спорту – футбол (55–125 осіб), баскетбол (10–44 особи), волейбол (3–28 осіб), настільний теніс (15–31 особа), так і для «аутсайдерів» – хокей з шайбою та футзал – жодного спортсмена з таким рівнем кваліфікації.

Виняток встановлено для регбі, де на вищому кваліфікаційному рівні кількість представників I с.р. та КМС дещо збільшилася та становила 6–70 осіб.

Проте для вищого рівня спортивних результатів (представники зі спортивними званнями МСУ та МСУМК) виявлено лише два види спорту, що можуть похизуватися наявністю спортсменів такого рівня. Упродовж 2019–2021 років це баскетбол (1–2 особи) та настільний теніс (5 осіб лише у 2021 р.). Тобто можна говорити про необхідність звернення уваги на проблеми в частині забезпечення підготовки (формування комплексу чинників) для спортсменів на вищому рівні спортивних досягнень. Однак доречно буде нагадати, що в цій частині дисертації ми звертаємо увагу виключно на структурну ланку дитячо-юнацьких спортивних шкіл та спеціалізованих дитячо-юнацьких спортивних шкіл. Для поглибленого аналізу дорослих спортсменів ми плануємо звернутися до відповідних суб'єктів розвитку ігрових видів спорту (обласних осередків федерацій) в Івано-Франківській області.

Ще одним критерієм, що впливає на ефективність розвитку ігрових видів спорту, варто вважати кадровий склад, що забезпечує підготовку спортсменів на різних етапах багаторічного вдосконалення (табл. 3.3).

За отриманими даними кількісні показники тренерського складу з ігрових видів спорту відповідають чисельності відділень та загальної кількості груп підготовки. Очікувано, що найбільша кількість тренерів працює зі спортсменами у футболі. Хоча вона зазнала певних змін упродовж 2019–2021 років, проте становила 88–78 осіб. Слідом за футболом із значним відставанням йде кілька видів спорту: волейбол (26–30 осіб), баскетбол (20–12 осіб),

настільний теніс (15–18 осіб). У решти видів спорту кількість фахівців, які здійснюють підготовку спортсменів, є меншою та не перевищує 10 осіб.

Таблиця 3.3

Показники фахівців, що проводять підготовку спортсменів в ігрових видах спорту в Івано-Франківській області (за 2019–2021 роки)

Вид спорту	Рік	усього	Фахівці, що мають						
			вищу освіту за спеціальністю "фізична культура і спорт"	категорію			вік		
				вищу	першу	другу	до 30 років	30–60 років	60 та старші
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Баскетбол	2019	20	18	3	5	7	5	14	1
	2020	14	12	3	4	4	2	11	1
	2021	12	11	4	3	5	1	11	–
Волейбол	2019	30	16	–	4	15	11	16	3
	2020	26	14	–	5	12	6	18	2
	2021	29	20	–	8	10	5	19	5
Гандбол	2019	13	9	–	1	3	4	6	3
	2020	9	5	–	–	8	1	5	3
	2021	9	5	–	–	6	1	3	5
Регбі	2019	4	3	1	3	–	–	4	–
	2020	4	3	1	2	–	1	2	1
	2021	4	4	1	2	1	1	2	1
Теніс	2019	3	2	–	1	–	–	1	2
	2020	6	4	–	1	1	1	3	2
	2021	7	6	–	1	1	2	2	3
Теніс настільний	2019	17	6	1	1	7	7	7	3
	2020	15	10	–	3	9	4	8	3
	2021	18	14	–	5	12	8	7	3
Футбол	2019	88	64	3	13	34	18	61	9
	2020	78	58	1	11	53	14	53	11
	2021	78	55	1	17	39	17	50	11
Хокей з шайбою	2019	4	2	–	–	2	1	3	–
	2020	2	2	–	1	1	–	2	–
	2021	4	2	–	3	–	–	4	–
Футзал	2019	1	1	–	–	–	–	1	–
	2020	1	1	–	–	1	–	1	–
	2021	1	1	–	–	1	–	1	–

Вважаємо позитивним, що серед загалу та представників за окремими ігровими видами спорту кількість фахівців, що мають спеціальну освіту зі

спеціальності Фізична культура і спорт становить понад 50%, а в окремих випадках наближається до 90–100% (регбі – 2021 р., теніс – 2021 р., баскетбол – 2019–2021 рр.). Це є свідченням дотримання базових вимог системи підготовки спортсменів та збереження високого рівня організації роботи, уваги до здоров'я спортсменів тощо [114, 149, 242, 244].

Дещо складніша ситуація із якісною підготовленістю тренерів, що забезпечують підготовки спортсменів з ігрових видів спорту. На жаль, лише в одному випадку (баскетбол) до підготовки спортсменів задіяні тренери рівня «Заслужений тренер України». Для решти ігрових видів спорту максимальний кваліфікаційний рівень відповідає «вищій категорії». Це характерно для регбі, настільного тенісу, футболу. Також відзначимо, що сьогодні найбільшу кількість тренерів у структурі різних ігрових видів спорту становлять фахівці з другою тренерською категорією. Це ставить під загрозу розвиток окремих ігрових видів спорту. Адже свідчить, що рівень результатів спортсменів, які тренуються, не відповідає вищим вимогам. Тобто тренери не можуть довести свою кваліфікацію з дотриманням вимог першої чи вищої категорії.

Вважаємо, що це необхідно розглядати, як суттєвий чинник для створення стратегії та тактики розвитку ігрових видів спорту в Івано-Франківській області.

Іншим складником цього блоку інформації є демографічний склад. Важливим компонентом системи підготовки спортсменів є наявність нової та актуальної інформації про досягнення в обраному виді спорту. Звичайно, що більш якісно можуть проводити пошук інформації та слідкувати за тенденціями у виді спорту молодші фахівці. Згідно з документами звітності [74, 75, 76] запроваджено поділ фахівців на три вікові групи: до 30 років, від 30 до 60 та понад 60 років.

Позитивним є, що більшість фахівців, які забезпечують підготовку спортсменів в ігрових видах спорту, перебувають у середній віковій групі (30–60 років). На наш погляд, це дає змогу оптимально задовольнити вимоги досвіду та ентузіазму фахівця. З одного боку, тренери уже набули певного

досвіду, а з іншого вони мають резерви для накопичення нової інформації та внесення коректив у тренувальний процес. Це мало б підвищувати й активність самих спортсменів.

Певний виняток встановлений для гандболу, де у 2021 році перевагу отримали представники старшої плеяди фахівців (понад 60 років). Хоча це не заперечує якісного проведення навчально-тренувального процесу для спортсменів окремих кваліфікаційних груп.

3.3. Показники виконання нормативів КМС та I розряду спортсменами з ігрових видів спорту в Івано-Франківській області за 2018–2021 роки

Одним з основних підсумків роботи суб'єктів фізичної культури і спорту в напрямі підготовки спортсменів масових розрядів, що також засвідчує її ефективність, кількість виконаних розрядних вимог [168–192]. У цьому сенсі можна розділити спортивні розряди та звання на три рівні: масові розряди (юнацькі, III-II дорослі), кваліфікаційні (I розряд та кандидат у майстри спорту України), спортивні звання (Майстер спорту України, Майстер спорту України міжнародного класу, Заслужений майстер спорту України). Ми плануємо проаналізувати стан роботи за цими рівнями, адже вони відображають різні аспекти розвитку фізичної культури та спорту на теренах Івано-Франківської області.

Для визначення структури виконаних розрядних нормативів КМС та I розряду спортсменами з ігрових видів спорту в Івано-Франківській області за 2018–2021 роки проаналізовано зміст наказів «Про присвоєння спортивних розрядів» Управління спорту Івано-Франківської обласної державної адміністрації за відповідний період. У змісті відповідних документів було визначено кількісні та якісні показники, що пов'язані з групою ігрових видів спорту. Зазначений період взято з урахуванням схожості соціально-економічної ситуації в регіоні. У зв'язку з початком військової агресії росії проти України,

дані за 2022 рік не враховані, адже відповідна діяльність з об'єктивних умов обмежена.

Загалом ми спостерігали певні відмінності за абсолютними показниками присвоєних спортивних розрядів спортсменам із різних видів спорту. За період 2018–2021 роки було присвоєно 880 відповідних спортивних розрядів, з них 357 – КМС та 523 – I розряд.

Серед цих спортсменів були представники 41 виду спорту: баскетбол (5x5 та 3x3), бокс, боротьба вільна та греко-римська, важка атлетика, веслування, волейбол, гирьовий спорт, гімнастика спортивна, джиу-джитсу, дзюдо, кікбоксинг, кунгфу, легка атлетика, лижне двоборство та стрибки з трампліна, лижні гонки, ММА, мотоспорт, настільний теніс, панкратіон, пауерліфтинг, плавання, регбі, риболовний спорт, самбо, спортивне орієнтування, спортивний туризм, стрільба кульова та практична стрільба, танцювальний спорт, теніс, тхеквондо ВТФ, фрістайл, футбол, футзал, хортинг, шахи та шашки, шотокан карате-до та карате WKF.

За окремими роками розподіл за спортивними розрядами представлено на рис. 3.2.

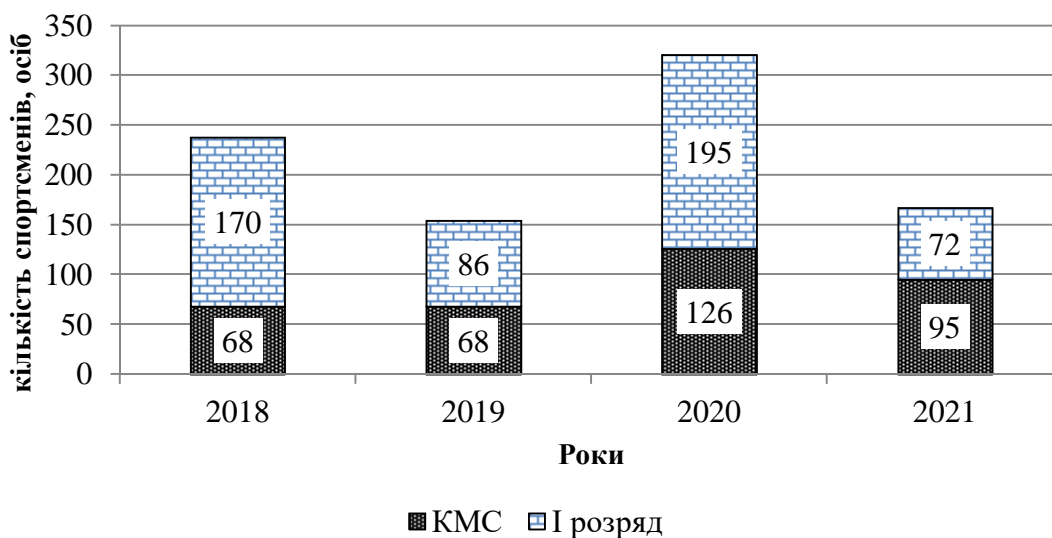

Рис. 3.2. Виконання розрядних нормативів КМС та I розряду спортсменами в Івано-Франківській області за 2018–2021 роки.

Можна спостерігати певну хвилеподібність за загальною кількістю присвоєних спортивних розрядів незалежно від виду спорту. Загальна кількість спортсменів, що отримали відповідні спортивні розряди становила у 2018 році 238 осіб (71,43% – КМС та 28,57% – I р.), 2019 – 154 особи (44,16% – КМС та 55,84% – I р.), 2020 – 321 особа (39,25% – КМС та 60,75% – I р.) та 2021 – 167 осіб (56,89% – КМС та 43,11 – I р.).

Звернемо увагу, що найбільша кількість спортсменів, які виконали вимоги щодо відповідних спортивних розрядів, зафіксована у 2020 році, на який припав початок карантинних обмежень. Проте вважаємо, що це не суперечить ситуації, яка склалася внаслідок карантину, адже подання на відповідні спортивні розряди відбувається дещо пізніше за факт їхнього виконання. Основною вимогою є подання після змагань, на яких виконані ці вимоги.

Також варто зауважити, що виконання нормативів для певних спортивних розрядів, особливо КМС та I розряду, пов'язане із проведенням змагань всеукраїнського рівня. Це є однією з визначальних рис для цієї групи спортивних розрядів. Тобто ми можемо припустити, що учасники від Івано-Франківщини за 2019 та 2021 роки не змогли продемонструвати вищих результатів на змаганнях загальнонаціонального рівня, на відміну від 2018 та 2020 років. Це є передбачуваним, адже ключовими закономірностями розвитку будь-якого явища є хвилеподібність та гетерохронність. Це зумовлює різний ступінь реалізації якості та ефективності виконання спортсменами Івано-Франківської області відповідних розрядних вимог. Наголосимо, що ми розглядаємо виключно одну групу спортивних розрядів (КМС та I розряд) та не можемо екстраполювати ці дані на інші спортивні розряди та звання. Це буде покладено в перспективі подальших досліджень.

Однак, зважаючи на основну тематику дослідження, для нас становить цінність інформація про частку ігрових видів спорту та кількість спортсменів, які їх представляють (рис. 3.3).

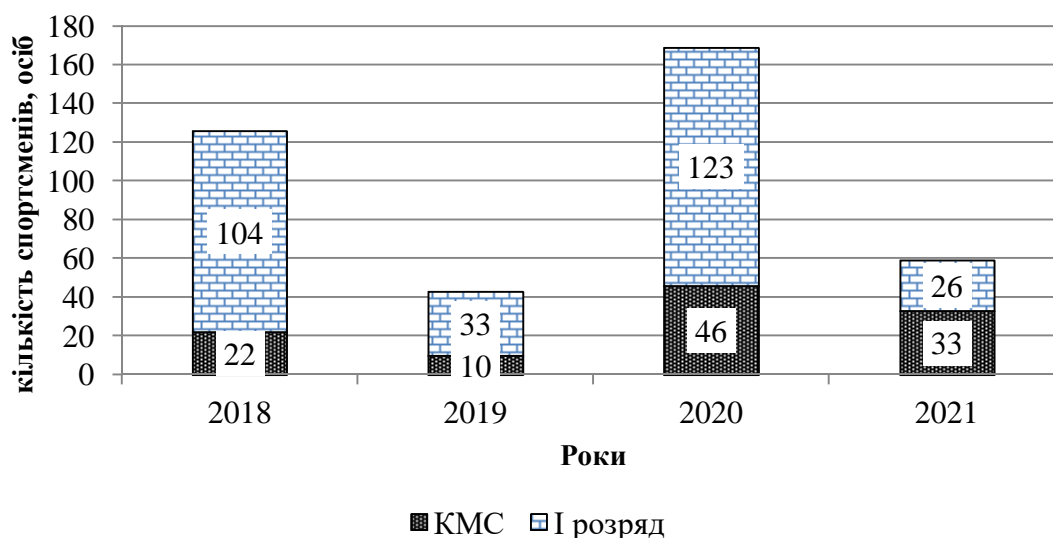

Рис. 3.3. Виконання розрядних нормативів КМС та I розряду спортсменами з ігрових видів спорту в Івано-Франківській області за 2018–2021 роки

З-поміж 41 видів спорту, спортсмени яких виконали нормативи відповідних спортивних розрядів, лише сім були позиціоновані як ігрові види спорту. З їхнього числа до індивідуальних ігрових видів спорту належали теніс та настільний теніс, а інші – до командних (баскетбол, регбі, волейбол, футзал та футбол).

У межах ігрових видів спорту ми також можемо спостерігати виражену хвилеподібність загальної кількості присвоєних спортивних розрядів незалежно від виду спорту. Вона має значно більші перепади, порівняно із загальною кількістю спортсменів, що виконали нормативи зазначених спортивних розрядів. Набагато більше спортсменів з ігрових видів спорту отримали спортивний розряд у 2018 р. – 126 осіб (17,46% – КМС та 82,54 – I р.) та 2020 р. – 169 осіб (27,22% – КМС та 72,78% – I р.), порівняно із 2019 р. – 43 осіб (23,25% – КМС та 76,75% – I р.) та 2021 р. – 59 осіб (55,93% – КМС та 44,07% – I р.).

За отриманими даними ми встановили, що для часток спортсменів, які виконали норматив КМС, спостерігається певне збільшення від 2018 до 2021 року. Воно є поступовим від 2018 (17,46%) до 2020 року (27,22% від кількості

представників ігрових видів спорту). Стрімке збільшення частки спостерігається в 2021 році (до 55,93% від представників ігрових видів спорту). При більш детальному аналізуванні відповідного документу було встановлено, що це є наслідком виконання відповідних розрядних вимог значним числом футболістів (склад команди).

Це свідчить, що тенденції розвитку фізичної культури і спорту в Івано-Франківській області, які притаманні для загалу видів спорту, безпосередньо відображаються на групі ігрових видів спорту, у тому числі в частині набуття спортсменами спортивних розрядів КМС та І р.

Поряд із абсолютними даними з виконання розрядних нормативів КМС та І р., ми проаналізували частки представників ігрових видів спорту в загальній сукупності спортсменів Івано-Франківської області, які виконали нормативи цих спортивних розрядів у 2018–2021 роках (рис. 3.4).

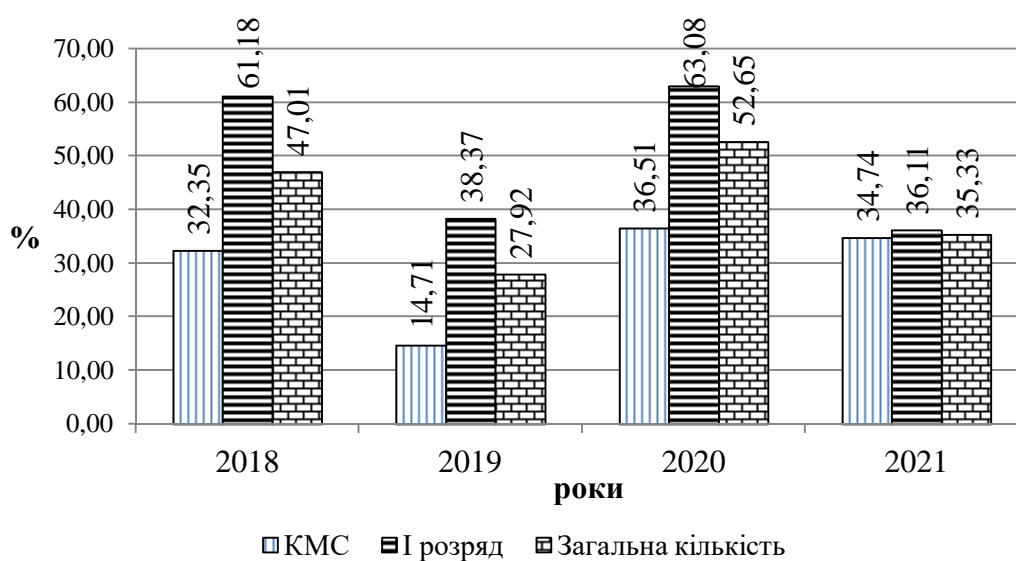

Рис. 3.4. Частки спортсменів з ігрових видів спорту від загальної кількості тих, які виконали розрядні вимоги КМС та І розряду в Івано-Франківській області за 2018–2021 роки

Аналізування цієї сукупності даних було проведено з урахуванням усіх груп, це спортсмени, які виконали розряд КМС, І р. та їх загальна кількість.

Можна констатувати, що для представників ігрових видів спорту кваліфікаційної групи КМС і загальній кількості спортсменів відповідного

спортивного розряду характерна певна стабільність відсоткового значення. В 2018, 2020 та 2021 частка представників ігрових видів спорту становила 32,35–36,51% від загальної кількості спортсменів Івано-Франківської області, які отримали такий самий спортивний розряд. Виняток зафіксовано у 2019 році, де серед отриманих спортивних розрядів КМС лише 14,71% були представниками ігрових видів спорту.

Щодо спортсменів, які виконали нормативи I р., то динаміка їхньої кількості має певні відмінності. Тут спостерігаються чіткі лідери, а саме 2018 та 2020 роки. Значення часток представників ігрових видів спорту від загальної кількості спортсменів цієї кваліфікації становили 61,18% та 63,08% відповідно. Значно менші частки спортсменів I р. від загальної кількості спортсменів, які виконали нормативи цього розряду, були в 2019 та 2021 роках (38,37% та 36,11% відповідно).

Розгляд сукупності спортсменів ігрових видів спорту, які виконали вимоги на КМС та I р., мали відмінності у всіх роках, що піддавалися дослідженню. Найменша частка виявлена в 2019 р. (27,92%), а найбільша в 2020 р. (52,65%) від загальної кількості спортсменів Івано-Франківської області, які виконали нормативи на КМС та I р.

Зрозуміло, що група ігрових видів спорту не є однорідною. З-поміж семи видів спорту, за якими загалом відбувалося присвоєння спортивних розрядів КМС та I р. у період 2018–2021 рр., ми припускали нерівномірність часток для кожного з них (табл. 3.4, рис. 3.5.).

Отримані дані дають підстави стверджувати, що лише в 2018 році за усіма зазначеними ігровими видами спорту були присвоєні відповідні спортивні розряди. Разом із тим, ми наголошуємо, що до цього списку увійшли не всі ігрові види, які культивуються на теренах Івано-Франківської області. Тобто, можна стверджувати, що загалом не в усіх ігрових видах спорту проводиться ефективний процес спортивної підготовки населення, який дав би змогу виконати спортсменам розрядні вимоги середнього рівня (КМС та I р.). Це вказує на необхідність звернення уваги на особливості роботи відповідних

структурних підрозділів національних спортивних федерацій в Івано-Франківській області та її структурно-адміністративних одиницях.

Таблиця 3.4

Розподіл спортсменів, які виконали розрядні вимоги КМС та І розряду з ігрових видів спорту в Івано-Франківській області (осіб)

Ігрові види спорту	Роки			
	2018	2019	2020	2021
Баскетбол (5х5, 3х3)	4	0	32	0
Теніс	2	0	4	3
Настільний теніс	9	3	16	6
Регбі	31	11	25	1
Волейбол	23	10	3	0
Футзал	38	0	0	0
Футбол	19	19	89	49

Найменша кількість ігрових видів спорту, з яких було присвоєно спортивні звання КМС та І р., виявлена в 2021 році – усього 4 (теніс, настільний теніс, регбі та футбол).

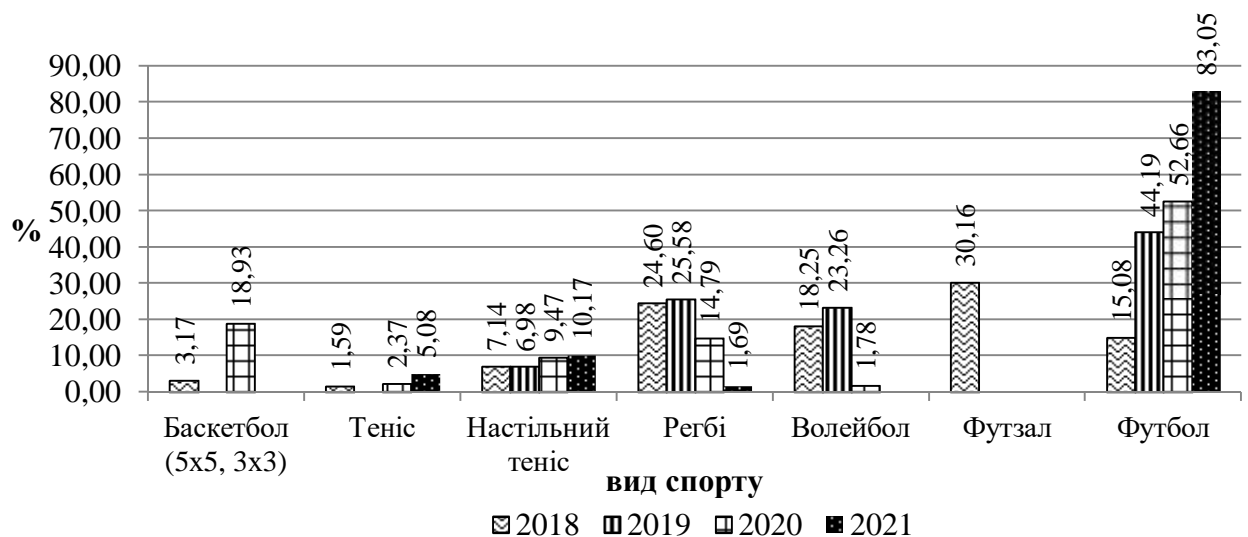

Рис. 3.5. Частки спортсменів, які виконали розрядні вимоги КМС та І розряду в межах ігрових видів спорту в Івано-Франківській області за 2018–2021 роки

Вивчення часток представників окремих ігрових видів, які виконали вимоги спортивних розрядів КМС та І р., вказала на ще більшу неоднорідність в межах окремих років.

Спортсмени (-ки), що представляли настільний теніс, регбі, футбол, були представлені в кожному з зазначених календарних років. Представники тенісу та волейболу – в трьох роках періоду, баскетбол – у двох (2018, 2020) та футзал – в одному (2018). Це доводить певну ситуативну роль суб'єктів фізичної культури та спорту в організації та забезпеченні підготовки кваліфікованих спортсменів з ігрових видів спорту. Відповідно, необхідно проводити аналіз чинників такої варіативності в результатах підготовки спортсменів спортивних розрядів КМС та І р., які, певною мірою, є перехідним етапом від масових розрядів до спорту вищих досягнень.

Звернемо увагу на частки видів спорту, які були представлені в усіх роках. Тут ми спостерігаємо, що частки спортсменів, які представляють настільний теніс, незначно збільшуються з кожним роком та становлять від 6,98 до 10,17% з загалу спортсменів ігрових видів спорту, що отримали відповідний спортивний розряд в окремому календарному році. При цьому абсолютна кількість спортсменів з настільного тенісу, що виконали розрядні вимоги в окремому році була в межах 3–16 осіб.

Для представників регбі ми зафіксували зниження таких часток за усіма роками з 25,58 до 1,69% від представників ігрових видів спорту, що отримали відповідний спортивний розряд в окремому календарному році.

Лише для одного виду спорту – футболу зафіксовано стрибкоподібне збільшення часток спортсменів, які виконали спортивні розряди КМС та І р. Числові значення становили від 15,08% до 83,05% представників ігрових видів спорту, що отримали відповідний спортивний розряд в окремому календарному році.

Тобто на тлі загального зниження та ситуативної результативності більшістю ігрових видів спорту в Івано-Франківській області, для футболу ми спостерігаємо активізацію діяльності відповідних суб'єктів фізичної культури

та спорту. Це може бути пов'язане з діяльністю обласної федерації футболу, створенням та удосконаленням роботи спортивних клубів різного підпорядкування.

На підставі зазначеного ми можемо визначити основні проблемні моменти для розвитку ігрових видів спорту. У подальшому це дасть змогу провести аналіз та на підставі нього урегулювання відповідної діяльності. Метою таких кроків буде сприяння підвищенню показників та результатів у резервному спорті ігрових видів, що нами частково уособлюється з спортсменами рівня спортивних розрядів КМС та І р.

Узагальнюючи дані за 2018–2021 роки, ми можемо стверджувати про певну нерівномірність уваги суб'єктів фізичної культури та спорту до досягнення результативного показника, пов'язаного з виконанням вимог спортивних розрядів КМС та І р. серед більшості ігрових видів спорту в Івано-Франківській області (рис. 3.6).

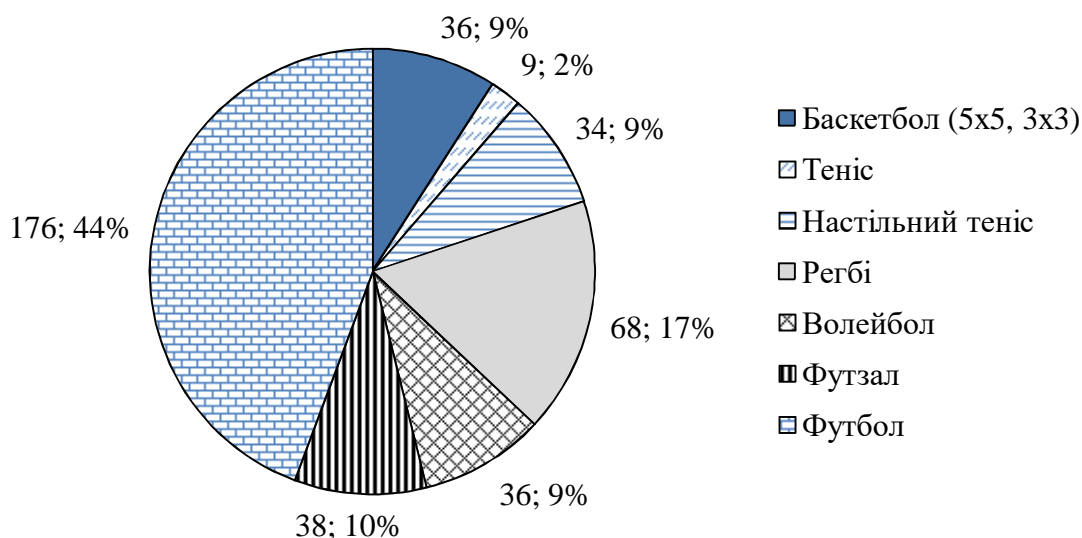

Рис. 3.6. Розподіл спортсменів, які виконали вимоги спортивних розрядів КМС та І розряду з ігрових видів спорту в Івано-Франківській області за увесь період 2018–2021 років (осіб; %).

Упродовж 2018–2021 років найбільша кількість спортсменів, які виконали вимоги спортивних розрядів КМС та І р., представляла футбол (176

осіб, 44% від загальної кількості спортсменів-ігровиків). Усі інші види спорту суттєво поступалися за цим показником.

Можна припустити, що чинниками цього може бути чисельність спортивної команди в футболі та популярність виду спорту. Хоча перший чинник є характерним й для інших командних ігрових видів спорту. А популярність може визначатися та змінюватися за рахунок активної позиції суб'єктів розвитку виду спорту на місцях. Це виявлено в окремих випадках для футзалу (2018 р.) та баскетболу (2020 р.). За аналізований період на другому місці дещо неочікувано опинилося регбі (68 осіб, 17% від загальної кількості спортсменів-ігровиків). Хоча, як зазначалося, для цього виду характерний спад упродовж зазначеного періоду. За лідерами серед ігрових видів спорту в Івано-Франківській області (футбол та регбі) розташувалася певна група видів спорту з однаковими показниками виконаних вимог спортивних розрядів КМС та I р. Це баскетбол, настільний теніс, волейбол та футзал. Їхній внесок у загальну кількість становив 34–38 осіб (9–10% від загальної кількості спортсменів-ігровиків).

Отже, за показниками виконаних спортсменами вимог до присвоєння спортивних розрядів КМС та I р. можна говорити про умовне існування серед ігрових видів спорту вираженого лідера – футболу та певного ядра, до якого входить ще п'ять видів спорту (баскетбол, настільний теніс, волейбол, футзал, регбі).

3.4. Структура пріоритетних видів спорту в Івано-Франківській області в 2017–2022 роках

Для з'ясування стану розвитку різних видів спорту чи їх об'єднань в певному регіоні необхідно звертати увагу на різні аспекти. Відомо, що спортивна діяльність може розглядатися на кількох рівнях: спорт вищих досягнень, резервний спорт, масовий спорт, фізкультурно-оздоровча діяльність засобами різних видів спорту.

У зв'язку із цим ми розглядаємо, за можливості, окремі рівні реалізації політики регіонального та місцевого розвитку окремих видів спорту.

У цьому сенсі визначальну роль відіграють обласні осередки національних федерацій з видів спорту. Вони, проводячи свою діяльність досягають певних результатів, які, в подальшому, мають оцінку серед інших суб'єктів галузі фізичної культури та спорту.

Прикладом цього є визначення провідних видів спорту в межах різних територіальних одиниць. Зокрема, ми звертаємо увагу на Івано-Франківську область.

Для отримання даних було проаналізовано структуру та зміст нормативно-правових документів за 2017–2022 роки. Серед них рішення колегії управління спорту Івано-Франківської облдержадміністрації «Про затвердження пріоритетних для області видів спорту з урахуванням наявної спортивної інфраструктури, тренерського потенціалу та результатів у спорті вищих досягнень» та відповідні накази [162–166].

Вивчення змісту зазначених документів передбачало з'ясування низки аспектів діяльності федерацій з видів спорту та інших суб'єктів, які дають змогу включити певний вид спорту до переліку пріоритетних. Визначення пріоритетності видів спорту з 2017 до 2021 року проводилося щорічно на підставі базових показників (кількість відділень з виду спорту, чисельність тренерів та учнів з виду спорту, кількість осіб зі складу збірних команд України). В окремих роках додана інформація про кількість нагород, отриманих представниками виду спорту за минулий рік на змаганнях вищого національного та міжнародного рівня. На початку 2022 року було прийняте рішення про зміну термінів визначення пріоритетності видів спорту, а саме продовження такого статусу на три роки.

Проведений нами аналіз показав, що динаміка пріоритетних видів спорту в Івано-Франківській області виглядала наступним чином (табл. 3.7).

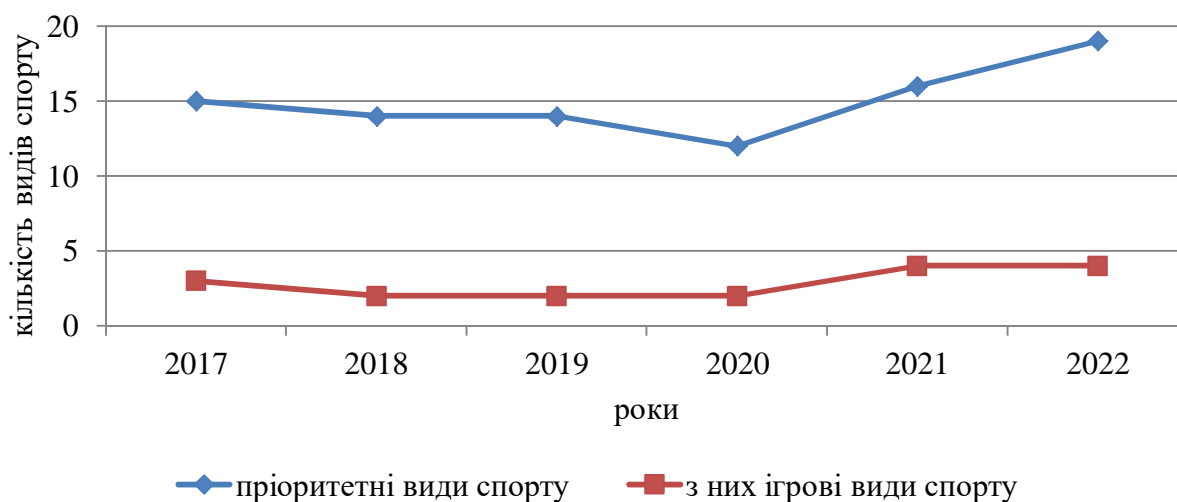

Рис. 3.7. Динаміка кількості пріоритетних видів спорту в Івано-Франківській області за 2017–2022 роки.

Упродовж усього аналізованого періоду чисельність пріоритетних видів спорту зазнавала змін. Коливання відбувалися в діапазоні від 12 (2020 рік) до 19 (2022 рік).

Виходячи зі спрямування дослідження, було встановлено, що представництво у загальній кількості мають олімпійські види спорту, окремо виділено ігрові види спорту, зимові види спорту та неолімпійські види спорту.

Одразу зазначимо, що зимові види спорту (стрибки на лижах з трампліну, фрістайл, сноубординг) були включені до пріоритетних лише в документі 2022 року [166]. Чисельність неолімпійських видів спорту та їх склад залишалися сталими упродовж усього аналізованого періоду. Це були чотири види спорту (пауерліфтинг, самбо, спортивне орієнтування та кікбоксинг).

Серед олімпійських (окрім ігрових) видів спорту структура піддавалася певним змінам. До переліку пріоритетних у 2017 році входили легка атлетика, боротьба вільна, бокс, дзюдо, важка атлетика, стрільба кульова, гімнастика спортивна, веслування на байдарках і каное.

У 2018 році із переліку пріоритетних вибули дзюдо та гімнастика спортивна, а натомість були включені тхеквандо та боротьба греко-римська. У 2019 дзюдо знову поповнило список пріоритетних видів спорту, водночас боротьба греко-римська була виключена. У 2020 році ще два види спорту

покинули список пріоритетних – це стрільба кульова та тхеквандо. Для 2021 та подальших років маємо сталу структуру пріоритетних видів спорту, до якої, порівняно із 2020 роком, додано стрільбу кульову та гімнастику спортивну.

Серед ігрових видів спорту, що, безперечно, мають виражену специфіку тренувальної та змагальної діяльності, до переліку пріоритетних у 2017 році були включені лише три (баскетбол, настільний теніс та футбол). У наступному відтинку часу (2018–2020 роки) футбол не було включено до переліку пріоритетних. На наш погляд, для цього рішення були об'єктивні та суб'єктивні причини, які, здебільшого, були пов'язані з суспільним значенням цього виду спорту серед населення Івано-Франківської області та й не тільки. Проте уже в 2021 та подальших роках, цей вид спорту, а разом із ним й волейбол було додано до переліку пріоритетних в межах Івано-Франківської області.

Таким чином, ми можемо констатувати, що представництво ігрових видів спорту серед переліку пріоритетних для області видів спорту на підставі урахування наявної спортивної інфраструктури та результатів у спорті вищих досягнень є мізерним. Також воно не відображає потенціалу цієї групи видів спорту в загальному суспільному значенні серед різних груп населення зазначеної територіальної одиниці.

Окрім загального аналізу структури пріоритетних видів спорту, ми провели визначення динаміки основних компонент, що визначають рейтинг та враховуються при формуванні відповідної політики у сфері фізичної культури та спорту Івано-Франківської області (3.8).

Для більшості пріоритетних видів спорту в Івано-Франківській області спостерігаються незначні коливання кількості відділень упродовж 2017–2021 років. Кількість відділень з легкої атлетики упродовж аналізованого періоду коливається в межах 14–16 відділень. Цей вид спорту один з небагатьох, де кількість відділень незначно зросла за цей час.

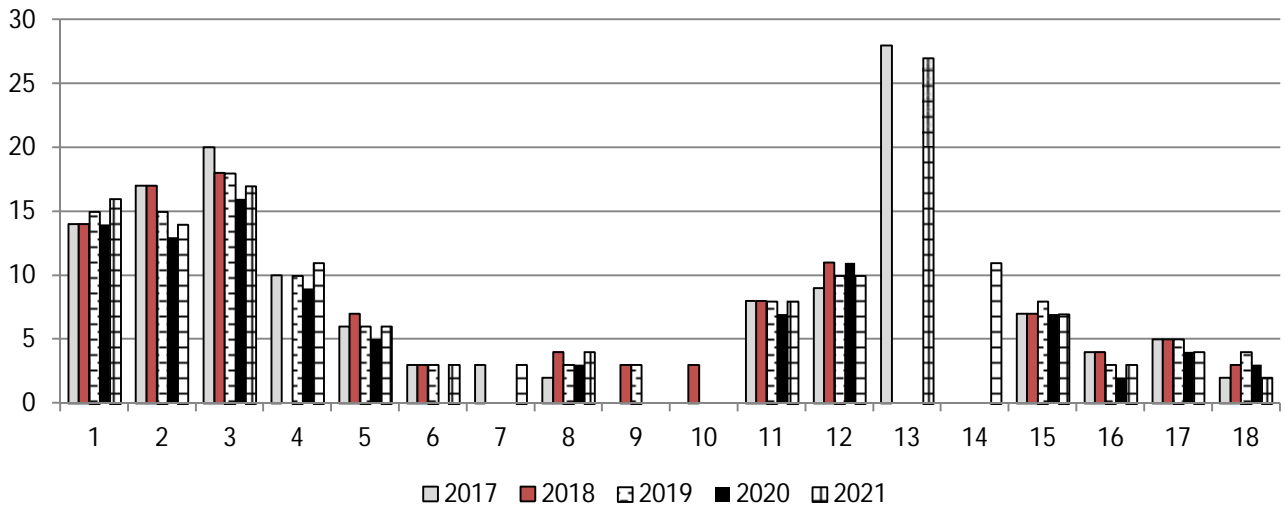

Рис. 3.8. Динаміка кількості відділень за пріоритетними видами спорту в Івано-Франківській області за 2017–2021 роки: 1 – легка атлетика; 2 – боротьба вільна; 3 – бокс; 4 – дзюдо; 5 – важка атлетика; 6 – стрільба кульова; 7 – гімнастика спортивна; 8 – веслування; 9 – тхеквандо; 10 – боротьба греко-римська; 11 – баскетбол; 12 – настільний теніс; 13 – футбол; 14 – волейбол; 15 – пауерліфтинг; 16 – самбо; 17 – спортивне орієнтування; 18 – кікбоксинг.

На відміну від легкої атлетики певне зменшення кількості відділень від року до року спостерігається для боротьби вільної (з 17 до 14 відділень), боксу (з 20 до 17 відділень).

Серед усіх пріоритетних видів спорту, саме ці три перебувають у переліку упродовж усього періоду та мають найбільшу кількість відділень.

Хоча, за абсолютними значеннями, суттєву перевагу над усіма видами спорту має футбол. Його до списку пріоритетних було включено у 2017, 2021 та 2022 роках. За кількістю відділень беззаперечно перше місце (28 та 27 відділень відповідно).

Для інших пріоритетних видів спорту ми спостерігаємо коливання кількості відділень в межах зміни значення на один-два пункти.

Так, легка атлетика культивується у 9–11 відділеннях, важка атлетика – 5–7, веслування 2–4, баскетбол – 7–8 та настільний теніс – 9–11 відділень в окремих роках. Такі види спорту, як тхеквандо та боротьба греко-римська були залучені до списку пріоритетних в окремих роках. Однак кількість відділень була стабільною – по три.

Окремою групою можна розглядати неолімпійські види спорту. Їхня кількість в переліку пріоритетних була сталою та, певною мірою, кількість відділень за ними також незначно змінювалася. З пауерліфтингу тренування проводилися у 7 відділеннях, та лише в 2019 році було 8 відділень з цього виду спорту.

Спортсмени з самбо проводили тренування в 3-4 відділеннях, та лише в 2020 році їх кількість становила два відділення з цього виду спорту.

Майже не змінювалася кількість відділень зі спортивного орієнтування (4-5 відділення) та кікбоксингу (2-3 та лише у 2019 році – 4 відділення).

Окрім цього до переліку пріоритетних видів спорту у 2022 році було включено зимові види спорту. Це не дає змоги оцінити динаміки кількості відділень, зазначимо лише, що кількість відділень для цих видів спорту становила три для стрибків на лижах з трампліну, два для фрістайлу та одне для сноубордингу.

За загальними показниками кількості відділень ми можемо констатувати поступове зменшення від 2017 (138 відділень) до 2020 років (94 відділення) з пріоритетних видів спорту в Івано-Франківській області (2018 – 107; 2019 – 111). Різке збільшення кількості відділень у 2021 році ми пов'язуємо з паралельним збільшенням кількості самих пріоритетних видів спорту. Це дало змогу говорити про 146 відділень з видів спорту, що входять до пріоритетних (групи олімпійських, серед них ігрових, та неолімпійських) видів спорту.

Більш цікавою для нас є частка, яка припадає на ігрові види спорту. Отже, було встановлено, що у роки, коли до переліку пріоритетних був включений футбол частки становили 32,61% (2017 р.) та 38,36% (2021, 2022) серед загальної кількості відділень з пріоритетних видів спорту. А от в період, коли футбол не входив до цього переліку, частки були значно нижчими 17,76% (2018 р.), 16,22% (2019 р.) та 19,15% (2020 р.) серед загальної кількості відділень з пріоритетних видів спорту.

Ще одним показником, який якісно та кількісно відображає можливості розвитку видів спорту, зокрема пріоритетних, є наявність кадрового

забезпечення. Тому у межах дослідження ми проаналізували кількість тренерів, що реалізують підготовку спортсменів за пріоритетними видами спорту (рис. 3.9).

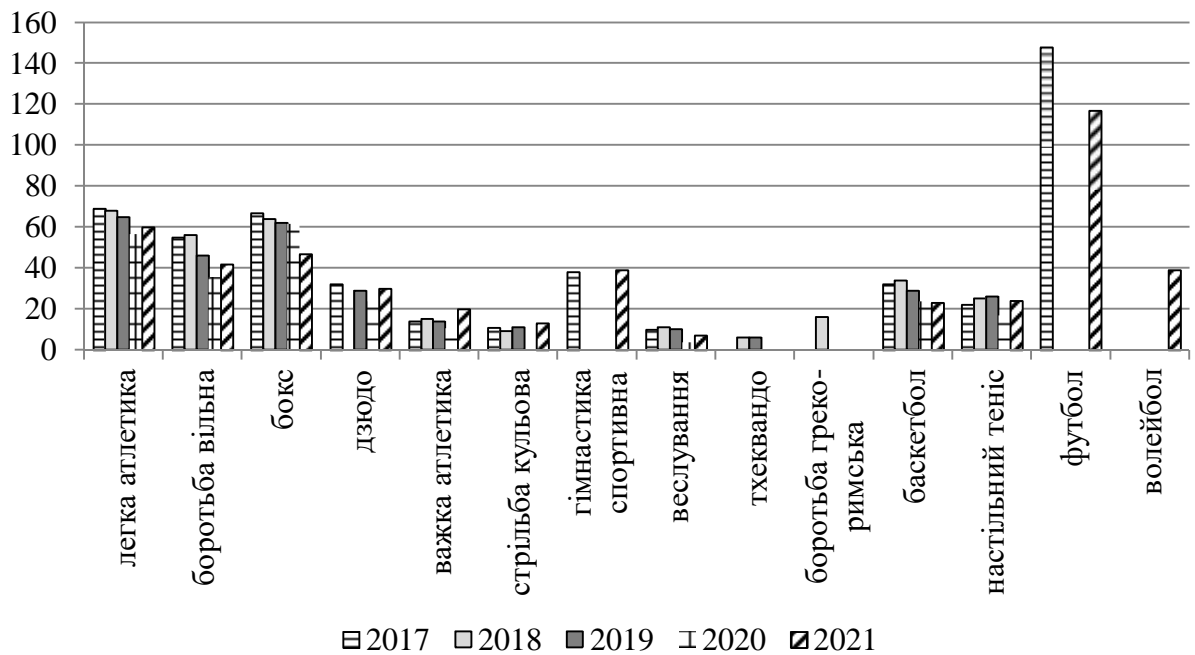

Рис. 3.9. Динаміка кількості тренерів за пріоритетними олімпійськими видами спорту в Івано-Франківській області за 2017–2021 роки.

Отримані дані вказують, що для багатьох пріоритетних видів спорту в Івано-Франківській області спостерігається зменшення кількості тренерів за останній період. Це характерно для легкої атлетики (з 69 до 60 осіб), боротьби вільної (з 55 до 42 осіб), боксу (з 67 до 47 осіб), веслування на байдарках та каное (з 10 до 7 осіб), пауерліфтингу (з 15 до 12 осіб) та спортивного орієнтування (з 11 до 7 осіб).

Така ж ситуація спостерігається для ігрових видів спорту, наприклад баскетболу (з 32 до 23 осіб). Можна навести схожу тенденцію й для футболу, хоча цей вид спорту представлений у списку пріоритетних в окремих роках, але у 2017 кількість тренерів становила 148, а уже в 2021 – 117 осіб.

Для інших видів спорту ситуація є менш критичною. Зокрема у дзюдо та кікбоксингу кількість тренерів майже не змінилася, але за певних коливань

(24–32 осіб та 2–6 осіб відповідно) залишилася майже на тому ж рівні – 30 та 4 тренери з виду спорту відповідно.

Окрім того в деяких видах спорту кількість тренерів незначно підвищилася. Це такі види спорту, як стрільба кульова (з 11 до 13 осіб), теніс настільний (з 22 до 24 осіб), самбо (з 4 до 6 осіб).

За певними видами спорту, що були включені до такого переліку пріоритетних лише в окремих роках, про динаміку було складно говорити. Серед таких видів спорту тхеквандо (6 тренерів), боротьба греко-римська (16 тренерів), волейбол (39 тренерів) та група зимових видів спорту (стрибки на лижах з трампліну – 14, фрістайл – 4 та сноубординг – 1 тренер відповідно).

Визначення відсоткових значень змін вказало, що упродовж аналізованого періоду тренерський штаб з легкої атлетики зменшувався на 1,45–12,31% з року в рік та лише у 2021 незначно (на 5,26%) збільшився. Значно більші коливання наявні у боротьбі вільній. В окремих роках (2019 та 2020) кількість тренерів зменшувалася на 17,86% та 21,74%. Також суттєві за значеннями зменшення зафіксовані у важкій атлетиці (2020 р. – 21,43% від попереднього періоду), боксі (2021 р. – 24,19%), стрільбі кульовій (2018 р. – 18,18%), веслуванні (2020 р. – 60,00%), футболі (2021 р. – 20,95%), самбо (2020 р. – 50,00%), спортивному орієнтуванні (2020 р. – 40,00%), кікбоксингу (2020 р. – 66,67% від попереднього періоду).

Водночас ми можемо констатувати, що у 2017–2021 роках відбувалися й позитивні зміни кількості тренерів, що відображено в наступних відсоткових значеннях окремих років. Це спостерігалось переважно в 2021 році (боротьба вільна – на 16,67%, дзюдо – 25,0%, важка атлетика – 81,82%, веслування на байдарках і каное – 75,0%, теніс настільний – 41,18%, пауерліфтинг – 50,0%, самбо – 100,0% та кікбоксинг – 100,0% більше від попереднього періоду).

Якщо розглядати частку тренерів з ігрових видів спорту у загальній сукупності тренерів з пріоритетних видів спорту за окремими роками, то маємо виразні відмінності між роками. У роки, коли футбол був включений до цього переліку, частка тренерів становила 38,04% (2017), 41,43% (2021) та 39,88%

(2022) загальної кількості тренерів з пріоритетних видів спорту. А в ті роки, коли футбол не був включений до переліку пріоритетних, частки суттєво зменшувалися до 15,95–17,20% загальної кількості тренерів. Отже, в частині ігрових видів спорту левову частку займають саме представники футболу.

Таким чином ми можемо констатувати, що зі зниженням вагомості групи видів спорту (олімпійські, неолімпійські) відсоткові коливання кількості тренерів, які забезпечують підготовку спортсменів у окремих видах спорту, є більшими. Незалежно від пріоритетності виду спорту в Івано-Франківській області спостерігаються значні коливання у кількісних та відносних значеннях змін зазначеного показника. Це вказує, що загалом цей чинник підпадає під вплив об'єктивних соціально-економічних умов розвитку певного виду спорту в визначеній адміністративно-територіальній одиниці.

Важливість особистості тренера у підготовці спортсменів є беззаперечною. Однак, головним критерієм розвитку виду спорту та його пріоритетності варто вважати кількість залучених спортсменів до систематичних занять (рис. 3.10).

У цій частині дослідження ми звертаємо увагу лише на пріоритетні види спорту, що визначені уповноваженими органами Івано-Франківської області на 2017–2021 роки.

Ми встановили, що для багатьох пріоритетних видів спорту в Івано-Франківській області за аналізований відтинок часу (2017–2021 роки) відбулося загальне зменшення кількості спортсменів, залучених до систематичних занять.

Такі зміни особливо чітко проглядаються для легкої атлетики (з 1425 до 1167 спортсменів), боротьби вільної (з 1220 до 867 спортсменів), боксу (з 1393 до 1168 спортсменів), веслування на байдарках і каное (з 196 до 99 спортсменів), баскетболу (з 813 до 572 спортсменів), пауерліфтингу (з 307 до 127 спортсменів), спортивного орієнтування (з 248 до 155 спортсменів). До того ж, у футболі також відбулося зменшення кількості тих, що займаються. Воно виражене відмінністю між 2017 (5456 спортсменів) та 2021 роками (3988 спортсменів).

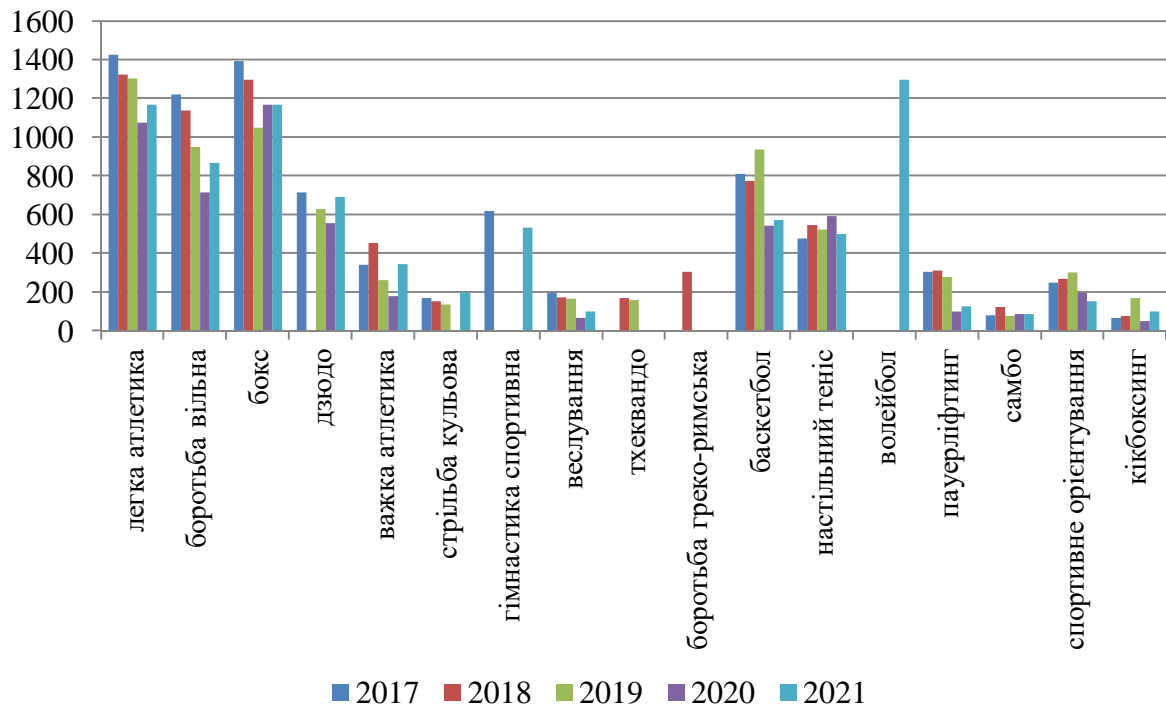

Рис. 3.10. Динаміка кількості учнів у секціях із пріоритетних видів спорту в Івано-Франківській області за 2017–2021 роки.

Є ряд пріоритетних видів спорту в Івано-Франківській області, чисельність спортсменів у яких від 2017 до 2021 років не зазнала суттєвих змін. Це дзюдо (717 та 692 спортсменів), важка атлетика (342 та 346 спортсменів), самбо (82 та 86 спортсменів). Хоча у межах цього періоду були певні коливання чисельності спортсменів.

До того ж засвідчено, що для окремих пріоритетних видів спорту в Івано-Франківській області характерне збільшення числа спортсменів, залучених до занять. Це такі види спорту, як стрільба кульова (171 спортсменів у 2017 та 200 спортсменів у 2021 році), настільний теніс (477 спортсменів у 2017 та 499 спортсменів у 2021 році), кікбоксинг 68 спортсменів у 2017 та 101 спортсмен у 2021 році).

Встановлення часток змін кількості спортсменів, які займаються пріоритетними видами спорту в Івано-Франківській області, дало змогу підтвердити значні коливання у межах окремих років аналізованого часового відтинку. Зупинимося на окремих показниках, де значення перевищували

двадцять відсотків. Так, в боротьбі вільній у 2020 (на 24,61%), важкій атлетиці у 2019 (на 42,51%) та 2020 (на 30,65%), веслуванні у 2020 (на 60,00%), баскетболі (на 63,57%), самбо (на 38,71%), спортивному орієнтуванні (на 34,77%) та кікбоксингу в 2020 році (на 69,41% від кількості спортсменів за попередній рік) зафіксоване зменшення кількості спортсменів.

Водночас для таких видів спорту, як боротьба вільна у 2021 році (20,92%), дзюдо в 2021 (24,46%), важка атлетика у 2018 (на 32,74%) та 2021 (на 91,16%), стрільбі кульовій у 2021 (47,06%), веслуванні на байдарках та каное (50,00%), самбо у 2018 (на 51,22%), пауерліфтингу в 2021 (на 24,51%) та кікбоксингу у 2019 (на 117,95%) та 2021 (94,23% від кількості спортсменів за попередній рік) зафіксоване суттєве зростання кількості спортсменів, які займаються відповідними видами спорту.

Узагальнення даних за окремими роками дало підстави стверджувати, що до занять пріоритетними видами спорту було залучено від 5337 до 13533 спортсменів. Вищі значення зафіксовані у тих роках, де до пріоритетних належав футбол. Адже незаперечна популярність цього виду спорту серед різних груп населення спричиняє зміщення кількісних акцентів. Із цієї кількості від 1134 до 6746 спортсменів займалися ігровими видами спорту. Це відповідало часткам 49,85% (2017) та 53,43% (2021), коли футбол був у переліку пріоритетних видів спорту. Інші роки, коли цей вид спорту був за межами переліку пріоритетних, частки становили від 18,54 до 21,25% загальної кількості спортсменів, що займалися пріоритетними для Івано-Франківської області видами спорту. Підвищення частки спортсменів, які займаються пріоритетними ігровими видами спорту (в межах Івано-Франківської області), в 2021 році зумовлене включенням до цього переліку ще одного достатньо популярного виду спорту, а саме – волейболу (1299 спортсменів, залучених до систематичних занять).

Отже, за базовим показником пріоритетності видів спорту в Івано-Франківській області, а саме кількості залучених до систематичних занять видом спорту незаперечним лідером є футбол. Далі за рейтингом йде група з

кількох видів спорту (легка атлетика, боротьба вільна, бокс, волейбол), де кількість спортсменів станом на 2021 рік перевищує 800. На значення часток ігрових видів спорту значною мірою впливає наявність в переліку пріоритетних футболу. Частки становлять 18,54–21,25% загальної кількості спортсменів (2018–2020 роки) та 49,85–53,43% загальної кількості спортсменів (2017, 2021 та 2022 роки) [162–166].

Додатковою цінною інформацією щодо пріоритетних видів спорту в Івано-Франківській області вважаємо дані з кількості спортсменів, залучених до складів збірних команд України (різні вікові групи). З переліку пріоритетних видів спорту найбільшу кількість до національних збірних делегують кікбоксинг (10–34), самбо (9–23), легка атлетика (6–18 спортсменів), боротьба вільна (17–28), бокс (13–17), дзюдо (8–17), баскетбол (7–15 спортсменів відповідно) у різні роки аналізованого періоду. Окремо звернемо увагу на представників зимових видів спорту (стрибки на лижах з трампліну, фрістайл та сноубординг), що були включені до пріоритетних лише на 2022 рік, проте делегують до збірних від 13 до 22 спортсменів. Представники інших пріоритетних для Івано-Франківщини видів спорту потрапляють до складу збірних команд різного рівня значно рідше.

3.5. Динаміка запланованої кількості спортивних змагань та навчально-тренувальних зборів з ігрових видів спорту в Івано-Франківській області за 2020–2022 роки

Вибір напряму нашого дослідження безпосередньо пов'язаний з нашою професійною діяльністю. Внесок ігрових видів спорту в загальний напрям популяризації здорового способу життя, формування національної ідентичності шляхом участі в змаганнях на загальнодержавному та міжнародному рівні є неоціненим.

Упродовж першої частини першого року навчання в аспірантурі (2021–2022 н.р.) Прикарпатського національного університету імені Василя

Стефаніка ми планували більш детально зупинитися на питаннях розвитку цієї групи видів спорту на рівні територіальних громад. Однак, через розв'язання широкомасштабної війни з боку росії та радикальні зміни соціально-економічного устрою в Україні, починаючи з 24.02.2022 р. ми змушені були об'єктивно змінювати певні акценти дисертаційного дослідження.

Тому аналізування динаміки кількості спортивних змагань та навчально-тренувальних зборів з ігрових видів спорту в Івано-Франківській області ми проводимо на прикладі відповідних документів на 2020–2022 роки [65, 66, 67]. Однак, дані за 2022 розглядаються із розумінням передбаченої відсутності можливості бути реалізованими. Скоріше ми хочемо продемонструвати тенденції, які склалися упродовж певного відтинку (три роки) та свідчили про стан розвитку ігрових видів спорту в Івано-Франківській області.

Поява руйнівного чинника для більшості сфер діяльності в Україні дає підстави нам, по завершенні відповідного періоду (виключно 2022 року), з'ясувати рівень діяльності з розвитку ігрових видів спорту в зазначеному регіоні та представити їх окремим блоком інформації дещо нижче.

На підставі нормативних документів (Єдиного календарного плану спортивних змагань та навчально–тренувальних зборів області) управління спорту Івано-Франківської державної адміністрації [65, 66, 67] ми встановили структуру та спрямованість основних заходів, що заплановані для реалізації в межах розвитку ігрових видів спорту на відповідні роки.

Встановлено, що олімпійських видів спорту, зокрема ігрових видів спорту в зазначених документах в Івано-Франківській області представлено 8, це такі: баскетбол (включно з 3x3), волейбол, гандбол, регбі, теніс, настільний теніс та футбол. Проте при вивченні заходів з футболу виявлено, що він представлений певною групою видів спорту із міні-футболом та футзалом.

Інших ігрових видів спорту в зазначеному переліку не виявлено. Також відсутні ігрові види спорту серед аналогічних документів із неолімпійських видів спорту.

Вивчення змісту документів дало підстави стверджувати, що у 2020 році з ігрових видів спорту було заплановано 130 заходів, у 2021 – 133 та 2022 – 113 заходів.

До того ж вивчення співвідношення кількості заходів, що припадали на різні ігрові види спорту, встановило наступне (рис. 3.11).

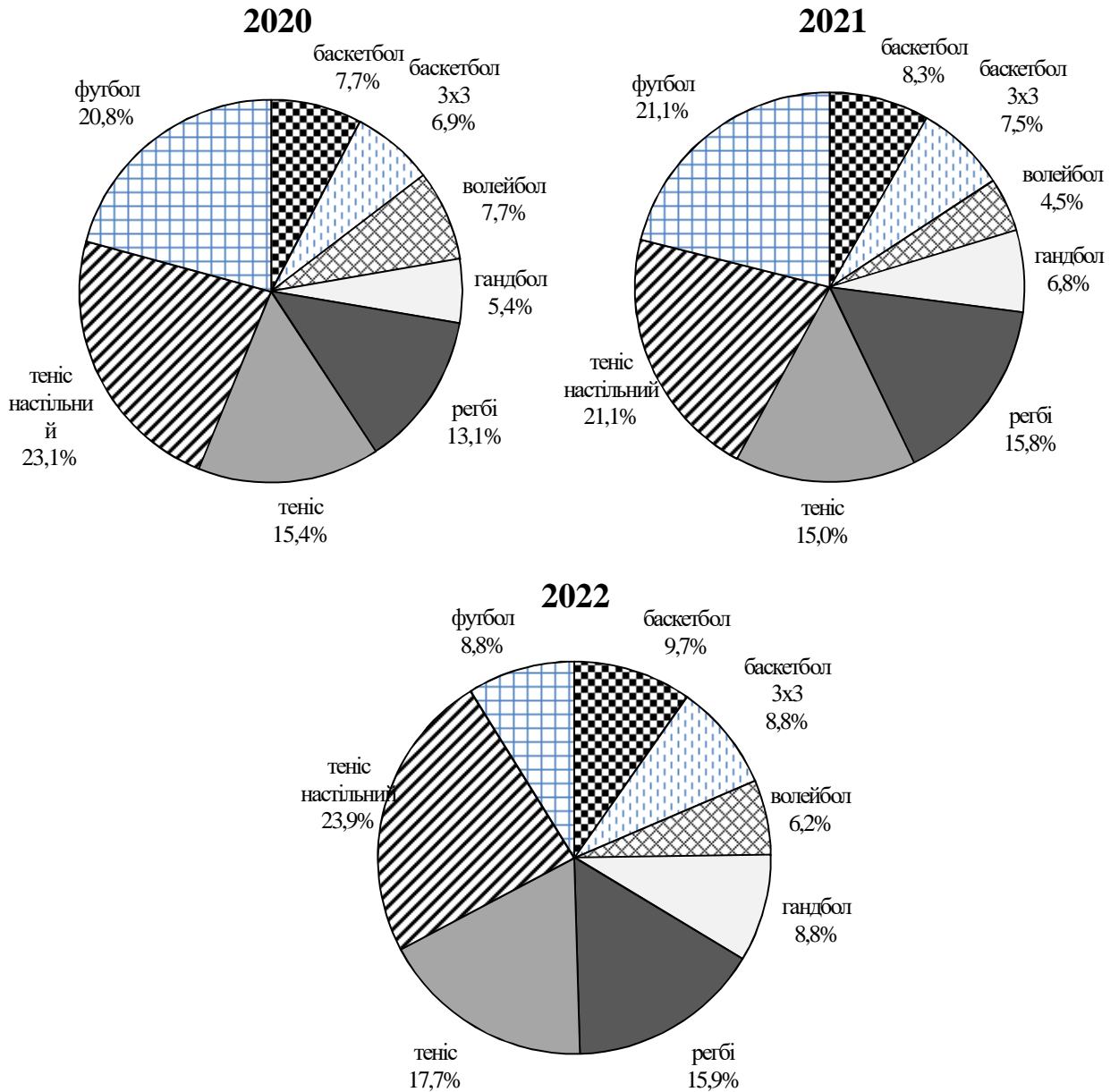

Рис. 3.11. Частки заходів з ігрових видів спорту в Єдиному календарному плані спортивних змагань та навчально-тренувальних зборів Івано-Франківської області (2020–2022 роки).

Частки заходів з ігрових видів спорту в Єдиному календарному плані спортивних змагань та навчально–тренувальних зборів області не мали ідентичності. Спостерігалися певні коливання.

Можемо відзначити, що для баскетболу (5x5) вони поступово, проте незначно зростають від 7,7% (2020 р.) до 9,7% загальної кількості заходів з ігрових видів спорту.

Також підвищення часток спостерігається для баскетболу 3x3 з 6,9% (2020) до 8,8% (2022) загальної кількості заходів з ігрових видів спорту, гандболу – з 5,4% (2020) до 8,8% (2022), регбі – з 13,1% (2020) до 15,9% (2022) загальної кількості заходів з ігрових видів спорту відповідно [65, 66, 67].

Для окремих ігрових видів спорту частки в загальній кількості планованих заходів змінювалися упродовж зазначеного відтинку часу (2020–2022 рр.). Серед таких видів спорту волейбол, де найвище значення спостерігалось в 2020 р. [65] – 7,7% загальної кількості заходів з ігрових видів спорту, у подальшому частка була нижчою – 4,5% (2021, [66]) та знову збільшилася на 2022 р. [67] – до 6,2% загальної кількості заходів з ігрових видів спорту; тенісі – у 2020 р. частка становила 15,4%, у 2021 році зазнала незначного зменшення до 15,0% та була підвищена до 17,7% загальної кількості заходів з ігрових видів спорту у 2022 р. (найвище значення в цьому часовому відтинку). Дещо схожа ситуація в тенісі настільному, проте значення на початку та в кінці зазначеного часового відтинку незначно різнилися. Так, у 2020 р. частка становила 23,1% та 2022 – 23,9% загальної кількості заходів з ігрових видів спорту. Однак у 2021 році спостерігався спад частки заходів серед ігрових видів спорту, що припадала на цей вид спорту, вона становила 21,1% загальної кількості заходів [66].

Лише в одному з ігрових видів спорту спостерігалось значне зменшення значення частки заходів у межах Єдиного календарного плану спортивних змагань та навчально-тренувальних зборів області упродовж зазначеного періоду, це футбол. Станом на 2020 р. [65] частка заходів з футболу (його варіантів) становила 20,8% загальної кількості заходів з ігрових видів спорту, у

подальшому (2021 р. [66]) вона дещо збільшилася – до 21,1%. Однак на 2022 р. [67] Єдиний календарний план спортивних змагань та навчально-тренувальних зборів області містив лише 8,8% загальної кількості заходів з ігрових видів спорту, що припадали на футбол (його варіанти). Це дає підстави для більш детального розгляду суті заходів, що були заплановані з футболу в окремих роках, що буде проведено нижче.

Отже, ми можемо спостерігати, що на відміну від традиційних уявлень про значну підтримку виключно футболу серед ігрових видів спорту, в Івано-Франківській області, в фрагменті загальної кількості заходів з ігрових видів спорту в межах Єдиного календарного плану спортивних змагань та навчально-тренувальних зборів області це підтверджується частково [65, 66, 67]. Найбільші частки за окремими роками притаманні тенісу настільному (23,1% – 2020 р. та 21,1% – 2021) та футболу (20,8% – 2020 та 21,1% загальної кількості заходів з ігрових видів спорту відповідно в 2021 р.). До того ж у 2022 р. [67] можна виокремити одного лідера за кількістю запланованих заходів серед ігрових видів спорту – теніс настільний (23,9% загальної кількості заходів з ігрових видів спорту). Упродовж 2020–2022 років лідируючі позиції за частками заходів серед ігрових видів спорту зберігають теніс та регбі, які посідають третє та четверте місця рейтингу.

Інші види спорту здебільшого не мають суттєвих відмінностей за частками у загальній кількості заходів з ігрових видів спорту в 2020–2022 рр., значення часток коливаються в межах 4,5–9,75% [65, 66, 67].

Пояснення такої ситуації ми вбачаємо в певних особливостях організації та матеріально-технічного забезпечення змагань з тенісу настільного, його специфіки як індивідуального (індивідуально-командного) ігрового виду спорту, традиціями та підвищеною увагою до цього виду спорту на теренах Івано-Франківської області. Адже, порівняно із виключно командними видами спорту, кількість учасників, забезпечення змагальними майданчиками, глядацькими місцями, кваліфікованим суддівським складом у тенісі настільному є доступнішими.

У межах аналізування Єдиного календарного плану спортивних змагань та навчально-тренувальних зборів Івано-Франківської області ми брали до уваги й витрати, які були передбачені для реалізації заходів за окремими ігровими видами спорту (рис. 3.12).

Загальні плановані витрати на реалізацію заходів з ігрових видів спорту в 2020 р. становили 1313770 грн., 2021 р. – 1971391 грн. та 2022 р. – 1734843 грн.

Можемо констатувати, що для більшості видів спорту плановані витрати упродовж 2020–2022 рр. на заходи Єдиного календарного плану спортивних змагань та навчально-тренувальних зборів області зростають. Характерне поступове та впевнене збільшення витрат притаманне для таких видів спорту, як баскетбол (5х5 та 3х3) з 296,9 тис. грн. до 422,4 тис. грн. та з 172,0 тис. грн. до 285,2 тис. грн. , регбі – з 145,6 тис. грн. до 165,7 тис. грн. та настільний теніс – з 141,7 тис. грн. до 176,6 тис.грн. [65, 66, 67].

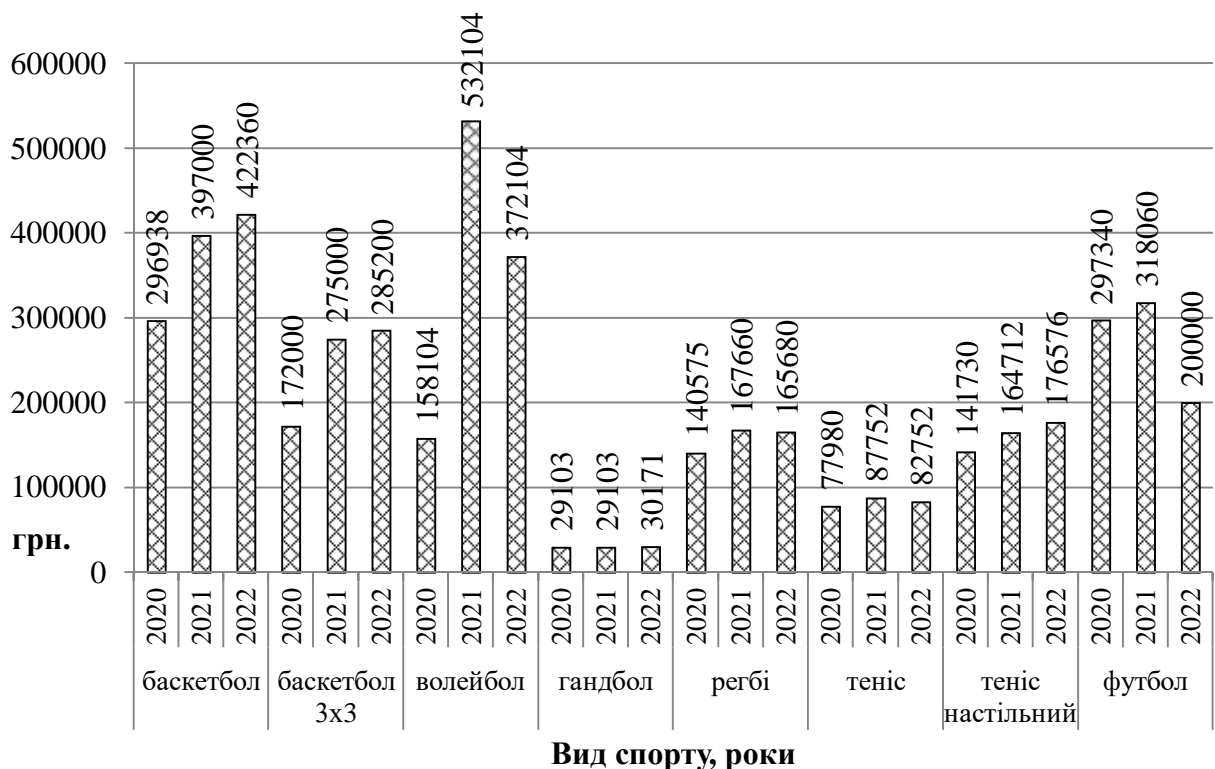

Рис. 3.12. Заплановані витрати на заходи з ігрових видів спорту в Єдиному календарному плані спортивних змагань та навчально-тренувальних зборів Івано-Франківської області (2020–2022 роки).

Встановлення відсоткових приростів витрат вказало, що для баскетболу 5x5 підвищення становило 33,70% за перший рік та 6,39% за другий, баскетболу 3x3 – 59,88% та 3,71%, регбі – 19,27% та 1,18% та тенісу настільного – 16,22% та 7,20% відповідно від планованих витрат на попередній рік.

Для кількох видів спорту збільшення видатків не було настільки значним та коливалося в незначних межах, наприклад, гандбол 29,1–30,1 тис.грн. та теніс – 78,0–87,7 тис.грн.

Звернемо увагу на те, що для двох видів спорту була виявлена дещо неочікувана динаміка зміни витрат на фінансування заходів єдиного календарного плану спортивних змагань та навчально-тренувальних зборів області за 2020–2022 роки. Прикладом цього є волейбол, де спочатку ми зафіксували значне підвищення витрат з 158,1 тис.грн. (2020 р. [65]) до 532,1 тис.грн. (2021 р. [66]), проте на наступний рік (2022 [67]), видатки заплановані були на меншому рівні – 372,1 тис.грн.

Іншим видом спорту, в якому були зменшенні витрати, є футбол. У 2020 р. було передбачено фінансування заходів на рівні 297,3 тис.грн., 2021 – 318,1 тис.грн., а уже в 2022 різко зменшене до 200,0 тис.грн.

Якщо проводити паралелі за відсотковими приростами запланованих витрат на заходи з ігрових видів спорту в межах Єдиного календарного плану спортивних змагань та навчально-тренувальних зборів області, то можна констатувати, що за період 2020–2022 рр. за усіма видами, окрім футболу фінансування було збільшене. Однак відсоткові значення таких змін витрат були різними. Найвищі зафіксовані для волейболу 135,35% (за даними 2022 р. порівняно з 2020 р.), далі, згідно з ранжуванням – баскетбол 3x3 – 65,81%, баскетбол 5x5 – 42,24%, теніс настільний – 24,59%, регбі – 17,86%, теніс – 6,12% та гандбол – 3,67% відповідно. Лише для футболу було зафіксоване достовірне зниження фінансування заходів Єдиного календарного плану спортивних змагань та навчально-тренувальних зборів області (на 32,74% за даними 2022 р. порівняно з 2020 р.), що, на наш погляд, збігається зі

скороченням кількості таких заходів у відповідних нормативних документах [65, 66, 67].

Аналізування цих даних дало нам підстави вважати, що значно більші абсолютні витрати на баскетбол (5x5 та 3x3), волейбол, теніс настільний продиктовані тим, що на теренах Івано-Франківської області функціонують команди вищої спортивної майстерності. Вони представляють область на найвищому рівні національних чемпіонатів з відповідних видів спорту. Окрім того змагання з цих видів спорту зачіпають різні регіони України, що суттєво збільшує організаційні витрати. До того ж вищий рівень конкуренції, який демонструють представники Івано-Франківщини у цих видах спорту, потребує більших витрат (сприяння) на формування високого рівня підготовленості спортсменів.

Для гандболу, регбі, тенісу та футболу загальна якість підготовленості та результативності виступів команд (спортсменів) на змаганнях всеукраїнського та міжнародного рівня могла б бути кращою.

У випадку футболу ми звернули увагу на суттєве скорочення видатків на заходи, однак додатковий аналіз дав змогу встановити, що це пов'язано зі значним скороченням кількості заходів, на які заплановано виділяти кошти з обласного бюджету.

Додатково ми провели зіставлення часток планованого фінансування на проведення заходів з ігрових видів спорту згідно з Єдиним календарним планом спортивних змагань та навчально-тренувальних зборів Івано-Франківської області за окремими роками цього періоду (рис. 3.13) [65, 66, 67].

За отриманими даними можна зауважити певні відмінності у частках фінансування ігрових видів спорту за окремими роками. Лише для одного виду спорту спостерігається постійне нарощування частки фінансування від загалу, виділеного на ігрові види спорту, це баскетболу 3x3 (2020 – 13,1%, 2021 – 13,9%, 2022 – 16,4%). Для інших наявні коливання або поступове зниження частки фінансування заходів, порівняно із рештою ігрових видів спорту.

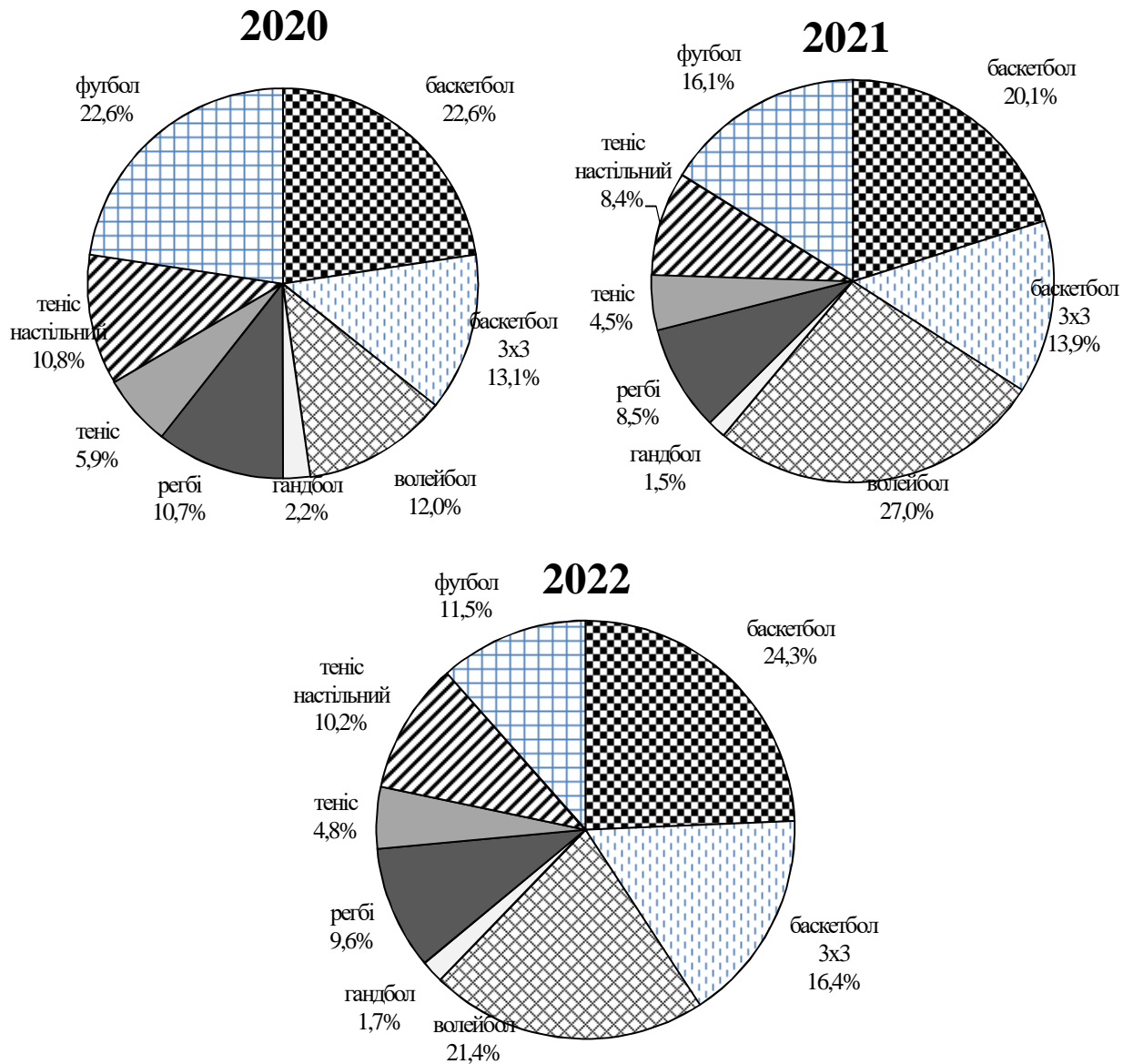

Рис. 3.13. Частки запланованого фінансування на заходи з ігрових видів спорту в Єдиному календарному плані спортивних змагань та навчально-тренувальних зборів Івано-Франківської області (2020–2022 роки).

Незважаючи на загальне збільшення планованих часток з 22,6% (2020) до 24,3% (2022) для баскетболу, в 2021 році було зменшення до 20,1% загальних витрат на заходи з ігрових видів спорту. Однак, враховуючи зміну соціально-політичної ситуації, варто більше орієнтуватися на перші два роки, адже план на 2022 рік, на жаль, не буде реалізованим. Проте, певною мірою така ситуація вказує на суттєву відмінність та високий рівень змагальної конкуренції представників цього виду спорту на теренах Івано-Франківської області.

Зазначимо, що з баскетболу 5x5 лише в Івано-Франківську функціонує дві команди вищої кваліфікації, які беруть участь в змаганнях Суперліги серед жінок та Вищої ліги серед чоловіків.

Суттєві, проте нерівномірні зміни спостерігаються для фінансування заходів з волейболу. Починаючи з 2020 р. (12,0%) збільшено понад удвічі частку фінансування заходів у 2021 р. (27,0% плану загального фінансування заходів з ігрових видів спорту), проте у 2022 р. наявний значний спад (до 21,4% відповідно). Такі розбіжності у фінансуванні, передусім пов'язані з наявним потенціалом команд. Відомо, що упродовж низки років на Івано-Франківщині створена та активно діяла жіноча команда «ПНУ-Університет» з волейболу. До того ж вдало виступали на рівні вищої ліги, здобувши право переходу до Суперліги, представники «Покуття-Прибилів» з Івано-Франківської області. Проте цим правом не скористалися. Це, на наш погляд, несе основне навантаження на фінансову складову та відповідні частки за окремими роками аналізованого періоду.

Тенденції до зменшення планованих часток фінансування спостерігалися для інших ігрових видів спорту. Незначні коливання встановлені для тенісу настільного (в межах 8,4–10,8%), тенісу (4,5–5,9%), регбі (8,5–10,7%) та гандболу (1,5–2,2% від загального планованого фінансування заходів з ігрових видів спорту за різними роками) [65, 66, 67]. Такі значення, здебільшого, пов'язані із результативністю виступів команд (спортсменів) різного рівня на всеукраїнських та міжнародних змаганнях.

Єдиним видом спорту, що зазнав суттєвого зниження часток фінансування на заходи, був футбол. Якщо у 2020 р. це було 22,6% загальних планованих витрат серед ігрових видів спорту, то у 2021 р. – 16,1%, а в 2022 р. – 11,5%. Сутність такого зниження в кожному із років дещо інша.

Зниження частки у 2021 році ми пов'язуємо із нарощенням потенціалу інших видів спорту (баскетбол, баскетбол 3x3, волейбол), з яких об'єктивно продемонстровані вищі результати на змаганнях різного рівня та у політиці популяризації виду спорту також.

Проте у 2022 р. малу частку фінансування, що була запланована на заходи з футболу в Єдиному календарному плані спортивних змагань та навчально-тренувальних зборів Івано-Франківської області [67], схильні пов'язувати зі зменшенням таких заходів. Фактично спостерігаємо переорієнтацію політики управління та зміщення акцентів з фінансування «будь-яких» заходів із футболу на фінансування «перспективних». Такими ми вважаємо змагання, де свою майстерність можуть продемонструвати та набути спортсмени різних вікових категорій. Тим самим створюються передумови для формування резерву спорту вищих досягнення серед футболістів області.

Ранжування планованих часток фінансування заходів Єдиного календарного плану спортивних змагань та навчально-тренувальних зборів Івано-Франківської області за окремими роками вказало, що до трійки лідерів входили у 2020 р. – футбол, баскетбол, баскетбол 3х3; 2021 – волейбол, баскетбол та футбол; 2022 – баскетбол, волейбол, баскетбол 3х3. Водночас спостерігається чітке узгодження планування фінансування заходів Єдиного календарного плану спортивних змагань та навчально-тренувальних зборів Івано-Франківської області із результатами (показниками розвитку), які притаманні для того чи іншого ігрового виду спорту за попередній період реалізації їхнього розвитку.

Звернемо увагу, що бюджетне фінансування заходів з баскетболу у 2020 році включало у себе забезпечення (повне/часткове) таких основних заходів: змагання серед дорослих – чемпіонат та Кубок України серед жіночих команд сезону 2019/2020 рр., а також сезону 2019/2020 рр.; тури чемпіонату області сезону 2019/2020 рр. та сезону 2020/2021 рр.

На 2021 рік було заплановано схожу кількість змагальних стартів та навчально-тренувальних зборів [66]. Але завдяки якісному виступу жіночої команди з баскетболу серед жіночих команд до переліку змагань додано участь у фіналі чемпіонату України серед жіночих команд сезону 2020/2021 рр.

Окрім цього було заплановане фінансування п'яти навчально-тренувальних зборів, що передбачали підготовку до відповідних змагань.

Загальна кількість заходів, що потрапила до Єдиного календаря плану спортивних змагань та навчально-тренувальних зборів області на 2020 рік, з олімпійських видів спорту становила для баскетболу 10 пунктів та 11 пунктів на 2021 рік [66, 67].

Ідентичний розподіл заходів, представлений у Єдиному календарному плані спортивних змагань та навчально-тренувальних зборів області на 2021 рік, був передбачений у 2022 році. Проте внаслідок військового вторгнення росії його виконання не відбулося. До того ж аналіз стану діяльності з розвитку та популяризації ігрових видів спорту на теренах Івано-Франківської області в умовах війни ми плануємо провести за підсумками 2022 року.

Ще одним олімпійським видом спорту, який відносно нещодавно включено до програми змагань, є баскетбол 3х3. Відзначимо, що упродовж тривалого періоду представники Івано-Франківщини є лідерами в Україні.

На наш погляд, саме тому до Єдиного календарного плану спортивних змагань та навчально-тренувальних зборів області у різні роки додано заходи для фінансування (співфінансування) баскетболу.

За даними нормативних документів, у 2020 р. загалом було включено дев'ять таких заходів. Серед них п'ять навчально-тренувальних зборів, що передбачали підготовку до участі в чотирьох змаганнях упродовж року. Серед змагань з баскетболу 3х3, до яких долучалися представники Івано-Франківщини, були тури чемпіонату України серед жіночих команд та тури чемпіонату області сезонів 2019/2020 рр. та 2020/2021 рр. [227, 228].

У Єдиному календарному плані спортивних змагань та навчально-тренувальних зборів області на 2021 рік [66] до зазначеної кількості заходів було долучено ще одну участь в змаганнях, а саме фіналі чемпіонату України серед жіночих команд сезону 2020/2021 рр. з баскетболу 3х3. Це стало можливим внаслідок позитивних виступів упродовж сезону на етапах чемпіонату України серед жіночих команд з баскетболу 3х3.

Загальна кількість заходів Єдиного календарного плану спортивних змагань та навчально-тренувальних зборів області у 2020 та 2021 роках незначно збільшилася з 9 до 10 пунктів [66, 67].

У 2022 році структура заходів Єдиного календарного плану спортивних змагань та навчально-тренувальних зборів Івано-Франківської області [67] мала б бути ідентичною до 2021 року, проте з відомих причин зазначений план не має можливості бути реалізованим.

Аналізування заходів Єдиного календарного плану спортивних змагань та навчально-тренувальних зборів Івано-Франківської області з волейболу дало підстави говорити про наявність десяти запланованих заходів на умовах повного або часткового фінансування з боку управління спорту. На відміну від баскетболу до переліку цих заходів включені не лише змагання серед дорослих. Левову частку представляють заходи для юнацьких та молодіжних команд. Серед змагань вирішили долучити до участі команди дівчат у дитячо-юнацькій лізі України сезону 2019/2020 рр. та сезоні 2020/2021 рр. (відповідні кола змагань), чемпіонатів області серед спортсменів 2003 та 2006 років народження. Окрім того в 2020 році було заплановано чотири навчально-тренувальних збори для підвищення готовності спортсменів у відповідних змаганнях [65].

Однак уже в 2021 році було скорочено перелік заходів, на які виділялися кошти з обласного бюджету. Причинами цього, на нашу думку, є перерозподіл джерел фінансування між державним та громадським (приватним) секторами, а також зниження необхідності в ряді навчально-тренувальних зборах [66].

Загальний перелік змагань, до яких організаційно та фінансово долучалося управління спорту Івано-Франківської області, дещо зменшився через те, що до нього не включили участь у дитячо-юнацькій лізі України сезону 2020/2021 рр. серед дівчат [65].

На 2022 рік структура планованих заходів, певною мірою, відповідає попередньому року. Єдиною відмінністю було планування проведення турніру, присвяченого 30-річчю волейбольної команди «Університет» та зміщення

вікових меж для спортсменів-учасників юнацьких та молодіжних змагань (2003 та 2006 у 2020 та 2021 роках до 2004 та 2007 у 2022 році) [65, 66, 67].

Серед заходів Єдиного календарного плану спортивних змагань та навчально-тренувальних зборів області за період 2020–2022 роки в гандболі були представлені виключно змагальні старти. Це свідчить, що рівень підготовленості команд та рівень змагань, у яких планували брати участь спортсмени, не був надто високим та не передбачав цілеспрямованої підготовки.

Проте кількість заходів для спортсменів юнацького віку та молоді була вищою ніж в інших видах спорту. Серед переліку представлено дитячо-юнацькі спортивні ігри області серед юнаків та дівчат 2003, 2004, 2006, 2007 років народження. Також заплановане фінансування (співфінансування) участі команд у чемпіонаті області «Карпатська ліга», чемпіонаті області серед кадетів (юнаки, дівчата до 16 років), відкритому чемпіонаті області серед юнаків пам. олімпійського чемпіона В. Гассія, відкритому чемпіонаті області серед молоді [65]. Це підтверджує наші припущення про регіональний рівень змагань з гандболу, до яких долучаються спортсмени івано-франківщини.

Для Єдиного календарного плану спортивних змагань та навчально-тренувальних зборів області на 2021 рік [66] структура змагань залишилася сталою, як і кількість заходів. Відмінністю було внесення актуальних змін до вікових вимог до спортсменів для участі у змаганнях. У 2022 році були перспективи залучення гандболістів різного віку до ще одних змагань – Всеукраїнського турніру серед команд дівчат на призи В. Батури [67].

Це вказує, на нашу думку, на те, що управління спорту як суб'єкт розвитку видів спорту в Івано-Франківській області звертає увагу на необхідність розвитку юних спортсменів з метою подальшого формування кластеру резерву спорту вищих досягнень. Справді, через залучення юнаків та молоді до змагань можна сформувати необхідну кількість спортсменів із рівнем підготовленості, що дасть змогу представляти область на найбільших всеукраїнських змаганнях.

Значно більшою кількістю заходів у межах Єдиного календарного плану спортивних змагань та навчально-тренувальних зборів області було представлено регбі. Це, безперечно, пов'язане з олімпійськими надіями на цей вид спорту для нашої країни та активною діяльністю національної та обласної федерації з виду спорту.

Однак серед переліку заходів в Єдиному календарному плані спортивних змагань та навчально-тренувальних зборів області на 2020 рік представлена виключно перша частина – змагання. Серед них чемпіонати України з регбі-7 серед дівчат U-14 U-16 U-17, чемпіонат України з регбі-7 як серед жінок, так і серед чоловіків (вища ліга). Загалом наведено 17 пунктів. Важливим чинником позитивного впливу виступає широка географія проведення змагань на теренах України, що дає змогу набувати якісного змагального досвіду та запозичувати передові аспекти підготовки спортсменів у регбі-7.

У 2021 році кількість заходів Єдиного календарного плану спортивних змагань та навчально-тренувальних зборів області з регбі-7 було збільшено до 21 пункту. Знову ж таки, це були змагання різного рівня. До попереднього переліку додано Кубок України з регбі-7 серед жінок, а також участь юнаків (U-15, U-16, U-17, U-18) в національних чемпіонатах [66].

У 2022 році загалом було передбачено незначне зменшення кількості змагань з регбі-7, до яких мали долучитися спортсмени Івано-Франківщини, до 18 пунктів, за рахунок зменшення представлення в окремих вікових категоріях (серед дівчат та юнаків) [67]. Проте втрати змагальної практики, внаслідок військової агресії росії стали катастрофічними.

Вважаємо, що підхід до планування виключно змагальної практики для спортсменів може мати місце, однак він вказує на таке: серед представників цього виду спорту в Івано-Франківській області поки не сформувалася конкурентна група, яка може гідно представляти область на всеукраїнських змаганнях серед дорослих та на постійній основі; сформована достатньо розгалужена структура секцій з виду спорту, що потребує мотиваційної підтримки, а саме – проведення змагань; покладаються надії на формування в

подальшому нового ядра спортсменів, які стануть основою для поповнення складу команд дорослих та подальшої конкурентної участі в змаганнях національного та міжнародного рівнів.

Наступні два вили спорту (теніс та теніс настільний) безперечно мають свою специфіку організації навчально-тренувального та змагального процесу. Вони належать до індивідуальних та індивідуально-командних ігрових видів спорту. Відповідно кількість залучених спортсменів є меншою, порівняно з ігровими видами спорту, які розглянуті вище.

У межах Єдиного календарного плану спортивних змагань та навчально-тренувальних зборів області на 2020 р. [65] було заплановане фінансування (співфінансування) 20 заходів. Серед них сім навчально-тренувальних зборів із підготовки до змагань та тринадцять змагань.

Основні змагання стосувалися чемпіонату та Кубку України, Кубку області, чемпіонат області «Огляд конкурс юних тенісистів» до Дня Незалежності. Решта були пов'язані із участю спортсменів різних вікових груп в обласних та національних чемпіонатах. Зокрема серед дівчат та юнаків до 12, 14, 16 та 18 років [65].

У 2021 році структура заходів та їхній рівень залишилися сталими. Це вказує на певну стабільність показників у реалізації завдань з розвитку тенісу в Івано-Франківській області. Більшість заходів заплановані до проведення на теренах області, що дає змогу популяризувати цей вид спорту серед дітей та молоді. Також можна говорити про виокремлення певних міст-лідерів для цього виду спорту, це Коломия та власне Івано-Франківськ.

Аналіз змісту Єдиного календарного плану спортивних змагань та навчально-тренувальних зборів області за 2022 р. [67] також не виявив суттєвих відмінностей в структурі заходів за кількісними та якісними характеристиками. Тобто можна стверджувати, що до початку активної фази війни в Україні, для тенісу на теренах Івано-Франківської області спостерігалися стабільні показники розвитку виду спорту, підтримка з боку державних та місцевих суб'єктів галузі фізичної культури і спорту. Вважаємо,

що це можливе лише за належної роботи обласного осередку федерації тенісу та зацікавленості інших (громадських та приватних) структур.

Ми встановили достатньо насичений перелік заходів єдиного календарного плану спортивних змагань та навчально-тренувальних зборів Івано-Франківської області для тенісу настільного. В нашій області за останній період сформувалися достатньо стійкі тенденції до розвитку цього виду спорту.

У документів за 2020 р. [65] було заплановано загалом 30 заходів різного рівня. Серед них 10 навчально-тренувальних зборів під окремі змагання та 20 стартів для спортсменів різного віку та кваліфікації.

Чемпіонат області України серед юніорів та молоді (за віковими категоріями від 2003 до 2010 р.н.), чемпіонат та Кубок України серед дорослих, а також чемпіонат області «Огляд-конкурс юних тенісистів» до Дня Незалежності, міжнародний турнір «Кубок Карпат», чемпіонат області «Прудкий м'яч» серед мінікадетів (2008, 2010 р.н.), Кубок області до Дня Незалежності України (серед дорослих), Міжнародний дитячий турнір «Кубок Роксолани». Можна визначити міста-лідери з розвитку цього виду спорту в області – Рогатин, Коломия та Івано-Франківськ.

У 2021 р. [66] кількість заходів незначно зменшилася до 28, проте це суттєво не позначилося на їхньому рівні. Участь в усіх основних змаганнях на рівні області та України були передбачені. Відмінності стосувалися певних змін серед вікових категорій кадетів, що брали участь у змаганнях та зменшенні кількості навчально-тренувальних зборів.

Це дає підстави, як і в ситуації з тенісом, засвідчити стабільні показники розвитку тенісу настільного та підтримки виду спорту з боку місцевих органів, що забезпечують розвиток спорту та фізичної культури та зокрема, ігрових видів спорту.

У Єдиному календарному плані спортивних змагань та навчально-тренувальних зборів області на 2022 р. [67] було передбачено відновлення загальної кількості навчально-тренувальних зборів до десяти при зменшенні кількості змагань. Зміна кількості змагань передбачалася за рахунок зменшення

числа змагань для спортсменів різних вікових груп. Тобто, якщо в 2020 р. для кадетів (до 15 років) було передбачено три старти, то в 2022 р. – два. Проте, дотриматися цього плану не вдалося внаслідок об'єктивних негативних чинників.

Для найбільш популярного в Україні й не тільки ігрового виду спорту – футболу, ми спостерігали такі особливості в межах Єдиного календарного плану спортивних змагань та навчально-тренувальних зборів області за 2020–2022 роки.

Для усіх років спостерігається планування виключно змагань. Загальна кількість відповідних пунктів становить 27, 28 та 20 за окремими роками. Серед них заходи як з футболу, так і з міні-футболу й футзалу. Також такий підхід до планування ми пов'язуємо з надзвичайно великою кількістю спортсменів та команд на теренах Івано-Франківської області. Це робить неможливим визначення необхідності залучення кожної з них (окремих) до навчально-тренувальних зборів. Окрім цього, внаслідок великого зацікавлення приватних та громадських структур питаннями розвитку футболу, лєвова частка забезпечення процесу підготовки повинна покладатися на них.

Якщо брати до уваги перелік змагань, до фінансування яких залучалося управління спорту, то він містить найрізноманітніші рівні змагальної діяльності.

Серед основних змагань варто виокремити чемпіонат України WU-13, WU-15, WU-17, чемпіонат України серед жіночих команд першої ліги, чемпіонат та Кубок України з футзалу U-17, чемпіонат та весняний Кубок ДЮФЛІФО. Окрім цього в календарі представлено велику кількість різноманітних традиційних змагань: всеукраїнський дитячий турнір «Прикарпатське Різдво» з футболу; турнір пам'яті полеглих Героїв ДАП з міні-футболу; турнір дитячих команд пам'яті Ю. Шулятицького; Кубок області з міні-футболу пам'яті полеглих у Дебальцевому котлі; всеукраїнський турнір з футболу серед жіночих команд «Прикарпатська весна»; турнір серед дитячо-юнацьких команд 2004 р.н. пам'яті Емілія Микульця; традиційний турнір з

футболу «Кубок Підгір'я»; Кубок області з футболу між командами учасників АТО; міжнародний студентський кубок з футболу «Карпатський простір»; Кубок НФК «Ураган» фінал; турнір серед дитячих команд «Меморіал Івана Краснецького»; традиційний турнір з футболу «Кубок меморіалу «Дем'янів Лаз» пам'яті українських героїв; міжнародний турнір серед юнацьких команд пам. П. Савчука; традиційний турнір з футболу серед дитячих команд «Кубок федерації» пам. М. Думанського; традиційний турнір з футболу «Меморіал Богдана Дебенка»; дитячий міжрегіональний турнір з футболу «Кубок воїнів АТО» та футбольний фестиваль «Грають всі» [65].

У 2021 р. [66] перелік змагань не мав суттєвих відмінностей та зберігав значну кількість турнірів з футболу, міні-футболу та футзалу для різних груп населення.

Проте на 2022 р. [67] ми спостерігаємо певну зміну політики управління спорту з підтримки змагань з футболу, міні-футболу та футзалу. Акценти зроблено на підтримці більш важливих змагань, з огляду на перспективи розвитку видів спорту. Фінансування з обласного бюджету спрямовано на перспективи формування резерву команд вищої кваліфікації. Отже увагу приділено весняному та зимовому Кубкам ДЮФЛІФО, чемпіонату України серед жіночих команд першої ліги, чемпіонатам ДЮФЛІФО U-11,12,13,14,16, Чемпіонатам України WU-14 та WU-15.

Припускаємо, що фінансування інших турнірів покладено на певних суб'єктів, зацікавлених у розвитку футболу (його різновидів). Кількість турнірів різного рівня суттєво скорочена, це лише традиційний турнір з футболу «Меморіал Богдана Дебенка» [67].

У цьому, безперечно, спостерігається раціональність, адже учасники турнірів та загалом їхнє проведення може бути на самозабезпеченні, дотаціях приватних організацій та осіб, співфінансуванні громадських організацій. Адже кожен із зазначених турнірів передбачає розв'язання певних соціальних, культурних та оздоровчих завдань.

Провівши аналіз структури та змісту Єдиного календарного плану спортивних змагань та навчально-тренувальних зборів Івано-Франківської області на 2020–2022 р. [65, 66, 67], ми можемо засвідчити достатньо виражену структуру заходів та чітку підтримку розвитку ігрових видів спорту з боку управління спорту облдержадміністрації.

Наявна певна диспропорція в кількості змагань, навчально-тренувальних зборів, фінансування. Проте вона зумовлена об'єктивними показниками результативності спортсменів із тих чи інших видів спорту, впливом обласних осередків на розвиток окремих видів спорту та перспективами подальшого представлення на рівні області, країни та міжнародній арені.

На жаль, розв'язання росією активної війни на території України суттєво й негативно вплинуло на усі процеси. Жодний з запланованих переліків заходів у 2022 році не було реалізовано ані на теренах Івано-Франківської області, ані України.

Тому вбачаємо потребу аналізу реального стану щодо проведених заходів за підсумками 2022 року та певній переорієнтації напряму дисертаційного дослідження, яке на початку не передбачало суттєвого негативного впливу об'єктивного чинника війни.

Висновки до 3-го розділу:

1. При плануванні Програми розвитку фізичної культури та спорту в межах Івано-Франківської області спостерігається сталість визначень та формулювань базових положень (очікувані результати, мета), що дає підстави для тверджень про відсутність урахування об'єктивних чинників впливу на дану галузь упродовж значного періоду діяльності та, зокрема, відсутність урахування індивідуальності регіонального (обласного) контексту.

Серед основних напрямів розвитку фізичної культури та спорту в Івано-Франківській області після 2016 року відбулися певні структурні та змістові зміни, які в більшій мірі відображають специфіку предметної сфери діяльності за визначеним напрямом.

Фінансове забезпечення реалізації напрямів соціальних програм з розвитку фізичної культури та спорту в Івано-Франківській області систематично зростає в межах окремих періодів планування на 3,16–12,47%. Проте спостерігаються роки найбільших відсоткових змін 36,48 та 109,57% порівняно з останнім роком попереднього періоду планування.

2. На підставі даних кількості навчальних груп та спортсменів на різних етапах багаторічного вдосконалення, спортсменів різної кваліфікації та фахівців, що проводять підготовку спортсменів в ігрових видах спорту в Івано-Франківській області упродовж 2019–2021 років, встановлено виражену ієрархію видів спорту, де лідерами є футбол, волейбол, баскетбол, настільний теніс, а відвертими аутсайдерами – хокей з шайбою та футзал. Окрім цього відбувалося фрагментарне включення бадмінтону, пляжного волейболу та хокею на траві.

Спостерігається чітка й суттєво негативна динаміка кількості зайнятих в ігрових видах спорту спортсменів при переході від одного до іншого рівня спортивної майстерності. На рівні масових розрядів представлені усі види спорту, на рівні резервного спорту – усі, окрім хокею з шайбою та футзалу, а на рівні вищих спортивних досягнень – лише два види спорту – баскетбол та настільний теніс.

Для розвитку ігрових видів спорту наявний достатньо високий кадровий потенціал. Підставою цього твердження є те, що більшість тренерів мають фахову освіту зі спеціальності «фізична культура і спорту» та перебувають у віковому діапазоні 30–60 років. Проте є суттєві резерви у кваліфікаційному компоненті, адже значна частина тренерів у більшості видах спорту мають лише другу та першу категорію.

3. Результативність діяльності суб'єктів з розвитку ігрових видів спорту на регіональному рівні може визначатися здобутками на різних кваліфікаційних рівнях спортивної майстерності. Для резервного спорту такий рівень варто ототожнювати зі спортивними розрядами КМС та I р.

Упродовж 2018–2021 років спостерігаємо значну варіативність кількості спортсменів-ігровиків, які виконали вимоги спортивних розрядів КМС та I р. Вищі значення притаманні для 2018 та 2020 рр. (126 та 169 осіб) та значно менші – 2019 та 2021 рр. (43 та 59 осіб). Частки представників ігрових видів спорту мали суттєві розбіжності за роками та становили від 27,92 до 52,65% загальної кількості тих, які виконали вимоги спортивних розрядів КМС та I р.

У структурі спортсменів-ігровиків, що виконали вимоги спортивних розрядів КМС та I р. упродовж 2018–2021 років, найбільшу частку займають представники футболу (44%), на другій позиції закріпилися представники регбі (17%), а далі група видів спорту з наближено однаковим внеском 9–10% (баскетбол, настільний теніс, волейбол, футзал).

4. За загальними показниками кількості відділень ми можемо констатувати поступове зменшення від 2017 (138 відділень) до 2020 років (94 відділення) та стрімке збільшення кількості відділень у 2021 (146 відділень) з пріоритетних видів спорту в Івано-Франківській області.

Представництво ігрових видів спорту серед переліку пріоритетних для області видів спорту на підставі урахування наявної спортивної інфраструктури та результатів у спорті вищих досягнень є мізерним. За винятком футболу, воно не відображає потенціалу цієї групи видів спорту в загальному суспільному значенні серед різних груп населення зазначеної територіальної одиниці.

У роки, коли до пріоритетних видів був включений футбол, частки становили 32,61% (2017 р.) та 38,36% (2021), а коли його не було у переліку, частки були значно нижчими – 17,76%–19,15% від загальної кількості відділень з пріоритетних видів спорту.

Спостерігаються значні коливання у кількісних та відносних значеннях змін показників тренерського складу та чисельності спортсменів серед пріоритетних в Івано-Франківській області видів спорту, спричинені об'єктивними соціально-економічними умовами розвитку певного виду спорту в визначеній адміністративно-територіальній одиниці.

5. В Івано-Франківській області упродовж 2020–2022 років найбільші частки загальної кількості заходів з ігрових видів спорту припадали на змагання та навчально-тренувальні збори з тенісу настільного (23,1% – 2020 р., 21,1% – 2021 та 23,9% – 2022) та футболу (20,8% – 2020 та 21,1% відповідно в 2021 р.). Лідируючі позиції за частками заходів серед ігрових видів спорту зберігають теніс та регбі (3 та 4 місця рейтингу), однак інші види спорту мають 4,5–9,75% у загальній кількості заходів з ігрових видів спорту упродовж цього періоду.

Результати за розділом опубліковано у працях: [99, 100, 103, 108, 110]

РОЗДІЛ 4

ОБҐРУНТУВАННЯ ПЕРСПЕКТИВНИХ НАПРЯМКІВ РОЗВИТКУ ІГРОВИХ ВИДІВ СПОРТУ В ІВАНО-ФРАНКІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

4.1. Проблеми та переваги зовнішнього середовища для діяльності федерацій з ігрових видів спорту в Івано-Франківській області (на основі використання методики PEST)

Основними перевагами застосування PEST-аналізу фахівці вважають багатоплановість отриманої інформації [12, 30, 31, 98]. Адже цей метод дає змогу отримати ґрунтовні дані з урахуванням комплексу політичних, економічних, соціальних і технологічних чинників. Вони, на наш погляд, сьогодні повною мірою визначають спрямованість розвитку ігрових видів спорту не лише на теренах Івано-Франківської області, але й загалом України.

Відповідно до розроблених рекомендацій, реалізація методики PEST-аналізу відбувалася у п'ять кроків. Вони передбачали визначення факторів впливу, сили їх впливу, визначення рівня можливих змін та реальної значимості, створення узагальненої таблиці PEST-аналізу.

При застосуванні зазначеної методики ми опитали 13 експертів, що представляли обласні осередки національних федерацій з різних ігрових видів спорту.

Опираючись на визначений алгоритм методики, ми спочатку аналізували чинники за окремими компонентами. Передусім було узагальнено дані за блоком «Політика». Зазначимо, що експерти подавали власні формулювання окремих чинників усередині цієї групи. Тому нам довелося знаходити спільну змістову складову та в окремих випадках ототожнювати вказані експертами чинники з певними відмінностями у формулюваннях.

Загалом було отримано 55 пунктів зазначених експертами чинників. Серед них, на думку експертів, 8 мали виражено негативний вплив на рівні -5 та ще 4 на рівні -4. Значна частина (10 позицій) отримали по -3 бали та ще 5 по -2

бали вагомості з негативним спрямуванням впливу. Лише три чинника перебували у перехідних межах від 1 до -1. Усі інші мали позитивне спрямування стосовно характеристики зовнішнього середовища за цією групою показників. Позитивна частина цієї групи була визначена такими кількісними показниками: п'ять чинників експертами зазначено на рівні 2, сім – на рівні 3, вісім – на рівні 4 та п'ять – на рівні 5 балів впливу з позицій зовнішнього середовища (табл. 4.1).

Аналіз змісту чинників та загалом результатів застосування методики PEST-аналізу дав змогу провести наступні узагальнення.

Таблиця 4.1

Комплекс чинників зовнішнього середовища суб'єктів діяльності з розвитку ігрових видів спорту в Івано-Франківській області за даними застосування методу PEST-аналізу, блок «Політика»

«ПОЛІТИКА»			
чинники	оцінка	чинники	оцінка
воєнна агресія з боку рф та військовий стан в Україні	-5, -4	діяльність місцевої влади	1, 3, 4
вертикальна система управління	-5, -3	міжнародна політика	2, 4
використання федерацій для політичного піару	-4, -3	нормативно-правова база	2
високий рівень корупції	-4, -2	розвиток інфраструктури та її фінансування	2–5
нерозуміння/невиконання органами влади покладених на них функцій	-3	участь у міжнародних змаганнях та у складі збірних команд	3, 5
бюрократія	-3	популяризація здорового способу життя	4
низький рівень комунікації/реформ	-3, -2	незалученість до політичного життя	5
рівень правового захисту спортсменів	-2	діяльність керівництва федерації з виду спорту	5

Отримані результати доводять, що в сьогоденному житті України надзвичайно кризовим та руйнівним чинником політичного, а точніше військово-політичного впливу є агресія з боку рф. Зрозуміло, що всі експерти вказали на найбільший негативний вплив. Отримана одна оцінка (-4) також

була найнижчою у даного експерта. Не викликає сумнівів, що для розвитку ігрових видів спорту та загалом нормального життя потрібна відносна стабільність та безпека у побуті.

Проте у цьому сенсі Івано-Франківська область має незначні переваги, адже її географічне розташування дає змогу здебільшого зберегти потенціал, що сьогодні є проблематичним для традиційно провідних у спорті областей – Харківської, Дніпропетровської, Запорізької та інших. Їхня спортивна інфраструктура постраждала, а кількість населення, яке мігрувало, є великою.

Іншими вагомими чинниками політичного характеру експерти зазначили наявність вертикальної системи управління та використання федерацій для реалізації політичних амбіцій. Зазначений чинник неодноразово порушувався в проблемних повідомленнях засобів масової комунікації. Останній такий приклад пов'язаний із переобранням виконкому НОК України у грудні 2022 року. На жаль, в силу різних обставин, і це характерно для представників ігрових видів спорту, особи з дотичним стосунком до виду спорту претендують на визначальні ролі у його розвитку. Звичайно ця тенденція не є загальною, проте варто зазначити на впливовості керівників федерації футболу, баскетболу, волейболу, внаслідок підвищеного глядацького інтересу.

На наш погляд, це й спричинило включення кількома експертами цього чинника. При цьому можна розглядати певні оманливі перспективи, що зумовлені вливанням додаткових коштів при наданні керівних посад федерацій, їхніх осередків фінансово забезпеченим особам. Однак у більшості випадків такі очікування не оправдовують себе в межах національної та міжнародної спортивної практики.

Високий рівень корупції визнаний багатьма незалежними організаціями. Він був та залишається одним з кризових явищ розвитку не лише спорту, але й інших видів діяльності людини. Очікуваним є те, що більшість представників обласних осередків зустрічалися з прямими чи опосередкованими вимогами неправомірної вигоди (інших форм корупції), що й зумовило внесення ними

цього чинника. Однак суб'єктивно, серед експертів ми можемо спостерігати дещо відмінні оцінки рівня цього чинника (як -4, так і -2 бали).

Близькими за своїм змістом є кілька наступних чинників, які отримали негативну характеристику. Так, якщо розглядати бюрократію та нерозуміння/невиконання органами влади покладених на них функцій, то вони мають спільний знаменник. Це стосується недоопрацювання з боку міської та обласної адміністрацій та відсутності достатнього проникнення питаннями розвитку фізичної культури і спорту та зокрема, ігровими видами спорту. Передусім вбачаємо можливість виправлення цієї ситуації через покращення комунікації, а також представлення результатів діяльності обласних осередків федерацій з ігрових видів спорту на обласному рівні за допомогою проведення відповідних звітних та презентаційних заходів.

Підтвердження цього ми побачили у ще одному визначеному чинникові зовнішнього середовища, пов'язаного із низьким рівнем комунікації/реформ (від -3 до -2 балів). Таким чином, засвідчено, що на сьогодні спостерігається непорозуміння між спортивними федераціями області та виконавчою владою. Власне тут, скоріш за все, йдеться не про відповідні управління (молоді і спорту), а про інші структурні підрозділи, які залучені до вирішення різних питань господарювання в області. Проте в умовах війни, цілком можливо, що питання, пов'язані зі спортом, оздоровчою фізичною культурою, певним чином відходять на другий план.

Дещо неочікуваним, проте надзвичайно важливим чинником експерти назвали рівень правового захисту спортсменів. Тобто на сьогодні серед представників ігрових видів спорту є розуміння необхідності захисту спортсменів, які визначають саме спортивну діяльність своєю основною та потребують певних гарантій в різноманітних ситуаціях.

Вважаємо позитивною тенденцією, що в складних умовах сьогодення експерти з розвитку ігрових видів спорту вказують не лише на негативи, але й на позитиви зовнішнього середовища, що можуть сприяти розвитку

зазначеної сфери. З позицій групи політичних чинників визначено загалом вісім змістовних блоків з оцінками вагомості від 1 до 5 балів.

Відзначимо наявні розбіжності в оцінці діяльності місцевої влади. Експерти спиралися на власний досвід та бачення розвитку ігрових видів спорту, надали цьому чинникові дещо різні оцінки від 1 до 4 балів. Ми припускаємо, що розбіжності пов'язані з різними ситуаціями для різних видів спорту. Адже, якщо ми будемо говорити про футбол, який належить до пріоритетних та популярних, то ситуація з прийняттям та підтримкою окремих рішень є значно кращою ніж, приміром, із бадмінтоном тощо.

До позитивних чинників зовнішнього середовища експерти також віднесли активну міжнародну діяльність та участь команд і спортсменів у складах збірних команд України. При конкретизації сили впливу, думки експертів дещо різнилися, що може бути пов'язано з відмінностями наявного стану розвитку окремих ігрових видів спорту в Івано-Франківській області. Зауважимо, що війна спричинила до багатьох деструктивних перемін. Однак, як не парадоксально, участь українських спортсменів і команд та в, деякій мірі, результати наших представників за 2022 рік зросли та розширилася географія.

Цінною є інформація стосовно позитивного оцінювання експертами двох системно важливих компонентів. Перший з них це нормативно-правова база, а другий – розвиток інфраструктури та її фінансування. Позитивне визначення першого чинника дає змогу засвідчити правильність змін (реформ), що проводяться владою на місцях та централізовано. Тобто представники суб'єктів розвитку ігрових видів спорту в Івано-Франківській області вважають можливим здійснення поточної діяльності за наявного стану розробленості нормативно-правової бази. Поряд із тим, розвиток інфраструктури оцінений з великими розбіжностями представниками різних осередків федерацій (від 2 до 5 балів). Ми схиляємося до того, що ситуація є об'єктивно мінливою для представників різних видів спорту. Якщо говорити про розвиток тенісу, то на сьогодні на Івано-Франківщині уже є визначені осередки, які певною мірою, забезпечені місцями проведення навчально-тренувальних занять та змагань. Те

саме може стосуватися настільного тенісу, однак для цього виду спорту вимоги є дещо іншими та дозволяють займатися в більшій кількості об'єктів, у тому числі закладах загальної середньої освіти.

На відміну від попередніх видів спорту для баскетболу, футболу, регбі потрібні дещо інші за розмірами та/або вимогами спортивні споруди. Вони наявні в м. Івано-Франківськ та області, проте не в змозі задовольнити потреби обласних осередків федерацій. Іноді представники різних видів спорту змушені конкурувати між собою за більш вигідний час проведення занять/змагань.

Переконливими стали відповіді експертів стосовно найбільш вагомих позитивних чинників за блоком «політика». Це трійка лідерів – популяризація здорового способу життя, незалученість до політичного життя та діяльність керівництва федерації з виду спорту. Тобто підтверджено основне спрямування діяльності суб'єктів розвитку ігрових видів спорту в Івано-Франківській області, у статутах яких зазначено популяризацію здорового способу життя та спорту серед населення. Отже, можна констатувати, що незважаючи на різноманітні впливи об'єктивного та суб'єктивного характеру, зберігається основа цієї діяльності.

Безперечно, що потенційно важливим є уникнення включення особистісних інтересів представників різних політичних партій у межах розвитку ігрових видів спорту на Івано-Франківщині. Тут варто зауважити, що незалежно від політичної ситуації та домінування, розвиткові спорту повинна приділятися належна увага.

Так само не викликає сумнівів, що реалізація програм розвитку ігрових видів спорту на теренах Івано-Франківської області залежить від діяльності центрального органу керівництва, тобто національних (всеукраїнських) федерацій з виду спорту. Яскравими прикладами цього може бути тісна співпраця обласних федерацій та національних із баскетболу, волейболу, настільного тенісу. Це дало поштовх до оновлення і розвитку цих видів спорту за останніх кілька років.

У наступному блоці «Економіка» експерти також надали характеристику зовнішнього середовища на підставі власного досвіду та бачення ситуації з розвитку ігрових видів спорту в Івано-Франківській області.

Загалом експерти визначили 51 чинник впливу. Серед них, на думку експертів 5 мали виражений негативний вплив (-5 балів) та ще 5 також явний негативний вплив на діяльність суб'єктів розвитку ігрових видів спорту в Івано-Франківській області (-4). Певна частина зазначених були пов'язані з негативним впливом та 5 з них отримали по -3 бали та 8 – -2 бали. Лише п'ять позицій (чинників) перебували в межах від 1 до -1 бала. Усі інші мали позитивне спрямування стосовно характеристики зовнішнього середовища за цією групою показників. Позитивна частина цієї групи чинників впливу зовнішнього середовища мала таку структуру: чотири чинника зазначено на рівні 2 бала, вісім – на рівні 3, сім – на рівні 4 та лише три – на рівні 5 балів (табл. 4.2). Тобто загалом розподіл між чинниками зовнішнього середовища позитивного та негативного впливу був рівномірним.

Таблиця 4.2

Комплекс чинників зовнішнього середовища суб'єктів діяльності з розвитку ігрових видів спорту в Івано-Франківській області за даними застосування методу PEST-аналізу, блок «Економіка»

«ЕКОНОМІКА»			
чинники	оцінка	чинники	оцінка
недостатність фінансування та рівень оплати праці	-5 – -2	підтримання діяльності державного бюджету на та ВВП	1
		підтримка з боку місцевого бюджету	3, 4
інфляція та економічна криза	-5 – -2	залучення інвесторів, спонсорів, програм, проєктів	2–5
відсутність інвестицій у спорт	-4	будівництво спортивних об'єктів	4
зниження доходів населення	-2, -1	оптимізація системи оподаткування	2, 5

Змістовний склад чинників цієї групи безумовно тісно пов'язаний з попереднім блоком («Політика»). В умовах війни, активна фаза якої

розпочалася у лютому 2022 року, склад цієї групи був досить очікуваним. Розпочинаючи власне дослідження, ми орієнтувалися на відносно стабільні умови соціально-політичного та економічного устрою в Україні.

Проте нестабільність ситуації, яка спостерігається упродовж усього 2022 року, на наш погляд, частково вплинула на відповіді експертів за цим блоком.

Представники суб'єктів розвитку ігрових видів спорту на Івано-Франківщини надали нам достатнє фактологічне підґрунтя для обговорення. У підгрупі зовнішніх чинників із негативним впливом очікуваною була наявність недостатнього фінансування та належного рівня оплати праці, інфляції та економічної кризи та зниження доходів населення. З різними ваговими оцінками вони займають чільне місце серед цієї підгрупи чинників.

Наголошуємо, що усі вони взаємопов'язані, адже воєнний стан спричинив до загального погіршення економічної ситуації та інфляції, що зумовило й переорієнтацію фінансування різних сфер діяльності. У цьому випадку, фізична культура і спорт не є пріоритетними. Це призвело до зниження реальних доходів населення, хоча за нарахованими значеннями зарплат спостерігається стабільність. Окремим негативом варто вважати те, що фізична культура і спорт належать до сфери надання послуг із задоволенням певних потреб населення. Тому зниження загальноекономічного рівня впливає на можливість різних груп населення залучатися до занять різними ігровими видами спорту і не тільки.

Ще одним джерелом отримання прибутку та надходжень для суб'єктів розвитку ігрових видів спорту виступає безпосереднє проведення навчально-тренувальних та змагальних заходів. Однак безпекова ситуація в Україні (різних її регіонах) суттєво негативно вплинула на кількість змагань, їх рівень, можливості проведення міжнародних стартів на території України та внесла деструктив у навчально-тренувальний процес багатьох спортсменів (команд) з ігрових видів спорту.

Наявні відмінності у силі впливу окремих чинників та розбіжності в оцінках, на наш погляд, пов'язані з тим, що їх робили представники різних

видів спорту. Наприклад, для футболу зниження популярності є значно меншим, порівняно з бадмінтоном чи регбі, можливості яких в межах Івано-Франківської області є меншими.

Ще один чинник, пов'язаний з відсутністю інвестицій у спорт (-4 бала), також є похідним від зазначених вище. Адже для ефективного залучення коштів до спортивної діяльності, повинна спостерігатися фінансова стабільність та надлишок коштів. А за сучасних умов, про таке не може бути мови, адже усі зусилля спрямовуються на формування обороноздатності країни. Проте, ми можемо засвідчити, що окремі меценати та спонсори, хоч і в меншій мірі, але долучаються до підтримки й розвитку ігрових видів спорту на Івано-Франківщині.

Характеризуючи групу чинників зовнішнього середовища позитивного спрямування блоку «Економіка», ми хочемо відзначити наявність таких аргументів експертів. Незважаючи на складу ситуацію, експерти відзначили, що проводиться підтримка діяльності суб'єктів розвитку ігрових видів спорту в Івано-Франківській області за рахунок державного та місцевого бюджетів. Ми вважаємо, що цей рівень є мінімальним, але відчутним.

Також позитивно відгукнулися експерти як представники обласних осередків федерацій з ігрових видів спорту про вплив інвесторів, спонсорів, програм, проєктів. Оцінки експертів мали суттєві розбіжності (від 2 до 5 балів), що може бути пов'язане з індивідуальним досвідом експерта (його федерації). Ми схильні вважати, що на рівні області та територіальних громад можна говорити про визначальну роль окремих спонсорів та меценатів, якими можуть виступати навіть приватні особи. Вони власними силами підтримують той чи інший ігровий вид спорту на певній локалізованій частині (територіальній громаді) чи області загалом.

Більш генералізоване значення мають такі чинники, як оптимізація системи оподаткування та будівництво спортивних об'єктів. Наголосимо, що до початку активної фази війни відбувалося багато консультацій та нарад з приводу реалізації будівництва різних спортивних об'єктів на теренах

територіальних громад Івано-Франківщини, які серед інших були включені до програми «Велике будівництво». Зрозуміло, що ця інформація була відома учасникам експертного опитування, і вони оперували нею при наданні відповідей. Так само, широкого обговорення набули пропозиції щодо внесення змін до системи оподаткування в частині підтримки діяльності організацій з фізичної культури та спорту. Тобто розглядалися варіанти пільгового оподаткування низки суб'єктів господарювання, якщо вони активно підтримували інституції фізичної культури та спорту.

Наступним блоком, що підпадав під аналіз згідно з застосованою методикою вивчення чинників зовнішнього середовища, був блок «Соціум». Він покликаний відобразити основні впливи на суб'єктів з розвитку ігрових видів спорту в Івано-Франківській області.

У цьому блоці експертами було зазначено 51 пункт чинників. Серед них, три мали виражено негативний вплив на рівні -5 балів та ще 4 на рівні -4 бала. Значна частина (9 позицій) отримали по -3 бали та ще 13 по -2 бали з негативним спрямуванням впливу. Із зазначених лише три чинника були на межі від 1 до -1. Усі інші мали позитивне спрямування. Позитивна частина цієї групи становила один чинник на рівні 2 бали, чотири – на рівні 3, сім – на рівні 4 та сім – на рівні 5 балів впливу з позицій зовнішнього середовища. Загалом розподіл між чинниками зовнішнього середовища мав перевагу негативного спрямування (32 пункти) і лише 19 пунктів отримали позитивний рейтинг (табл. 4.3).

Третя група визначає можливості населення як чинника зовнішнього середовища до впливу на розвиток ігрових видів спорту.

Як ми зазначали, варто розмежовувати період до та після 24 лютого 2022 року. Адже беззаперечний негативний вплив на соціально-економічну ситуацію в Україні не міг не позначитися на ставленні різних груп населення до фізичної культури і спорту та загалом на життєвих цінностях більшості українців.

Саме це ми прослідковуємо у відповідях експертів, які зазначають шість відносно самостійних підгруп чинників негативного спрямування.

Комплекс чинників зовнішнього середовища суб'єктів діяльності з розвитку ігрових видів спорту в Івано-Франківській області за даними застосування методу PEST-аналізу, блок «Соціум»

«СОЦІУМ»			
чинники	оцінка	чинники	оцінка
відсутність соціального зацікавлення	-5, -4	якість життя	2, 4
втрата якісного рівня кадрового забезпечення	-4 – -2	активність дітей та юнацтва	3, 4
зміни пріоритетів батьків та дітей, міграція населення	-3, -2	зростання попиту на фізкультурно-спортивні послуги	4, 5
негативні демографічні показники	-2		
переключення учасників до інших видів діяльності	-2, -1	бажання та бачення батьків з розвитку дитини	5
рівень освіти та культури	-2, -1		

У зв'язку із переорієнтацією населення України на «виживання» спостерігаються суттєве зниження зацікавленості заняттями фізичною культурою і спортом, зміна пріоритетів батьків та дітей та суттєва активізація міграційних процесів. Це позначилося на якості підготовленості дітей та команд з різних видів спорту, втраті талановитих та обдарованих спортсменів та навіть тих, які уже мають тривалий досвід тренувань та успішних виступів на різних рівнях. Об'єктивними є високі показники виїзду дітей та молоді за кордон та продовження спортивної кар'єри в інших країнах Європи та світу.

У цій же підгрупі чинник, який відображає готовність молодих та кваліфікованих фахівців вкладати зусилля та кошти у власне професійне удосконалення й підвищення кваліфікації. Пріоритети сьогодення визначають потреби іншого характеру. Тому більшість тренерів, задіяних до навчально-тренувальних занять, не мають змоги або не визначають нагальним пріоритетом підвищення власного рівня компетенцій. Для різних ігрових видів спорту це має дещо різний вплив, адже деякі національні федерації стимулюють та проводять внутрішні семінари з підвищення кваліфікації. Хоча

загалом ситуація є незадовільною. Ще складніше говорити про набуття міжнародного досвіду, адже більшість фахівців не мають права виїзду та перебування за кордоном.

Окрім того, масового характеру набувають переключення або намагання тренерів з ігрових видів спорту поєднувати професійну діяльність з іншими видами діяльності. Причинами цього зниження можливостей до самореалізації та забезпечення себе (сім'ї) в умовах війни.

Однак експерти в складних умовах сьогодення визначили й позитивні чинники зовнішнього середовища. Зокрема, можна стверджувати, що при нормалізації ситуації в Україні, досягненні перемоги в війні та виході на якісно новий рівень життя, ситуація з розвитком ігрових видів спорту докорінно зміниться. На цьому наголошують багато експертів.

Підставами та перевагами групи чинників «Соціум» визначено активність дітей та юнацтва, що поруч з баченням батьків розвитку дитини, впливають на зростання попиту на фізкультурно-спортивні послуги із зафіксованими достатньо високими оцінками впливу (від 3 до 5 балів).

На момент проведення опитування експертів (жовтень-грудень 2022 року) ми мали уже тривале військове протистояння з рф. Відповідно уже пройшло кілька етапів усвідомлення воєнної агресії, реакції на неї та вироблення певних стратегій життя для кожного громадянина України. Тому, для тих, хто залишився на теренах України та зокрема Івано-Франківської області, поступово спостерігається намагання повернутися, в тій чи іншій мірі, до розміреного життя. Відповідно фізкультурно-спортивна робота є невід'ємним компонентом цього, а отже починаючи з серпня/вересня 2022 року, спостерігається поступове збільшення кількості дітей та дорослих, що займаються ігровими видами спорту, порівняно з квітнем-травнем цього ж року.

Завершальний блок, згідно з використаним варіантом методики вивчення чинників зовнішнього середовища, стосувався «Технологій». Експерти надали власне бачення чинників зовнішнього середовища що на технологічному рівні

(широке розуміння) впливають на розвиток ігрових видів спорту в Івано-Франківській області.

У цій групі було отримано найменшу загальну кількість позицій експертів (39 чинників), проте у цілому тенденції були позитивними (7 мали негативне спрямування та 32 – позитивне). Відзначимо, що експерти не вказали відверто виражених негативних чинників зовнішнього середовища. Крайніх значень -5 та -4 бали – не виявлено. Лише незначна частина зазначених чинників були пов'язані з негативним впливом. П'ять із них отримали по -3 бали та два – -2 бали. Лише один чинник отримав 1 бал. Усі інші мали позитивне спрямування стосовно характеристики зовнішнього середовища за цією групою показників. Позитивна частина цієї групи чинників впливу зовнішнього середовища мала таку структуру: чотири чинника зазначено на рівні 2 бала, дванадцять – на рівні 3, дев'ять – на рівні 4 та сім – на рівні 5 балів (табл. 4.4.).

Таблиця 4.4

Комплекс чинників зовнішнього середовища суб'єктів діяльності з розвитку ігрових видів спорту в Івано-Франківській області за даними застосування методу PEST-аналізу, блок «Технологія»

«ТЕХНОЛОГІЇ»			
чинники	оцінка	чинники	оцінка
відсутність інновацій	-3	розвиток та впровадження технологічних рішень у систему підготовки спортсменів	2, 3
зменшення витрат на дослідження	-3, -2	покращення матеріально-технічної бази та інфраструктури	3
застарілість матеріально-технічного забезпечення	-2	доступність сучасних технологій	4
		впровадження світових практик та цифровізація	4, 5

При характеристиці зазначеного блоку ми звернули увагу на загалом меншу кількість підгруп. Частково це можна пояснити тим, що сфера діяльності фізичної культури і спорту не надто залежна від технологічного забезпечення. Тим більше, що рівень досягнень та підготовленості спортсменів, залучених до ігрових видів спорту, на теренах Івано-Франківської області здебільшого є не

високим. Лише в окремих випадках представники нашої області долучаються до складів національних збірних команд.

Проте відзначимо, що експерти вказали на три підгрупи чинників зовнішнього середовища з негативним впливом та чотири підгрупи – з позитивним впливом на розвиток ігрових видів спорту в Івано-Франківській області.

Аналіз чинників першої частини дає підстави говорити про не надто виражений вплив на розвиток ігрових видів спорту. При цьому усі чинники мають об'єктивне пояснення, що спостерігалось при аналізуванні попередніх груп. Так, на сьогодні складно говорити про якісне впровадження інновацій без достатніх капіталовкладень у дослідження, а відповідно якісні дослідження не можливі без сучасного обладнання чи матеріально-технічної бази. Проте рівень впливу вказує, що суб'єкти розвитку ігрових видів спорту на Івано-Франківщині не вважають цю групу чинників зовнішнього середовища надважливими.

Позитивний вплив з боку чинників зовнішнього середовища за блоком «Технології» експерти цілком закономірно вбачають у розвиткові та впровадженні технологічних рішень у систему підготовки спортсменів, що може бути тісно пов'язане з покращенням окремих компонентів матеріально-технічної бази та інфраструктури. Важливою перевагою сучасного спорту, який через жорсткі обмеження пережив пандемію коронавірусу є доступність сучасних технологій та впровадження світових практик з цифровізації. Можна стверджувати, що фахівцям зі спортивних ігор стали більш доступними розробки колег з інших країн через візуалізацію та комунікацію, реалізовану в інтернеті.

Звичайно, що проблеми та переваги зовнішнього середовища для діяльності федерацій з ігрових видів спорту в Івано-Франківській області визначені за допомогою методики PEST-аналізу, не можуть дати відповіді на усі з зазначених питань подальшого розвитку. Тому ми доповнили ці дані застосуванням інших інструментів вивчення проблематики дослідження.

4.2. Пріоритетні проблеми та перспективи розвитку й забезпечення діяльності федерацій з ігрових видів спорту в Івано-Франківській області (на основі використання методики SWOT)

Для комплексного вивчення можливостей розвитку ігрових видів спорту враховуючи особливості зазначеного процесу та напрями можливої діяльності, було застосовано оцінювання за допомогою методики стратегічного аналізу і планування процесів – SWOT-аналіз [5, 53, 241, 247].

SWOT-аналіз полягає у виявленні чинників чотирьох категорій. Це сильні сторони, які відображають більш успішні напрями діяльності; слабкі сторони, що відображають відсутність або неналежність елементів функціонування, недоліки; можливості, що вказують на сприятливі характеристики для набуття в подальшому певних переваг та загрози – елементи зі здебільшого негативним впливом на діяльність [5, 53, 241, 247].

На підставі тверджень багатьох фахівців вважаємо, що SWOT-аналіз є ефективним для побудови стратегії розвитку ігрових видів спорту в Івано-Франківській області. Технологія використання SWOT-аналізу містить складання списку сильних і слабких сторін, складання списку можливостей і загроз, встановлення логічних зв'язків між різними частинами списків та обговорення різних варіантів.

До опитування експертів із застосуванням зазначеної методики долучилося 11 представників обласних осередків федерацій з ігрових видів спорту з делегуванням одного експерта від відповідного структурного підрозділу.

Загалом експертами в індивідуальному порядку було визначено 60 компонентів, що надають перевагу діяльності федерацій з ігрових видів спорту в Івано-Франківській області. У зв'язку зі схожістю окремих формулювань та наближеному змістові ми провели узагальнення. Це дало змогу сформувати комплекс сильних сторін у діяльності суб'єктів розвитку ігрових видів спорту в

Івано-Франківській області (на прикладі обласних федерацій з видів спорту, табл. 4.5).

Таблиця 4.5

**Сильні сторони розвитку ігрових видів спорту
в Івано-Франківській області**

№	Сильні сторони
1.	взаємозв'язок та наслідуваність діяльності від спортсмена до тренера
2.	високий рівень підготовленості спортсменів та команд з видів спорту
3.	залучення різних груп (спонсорів, партнерів, ветеранів) до занять
4.	історія, традиції діяльності федерації та позитивний досвід проведення заходів
5.	кваліфіковані кадри, спортсмени, відносно стабільна кількість команд; організація підвищення кваліфікації
6.	наявне матеріально-технічне забезпечення та відповідно стабільних умов для тренувань та змагань
7.	наявність плану роботи та розробка програм розвитку виду спорту
8.	приналежність виду спорту до популярних масових та олімпійських
9.	робота над висвітленням подій, комунікацією з органами влади та іншими зацікавленими сторонами діяльності
10.	співпраця з органами влади, громадськими організаціями, центральними представництвами федерацій з виду спорту
11.	створення та залучення до соціальних програм, міжнародних проєктів
12.	якісне керівництво та ієрархія керівної структури

Інтерпретація зазначених сильних сторін в діяльності суб'єктів розвитку ігрових видів спорту дає нам підстави стверджувати про наявність спільних рис. Цікаво, що на відміну від інших блоків (згідно методики SWOT-аналізу) у цьому експертами вказана найбільша кількість окремих сильних сторін.

Ймовірно, це пов'язано із тим, що експертам властиве ґрунтовне знання специфіки діяльності обласних федерацій та роботи на рівні області та територіальних громад.

Аналізуючи повний перелік сильних сторін, зауважимо, що серед них складно говорити про певну ієрархію значущості. Усі вони є відображенням реального бачення з середини стану діяльності федерацій.

Якщо розглянути змістове наповнення, то ми схилиємося до того, що взаємозв'язок та наслідуваність діяльності від спортсмена до тренера пов'язані

з перспективними можливостями для спортсменів після завершення кар'єри. Дійсно, у науково-методичній літературі дуже часто обговорюється питання продовження професійної діяльності осіб після завершення активних виступів у спорті. Інколи навіть визначають необхідність виокремлення етапу виходу зі спорту [149]. Тому, спираючись на твердження експертів, залучених до опитування, ми можемо говорити про можливості для більшості представників того чи іншого ігрового виду спорту залишитися на посаді асистента тренера чи тренера, долучитися до обов'язків адміністратора тощо.

Високий рівень підготовленості спортсменів та команд з ігрових видів спорту пов'язаний із тим, що на сьогодні на теренах Івано-Франківщини утворилася низка обласних осередків з провідними командами та спортсменами, потужним тренерським складом та певною інфраструктурою для забезпечення якісного рівня тренувального та змагального процесу.

Позитивом, на який вказала достатня кількість експертів, є залучення різних груп (спонсорів, партнерів, ветеранів) до занять. Це узагальнена підгрупа, адже здебільшого експерти акцентували увагу на окремих групах осіб, наприклад спортсменах і тренерах, спонсорах чи партнерах тощо. Результати попереднього вивчення стану розвитку різних ігрових видів спорту в Івано-Франківській області дали нам підстави говорити, що можливості із залучення різних зацікавлених груп осіб є відмінними. Так, перевага в мотивації та зацікавленості є в футболу, баскетболу, волейболу та дещо менші можливості у представників настільного тенісу, бадмінтону тощо. Це пов'язано зі специфікою тренувальної та змагальної діяльності. Проте для усіх обласних федерацій є аксіомою, що без залучення зацікавлених груп осіб, подальший розвиток окремих ігрових видів спорту є неможливим.

Підтвердженням цього можуть бути акценти експертів на приналежності виду спорту до популярних, масових та олімпійських. Без сумніву, що олімпійський спорт на сьогодні є потужним чинником соціально-економічного впливу. Варто лише проаналізувати боротьбу за право проведення масштабних спортивних змагань в останні десятиліття. Це відображається й на

загальнонаціональному та місцевому рівнях. Адже види спорту, де спортсмени демонструють високі результати та систематично з'являються на змаганнях найвищого рівня, мають більше можливостей до залучення фінансів та ресурсів. Перевагу ігрових видів спорту вбачаємо саме в тому, що представники футболу, баскетболу, волейболу значно частіше представлені на телебаченні, мають вищий рівень популярності. Це також пов'язано із їхньою безпосередньою результативністю.

Дещо наближеними за змістом до зазначеного є ще кілька підгруп сильних сторін. Зокрема експерти, що представляють обласні осередки з різних ігрових видів спорту, наголошують на позитивах, притаманних співпраці з органами влади, громадськими організаціями, центральними представництвами федерацій з виду спорту та роботі над висвітленням подій, комунікацією з органами влади та іншими зацікавленими сторонами діяльності.

Дійсно, сучасна ситуація вимагає від менеджерської ланки федерацій (різного рівня) тісної співпраці з усіма суб'єктами, які тією чи іншою мірою можуть впливати позитивно на розвиток певного ігрового виду спорту. Інколи інформування про проведені події мають таку саму вагу, як і їх безпосереднє проведення. Для багатьох міжнародних та національних федерацій уже не є новизною одночасне висвітлення подій у кількох джерелах (YouTube, Facebook, TikTok тощо). Це суттєво підвищує медійність та представництво серед різних вікових та соціальних груп населення [2].

Спілкування, партнерські відносини з органами влади це окремий потужний чинник, що покликаний підсилити ефект зусиль власне обласних федерацій. Органи влади різного рівня зацікавлені в організації якісної роботи з населенням. Однак, як і будь-яка організація-розпорядник бюджетних коштів (ресурсів), вони хочуть мати у співпраці надійного партнера з бездоганною репутацією. Тому, на наш погляд, те, що експерти зазначають ці чинники в сильних сторонах, дає підстави стверджувати, що обласні осередки з більшості ігрових видів спорту надійно зарекомендували себе у співпраці з державними та громадськими організаціями та приватними особами.

На нашу думку, забезпечення дієвої співпраці неможливе без якісного управлінського апарату, тобто кваліфікованого та прогресивного керівництва та чіткої ієрархії керівної структури. Багато експертів вказали на те, що на сьогодні адміністративно-керівна ланка обласних федерацій є позитивним чинником її діяльності. Відповідно можна логічно поєднати ефективну роботу керівника (керівництва) обласних федерацій з ігрових видів спорту як суб'єктів розвитку з нарощуванням кількісних показників та наявністю кваліфікованих кадрів і спортсменів, організацією подальшого підвищення кваліфікації й обміну досвідом, забезпеченням відносно стабільної кількості команд. Також не варто забувати, що серед функцій, які покладаються на обласні осередки, є посилене сприяння забезпеченню матеріально-технічними та створення відповідно стабільних умов для тренувань та змагань. Останнє цілком можливо асоціювати з результатами спортсменів з того чи іншого ігрового виду спорту на обласній, національній та міжнародній спортивних аренах.

З іншого боку ці два компоненти (прагнення органів вдали до співпраці та наявність якісного керівництва) дуже тісно пов'язані з утворенням ґрунтового результату такої співпраці, що може бути реалізовано у вигляді розробки документів планування роботи та програм розвитку виду спорту, створення та залучення представників федерацій з ігрових видів спорту до соціальних програм й міжнародних проєктів. Саме на такій консолідованій інтерпретації сильних сторін з розвитку ігрових видів спорту зупинилася значна кількість експертів, залучених до опитування.

Інтегральним показником та узагальненою сильною стороною для отриманого результату згідно з обраним варіантом застосування методики SWOT-аналізу є формування позитивної історії, традицій діяльності федерації та високоефективного досвіду проведення заходів різного рівня. Вони є каталізатором основних змін у розвитку ігрових видів спорту, у тому числі на теренах Івано-Франківської області.

Алгоритм застосування методики SWOT-аналізу та опрацювання результатів передбачає інтерпретацію за усіма чотирма блоками. Наступний

блок також становить велике зацікавлення, адже пов'язаний із визначенням та тлумаченням експертами слабких сторін у розвитку ігрових видів спорту в Івано-Франківській області.

Експертами було визначено 42 компоненти, що на їх думку потребують уваги в діяльності федерацій з ігрових видів спорту в Івано-Франківській області (табл. 4.6).

Таблиця 4.6

**Слабкі сторони розвитку ігрових видів спорту
в Івано-Франківській області**

№	Слабкі сторони
1.	відсутність достатнього фінансування та мотивації до удосконалення діяльності учасників
2.	відсутність постійних партнерів, інвесторів та складнощі взаємодії з гілками влади (область, ТГ)
3.	достатньо високе навантаження на учасників (тренерів, адміністрацію, спортсменів)
4.	знижена увага до проблем дитячо-юнацького спорту (змагання, тренування, відбір, розвиток тощо)
5.	недосконала система роботи осередків (клуби, секції), їх взаємодії між собою та обласною федерацією
6.	недостатність залучення спонсорів, медіа підтримки, реклами, інновацій
7.	недостатність компонентів матеріально-технічної бази, законодавства, методичного забезпечення, інформації та загалом інфраструктури
8.	спрямованість виключно на результат на рівні спорту вищих досягнень
9.	хаотичність проведення окремих заходів

За допомогою змістовного об'єднання чинників нам вдалося визначити дев'ять відносно самостійних груп слабких сторін у діяльності суб'єктів розвитку ігрових видів спорту в Івано-Франківській області. Можна вважати отримані дані об'єктивними, адже до опитування були залучені представники обласних федерацій з різних ігрових видів спорту.

Безперечно, що більшість експертів акцентували увагу на недостатності та відсутності фінансування та відповідно мотивації до удосконалення діяльності учасників процесу, адже ситуація, яка склалася Україні, суттєво й негативно позначилася на економічних можливостях різних суб'єктів.

Окрім цього суттєвим негативним чинником на тлі ведення війни можна вважати втрату та відсутність постійних партнерів, інвесторів та складнощі взаємодії з гілками влади (область, ТГ). До лютого 2022 року спостерігалася стабільна співпраця осередків. Вона могла частково не задовольняти сторони, проте відбувалася. Зміна пріоритетів на забезпечення безпеки країни та її населення спричинила до переорієнтації значної кількості коштів на військово-промисловий комплекс та забезпечення мінімально необхідних компонентів життя українців. На жаль, за цієї ситуації багато спонсорів та інвесторів зробили складний вибір та переорієнтували свою підтримку. Внаслідок цього не лише припинився подальший поступальний рух в багатьох видах спорту, але й під загрозою опинилися змагання та навчально-тренувальний процес у багатьох ігрових видах спорту (наприклад: гандбол, волейбол, баскетбол тощо).

Така ж проблема спостерігається й для державних інституцій, адже наповнення бюджету та подальше розподілення залежить від складного та великого комплексу чинників соціально-економічного та політичного спрямування.

У продовження зазначеного більшість експертів вказали на недостатність залучення спонсорів, медіа-підтримки, реклами, інновацій станом на кінець 2022 року. На жаль, ми повинні констатувати, що для суб'єктів, залучених до розвитку ігрових видів спорту, а також настав складний період, на який вони не можуть вплинути лише за допомогою власних резервів. При цьому більшість командних видів спорту перебували на балансі (утриманні) представників бізнесу чи фінансово потужних підприємств. І в цьому Івано-Франківська область ще зберігає певні резерви, адже втрати для цього регіону є значно меншими, порівняно з Харківською, Миколаївською, Херсонською областями.

Інша група слабких сторін у розвитку ігрових видів спорту в Івано-Франківській області, на думку експертів, значною мірою, пов'язана з недостатністю компонентів матеріально-технічної бази, законодавства, методичного забезпечення, інформації та загалом інфраструктури.

Об'єднання цих чинників зумовлене тим, що усі ці компоненти належать до групи забезпечення системи підготовки спортсменів [114, 134, 147, 149]. Тому при змістових розбіжностях, вони усі повинні сприяти оптимальній організації навчально-тренувального та змагального процесу для спортсменів. Якщо для матеріально-технічного забезпечення ми можемо засвідчити постійні зауваження та прагнення до покращення з боку суб'єктів розвитку ігрових видів спорту, то, наприклад, питання законодавства (правового забезпечення) актуалізуються останнім часом. До війни на загальнодержавному рівні спостерігалися тенденції розробки та намагання впровадження нових нормативно-правових актів, покликаних спростити можливості для спонсорства, меценатства чи податкових пільг спортивним організаціям. Зрозуміло, що з настанням активної фази війни зазначені процеси суттєво пригальмовані чи навіть зупинені.

Зменшення фінансового та ресурсного забезпечення позначається на надходженні нових кадрів до того чи іншого ігрового виду спорту. Це, своєю чергою, спричиняє наростання навантаження на діючих учасників. Саме тому, на наш погляд, частина експертів серед слабких сторін на сьогодні зазначає достатньо високе навантаження на тренерів, адміністрацію та спортсменів. Це проявляється в необхідності виконувати нехарактерні функції, вести пошук ресурсів та засобів для забезпечення оптимального, а іноді мінімального рівня підтримання навчально-тренувального процесу чи організації змагань.

Похідними певного кадрового голоду виступають також зниження якісного рівня та, іноді, загалом недосконала система роботи осередків (клуби, секції), їх взаємодії між собою та обласною федерацією. Створюються передумови виникнення конфліктів та суперечностей щодо пріоритетів у забезпеченні одних та обмеженні підтримки інших спортсменів, якісного відбору до складу основних команд чи до делегування на вищі рівні змагань (чемпіонати України, Європи, світу). З іншого боку намагання хоч якось підтримувати функціонування ігрових видів спорту в Івано-Франківській області призводить до урізання фінансування на проведення змагань,

навчально-тренувальних зборів й інших заходів. Це може стосуватися харчування учасників, оренди об'єктів для змагань та тренувань тощо. Загальний рівень недоопрацювання у цьому сенсі проглядається в хаотичності проведення окремих заходів та їх відносно нижчому якісному рівні. Це, на жаль, може бути інформаційним негативом та мати віддалені незадовільні наслідки.

Ще одним складним та дискусійним питанням, що відображено експертами у частині слабких сторін, є спрямованість діяльності суб'єктів розвитку ігрових видів спорту в Івано-Франківській області. Так, певна частина експертів вказала серед слабких сторін, спричинених наявною ситуацією, спрямованість діяльності виключно на результат на рівні спорту вищих досягнень та зниження уваги до проблем дитячо-юнацького спорту (змагання, тренування, відбір, розвиток тощо).

Дійсно, при суттєвому урізанні фінансування на нормальну діяльність осередків з ігрових видів спорту, зменшення реальних видатків із місцевого, обласного бюджетів, зниження кількості приватних осіб, які можуть долучитися до підтримання виду спорту, постає важливе питання: «на що спрямовувати кошти?». Зрозуміло, що для більшості значущість представляють саме результати на найвищому рівні. Це є рівень спорту вищих досягнень. Однак при переорієнтації фінансування, втрачаються резерви, які могли б бути використані на підготовку резерву. На наш погляд, за певний час ми стикнемося із суттєвим кадровим «голодом» на рівні кваліфікованих спортсменів та спортсменів-резерву національних збірних. За 2022 рік багато талановитої молоді виїхало за кордон, змінили сферу діяльності та пріоритети та/або не мають можливостей займатися улюбленим видом спорту, в тому числі ігровим. Звісно, ми повністю погоджуємося з переліком слабких сторін у розвиткові ігрових видів спорту на теренах Івано-Франківської області, визначених експертами на сьогодні.

Наступний блок, який був запропонований для визначення експертам стосувався можливостей розвитку ігрових видів спорту в Івано-Франківській

області. Це ті чинники, які мають певні резерви та можуть позитивно змінити наявну ситуацію. У межах експертного опитування було визначено 41 можливість у діяльності федерацій з ігрових видів спорту в Івано-Франківській області (табл. 4.7).

Таблиця 4.7

**Перспективні можливості з розвитку ігрових видів спорту
в Івано-Франківській області**

№	Можливості
1.	збільшення глядацького зацікавлення шляхом розвитку варіантів виду спорту, проведення майстер класів, залучення відомих спортсменів, розширення діапазону учасників змагань
2.	висвітлення діяльності (ЗМІ), участь в міжнародних проєктах та програмах, заходах різного рівня
3.	впровадження інноваційних методичних підходів у тренувальному процесі
4.	залучення меценатів та спонсорів, залучення нових груп учасників та створення відповідних проєктів
5.	об'єктивізація обліку спортсменів, команд та осередків з занять видом спорту
6.	підвищення кваліфікації суддів та тренерів
7.	підвищення уваги до роботи осередків на рівні ТГ
8.	покращення матеріально-технічного забезпечення
9.	популяризація політики здорового способу життя через різноманітні заходи (створення мобільного додатку, бесід, медіа-проєктів тощо)
10.	проведення кваліфікованого відбору спортсменів та команд на різних рівнях організації та загалом якісна селекційна робота
11.	уведення стимулювання та винагород учасникам за ефективну діяльність

Аналізування можливостей суб'єктів розвитку ігрових видів спорту в Івано-Франківській області є надзвичайно корисним, адже відображає внутрішнє розуміння учасниками подальшого прогресування.

Процес розвитку ігрових видів спорту, незважаючи на наявні обставини та на їхню зміну (позитивну чи негативну), все одно буде тісно пов'язаний з роботою федерацій (обласних осередків) з ігрових видів спорту.

Таким чином заявлені можливості, на наш погляд, чітко узгоджуються зі ставленням не окремих експертів, а цілісним баченням розвитку їхніми структурними підрозділами.

Аналіз можливостей розвитку ігрових видів спорту в Івано-Франківській області дає підстави стверджувати про наявність двох великих груп чинників. Перша з них пов'язана із різними способами стимулювання діяльності та популяризації виду спорту, а інша – зі структурними та змістовними змінами власне діяльності суб'єктів та її забезпечення.

До першої групи увійшли можливості, пов'язані зі збільшенням глядацького зацікавлення шляхом розвитку варіантів виду спорту; проведення майстер-класів, залучення відомих спортсменів, розширення діапазону учасників змагань; висвітлення діяльності у ЗМІ, участь у міжнародних проєктах та програмах, заходах різного рівня; залучення меценатів та спонсорів, залучення нових груп учасників та створення відповідних проєктів; підвищення уваги до роботи осередків на рівні ТГ та загалом популяризація політики здорового способу життя через різноманітні заходи (створення мобільного додатку, бесід, медіа-проєктів тощо).

Для реалізації цієї сукупності можливостей, безперечно, насамперед повинна бути створена безпечна ситуація в країні. Однак, якщо на початку активної фази війни (лютий-квітень) були припинені усі без винятку заходи на території України, то згодом поступово почали відроджуватися регулярні змагання та тренування спортсменів, участь в національних та міжнародних змаганнях із різних видів спорту. Тому не варто втрачати можливості до стимулювання розвитку ігрових видів спорту в Івано-Франківській області.

Зокрема вважаємо, що збільшення глядацького інтересу на сьогодні не становить труднощів. Хоча він, зрозуміло, не досягне довоєнного рівня. Прихильники спорту, певною мірою, потребують переключення та виявлення емоцій за допомогою спорту. Це підтверджується залученням глядачів до різноманітних змагань. Однак, суттєвою перепоною є загроза безпеці та життю глядачів.

Дещо складніша ситуація із засобами масової інформації. Не усі з них продовжують свою діяльність, особливо, якщо говорити про місцевий та обласний рівні. Деякі суттєво змінили контент, з яким виходять до глядачів. У

цій ситуації можливості проглядаються в сучасних формах передачі інформації через інтернет, трансляція на ютуб-каналах тощо.

Загострення війни неочікувано вплинуло на збільшення участі Івано-Франківських спортсменів у міжнародних проєктах та програмах, заходах різного рівня. Це відбувається за допомогою підтримки України з боку демократичної частини Європи та світу. На жаль, не усі спортсмени та/чи команди можуть скористатися цією ситуацією. Проте є позитивні приклади проживання, тренування та змагань наших представників у спортивних клубах та осередках у Польщі, Литві, Словаччині та інших країнах. Варто лише сподіватися, що після завершення війни вони повернуться та зможуть передавати новий досвід на теренах Івано-Франківщини.

На наш погляд, традиційними залишаються можливості з підвищення уваги до роботи осередків на рівні територіальних громад. Такі можливості є діалектичними. Адже з одного боку самі територіальні громади зачасти зацікавлені в розвиткові та популяризації ігрових видів спорту, а з іншого – їхні можливості суттєво детерміновані фінансами та ресурсами, якими вони володіють. На жаль, тут можливості територіальних громад Івано-Франківської області суттєво різняться.

Водночас загальна увага до популяризації політики здорового способу життя через різноманітні заходи є притаманною не лише для ігрових видів спорту. Це стратегічний напрям розвитку галузі фізичної культури та спорту серед різних верств населення. Як показує світовий досвід, у країнах, де є стійка потреба населення до забезпечення здорового та повноцінного життя, увага до занять різноманітними видами спорту, у тому числі й ігровими, є високою.

Друга група можливостей, які умовно можна об'єднати за основною спрямованістю структурних та змістовних змін безпосередньо в діяльності суб'єктів розвитку ігрових видів спорту та її забезпечення, передбачає наступне. Це зокрема впровадження інноваційних методичних підходів у тренувальному процесі, об'єктивізація обліку спортсменів, команд та осередків

з занять видом спорту, підвищення кваліфікації суддів та тренерів, покращення матеріально-технічного забезпечення, проведення кваліфікованого відбору спортсменів та команд на різних рівнях організації та загалом якісна селекційна робота.

Можна зауважити, що окремі з цих можливостей стосуються безпосередньо системи підготовки (впровадження інновацій, облік та селекція спортсменів, забезпечення). Тому їх реалізовувати можна шляхом проведення навально-методичних тренінгів для тренерів, стажування на рівні національної федерації чи за кордоном. Нагадаємо, що є певна частина тренерів та спортсменів, які мають можливість сьогодні набувати досвіду та навичок за кордоном у провідних європейських країнах. Отже після повернення цей досвід стане надійним підґрунтям для перспективних змін на Івано-Франківщині.

Дещо складніша ситуація з матеріально-технічним забезпеченням, адже воно потребує залучення додаткового фінансування чи нових партнерів, здатних вирішувати такі завдання. Проте, у цій ситуації можна розробляти міжнародні проекти та створювати гранти для подальшого подання до міжнародних федерацій з ігрових видів спорту, інших інституцій підтримки. Громадяни України, які опинилися в надзвичайно складній ситуації, сьогодні мають широку підтримку від урядів країн, неурядових організацій та окремих меценатів з-за кордону. Тому не виключено, що при якісному обґрунтуванні та поданні окремі із розроблених проектів матимуть можливість бути реалізованими.

Дещо інший зміст можливості, запропонованої експертами, пов'язаний з уведенням стимулювання та винагороди учасникам за ефективну діяльність. Зазначений пункт, на наш погляд, може мати позитивний вплив на усі інші складові. Адже варіанти стимулювання можуть мати як матеріальне, так і нематеріальне вираження. Отже, можна припустити, що таким чином, можна залучити додаткових спонсорів, меценатів чи приватних осіб, зацікавлених у розвитку того чи іншого ігрового виду спорту.

Завершальний блок опитування експертів за допомогою методики SWOT-аналізу пов'язаний із визначенням загроз. Експертами було визначено 41 загрозу для діяльності федерацій з ігрових видів спорту в Івано-Франківській області (табл. 4.8).

Таблиця 4.8

**Загрози для розвитку ігрових видів спорту
в Івано-Франківській області**

№	Загрози
1.	відсутність державної підтримки і фінансування та жорсткий контроль за діяльністю федерацій
2.	збереження дистанційних форм роботи
3.	значне соціально-психологічне напруження в суспільстві
4.	зниження рівня та нестабільність фінансового забезпечення, соціально-економічного стану населення
5.	негативний вплив чинників пандемії коронавірусу чи інших варіантів масових захворювань
6.	низький рівень готовності інфраструктури, руйнування матеріально-технічних баз
7.	прихід на керівні посади (інші) некомпетентних та непрофесійних осіб та неефективний менеджмент
8.	продовження (загострення) воєнних дій на території України, що пов'язане з блекаутом, міграцією населення, втратою кадрового забезпечення
9.	складність реалізації адміністративно-правових реформ

Аналізування відповідей експертів дає підстави розподілити їх за змістовним наповненням.

Перша група загроз загалом практично унеможливорює не лише подальший розвиток ігрових видів спорту, але й підтримання стану на досягнутому рівні.

Серед таких критичних загроз більшість експертів насамперед вказали продовження (загострення) воєнних дій на території України, що пов'язане з блекаутом, міграцією населення, втратою кадрового забезпечення. Ми погоджуємося з такими твердженнями та вважаємо, що ситуація залишається невизначеною. Незважаючи на серйозну та стабільну підтримку України з боку партнерів, на жаль, сьогодні, не спостерігається однозначних ознак завершення

агресії з боку РФ. Відбувається жорстке протистояння, яке локалізоване сьогодні в певних регіонах. Однак за можливостей сучасного озброєння воєнні дії можуть бути перекинуті практично у будь-який регіон України. Тому ця загроза є вичерпно негативною та її реалізація унеможливує розвиток галузі фізичної культури і спорту загалом, а не лише окремої групи видів спорту.

Значно менший деструктив у діяльність суб'єктів розвитку ігрових видів спорту вносять наступні загрози, пов'язані зі збереженням дистанційних форм роботи та можливим негативним впливом чинників пандемії коронавірусу чи інших варіантів масових захворювань. Можна спостерігати, що на тлі ведення війни, в Україні увага до пандемії коронавірусу знизилася. Окрім того уже є приклади в європейській та світовій практиці відмови від жорстких обмежень діяльності людини, які існували упродовж 2020–2021 років. Припускаємо, що такі тенденції будуть й далі тривати та обмеження будуть зменшуватися, тим самим розширюючи можливості для розвитку ігрових видів спорту на Івано-Франківщині. Проте, підтримуючи експертів, відзначимо можливості виникнення та розповсюдження інших пандемій і захворюваності, які можуть повторити ситуацію. А це вже є загрозою для ефективної роботи суб'єктів розвитку фізичної культури і спорту різного рівня.

Значною мірою, із зазначеними загрозами пов'язана ще одна, а саме значне соціально-психологічне напруження в суспільстві. За такого стану, різні учасники та групи зацікавлених осіб втрачають конструктивну взаємодію, адже їхня діяльність піддається негативним впливам зовнішнього середовища. Це спричиняє виникнення суперечностей та конфліктів, розбіжностей бачення тих чи інших процесів. Як наслідок – загальне зниження ефективності та результативності діяльності з розвитку ігрових видів спорту.

Наступна підгрупа загроз пов'язана з меншими ризиками для самої діяльності, а радше зосереджена на визначенні різного рівня ефективності роботи.

Зрозуміло, що упродовж усього періоду після набуття Україною незалежності визначальними чинниками діяльності для фізичної культури і

спорту є рівень та належність державної підтримки і фінансування та рівень контролю за діяльністю федерацій з видів спорту. І чим вищий він, жорсткіший, тим складніше говорити про впровадження інновацій, розвиток та еволюцію діяльності. На жаль, сьогодні жодна федерація на рівні області не може констатувати незалежність від підтримки місцевої, обласної влади чи державного рівня. Це також проглядається у відповідях експертів стосовно складності реалізації адміністративно-правових реформ на місцях. Адже після початку процесів децентралізації, на сьогодні, повної реалізації її принципів не відбулося, а ми перебуваємо у перехідній фазі, обтяженій деструктивними впливами пандемії коронавірусу та війною.

Окремою негативною тенденцією та значною загрозою, на якій наголошують експерти, є прихід на керівні, інші визначальні для суб'єктів розвитку ігрових видів спорту посади некомпетентних та непрофесійних осіб, що призводить до неефективного менеджменту. Дійсно, за останній період для окремих видів спорту в Україні спостерігається невдоволення кадровими змінами та приходом на керівні посади національних федерацій осіб не від спорту. Ці призначення можуть бути пояснені багатьма умовами та чинниками. Проте саме вони можуть мати негативний вплив на діяльність не лише національних, але й обласних та місцевих осередків з видів спорту. Відповідно й ігрові види спорту потрапляють в зону ризику. Протидіяти цьому можливо лише за допомогою формування спільного бачення усіма членами федерацій подальшого розвитку або високими компетентнісними можливостями нового керівника, здатного до освоєння нового виду діяльності для себе та проникнення в суть розвитку того чи іншого виду спорту. Проте ці моменти усе одно не зменшують загрози від зазначеного фактора.

Традиційно для України та зокрема сучасного стану експерти відзначають серед загроз зниження рівня та нестабільність фінансового забезпечення, соціально-економічного стану населення. Це спостерігається серед жителів різних регіонів України. Можливо, дещо меншою мірою це стосується населення Івано-Франківщини. Однак сучасна сфера надання послуг

фізкультурно-оздоровчого та спортивного характеру тісно пов'язана з добробутом населення. Тому зниження матеріального забезпечення наряду відобразатиметься на кількості осіб, залучених до занять та їхнього ставлення до навчально-тренувального процесу в ігрових видах спорту. Посиленням цього, на жаль, може бути зниження якості та рівня готовності інфраструктури через руйнування матеріально-технічних баз внаслідок воєнних дій, ведення неадекватної господарської діяльності тощо.

4.3. Характеристика основних цілей діяльності відділень федерацій з ігрових видів спорту в Івано-Франківській області (на основі використання методики SMART)

Для реалізації мети нашого дослідження необхідний максимально об'єктивний інструментарій. Тому для визначення та обговорення цілей діяльності суб'єктів розвитку ігрових видів спорту в Івано-Франківській області, було застосовано одну з найбільш поширених методик SMART-аналізу. Вона, за твердженнями багатьох українських та закордонних фахівців, дає змогу максимально наближено та деталізовано отримати інформацію про відповідну сторону діяльності. Основними перевагами вказано оцінку з позицій критеріїв (компонентів) конкретності, вимірюваності, досяжності, доречності та визначеності в часі [12, 30, 31, 238, 250].

Таким чином, до дослідження було залучено 12 фахівців (експертів), що представляють обласні осередки з різних ігрових видів спорту в Івано-Франківській області. Було запропоновано визначити по три ключових позиції при плануванні організації діяльності в короткостроковій перспективі (в межах трьох років) та довгостроковій перспективі діяльності (в межах семи років). У подальшому вони були піддані узагальненню, обговоренню та структуризації за схожістю змісту.

4.3.1. Короткотермінові цілі діяльності відділень федерацій з ігрових видів спорту в Івано-Франківській області. У випадку запропонованого нами підходу до вивчення системи цілей з розвитку ігрових видів спорту в Івано-Франківській області перший блок було представлено сукупністю короткострокових цілей.

Алгоритм представлення результатів відповідає структурі реалізації самої методики. Тому у першому блоці інформації згідно з методикою SMART ми представляємо компонент конкретності у постановці короткострокових цілей суб'єктів розвитку ігрових видів спорту (табл. 4.9).

Можна стверджувати, що при конкретизації короткотермінових цілей експерти використали достатньо різносторонні формулювання та значний розкид запропонованих завдань у розвиткові ігрових видів спорту. Проте більшість з них, незважаючи на різні підходи до формулювань, були визначені в певних змістовних межах. Користуючись цією особливістю, ми провели певні узагальнення формулювань та об'єднання в змістовні блоки цілей. Від кожного представника (експерта) вимагалось зазначити по три таких короткотермінових цілі, що дало можливість отримати 36 пріоритетів у роботі обласних осередків федерацій, а відповідно напрямів розвитку ігрових видів спорту.

Зазначимо, що найбільша кількість експертів пов'язувала свою оперативну роботу та вказала на необхідність виведення змагального процесу на стабільний рівень (27,78% цілей). Це засвідчує бажання суб'єктів розвитку ігрових видів спорту реалізовувати основний компонент, а саме змагання для дотримання стабільності власної діяльності. Зважаючи на сучасну ситуацію в Україні, це дійсно варто вважати пріоритетом для розвитку не лише ігрових видів спорту. Зрозуміло, що за нормального розвитку подій (в умовах відсутності війни та карантину) пріоритети у роботі суб'єктів розвитку ігрових видів спорту могли бути дещо іншими. Також відмітимо, що різні блоки у плануванні досягнень федерацій з ігрових видів спорту отримали наближено однакову підтримку (від 13,89% до 22,22%). Тобто можна стверджувати, що

діяльність федерацій, пов'язана із розвитком ігрових видів спорту в Івано-Франківській області, зосереджена на спільних напрямках.

Таблиця 4.9

Компонент конкретності у короткотермінових цілях діяльності суб'єктів розвитку ігрових видів спорту в Івано-Франківській області

Блок S (specific)	Відповіді		
	Зміст	Кіл-ть	%
Чого Ви хочете досягнути в діяльності федерації?	збільшення кількості та стабільність проведення змагань	10	27,78
	збільшення кількості учасників та арбітрів	8	22,22
	розвиток виду спорту та його варіантів, розробку проєктів	7	19,44
	покращення висвітлення в ЗМІ та популяризація	6	16,67
	розвиток і удосконалення структури федерації та якості виконання обов'язків	5	13,89
Чому ця мета є важливою?	розвиток та збільшення масовості учасників	15	41,67
	якісне проведення змагань та тренувань й утримання спортсменів на високому рівні від етапу до етапу	9	25,00
	стратегічне планування та удосконалення роботи федерації	6	16,67
	створення конкуренції між учасниками	6	16,67
Хто долучається до її реалізації?	районні та обласні осередки федерацій (комітет арбітрів, комітет зі зв'язків із ЗМІ)	19	29,23
	органи влади (обласна, міська)	9	13,85
	інші організації і працівники (окрім спортивних), освітні заклади	9	13,85
	батьки, знайомі, друзі	8	12,31
	тренери ДЮСШ та спортивних клубів	8	12,31
	меценати, спонсори, інвестори	6	9,23
	місцеві ЗМІ (традиційні і цифрові)	5	7,69
	спортсмени	1	1,54
На чому основний акцент у реалізації?	популяризація виду спорту та розвиток окремих його напрямів	8	22,22
	конкретизація напрямів роботи та завдань	7	19,44
	підвищення показників діяльності	7	19,44
	якісне навчання та підвищення кваліфікації	6	16,67
	активізація роботи федерації за визначеними напрямками	6	16,67
	співпраця з зацікавленими сторонами	1	2,78
	удосконалення інфраструктури	1	2,78
Які ресурси чи обмеження потрібні?	фінанси	21	30,43
	комунікація та контакти	18	26,09
	матеріально-технічні	16	23,19
	кадри / персонал	10	14,49
	залучення учасників	2	2,90
	методичне забезпечення	2	2,90

Серед них відзначимо бажання суб'єктів розвитку ігрових видів спорту в найближчий час підвищити кількість учасників та арбітрів. До цього блоку ми

включили окремі, сформульовані експертами напрямки, серед яких мали місце стабілізація навчально-тренувального процесу, підвищення кількості й проведення тренерських семінарів, формування збірних команд різних вікових та кваліфікаційних груп тощо. Об'єднання цих напрямків в один відбулося на підставі приналежності спортсменів, тренерів та арбітрів до безпосередніх учасників діяльності в ігрових видах спорту.

Незначно меншу увагу експерти пропонують приділяти таким блокам, як розвиток виду спорту та його варіантів, розробку проєктів. Вважаємо це досить перспективним, адже різноманітність ігрових видів спорту поступово збільшується. Наприклад, для футболу наявні такі варіанти, як футзал, пляжний футбол, вуличний футбол; баскетбол уже представлений двома олімпійськими версіями 5x5 та 3x3. Наголосимо, що в обох із них представниці Івано-Франківщини займають провідні позиції в Україні. Те саме стосується й волейболу. Інша частина цього блоку завдань пов'язана зі знаходженням, просуванням та реалізацією проєктів різного спрямування. Це є безпосередньо проєкти з розвитку видів спорту, фінансовані різними організаціями, а також соціальні проєкти на основі конкретних видів спорту.

Значну увагу експерти серед відповідей приділили покращенню взаємодії та висвітленню та різноманітних аспектів діяльності в засобах масової інформації та комунікації, що, на їхню думку, однозначно позначиться на популяризації ігрових видів спорту. Безперечно, джерела інформації та комунікації на сьогодні займають провідні позиції у житті дітей, молоді та й дорослого населення. Збільшення інформаційного контенту різного змісту, виробленого на основі цілісної та спрямованої інформації, дасть змогу долучити нових учасників (у широкому розумінні) до розвитку ігрових видів спорту в Івано-Франківській області.

Останній блок короткотермінових цілей, який отримав також достатню підтримку (13,89% від усіх відповідей), пов'язаний з необхідністю розвитку і удосконалення структури федерації та якості виконання обов'язків. Це важливий аргумент з боку експертів. Він вказує, що серед експертів та

відповідно суб'єктів розвитку ігрових видів спорту присутнє переконання щодо необхідності розвитку не лише взаємодії з зовнішнім середовищем, але й підвищення рівня внутрішнього узгодження діяльності, тобто різних ланок та конкретних осіб. В межах проведеного дослідження ми не передбачали конкретизації проблем, з якими стикаються наші експерти (федерації). Проте зазначене дає підтвердження того, що відбувається усвідомлення внутрішньої потреби змін відповідно до певної сукупності чинників.

Серед агентів змін, які пропонуються експертами, було визначено дещо меншу кількість підгруп. Беззаперечним лідером стосовно реалізації короткотермінових цілей виступає розвиток та збільшення масовості учасників. Цей узагальнений блок підтримало 41,67% експертів, що зробило його незаперечним лідером у важливості реалізації цілей.

Меншу підтримку отримали узагальнені блоки, пов'язані із забезпеченням якісного проведення змагань та тренувань, що повинні підтримати спортсменів на високому рівні від етапу до етапу підготовки, та ще меншою виявилася підтримка для блоків, пов'язаних зі стратегічним плануванням та удосконаленням роботи федерації й створенням конкуренції між учасниками. Проте навіть за найменшої підтримки таку мету ставлять від 16,67% до 25,00% експертів.

Цікавим та об'ємним виявився блок відповідей експертів щодо відповідальності за реалізацію короткотермінових цілей з розвитку ігрових видів спорту або фактично пропозиції стосовно залучення певних категорій осіб з їхніми функціональними обов'язками. Цікаво, що найбільша частка припадає на блок споріднених відповідей, пов'язаний із необхідністю долучення районних та обласних осередків федерацій (29,23% відповідей експертів). Хоча зазначений блок не є повністю монолітним, оскільки окремі відповіді стосувалися комітету арбітрів, комітету зі зв'язків із ЗМІ тощо.

Враховуючи, що запитання бланку опитування у цій частині мали відкритий характер та не були обмежені, ми отримали ще кілька блоків

відповідей. Проте вони мали значно меншу підтримку з боку експертів від 13,85% та менше.

Значну частку відповідальності та, відповідно, необхідність долучення до реалізації короткострокових цілей, експерти покладають на органи влади обласного, міського рівнів та рівня територіальних громад; вбачають можливим сприяння за допомогою залучення різних організацій та окремих працівників (їхніх груп) неспортивного профілю та освітніх закладів; батьків, знайомих та друзів спортсменів та інших учасників та покладають відповідальність на тренерів ДЮСШ та спортивні клуби безпосередньо. Зазначені категорії були визначені у кількох блоках відповідей експертів із підтримкою у 12,31–13,85%.

Дещо меншу підтримку отримало залучення до вирішення короткострокових цілей меценатів, спонсорів, інвесторів (9,23%) та місцевих ЗМІ (традиційних і цифрових, 7,69%). Хоча, на наш погляд, тут існує певна недооцінка та суперечність, адже для реалізації інформаційної діяльності власне останні є визначальними. Швидше за все експерти покладають інформаційну політику на представників федерацій як рушійну ланку взаємодії з ЗМІ. Водночас, для отримання фінансових переваг є необхідність залучення зовнішніх партнерів. Ймовірно, така структура відповідей експертів, перш за все, пов'язана з наявною ситуацією в Україні та зокрема воєнним станом. Саме це дає розуміння складності залучення цих груп учасників розвитку ігрових видів спорту.

Більш рівномірно розподілилися відповіді експертів стосовно основних акцентів у реалізації короткострокових цілей розвитку ігрових видів спорту. Більшість груп, а саме п'ять, отримали реалізацію в наступному: популяризації виду спорту та розвитку окремих його напрямів, конкретизації напрямів роботи та завдань, підвищенні показників діяльності, проведенні та участі в змаганнях, якісному навчанні та підвищенні кваліфікації й активізації роботи федерації за визначеними напрямками. Експерти наголосили на них у 16,67–22,22% випадках поставлених короткострокових цілей. Значно меншу увагу

пропонують приділяти співпраці з зацікавленими сторонами та удосконаленню інфраструктури (по 2,78% кожен з варіантів).

Зазначене дає підстави говорити про розуміння суб'єктами розвитку ігрових видів спорту в Івано-Франківській області власної ролі. Адже серед зазначених акцентів усі з найбільш вагомих блоків стосуються активної роботи з боку власне обласних осередків. Зрозуміло, що вона повинна реалізовуватися на різних структурних рівнях: обласному, міському та територіальних громад.

Очікувано, ми отримали достатньо розгорнуті та вичерпні відповіді стосовно ресурсів, які обмежують досягнення цілей. Серед них закономірне лідерство отримали фінанси. Експерти в 30,43% випадків вказали на обмеження досягнення цілей саме через цей чинник. Серед лідерів, які, певною мірою, пов'язані з фінансами, також зазначено матеріально-технічне забезпечення (23,19%). Ці два блоки беззаперечно, на думку експертів, визначають долю реалізації короткострокових цілей з розвитку ігрових видів спорту в Івано-Франківській області. Також значним обмеженням позначений блок комунікації та контактів. Вони, на думку експертів, регламентують досягнення, водночас, є потрібними для реалізації окремих короткострокових цілей. Це вказує на перспективи, більшою мірою, внутрішнього удосконалення діяльності суб'єктів розвитку ігрових видів спорту. В сьогоденній ситуації, дійсно, левову частку переваг та нормальну діяльність можна забезпечити завдяки тісній комунікації з абсолютно різноманітними групами людей та організацій та, іноді, виключно особистих контактам керівників федерацій. Частково це підтверджено потраплянням до переліку необхідних ресурсів блоку кадри/персонал (14,49%). Тобто експерти зазначають на пріоритетності для реалізації окремих короткострокових цілей особистісних рис тих учасників, які залучені до цього процесу. Також це можна розглядати як спонуку до подальшого удосконалення компетентностей працівників федерацій та залучених осіб (спортсменів, тренерів, менеджерів та інших).

Значно менші обмеження експерти вбачають у додатковому залученні учасників та методичному забезпеченні (по 2,90%). Це вказує на те, що на етапі

розроблення та реалізації короткотермінових цілей з розвитку ігрових видів спорту в Івано-Франківській області визначені суб'єкти (федерації) можуть задовольнятися наявною кількістю груп учасників при вирішенні конкретних цілей. Окрім того, методична складова є достатньою для реалізації більшості пріоритетів, які визначаються федераціями з різних ігрових видів спорту.

Наступний блок інформації пов'язаний з визначенням вимірності короткострокових цілей з розвитку ігрових видів спорту в Івано-Франківській області (табл. 4.10).

Таблиця 4.10

Компонент вимірності у короткотермінових цілях діяльності суб'єктів розвитку ігрових видів спорту в Івано-Франківській області

Блок М (measurable)	Відповіді		
	Зміст	Кіл-ть	%
Як зрозуміти, що мети досягнуто?	збільшення кількості учасників змагань та їх підготовленості	14	38,89
	збільшення кількості заходів на різних рівнях та стабільність проведення змагань	9	25,00
	збільшення кількості медіа-контенту	3	8,33
	залучення партнерів	3	8,33
	збільшення кількості глядачів	2	5,56
	збільшення кількості арбітрів	2	5,56
	покращення обліку та контролю	2	5,56
	покращення інфраструктури	1	2,78
Щоб досягти мети, над чим необхідно працювати?	робота з ЗМІ	16	28,57
	налагодження зв'язків із зацікавленими сторонами	13	23,22
	створення проєктів та програм з розвитку виду спорту	10	17,86
	створення привабливих умов	5	8,93
	співпраця з організаціями різного підпорядкування	5	8,93
	структуризація системи проведення змагань	4	7,14
	підвищення якості роботи	3	5,36

На переконання експертів основними ознаками компоненту вимірності у короткотермінових цілях діяльності суб'єктів розвитку ігрових видів спорту в Івано-Франківській області може бути значна кількість чинників. Однак за змістовним наповненням ми їх об'єднали в кілька блоків. У цьому запитанні до експертів, як і в більшості інших, було передбачено відкриту відповідь. Тому кількість варіантів є достатньо великою, загалом було вказано на вісім окремих блоків. Серед них виразно виділялися, два з них. Перший за суттєвої переваги (38,89% з зазначених) стосувався спортсменів, а саме: якісне та кількісне

підвищення показників, збільшення кількості учасників змагань та покращення їх підготовленості. Відзначимо, що зміну цього критерію досить легко відстежити, адже ведеться статистичний аналіз кількісних та якісних показників зайнятих у навчально-тренувальному процесі та змаганнях спортсменів.

Наступним важливим та об'єктивно вимірним результатом багатьох із короткострокових цілей розвитку ігрових видів спорту виступає збільшення кількості заходів на різних рівнях та стабільність проведення змагань (25,00% з зазначених). Можна стверджувати, що представники федерацій з різних ігрових видів спорту роблять ставку на традиційні результати діяльності. Фактично два найбільш очікуваних результати пов'язані з персоніфікованою частиною системи підготовки спортсменів. Водночас саме кількість спортсменів та змагань можна вважати безпосереднім критерієм популярності виду спорту в межах певних територіальних осередків (наприклад: область, територіальна громада, місто).

Значно меншу підтримку отримали інші шість блоків критеріїв досягнення. Проте вони також є визначальними для конкретних короткострокових цілей розвитку ігрових видів спорту в Івано-Франківській області. Наприклад, не можливо на сьогодні уявити відсутність медіа-підтримки чи незацікавленість у залученні додаткових партнерів, підвищенні глядацького інтересу чи покращенні інфраструктури. Проте загалом бачення результатів за цими критеріями з боку експертів перебувало в межах 2,78–8,33%.

Серед пріоритетів над якими необхідно працювати для досягнення мети, експерти також зазначили достатньо різноманітні напрями. Загальна кількість відповідей становила 56 та була нами розподілена, на основі змістовного спрямування, на сім блоків. До трійки лідерів у цій частині опитування потрапили такі напрями, як робота з засобами масової інформації (28,57% цілей), створення проєктів та програм з розвитку виду спорту (17,86%) та налагодження зв'язків із зацікавленими сторонами (23,22% відповідно).

Конкретизуючи напрямки роботи з засобами масової інформації, експерти наголошували на необхідності створення промоакцій та роликів, розповсюдження інформації у соціальних мережах, підготовки та подання у різний спосіб статей, фото, постів, проведення піар-кампаній, рекламної діяльності, створення позитивного іміджу через різноманітні заходи популяризації тощо. Можна вважати, що створення проєктів та програм з розвитку виду спорту також належить до першої підгрупи, проте рівень ґрунтовності підходу, залучення ресурсів та кадрів у цьому разі є вищим. Вищими також є вимоги до створення проєктів та їх подальшого просування й реалізації.

Ще чотири блоки пріоритетних напрямів характеризувалися дещо меншою підтримкою (5,36–8,93% експертів). Їхній зміст був пов'язаний зі створенням привабливих умов, серед яких зосередження уваги на матеріально-технічному забезпеченні, покращенні фінансування тощо; співпраця з організаціями різного підпорядкування, серед яких громадські, державні, освітні інституції; структуризація системи проведення змагань, що передбачає цілорічне залучення дітей, молоді та дорослих до занять певними ігровими видами спорту (наприклад: літні ігри, канікулярні періоди) та підвищення якості роботи, що полягає у ретельному відборі та підготовці спортсменів на різних кваліфікаційних та вікових рівнях, покращенні підготовленості тренерів та підвищенні їхньої майстерності, відповідності змісту їх роботи сучасним тенденціям на національному та, особливо, міжнародному рівнях.

Наступний блок інформації присвячений компоненту досяжності у короткотермінових цілях діяльності суб'єктів розвитку ігрових видів спорту в Івано-Франківській області (табл. 4.11).

Цікавим виявилися відповіді експертів стосовно наявного досвіду реалізації схожих цілей іншими суб'єктами в межах розвитку ігрових видів спорту чи інших видів спорту.

Таблиця 4.11

Компонент досяжності у короткотермінових цілях діяльності суб'єктів розвитку ігрових видів спорту в Івано-Франківській області

Блок А (achievable)	Відповіді			
	Зміст		Кіл-ть	%
Чи робили це раніше інші?	так	загалом	27	75,00
		міжнародний приклад	5	18,52
		національний приклад	13	48,15
		обласний рівень	6	22,22
	ні	5	13,89	
Як можна досягнути цієї мети?	складно відповісти		4	11,11
	співпраця та спільна робота з організаціями		10	21,74
	збільшення кількості заходів та проєктів		10	21,74
	підвищення кваліфікації та залучення фахівців вищої кваліфікації (тренерів, адмінів, спортсменів)		7	15,22
	налагодження зв'язків та взаємодії з зацікавленими сторонами		6	13,04
	створення привабливих умов		5	10,87
	рекламна діяльність		5	10,87
покращення матеріально-технічних умов		3	6,52	
Чи здатні ви присвятити себе досягненню мети?		так	32	88,89
		ні	4	11,11
Чи достатньо досвіду, часу, ресурсів та можливостей для досягнення мети?		так	29	80,56
		ні	3	8,33
		частково	4	11,11
Що може перешкодити або чого може не вистачати для результату?	відсутність фінансування		13	23,64
	загальна ситуація в Україні		8	14,55
	відсутність зацікавлення		8	14,55
	матеріально-технічна база		8	14,55
	професійність фахівців		7	12,73
	позиція влади		4	7,27
	активність батьків		4	7,27
	співпраця з ЗМІ, іншими організаціями		2	3,64
	травматизм спортсменів		1	1,82

Структура відповідей вказала, що більшість експертів при постановці короткострокових цілей уже стикалися зі схожим досвідом (75,00%). До того ж вони змогли проілюструвати це прикладами. Більшість із наведених прикладів були представлені на національному рівні. Це здебільшого інші обласні осередки федерацій з ігрових видів спорту або загальнодержавні (48,15%). Ряд прикладів наведені експертами з посиланням на суб'єктів фізичної культури та спорту Івано-Франківської області (22,22%), та лише 18,52% експертів вказали, що при реалізації короткострокових цілей можна запозичити досвід

закордонних фахівців. Це ставить серед основних завдань у подальшому, збільшити залучення закордонного досвіду та сприяти підвищенню кваліфікації наших фахівців серед кращих практик Європи. Звичайно, що це можна буде досягнути лише по завершенню воєнних дій. Хоча в деякі представники України уже перебувають в закордонних клубах, маючи статус біженців.

Вважаємо досить значним відсоток відповідей щодо відсутності прикладів реалізацій певних цілей та кількість експертів, які не можуть визначитися з конкретними прикладами, хоча зазначають, що такі є (11,11%). Це вказує на те, що при реалізації короткострокових цілей фахівці та федерації можуть зіткнутися з перепонами, нехарактерними для їхньої попередньої діяльності, що позначиться на ефективності роботи.

Наступна частина цього блоку опитування стосувалася рекомендацій (бачення) експертів стосовно досягнення мети. Тут можна спостерігати певне дублювання чинників, наведених раніше. Водночас серед семи груп чинників ми відзначаємо підтримку на рівні 10,87–21,74% для усіх з них. Дещо частіше експерти наполягають на необхідності співпраці та спільної роботи з різноманітними організаціями, серед яких визначено заклади освіти різного рівня, громадські та державні організації та міжнародні інституції. Також вищу підтримку отримала потреба збільшення кількості заходів та проєктів, що може бути реалізоване безпосередньо проведенням змагань, промоакцій, відкритих тренувань, секційної роботи тощо.

Інші групи чинників, серед яких підвищення кваліфікації та залучення фахівців вищої кваліфікації, налагодження зв'язків та взаємодії з зацікавленими сторонами, створення привабливих умов та рекламна діяльність, отримали підтримку на рівні (10,87–15,22%). В межах підвищення кваліфікації експерти зазначали широке коло фахівців, а саме: тренерський штат, адміністративний та менеджерських апарат федерації та безпосередньо спортсмени. Найрідше експерти зазначали покращення матеріально-технічних умов. На наш погляд, це пов'язано із розумінням складності сьогоденного соціально-політичної ситуації в Україні та неможливості суттєвого впливу на цей чинник (6,52%).

Серед причин, які перешкоджають або можуть перешкоджати реалізації короткострокових цілей, експерти зазначили 55 окремих чинників. Їх було об'єднано в дев'ять блоків. За значущістю цих блоків ієрархія була наступною: відсутність фінансування, загальна ситуація в Україні, відсутність зацікавлення, матеріально-технічна база, професійність фахівців, позиція влади, активність батьків, співпраця ЗМІ, іншими організаціями, травматизм спортсменів. Наголосимо, що блоки, які найчастіше вказувалися експертами, також мають між собою безпосередній та опосередкований зв'язок. Так наприклад, безпекова ситуація в Україні тісно пов'язана з наявністю фінансування, позицією влади, зацікавленням питаннями спорту та матеріально-технічною базою. Хоча об'єднувати усі ці чинники до одного блоку некоректно.

Також, в межах компоненту досяжності у короткотермінових цілях діяльності суб'єктів розвитку ігрових видів спорту в Івано-Франківській області було два питання закритого типу. В одному з них пропонувалося засвідчити можливість самих експертів присвятити себе досягненню цілей. Очікувано, що більшість фахівців наголосили на можливості цього. Відзначимо, що у роботах науковців неодноразово наголошується, що сьогодні у фізичній культурі та спорті переважно працюють достатньо вмотивовані особистості. Тобто, якщо вони працюють упродовж тривалого періоду, то знаходять внутрішні та зовнішні чинники мотивації.

Інше питання стосувалося достатності досвіду, часу, ресурсів та можливостей для досягнення мети. Тут також більшість експертів вказали ствердну відповідь. Хоча, ймовірно, певна частина з них орієнтувалася не на необхідність завершення цілей, а на можливість реалізації самого процесу їхнього досягнення, на наш погляд, перевершує, реальні наявні можливості.

Черговий етап обговорення результатів за методикою SMART передбачав з'ясування компонента значущості (табл. 4.12).

**Компонент значущості у короткотермінових цілях діяльності суб'єктів
розвитку ігрових видів спорту в Івано-Франківській області**

Блок R (relevant)	Відповіді			
	Зміст	Кіл-ть	%	
Що відбудеться, якщо мети не буде досягнуто?	залишиться низькою кількість учасників та якість їхньої підготовленості	13	27,66	
	мала поінформованість про змагання та діяльність федерації	10	21,28	
	втрата авторитету федерації на обласному рівні та зменшення популярності виду спорту	10	21,28	
	низький рівень обслуговування змагань та тренувального процесу	5	10,64	
	похибки у роботі федерацій та зміни керівництва	5	10,64	
	переорієнтація роботи	4	8,51	
Чим Ви здатні пожертвувати заради досягнення мети?	так	загалом	30	83,33
		власний час	27	90,00
		досвід	8	26,67
		знання	4	13,33
		зусилля	7	23,33
		фінанси	8	26,67
	ні	6	16,67	

Одним з ключових питань цього блоку є прогнозування ситуації, в разі коли змін не відбудеться та мети не буде досягнуто. Враховуючи зосередженість експертів на предметі дослідження, зазначимо достатньо критичне ставлення. Так, велика кількість експертів передбачає значні зменшення кількості учасників та низьку якість їхньої підготовленості, зниження поінформованості про змагання та діяльність федерації, втрату авторитету федерації на обласному рівні та зменшення популярності виду спорту. Це критично для розвитку ігрових видів спорту. Дещо менші проблеми експерти очікують через низький рівень обслуговування змагань та тренувального процесу, похибки у роботі федерацій та зміни керівництва та переорієнтацію роботи. Щодо останнього, то це один з невеликих позитивів, виявлених при аналізуванні відповідей експертів. Так окремі з них передбачають пошук інших шляхів, більше залучення батьків через зменшення кількості партнерів та осередків.

Сучасна ситуація в Україні вимагає від кожного свідомого громадянина та суспільства загалом певних кроків задля безпеки та розвитку країни. Не є винятком галузь фізичної культури і спорту. Тому важливо з'ясувати рівень пожертви експертів заради досягнення мети у кожному з варіантів постановки короткотермінових цілей. Нагадаємо, що експерти безпосередньо долучаються до діяльності суб'єктів розвитку ігрових видів спорту в Івано-Франківській області. Проте на відповідне питання короткострокових цілей 16,67% експертів не виявили можливості долучитися (пожертвувати) чимось. В інших випадках (83,33%) експерти вказали на можливість доручення («пожертви») власним часом (90,00%), досвідом (26,67%), фінансами (26,67%), зусиллями (23,33%), знаннями (13,33%). До того ж, кількість варіантів відповідей одним експертом не була обмежена.

Структура методики SMART передбачала також низку закритих полярних питань. Вони стосувалися доцільності поставлених короткострокових цілей (рис. 4.1).

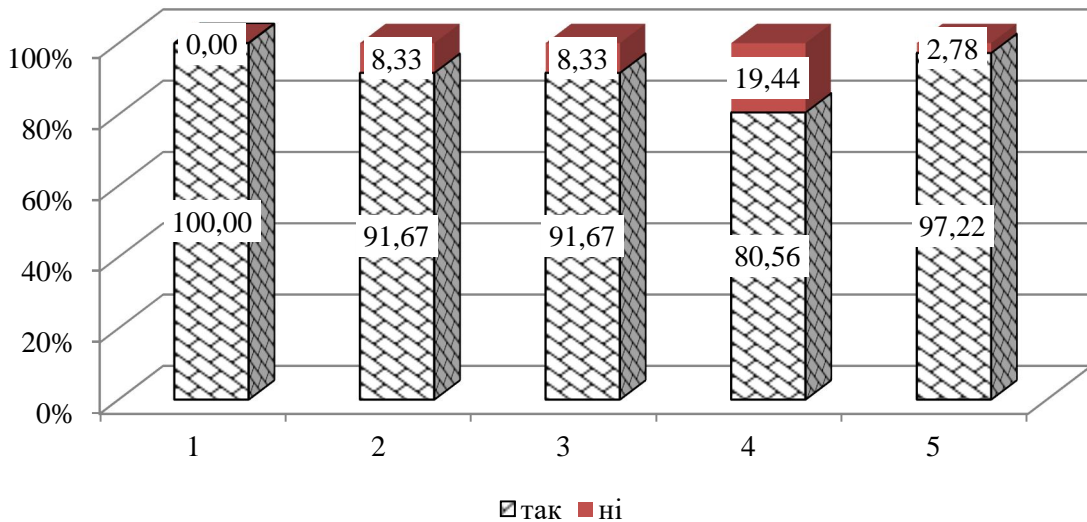

Рис. 4.1. Полярні аспекти компоненту значущості у короткотермінових цілях діяльності суб'єктів розвитку ігрових видів спорту в Івано-Франківській області: 1 – R3 «Чи зараз слушний час для постановки цієї мети?»; 2 – R4 «Чи варто це з огляду на передбачувані затрати часу та ресурсів?»; 3 – R5 «Чи відповідає це іншим вашим зусиллям/потреbam?»; 4 – R6 «Чи підходить кадровий склад федерації (виконавців)?»; 5 – R7 «Чи доцільне досягнення цієї мети у нинішніх соціально-економічних умовах?».

На підставі отриманих результатів можемо засвідчити, що усі експерти були одностайними стосовно доцільності реалізації в теперішній час. Тобто експерти, незважаючи на усі відомі складнощі соціально-економічного та воєнно-політичного життя України, вважають за необхідне реалізацію діяльності з розвитку ігрових видів спорту в Івано-Франківській області в частині короткострокових цілей.

Також високі частки підтримки з боку експертів виявлені для співвідношення передбачуваних затрат часу та ресурсів, відповідності цілей зусиллям/потреbam суб'єктів розвитку ігрових видів спорту та доцільності досягнення цілей у нинішніх соціально-економічних умовах. Рівень підтримки становив від 91,67% до 97,22%.

Дещо менша підтримка з боку експертів була щодо відповідності кадрового складу федерації та виконавців для реалізації короткострокових цілей з розвитку ігрових видів спорту в Івано-Франківській області, проте вона не опустилася нижче за 80,56%. Тобто можна вважати, що домінуюча більшість експертів переконані в можливостях досягнення визначених короткострокових цілей з розвитку різних ігрових видів спорту в Івано-Франківській області.

Завершальний блок (Т) методики SMART стосувався припущень та бачення тривалості періоду для реалізації зазначених короткострокових цілей. Тут більшість експертів схиляється до того, що терміни можуть бути прив'язані до річного планування. Тобто, у 61,11% випадків контроль та завершення конкретної цілі можна очікувати упродовж року. Також значна частина – 36,11% респондентів вважає, що для реалізації цілей потрібний увесь термін, який пропонувався (3 роки) і лише у 2,78% експерти зазначили можливість реалізації конкретних цілей упродовж двох років.

4.3.2. Довгострокові цілі діяльності відділень федерацій з ігрових видів спорту в Івано-Франківській області. Не менш важливе місце при з'ясуванні особливостей розвитку ігрових видів спорту займає визначення довгострокових цілей діяльності суб'єктів фізичної культури і спорту на теренах Івано-Франківської області. Адже стійкий розвиток може бути

реалізованим виключно за наявності віддалених очікувань стратегічного планування. Підхід до визначення довгострокових цілей діяльності федерацій з різних видів спорту був побудований так само, як і у випадку короткострокових цілей. Тому результати, отримані за допомогою методики SMART, описані у такій самій послідовності (табл. 4.13).

Пропонуючи експертам, що представляли суб'єктів розвитку ігрових видів спорту в Івано-Франківській області, ми припускали, що довгострокові цілі можуть міститися в межах семи років. Такий період значно перевищує очікування в короткостроковій перспективі.

Отримані результати дали змогу стверджувати, що явної переваги серед формулювань та змістовної інтерпретації немає. Спостерігається вища увага до проблеми покращення матеріально-технічної бази у віддаленій перспективі. Проте варто розглядати це дещо ширше ніж суто матеріально-технічне забезпечення. Експерти наголошували на необхідності побудови та реконструкції спортивних споруд, що слугуватиме потужним чинником розвитку ігрових видів спорту. Зауважимо, що цього разу ми просили максимально абстрагуватися від сучасного воєнного стану та передбачати незабаром припинення дії критичних чинників.

Інші блоки також отримали незначну підтримку. Вона коливалася в межах від 2,78–13,89%. Рівно розташувалися змістовно об'єднані блоки, пов'язані із покращенням роботи осередків обласної федерації в територіальних громадах, налагодження партнерства, висвітлення роботи в засобах масової інформації та зацікавлення молоді та дітей.

Це дає підстави стверджувати, що експерти передбачають необхідність розширення сфери реалізації завдань з розвитку ігрових видів спорту в відносно нових умовах адміністративно-територіальної організації управління, тобто умовах децентралізації. Це пов'язано із тим, що за нинішніх умов відповідають насамперед за розподіл коштів місцеві органи влади. Це підвищує ймовірність більших акцентів на фізичну культуру і спорт.

Таблиця 4.13

**Компонент конкретності у довгострокових цілях діяльності суб'єктів
розвитку ігрових видів спорту в Івано-Франківській області**

Блок S (specific)	Відповіді		
	Зміст	Кіл-ть	%
Чого Ви хочете досягнути в діяльності федерації?	покращення матеріально-технічної бази	9	25,00
	покращення роботи осередків обласної федерації в ТГ	5	13,89
	налагодження партнерства	5	13,89
	висвітлення роботи в ЗМІ	4	11,11
	зацікавлення молоді та дітей	4	11,11
	підвищення кадрового потенціалу	3	8,33
	збільшення кількості соціальних проєктів	2	5,56
	вихід на новий якісний рівень функціонування	1	2,78
	збільшення кількості та підвищення рівня змагань	3	8,33
Чому ця мета є важливою?	популяризація виду спорту	16	36,36
	удосконалення підготовленості спортсменів	12	27,27
	створення умов для підготовки	7	15,91
	обмін досвідом та підвищення кваліфікації кадрів	3	6,82
	комфорт глядачів	2	4,55
	підвищення рівня організації змагань	2	4,55
	реалізація соціальних програм	2	4,55
Хто долучається до її реалізації?	органи влади (область, місто, ТГ)	18	26,87
	громадські організації	12	17,91
	керівництво федерації (різні рівні)	8	11,94
	тренери	8	11,94
	меценати, спонсори	6	8,96
	Міністерство МіСУ	5	7,46
	ЗВО та ДЮСШ	5	7,46
	ЗМІ	4	5,97
	батьки	1	1,49
На чому основний акцент у реалізації?	ресурси (фінансові, адміністративні, матеріально-технічні)	11	25,58
	комунікація з організаціями різного спрямування	8	18,60
	активність фахівців, залучених до процесу	7	16,28
	якісна система підготовки та змагань спортсменів	6	13,95
	підвищення кваліфікації	4	9,30
	популяризація виду спорту	4	9,30
	заохочення та стимулювання залучення нових людей	3	6,98
Які ресурси чи обмеження потрібні?	фінансові	15	34,09
	матеріально-технічні	9	20,45
	комунікація	8	18,18
	людські ресурси	4	9,09
	популяризація діяльності	4	9,09
	підвищення кваліфікації	4	9,09

Експерти наголошують на необхідності формування стійкого партнерства. У цьому вбачаємо можливість залучення постійних спонсорів,

меценатів тощо, що будуть виявляти стійку та тривалу підтримку для того чи іншого ігрового виду спорту. Адже дуже часто у фізичній культурі і спорті ми спостерігаємо залучення спонсорів на недовготривалу перспективу. Це стає потужним стимулом розвитку команди, проєкту, але на певний час. Згодом при втраті зацікавленості така команда, проєкт можуть зникнути. Були наведені відповідні приклади у футболі, волейболі, баскетболі та інших видах спорту.

Окремим достатньо запитуваним завданням є суттєве збільшення медійної підтримки та популяризації, шляхом зацікавлення молоді та дітей. Закономірно, що рівень розвитку виду спорту значною мірою залежить від соціальної зацікавленості. Підтвердженням цьому є розвиток футболу в Європі та бейсболу в США тощо. При зростаючому інформаційному наповненні, збільшенні соціальних мереж та інших технологічних можливостей, робота зі ЗМІ поступово виходить на перше місце маркетингової діяльності менеджерів спорту й не тільки.

Інші блоки цілей отримали незначну увагу (від одного до трьох експертів, 2,78-8,33%). Вони були пов'язані з підвищенням кадрового потенціалу, збільшенням кількості соціальних проєктів, виходом на новий якісний рівень функціонування федерацій тощо. Тут наголосимо на тому, що ці компоненти цілей діяльності є характерними не для усіх суб'єктів розвитку ігрових видів спорту в Івано-Франківській області. Зазначені варіанти, швидше за все, були запропоновані тими федераціями, які на сьогодні ще не вийшли на свій оптимальний рівень діяльності (наприклад: бадмінтон, регбі).

Експерти, характеризуючи важливість зазначених груп цілей, вказали на важливість реалізації таких довгострокових цілей. З значною перевагою було виокремлено блоки з популяризації виду спорту (36,36%) та удосконалення підготовленості спортсменів (27,27%). Незважаючи, що вони, певною мірою, є схожими та спільно спрямованими. Проте реалізація має суттєві відмінності. Для засвідчення якості роботи федерації в більшості звітів, програм, рекомендацій тощо йдеться про досягнення спортивного результату. Звісно, що тут думки мають розбіжності, проте статистичні результати роботи будуються

власне на цьому. Тому багато експертів зазначили необхідність загального підвищення результативності виступів спортсменів. Інша група цілей спонукає до популяризації виду спорту загалом, що здатне запустити чи активізувати усі інші процеси (збільшити кількість спортсменів, залучити спортсменів тощо).

Ще один блок, що отримав більшу підтримку, пов'язаний зі створенням (покращенням) умов для якісної підготовки спортсменів. Це засвідчує, що серед експертів є стійке переконання, необхідності створення якісних умов для тренувань і змагань, а вже у подальшому це стане підґрунтям зростання якості підготовленості спортсменів та їх конкурентоспроможності на загальнонаціональному та міжнародному рівнях.

Ще ряд блоків були спрямовані на обмін досвідом та підвищення кваліфікації кадрів, комфорт глядачів, підвищення рівня організації змагань, реалізацію соціальних програм, проте їх підтримала незначна кількість експертів. Це не знижує потреби звернення уваги до них, проте, ймовірно, вирішення цих цілей є важливим для окремих ігрових видів спорту (4,55–6,82%).

Цікавими виявилися результати стосовно необхідності залучення тих чи інших виконавців для вирішення поставлених цілей. Загалом експертами було запропоновано 67 відповідей (відкритий характер запитання).

Найбільше експертів для реалізації половини довгострокових цілей вказують на необхідність залучення органів влади (26,87%). Ця група представлена різними рівнями від управління облдержадміністрації до відповідальних на рівні територіальних громад Івано-Франківської області. Також потужну підтримку для розвитку різних ігрових видів спорту експерти вбачають у діяльності громадських організацій та їхніх підрозділів (загалом 29,85% загальної кількості відповідей). Це є можливим з огляду на те, що обласні осередки федерацій також належать до громадських організацій, незважаючи на наявність часткового фінансування з боку держави. До цього потужного об'єднання блоків можна долучити тренерів, які становлять ще 11,94% усіх відповідей. Тренер виступає одночасно як представник федерації,

так і самостійною одиницею навчально-тренувального та змагального процесів. Він може впливати на значну кількість процесів з розвитку ігрових видів спорту за рахунок власного авторитету та сукупності індивідуальних особливостей.

Дещо неочікуваною для нас була незначна кількість відповідей стосовно залучення меценатів та спонсорів до вирішення довгострокових цілей. Проте, можливо, експерти вважають, що довгострокові цілі пов'язані із системною роботою суб'єктів розвитку ігрових видів спорту незалежно від варіативності складу спонсорів. При цьому інша складова – підтримка з боку профільного міністерства отримала 7,46% загальної кількості відповідей. Тобто певним чином окремі експерти вбачають можливості впливу міністерства на процес розвитку ігрових видів спорту в Івано-Франківській області. Це можливо завдяки визначальній ролі міністерства у загальнодержавній політиці у сфері фізичної культури і спорту України. Більш доречним для реалізації довгострокових цілей вважаємо залучення деяких закладів вищої освіти та безпосередньо ДЮСШ, адже на їх базі може реалізовуватися низка завдань, пов'язаних із навчально-тренувальним та змагальним процесами.

Щодо визначення основних акцентів реалізації цілей більшість експертів вказали на необхідності залучення ресурсів. До того ж вони не обмежувалися одним з їх різновидів. Поширеними були відповіді щодо необхідності пошуку резервів у фінансовому, адміністративному, матеріально-технічному та кадровому забезпеченні. Вважаємо, що серед експертів є переконання, що довгостроковий розвиток ігрових видів спорту повинен бути пов'язаний з удосконаленням або надбанням певних груп ресурсів.

Другим за вагомістю (18,60% усіх відповідей) визначено блок з комунікації. Це важливий інструмент співпраці з організаціями різного спрямування. Адже сьогодні складно передбачити, з якими перепонами може стикнутися той чи інший ігровий вид спорту в майбутньому. Тому існування та подальше налагодження позитивної співпраці з організаціями державного,

приватного та громадського підпорядкування покладено експертами в акценти реалізації довгострокових цілей.

Наступним за рейтингом розташувався блок, пов'язаний з активністю фахівців та їх більшої залученості до відповідних процесів. Під цими процесами експерти розуміють активне ведення соціальних мереж федерацій та спортивних клубів, розробку і розвиток річних планів роботи, удосконалення положень про змагання та інших нормативних документів. Ця група є надзвичайно важливою в умовах зміни адміністративно-територіального управління та незначного досвіду фахівців на місцях, наприклад на рівні територіальних громад.

Ряд експертів (13,95%) вказали на необхідність налагодження якісної системи підготовки та змагань спортсменів. Зрозуміло, що це є системним чинником для розвитку ігрових видів спорту. Однак, ми передбачаємо, що теперішній стан влаштовує не усіх представників суб'єктів розвитку ігрових видів спорту. Тобто, якщо ми беремо до уваги футбол, футзал, баскетбол та волейбол, ймовірно, їхній рівень проведення змагань та навчально-тренувального процесу є вищим, ніж у таких видах спорту, як регбі чи бадмінтон. Це пов'язано з тривалістю традицій та популярністю. Цим пояснюються на надто високі частки підтримки.

Ще меншими є частки для блоків чинників, пов'язаних з підвищенням кваліфікації, популяризацією виду спорту, заохоченням та стимулюванням залучення нових людей (6,98–9,30% відповідей). Адже у структурі роботи професійне ставлення до функціональних обов'язків, підвищення кваліфікації є обов'язковими компонентами фахівця, а популяризація спорту входить до стратегічного напрямку загальної діяльності обласних осередків з ігрових видів спорту. Ці два чинники, безперечно, впливають на залучення нових учасників.

Цінною та, певною мірою, передбачуваною інформацією є ієрархічна структура чинників, що обмежують розвиток ігрових видів спорту на Івано-Франківщині. Незаперечним лідером серед чинників обмеження розвитку ігрових видів спорту є два блоки – фінансові (34,09% відповідей) та

матеріально-технічні ресурси (20,45%). Вони тісно пов'язані, адже в основу матеріально-технічного забезпечення можна покласти фінансову складову. Проте є ще й аспект сучасності, доступності та інформативності. А фінанси не завжди передбачають лише матеріально-технічне забезпечення. У багатьох випадках це можливості організації змагань, участь спортсменів, виїзд на змагання тощо.

Також у пріоритеті серед експертів комунікація. Це лише доповнює отримані раніше відповіді, які були представлені у різних частинах технології. Комунікація виступає потужним чинником з можливістю отримання віддалених результатів співпраці, серед яких може бути і залучення нових спортсменів, спонсорів, глядачів тощо. Тому в реалізації довгострокових цілей експерти вбачають у цьому чинникові як можливості, та і певні обмеження (внаслідок нехтування ним).

При аналізуванні компоненту вимірності у довгострокових цілях діяльності суб'єктів розвитку ігрових видів спорту в Івано-Франківській області на підставі технології SMART ми отримали наступні результати (табл. 4.14).

Таблиця 4.14

Компонент вимірності у довгострокових цілях діяльності суб'єктів розвитку ігрових видів спорту в Івано-Франківській області

Блок М (measurable)	Відповіді		
	Зміст	Кіл-ть	%
Як зрозуміти, що мети досягнуто?	покращення матеріально-технічного забезпечення	10	25,64
	збільшення команд (секцій) та учасників	8	20,51
	покращення організації та збільшення кількості змагань	6	15,38
	збільшення кваліфікованих кадрів	5	12,82
	об'єктивізація показників контролю роботи федерації	4	10,26
	збільшення проєктів та програм з виду спорту	3	7,69
	популяризація	3	7,69
Щоб досягти мети, над чим необхідно працювати?	комунікація з організаціями, ЗМІ	14	33,33
	пошук фінансування та партнерів	12	28,57
	підвищення кваліфікації та пошук кадрів (у тому числі тренери)	7	16,67
	пошук програм, проєктів, грантів	4	9,52
	удосконалення матеріально-технічної бази	3	7,14
	удосконалення внутрішньої побудови роботи	1	2,38
	популяризація	1	2,38

Основними критеріями стосовно досягнення цілей більшість експертів вказували чинники з трьох змістовно об'єднаних блоків. Це покращення матеріально-технічної бази (25,64% відповідей), збільшення кількості учасників (20,51%) та покращення організації та збільшення кількості змагань (15,38%). Експертами здебільшого висловлене розуміння чіткості зазначених чинників, тобто кількісні показники, яких вини хочуть досягнути у віддаленій перспективі. Окрім цього, для зазначених блоків можна об'єктивно спостерігати зміни, що відображені у підсумкових документах звітності як для федерацій, спортивних клубів тощо, так і для управління, відділень адміністративно-територіального управління [65, 74, 166, 167 та ін.].

Для інших блоків критеріїв виконання довгострокових цілей рівень їх залученості до оцінювання виконання завдань поступово зменшується з 12,82 до 7,69%. Проте у таких випадках, як збільшення кваліфікованих кадрів та збільшення проєктів і програм з виду спорту ми можемо розраховувати на об'єктивні критерії. Водночас для варіантів об'єктивізація показників контролю роботи федерації та популяризація, на нашу думку, експерти не змогли конкретизувати, що саме варто піддавати оцінці. За цими відповідями може бути суттєва частка суб'єктивізму оцінювання та залежність від зовнішніх чинників сприйняття ситуації.

Інша частина цього компоненту пов'язана з визначенням пріоритетів у роботі суб'єктів розвитку щодо вирішення довгострокових цілей. У цьому випадку експерти також об'єдналися навколо кількох блоків. Частіше вони зверталися до необхідності комунікації з організаціями та ЗМІ (33,33%) і пошуку фінансування та партнерів (28,57% відповідей відповідно). З впевненістю можна констатувати, що за цими двома блоками закріплюється найбільша відповідальність за реалізацію цілей упродовж довгострокового періоду. Загальновідомо, що реалізація будь-якого проєкту (широке розуміння) вимагає фінансових затрат та партнерських відносин. Ключовим чинником для їх пошуку та інформаційної компанії є робота ЗМІ та організаціями різного рівня (від територіальних громад до Міністерства молоді та спорту України).

На нашу думку, та згідно з відповідями експертів усі інші чинники є, певною мірою, похідними. Наприклад, завдяки успішній реалізації зазначених напрямів, більш ефективно мають змогу удосконалюватися кадри (через підвищення кваліфікації), ведеться пошук програм, проєктів, грантів, покращується матеріально-технічна база та загалом організація роботи. Усе зазначене при якісному підході впливатиме на популяризацію певного ігрового виду спорту на теренах Івано-Франківщини.

Стосовно компоненту досяжності у довгострокових цілях діяльності суб'єктів розвитку ігрових видів спорту в Івано-Франківській області отримано наступні результати (табл. 4.15).

Таблиця 4.15

Компонент досяжності у довгострокових цілях діяльності суб'єктів розвитку ігрових видів спорту в Івано-Франківській області

Блок А (achievable)	Відповіді			
	Зміст		Кіл-ть	%
Чи робили це раніше інші?	так	загалом	24	66,67
		міжнародний приклад	9	37,50
		національний приклад	10	41,67
		обласний рівень	3	12,50
	ні	10	27,78	
	складно відповісти		2	5,56
Як можна досягнути цієї мети?	пошук фінансування		8	18,60
	підвищення кваліфікації кадрів		8	18,60
	системна робота з населенням		7	16,28
	просування в ЗМІ		6	13,95
	реалізація проєктів та грантів		5	11,63
	співпраця з організаціями		4	9,30
	пошук спонсорів і меценатів		3	6,98
	удосконалення мат.-тех. бази		2	4,65
Чи здатні ви присвятити себе досягненню мети?	так		28	77,78
	ні		8	22,22
Чи достатньо досвіду, часу, ресурсів та можливостей для досягнення мети?	так		31	86,11
	ні		3	8,33
	частково		2	5,56
Що може перешкодити або чого може не вистачати для результату?	фінанси		13	31,71
	безпекова ситуація		6	14,63
	система підготовки кадрів		6	14,63
	мотивація		5	12,20
	корупція/бюрократія		4	9,76
	матеріально-технічне забезпечення		4	9,76
	ресурси		2	4,88
комунікація		1	2,44	

Більшість експертів у 66,67% випадках зазначили, що їм уже відомі схожі приклади реалізації довгострокових цілей чи їх складників. Такі приклади було наведено у 22 випадках довгострокових цілей. До того ж більшість прикладів ілюстровані з діяльності на міжнародному (37,50%) та національному рівнях (41,67%). Лише у 12,50% випадків експерти опираються на наявний досвід обласного рівня. Тобто можна припустити, що абсолютна більшість експертів пропонують залучати до розвитку ігрових видів спорту на Івано-Франківщині кращі практики, відомі їм. На жаль, існує й певна частина завдань, при постановці яких та обґрунтуванні експерти не змогли навести приклади чи, певною мірою, ілюстрацію цих процесів. Таких виявилось 27,78% та ще 5,56% не змогли відповісти на це запитання.

Щодо наступного питання цього компоненту технології SMART, експерти вважають, що досягнути більшості цілей можна за допомогою восьми блоків чинників. Відповіді експертів не були обмежені, а підтримка окремих блоків була досить щільною (4,65–13,95% – реалізація проєктів та грантів, співпраця з організаціями, просування в ЗМІ, удосконалення матеріально-технічної бази, пошук спонсорів і меценатів). Певна перевага зафіксована для трьох блоків чинників, а саме пошук фінансування, підвищення кваліфікації кадрів (по 18,60%) та системна робота з населенням (16,28% відповідей). Це відповідає загальним тенденціям, виявленим нами в опитуванні, та пріоритетності фінансових (ресурсних) та кадрових передумов реалізації довгострокових цілей.

Цікавою виявилася ситуація, за якої лише в 77,78% випадків експерти готові були присвятити себе досягненню зазначеної довгострокової цілі. До того ж схожа кількість (86,11%) вказали на достатність досвіду, часу, ресурсів та можливостей для їх досягнення. Тобто серед експертів присутні, на наш погляд, сумнів щодо досяжності окремих довгострокових цілей розвитку ігрових видів спорту в Івано-Франківській області. Для з'ясування причин цього необхідно проводити додаткові дослідження соціально-економічного спрямування, що може бути перспективами для подальшої роботи.

До того ж у межах опитування було визначено основні перешкоди в досягненні цілей. З явною перевагою виокремилася фінансове питання (31,71%). Значною мірою з ним пов'язаний і наступний блок чинників, що стосується безпекової ситуації (14,63%). Однак, ми схильні вважати, що усі експерти, розуміючи сучасну ситуацію в Україні, безперечно, безпеку вважають ключовим чинником. Проте для певної кількості з них це не потребує додаткової констатації у межах дослідження.

Ряд блоків чинників мають схожі частки (9,76–14,63%) та пов'язані із соціальними процесами в нашій країні та області зокрема. Це недосконала та «пошкоджена» система підготовки кадрів, відсутність достатньої мотивація та її підтримки серед фахівців галузі, корупція/бюрократія та недоліки матеріально-технічного характеру.

На жаль, за більшістю блоків цей компонент має схожі загрози, як і у випадку короткострокових цілей з розвитку ігрових видів спорту в Івано-Франківській області.

Стосовно компонент значущості у відповідях експертів виявлені наступні тенденції (табл. 4.16).

Таблиця 4.16

Компонент значущості у довгострокових цілях діяльності суб'єктів розвитку ігрових видів спорту в Івано-Франківській області

Блок R (relevant)	Відповіді			
	Зміст		Кіл-ть	%
Що відбудеться, якщо мети не буде досягнуто?	зупинка розвитку та помилки		11	27,50
	низький рівень підготовки і підготовленості спортсменів та тренерів, працівників		8	20,00
	обмеження кількості учасників і глядачів		8	20,00
	низький рівень матеріально-технічного та фінансового забезпечення		6	15,00
	низький рівень організації змагань		5	12,50
	втрата партнерів		2	5,00
Чим Ви здатні пожертвувати заради досягнення мети?	так	загалом	28	70,00
		власний час	13	46,43
		фінанси	2	7,14
		зусилля	3	10,71
		знання	4	14,29
		досвід	4	14,29
	інколи	1	2,50	
ні	7	17,50		

За цим компонентом застосованої методики можна визначити, що найбільші проблеми у разі відхилення або відсутності результатів за довгостроковими цілями полягатимуть у помилках та зупинці розвитку певного ігрового виду спорту на теренах Івано-Франківської області. На цьому наголосила найбільша кількість експертів – 27,50%. Також значні втрати та недоліки, на думку експертів, пов'язані із стабільно низьким рівнем підготовки і підготовленості спортсменів та тренерів, працівників; обмеженням можливостей збільшення числа учасників і глядачів та незадовільним станом матеріально-технічного та фінансового забезпечення. Ці блоки чинників зазначені у 15,0–20,0% випадків. Інші рідше зазначалися експертами, проте привертають увагу своїм змістом. Це низький рівень організації змагань та втрата партнерів.

Аналізуючи відповіді експертів, можна стверджувати, що вони чітко усвідомлюють відповідальність за реалізацію поставлених довгострокових цілей у розвитку ігрових видів спорту в Івано-Франківській області.

Проте, при визначенні власної ролі та можливостей власних затрат лише у 70,0% випадків представники суб'єктів розвитку ігрових видів спорту готові були до «пожертв». До того ж більшість з них пов'язувала їх з приділенням власного часу (46,43%) та значно меншою мірою з фінансовими затратами та зусиллями певного рівня. Тобто спостерігається протиріччя між бажанням у вирішенні довгострокових цілей та можливостями активної участі, долученням матеріальних складників. Ймовірно, це пов'язано із тим, що більшість експертів є частиною суб'єкту та визначають свою діяльність у спорті як основний заробіток, тому не готові вкладатися фінансово у цю діяльність.

Стосовно інших запитань цього блоку, що містили закриті полярні відповіді, отримано такий розподіл (рис. 4.2).

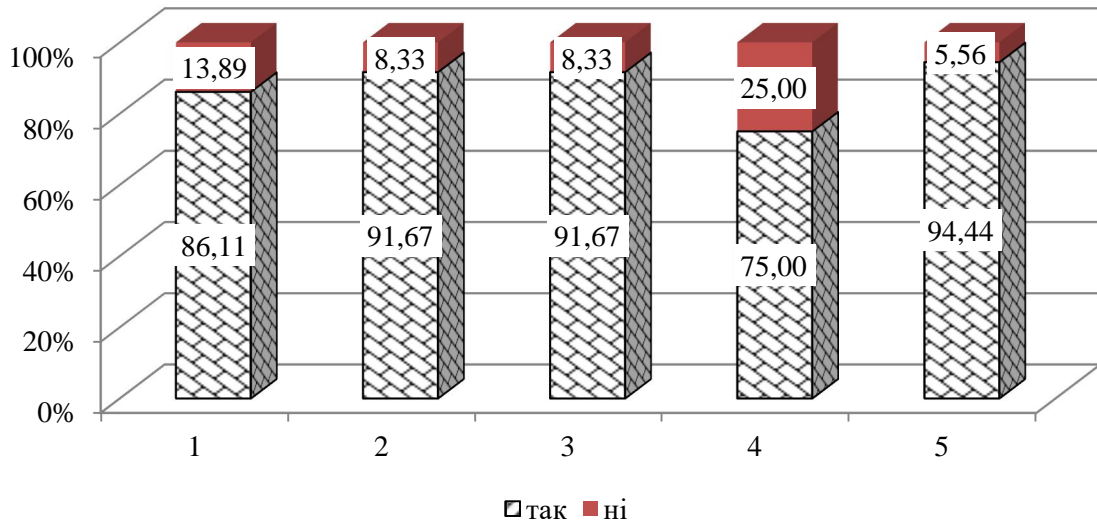

Рис. 4.2. «Полярні» аспекти компоненту значущості у довгострокових цілях діяльності суб'єктів розвитку ігрових видів спорту в Івано-Франківській області: 1 – R3 «Чи зараз слушний час для постановки цієї мети?»; 2 – R4 «Чи варто це з огляду на передбачувані затрати часу та ресурсів?»; 3 – R5 «Чи відповідає це іншим вашим зусиллям/потребам?»; 4 – R6 «Чи належний кадровий склад федерації (виконавців)?»; 5 – R7 «Чи доцільне досягнення цієї мети у нинішніх соціально-економічних умовах?»

Можна констатувати, що більшість експертів схиляються до доцільності реалізації в теперішній час. Хоча, за сучасних умов складно передбачити віддалену перспективу, а особливо важкість впливу соціально-економічного та воєнно-політичного життя. Проте більшість експертів, будучи соціально активними, схильні розпочинати довгострокові проєкти.

Достатньо висока підтримка зафіксована для співвідношення передбачуваних затрат часу та ресурсів, відповідності цілей зусиллям/потребам суб'єктів розвитку ігрових видів спорту та доцільності досягнення цілей у нинішніх соціально-економічних умовах. В обох випадках на цьому наголошувало від 91,67 до 94,44% експертів.

Порівняно менша кількість експертів висловила задоволення можливостями виконавців для реалізації довгострокових цілей з розвитку ігрових видів спорту в Івано-Франківській області. Це лише 75,00%. Не впевнені експерти у відповідності кадрового забезпечення та виконавців. Хоча висловлену недовіру частини експертів можна пояснити складністю самих

довгострокових цілей та відсутністю досвіду певної кількості суб'єктів розвитку ігрових видів спорту в Івано-Франківській області.

Підсумковий блок (Т) технології SMART стосувався відведеного часу на отримання результату (перших підтверджень цього) при реалізації довгострокових цілей. Тут думки експертів розподілилися достатньо широко, адже сам термін міг коливатися від 3 до 7 років. Більшість (42,5%) схилиються до того, що перші значні зрушення можна очікувати уже після трьох років спрямованої роботи. Ще одна потужна група (27,5%) відповідей визначила термін у 7 років. Коротші очікувані терміни визначило 10,0% – близько 4 років та 20,0% – близько 5 років. До того ж зазначимо, що інколи експерти вказували певний діапазон, відповідно цю відповідь було зараховано для кількох варіантів очікуваної появи відчутного ефекту реалізації довгострокових цілей.

4.4. Характеристика перспективних напрямків діяльності суб'єктів розвитку ігрових видів спорту в Івано-Франківській області

Обґрунтування узагальненого бачення напрямів діяльності суб'єктів розвитку ігрових видів спорту в Івано-Франківській області потребує реалізації послідовних кроків:

- усвідомлення прагнень та амбіцій суб'єктів діяльності. Це полягає в з'ясуванні потреби, цінності виконуваної діяльності, чинників результативності, витрат, сподівань споживачів та громадськості;
- аналіз ринку та конкурентності. Пов'язано із вивченням загального рівня розвитку ринку послуг сфери фізичної культури та спорту, структурованості, заходів і проєктів;
- аудит, що передбачає проведення оцінювання якості організації, ефективності процесів та продуктивності суб'єкта діяльності;
- оптимізація і створення нового продукту шляхом введення нових чинників з новими пріоритетами та спрямованістю;

- вибір комунікації із споживачем через визначення змісту, частоти інформаційних вкидів стосовно діяльності суб'єктів розвитку ігрових видів спорту в Івано-Франківській області.

Важливим моментом в діяльності зазначених суб'єктів на усіх рівнях є елементи фінансового забезпечення. Воно може суттєво впливати на розвиток певних напрямів за рахунок підтримки чи навпаки, її відсутності щодо діяльності в різних ігрових видах спорту [124, 144, 210, 211].

Здебільшого інформацію щодо об'єктивних та суб'єктивних чинників, які впливають на розвиток ігрових видів спорту в Івано-Франківській області, розглянуто вище. Проте хочемо уточнити, що до об'єктивних чинників належать кадровий потенціал та сформованість професійної команди; рівень профінансованості організації та проєктів, функціональні обов'язки працівників, вимоги оперативності виконання поставлених завдань, соціально-політична ситуація, вимоги національних та міжнародних організацій, рівень законодавчої підтримки тощо.

Як один із напрямів ми пропонуємо розглянути підвищення якості маркетингової діяльності обласних осередків федерацій з ігрових видів спорту. Під маркетинговою діяльністю варто розуміти діяльність усередині спортивних інституцій, спрямовану на конкурентне середовище, яке базується на застосуванні інформаційних технологій, встановленні постійної комунікації зі споживачами специфічних послуг (на основі спортивної діяльності), що дають можливість підвищувати адаптивність маркетингових інструментів відповідно до потреб зазначеного сегменту діяльності, а також сприятимуть досягненню цілей маркетингової діяльності організаційних структур [5, 12, 51, 115, 198].

Для реалізації напряму з маркетингу ми пропонуємо врахувати таке:

- утворення цілісної, постійно діючої, гнучкої системи управління діяльністю, максимально адаптованої і чутливої до запитів споживачів, тенденцій, інновацій, змін діяльності національного спортивного руху тощо;

- конкретизація, деталізація та закріплення посадових функцій між працівниками регіональних та місцевих відділень організаційних структур федерацій з ігрових видів спорту;
- розширення кооперування й перерозподіл функцій у рамках об'єднання (співпраці) окремих організаційних структур чи їх підрозділів (делегованих осіб);
- безпосереднє поліпшення кадрової політики, що полягатиме у вузькоспеціалізованих акцентах на підготовці, підвищенні кваліфікації в питаннях маркетингової діяльності.
- автоматизація за допомогою механізації та комп'ютеризації певних напрямів діяльності із широким застосуванням переваг сучасного інформаційного суспільства та упровадженням науково обґрунтованих технологій маркетингу.

Інший сучасний напрям пов'язаний з потужним впливом засобів масової комунікації. Вони прості у користуванні та доступні широким верствам населення, є невід'ємною складовою діяльності людини.

Жодна суттєва подія чи процес не залишаються поза увагою суспільства завдяки насиченому контенту та значним варіативним можливостям інтернет-простору.

Серед прийомів, що підштовхують осіб до занять тим чи іншим видом спорту активно, варто застосовувати пропозицію показових (пробних) тренувань/змагань. Зокрема потрібно достукатися до цільової аудиторії та пройти різні рівні: поінформованість, знання, прихильність, перевага, переконаність, вибір послуги.

Для ефективної реалізації сучасних засобів масової комунікації варто передбачити ряд переваг, серед яких: залучення користувачів до здійснення певних дій – заклик потенційного споживача приєднатися до необхідного процесу: здійснити клік на банері та перейти на необхідну сторінку, перейти за гіперпосиланням, відповісти на запитання або ж заповнити форму; охоплення великої кількості користувачів – через активну інформатизацію можна широко

комунікувати через соціальні мережі, мобільні пристрої та залучати потенційних учасників (в широкому розумінні); можливість сегментування й визначення цільової аудиторії – можливість детального вивчення користувачів за інтересами, віком, попередньо здійсненими пошуками в інтернеті тощо, що мінімізує витрати; вимірюваність результативності роботи в інтернеті – об'єктивна кількість переглядів, постів, обговорення, кількість звернень тощо.

Ще одним надзвичайно важливим, на думку експертів, є напрям забезпечення фінансування. Це дійсно непереборна перепона в розвиткові не лише ігрових видів спорту, але й загалом галузі фізичної культури і спорту на Івано-Франківщині.

Частка державного фінансування є мізерною з огляду на реальні потреби. Присутнє лише часткове задоволення потреб підготовки спортсменів та команд та забезпечення їх участі в спортивних змаганнях [124, 210]. Цього недостатньо.

Тому нами зроблено узагальнені рекомендації щодо можливостей часткового покращення фінансування. Цього можна досягнути за допомогою меценатства, спонсорства та фандрайзингу [45, 70, 79, 115].

Меценатство – одна з форм благодійності, що здійснюється добровільно, безкорисливо та усвідомлено фізичними або юридичними особами приватного права. Виражається через особисту та/або майнову допомогу, ґрунтується на принципах законності, гуманності, рівності та здійснюється у сферах освіти, культури та мистецтва, охорони культурної спадщини, науки та наукових досліджень.

Спонсорство передбачає цільову фінансову підтримку суб'єктів діяльності, зокрема розвитку ігрових видів спорту (фізичні чи юридичні особи) з переслідуванням мети розвитку, реалізації комерційних проєктів інших суб'єктів та передбаченням певних переваг у певному сегменті ринку.

Фандрайзинг пов'язаний з пошуком ресурсів під некомерційні проєкти/програми. Це має потужний зв'язок з проєктами та програмами, які можуть бути реалізовані суб'єктами діяльності з розвитку ігрових видів спорту,

адже далеко не всі вони можуть бути реалізовані як комерційні. Першочергово це соціально спрямовані проєкти та програми, наприклад: формування й просування позитивного іміджу й репутації організації, окремих меценатів, популярності, розширення контактів, розвиток позитивних відносин між державними та недержавними установами і громадськістю тощо.

Опираючись на варіант управління, розрізняють проєктний та оперативний види фандрайзингу. Проєктний передбачає залучення необхідних фінансових ресурсів під реалізацію конкретних проєктів і програм. У цьому варіанті наявні чітко окреслені цілі подальшого використання залучених ресурсів, можливість залучення більших капіталовкладень при відносно низьких витратах на їх пошук, одержання конкретних переваг від участі в реалізації соціальних проєктів і програм. Оперативний – залучення коштів на покриття поточних витрат організацій і установ, що займаються діяльністю, яку неможливо здійснити в комерційному режимі. Менш ефективна форма залучення фінансів, адже отримані кошти не мають визначеного цільового призначення і тому здебільшого акумулюються в поточному бюджеті організацій.

Серед етапів проведення соціально спрямованого фандрайзингу, фахівці рекомендують такі: планування (розробка змістовної програми залучення засобів; визначення витрат організації на планований період; вибір видів проєкту); реалізація (вибір методів проведення; установлення відповідальності за проведення; виділення засобів на реалізацію пошуку партнерів); контроль (здійснення контролю за ходом реалізації; коректування планів з урахуванням поточних змін); аналіз (визначення ефективності етапу планування; аналіз ефективності етапу реалізації; оцінка ефективності кінцевих результатів).

Узагальнення певної інформації дає змогу визначити кілька варіантів ефективного фандрайзингу: прийоми і презентації (спеціальні заходи), конкурси та вручення премій, благодійні лотереї, натуральне спонсорство, відзначення знаменних дат, увічнення пам'яті [45, 70, 79, 115].

Висновки до 4-го розділу:

1. У сфері фізичної культури та спорту ключовими інструментами визначення перспектив та напрямів діяльності є методики SWOT-аналіз, PEST-аналіз і SMART-цілі. Отримані результати вказують на потребу комплексного аналізу конкурентоспроможності окремих суб'єктів розвитку ігрових видів спорту в Івано-Франківській області, сприяння виокремленню загальної кількості чинників зовнішнього та внутрішнього середовища, які мають найбільший вплив на розвиток ігрових видів спорту, особливостей організації та проведення заходів, можливостей адаптації оцінювання сильних та слабких сторін економічної, політичної, соціальної та технологічної компонент.

2. На основі аналізу застосування методик діяльності суб'єктів розвитку ігрових видів спорту в Івано-Франківській області визначено наступне:

- застосування методики PEST-аналізу для вивчення чинників зовнішнього середовища, що впливають на розвиток ігрових видів спорту в Івано-Франківській області, вказало, що найбільший негативний вплив мають такі з них: воєнна агресія з боку РФ та воєнний стан в Україні, вертикальна система управління, використання федерацій для політичного піару, високий рівень корупції, недостатність фінансування та, рівень оплати праці, інфляція та економічна криза, відсутність соціального зацікавлення, відсутність інновацій. Найбільший позитивний вплив відзначено для таких чинників: популяризація здорового способу життя, незалученість до політичного життя, діяльність керівництва федерації з виду спорту, будівництво спортивних об'єктів, оптимізація системи оподаткування, бажання та бачення батьків щодо розвитку дитини, впровадження світових практик та цифровізація.

- застосування методики SWOT-аналізу дало змогу визначити **сильні сторони**, що пов'язані з історією, традиціями федерації, позитивним досвідом проведення заходів, кваліфікованими кадрами і спортсменами, підвищенням кваліфікації, залученням до занять різних груп осіб, планом роботи та програм розвитку, масовістю виду спорту, співпрацею з органами влади та організаціями, створенням соціальних програм і проєктів; **слабкі сторони** –

відсутність фінансування та мотивації, відсутність постійних партнерів та інвесторів, складність взаємодії з гілками влади, високе навантаження на учасників; знижена увага до проблем дитячо-юнацького спорту, недосконала робота осередків, робота зі спонсорами та медіа; недостатність матеріально-технічного, правового та методичного забезпечення, хаотичність проведення окремих заходів; **можливості** – збільшення зацікавлення, розширення діапазону учасників змагань; висвітлення діяльності, участь в міжнародних проєктах та програмах, впровадження інновацій, залучення меценатів та спонсорів, облік спортсменів і команд, підвищення кваліфікації суддів та тренерів, покращення матеріально-технічного забезпечення; популяризація здорового способу життя, якісна селекційна робота, стимулювання за ефективну діяльність; **загрози** – продовження (загострення) воєнних дій, відсутність державної підтримки, жорсткий контроль діяльності, соціально-психологічне напруження та дистанційні форми роботи, нестабільність соціально-економічного стану, пандемія, низький рівень готовності й руйнування інфраструктури, некомпетентність та непрофесійність, неефективний менеджмент.

3. Вивчення та характеристика основних цілей діяльності відділень федерацій з ігрових видів спорту в Івано-Франківській області із застосуванням методики SMART-аналізу дали змогу визначити цілі діяльності у короткостроковій та довгостроковій перспективі. Серед короткотермінових цілей діяльності суб'єктів розвитку ігрових видів спорту (на прикладі обласних осередків федерацій) встановлено збільшення кількості та стабільність проведення змагань, збільшення кількості учасників та арбітрів, розвиток виду спорту та його варіантів, розробка проєктів, покращення висвітлення в ЗМІ та популяризація, розвиток і удосконалення структури федерації та якості виконання обов'язків; серед довгострокових цілей – покращення матеріально-технічної бази, покращення роботи осередків обласної федерації в територіальних громадах, збільшення кількості соціальних проєктів, висвітлення роботи в ЗМІ, підвищення кадрового потенціалу, зацікавлення

молоді та дітей, налагодження партнерства, вихід на новий якісний рівень функціонування, збільшення кількості та підвищення рівня змагань.

4. Перспективні напрямки діяльності суб'єктів розвитку ігрових видів спорту в Івано-Франківській області передбачають реалізацію якісної маркетингової діяльності, активізацію залучення засобів масової комунікації та забезпечення фінансування через меценатство, спонсорство та фандрайзинг.

Результати за розділом представлено у працях: [101, 102, 107, 111]

РОЗДІЛ 5

АНАЛІЗ ТА УЗАГАЛЬНЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ

Сучасні соціально-економічні та політичні умови функціонування галузі фізичної культури і спорту надзвичайно сильно позначилися на спрямованості та змістові цієї діяльності на рівні регіонів України [51, 55, 123, 199, 209], починаючи від зміни адміністративно-територіального устрою, децентралізації та до повномасштабної воєнної агресії з боку рф.

Разом із тим, галузь фізичної культури і спорту залишається невід'ємним складником функціонування суспільства. Сьогодні спостерігаються суттєві відмінності за регіонами території України, водночас на теренах Івано-Франківської області наявна можливість продовжувати роботу, спрямовану на підтримання та поліпшення здоров'я громади, формування та збереження пріоритетів гармонійного розвитку населення різних вікових та соціальних груп, підвищення спортивних результатів та залученість різних груп населення до активного способу життя засобами ігрових видів спорту.

До того ж у Стратегії розвитку фізичної культури і спорту до 2028 року [167] наголошується на необхідності пропаганди оздоровчої рухової активності, створення якісної спортивної інфраструктури для громадян на місцях, потребі удосконалення заходів у системі охорони здоров'я, підвищення ціннісного розуміння здоров'я тощо.

Серед загалу даних наукової та методичної літератури можна віднайти значну частину тих, які присвячені ігровим видам спорту. Більшість з них стосуються наукового обґрунтування системи підготовки спортсменів у цій групі видів спорту [113, 130, 228, 242, 252].

Частина досліджень фахівців спрямована на обґрунтування розвитку окремих ігрових видів спорту [138, 139, 145, 216, 222] або групи загалом [18, 43, 143, 207, 219].

Варто звернути увагу, що науковці визначили передумови виникнення та ефективного функціонування ігрових видів спорту на різних рівнях. Основні

перспективи для різноманіття ігрових видів спорту вбачаються в інтенсифікації та подальшому розвитку видів спорту, підвищенні популярності, виникненні та утвердженні нових варіантів ігрових видів спорту та систем підготовки (баскетбол – баскетбол 3х3, волейбол – пляжний волейбол тощо) [17, 41, 138, 212, 217].

Значний внесок зробили фахівці, застосувавши міждисциплінарний підхід при обговоренні розвитку галузі фізичної культури та, зокрема, ігрових видів спорту. Можна навести роботи М.А. Журби [72], М.О. Олійника [131], Є.Імаса [77], Ю.П. Мічуди [120], О.М. Обозна [128] та інших фахівців із галузі державного управління, економіки та права.

До того ж виявлена інформація в наукових працях галузі фізичної культури і спорту підтверджує залучення до розвитку ігрових видів спорту структур економічної діяльності, сприяння популяризації здорового способу життя в суспільстві, підвищення конкурентоспроможності та розвиток комерційно привабливих складників ігрових видів спорту [6, 15, 44, 146, 216].

На необхідності створення нового підходу до розвитку фізичної культури і спорту в Україні наголошували багато фахівців [3, 203, 210, 232, 237]. Передусім, це пов'язано зі сталим баченням категорії здорового способу життя та формуванням у молоді потреби у руховій чи спортивній діяльності.

Важливі системні зміни в управлінській функції держави переносяться на перерозподіл та реформування місцевих органів влади для кожного з секторів діяльності. А це надзвичайно вагомий та дієвий механізм з перерозподілу правових та фінансових повноважень, ресурсів, спрямованість послуг до споживачів на місцевому рівні [4, 42, 91, 153, 213].

Однак ці зміни повинні враховувати історичні, соціально-економічні, територіальні особливості діяльності спортивних федерацій національного та місцевого рівня [16, 17, 145, 137, 138]. Ці твердження часто зазначаються фахівцями, що вивчають питання історичного аналізу та визначення сучасного стану розвитку окремих видів спорту на теренах України [20, 41, 63, 211, 220]. Наприклад, багато фахівців пропонують урізноманітнювати пропозиції видів

спорту і фізичної активності; враховувати місцеві особливостей, наявні громадські ініціативи, проводити ефективне планування за умови громадської підтримки.

На підставі досліджень фахівців фізичної культури і спорту [61, 134, 152, 153, 197] й державного управління в цій галузі [21, 112, 123, 195, 209], економічного забезпечення [77, 115, 144, 232] ми схильні до виокремлення наявного протиріччя між сучасним станом й соціально-економічними змінами в Україні, децентралізацією та підвищенням повноважень суб'єктів розвитку фізичної культури і спорту місцевого рівня й необхідністю забезпечення й покращення здорової громади, популяризації засобів ігрових видів спорту серед населення шляхом налагодження механізмів сталого розвитку цієї групи видів спорту.

Розв'язання цього протиріччя, на наш погляд, передбачає планування та реалізацію окремого наукового дослідження з відповідним формуванням методологічного, організаційного, наукового апарату.

Доцільними кроками для вирішення зазначеного актуального науково-практичного завдання галузі фізичної культури і спорту ми передбачали необхідність визначення сутності, передумов формування та особливостей розвитку спорту загалом та окремих видів спорту на різних рівнях управління галуззю фізичної культури і спорту; визначення структури та змісту програмно-нормативного підґрунтя діяльності суб'єктів з розвитку ігрових видів спорту на місцевому рівні; встановлення динаміки основних показників розвитку ігрових видів спорту та, на підставі зазначеного, обґрунтування напрямів розвитку ігрових видів спорту в територіальних громадах Івано-Франківської області.

Послідовна реалізація зазначеного дала нам підстави стверджувати, що упродовж тривалого періоду (з 2012 року) наявні сталі мета та очікувані результати для Програм розвитку фізичної культури та спорту на теренах Івано-Франківської області. Це узгоджується з твердженнями ряду науковців стосовно сталого пріоритету розвитку зазначеної сфери діяльності як на загальнонаціональному, так і на місцевому рівнях [58, 95, 195, 237].

Водночас викликає застереження відсутність урахування об'єктивних чинників впливу та індивідуальних регіональних особливостей у розвитку фізичної культури і спорту. Хоча на необхідності такого врахування наголошує значна кількість фахівців [1, 58, 84, 89, 212].

Аналізування змісту програмних документів дало змогу констатувати поступове підвищення обсягів фінансування розвитку фізичної культури та спорту, у тому числі ігрових видів спорту в Івано-Франківській області. Значення приростів є незначними (3,16–12,47%) у межах окремих програм з фіксованими часовими відтинками. Проте встановлено суттєві підвищення (на 36,48 та 109,57%), характерні для перехідних років на завершенні/початку дії окремих програм [103].

Отримані результати дають розуміння спрямованості політики стосовно сфери фізичної культури і спорту. Водночас схожі тенденції поступового підвищення фінансування фахівці розглядають як обов'язковий елемент, пов'язаний з інфляцією та зміною соціально-економічних умов [30, 38, 144, 230, 232].

Реалізація та ефективність зазначених програм розвитку фізичної культури і спорту чітко позначається на кількісних та якісних показниках діяльності. Фахівці пропонують велику кількість показників, за якими можна оцінювати роботу з розвитку фізичної культури і спорту [31, 62, 97, 98]. Ми схильні критично ставитися до необхідності залучення великого числа показників, адже вони мають мати уніфіковані форми та сталі підходи до обрахунку даних. Тому для з'ясування особливостей розвитку ігрових видів спорту в Івано-Франківській області як критерії ми долучили: зміни структури пріоритетних видів спорту, базові показники розвитку ігрових видів спорту, динаміку кількості навчальних груп та спортсменів на різних етапах багаторічного вдосконалення й різної кваліфікації, дані залучених до підготовки спортсменів в ігрових видах спорту фахівців.

Зазначена група показників узгоджується з рекомендаціями частини фахівців галузі [26, 43, 152, 204, 219] та перспективністю подальшого

використання таких даних для удосконалення фізкультурно-спортивної роботи серед населення.

На жаль, упродовж тривалого періоду були відсутні уніфіковані підходи до критеріїв діяльності суб'єктів розвитку ігрових видів спорту. Тому для аналізування даних було обрано періоди з відносно сталими критеріями та інформативними даними.

Встановлено, що в Івано-Франківській області упродовж 2019–2021 років наявна чітка структура пріоритетних видів спорту. Незаперечними лідерами визначено футбол, волейбол, баскетбол, настільний теніс. Такий склад та послідовність значною мірою відповідає даним науковців, що визначали уподобання різних груп населення та у різних регіонах України [20, 41, 138, 216].

У програмно-нормативних документах відзначено, що серед ігрових видів спорту, які займали останні місця в списку пріоритетних, перебували хокей з шайбою та футзал. Ще ряд ігрових видів спорту мають епізодичну появу серед пріоритетних, а саме: бадмінтон, пляжний волейбол та хокей на траві. При цьому вони належать до переліку олімпійських видів спорту [6, 44, 150, 207, 226]. Невелику популярність цих видів спорту можна пояснити специфікою регіону, адже в Івано-Франківській області ці ігри не мали стійких традицій розвитку та перебувають, певною мірою, на початку активної фази залучення спортсменів до тренувального процесу та змагань. Це твердження є більш характерним для бадмінтону та пляжного волейболу. Щодо хокею на траві, то можна спостерігати доволі низький рівень зацікавленості цим видом спорту загалом на теренах України.

Зазначимо, що багато фахівців фізичної культури та спорту визначають пріоритетність видів спорту не лише за формальним включенням до відповідного списку [22, 143, 207]. Важливості для констатації стану розвитку виду спорту набувають кількісні показники груп та спортсменів на різних етапах багаторічного вдосконалення, спортсменів різної кваліфікації та фахівців, що проводять підготовку спортсменів у цих видах спорту.

Ми виявили чітку негативну динаміку кількості спортсменів при підвищенні рівня спортивної майстерності. За твердженнями багатьох науковців, саме наявність кількісної структури пірамідальної форми може надати змогу рівномірно та поступово забезпечити кадровий потенціал для розвитку окремих ігрових видів спорту [108].

Водночас ми спостерігали ситуацію, за якою на рівні масових розрядів представлені усі види спорту, на рівні резервного спорту – усі, окрім хокею з шайбою та футзалу, а на рівні вищих спортивних досягнень – лише два види спорту – баскетбол та настільний теніс. Тобто можна підтвердити наукові дані стосовно великої зацікавленості ігровими видами спорту [143, 145, 211, 219, 221], проте за рівнем досягнення спортивних результатів для більшості з них залишаються значні резерви.

На прикладі Івано-Франківської області ми спостерігаємо найвищий рівень досягнутих результатів на прикладі двох видів спорту – баскетболу, зокрема серед жінок, де є призерки та переможниці чемпіонатів України, Європи та Кубків світу з баскетболу та баскетболу 3x3, та настільного тенісу, де рівень результатів дещо нижчий (призери та переможці чемпіонатів України, спортсмени збірної України), проте забезпечує провідні місця для цього виду спорту серед ігрових видів спорту в Івано-Франківській області. До того ж спостерігається поступове зниження з 138 (2017) до 94 відділень (2020) та знову різке підвищення до 146 відділень (2021) з пріоритетних ігрових видів спорту в Івано-Франківській області. При цьому у цій структурі наявна суттєва перевага для футболу. Тобто для інших ігрових видів спорту не розкритий потенціал для суспільного значення серед різних груп населення [94, 143, 207].

Окрім зазначеного наголосимо, що на теренах Івано-Франківської області наявний високий кадровий потенціал, адже серед тренерів з ігрових видів спорту більшість перебувають в межах професійно-продуктивного віку (30–60 років) та мають фахову освіту. Отримані дані дають підстави наполягати на збільшенні уваги до кваліфікаційного компоненту фахівців, адже більша частина тренерів мають лише другу та першу категорію.

Підвищення кваліфікаційного рівня тренерів, залучених до підготовки спортсменів у ігрових видах спорту, може суттєво покращити рівень зацікавлення та якості навчально-тренувального процесу. На переконання фахівців галузі фізичної культури та спорту, цього можна досягнути за допомогою стимулювання та проведення підвищення кваліфікації, збільшення міжнародної мобільності тренерів та спортсменів [70, 204, 251].

Таким чином, виявлена варіативність кількісних та відносних показників тренерського складу та чисельності спортсменів з ігрових видів спорту в Івано-Франківській області, що, на думку фахівців [47, 82, 91, 213], з якими ми погоджуємося, може бути пов'язаним з об'єктивними соціально-економічними умовами в межах зазначеної адміністративно-територіальної одиниці.

Окрім тренувального процесу ми звернули увагу на кількісні показники інших заходів з ігрових видів спорту в Івано-Франківській області. Встановлено, що впродовж 2020–2022 років найбільші частки загальної кількості заходів з ігрових видів спорту припадали на змагання та навчально-тренувальні збори з тенісу настільного (21,1–23,9%) та футболу (20,8–21,1%). Також серед лідерів за цими показниками були теніс та регбі, що налічували 4,5–9,75% від кількості заходів [99, 108].

Таким чином, узагальнюючи цю інформацію щодо пріоритетних ігрових видів спорту, ми з'ясували, що ситуація в Івано-Франківській області загалом відповідає результатам досліджень фахівців та узгоджується з виявленими тенденціями (Ю. Бріскін, О. Павлось, А. Передерій [22]. Т. А. Кропивницька, О. Ю. Серебряков, Т. В. Хома, Д. Є. Семенов [94]).

Наявні об'єктивні показники діяльності суб'єктів розвитку ігрових видів спорту в Івано-Франківській області не дають вичерпного розуміння подальших перспектив, а лише вказують на базу, передумови та можливості такого процесу.

Вивчення ряду наукових досліджень фахівців вказало на можливість залучення дієвих інструментів, що забезпечують надання ґрунтовної інформації стосовно проблем та переваг зовнішнього середовища діяльності, перспектив

розвитку та діяльності відділень федерацій з ігрових видів спорту в Івано-Франківській області [53, 68, 197]. Саме вони виступають головними суб'єктами розвитку ігрових видів спорту в зазначених територіальних межах. Опираючись на ґрунтовні рекомендації науковців, у дослідженні ми застосували низку інформативних методик, а саме: PEST, SWOT та SMART [30, 31, 241, 247].

Вивчення чинників зовнішнього середовища дало змогу виокремити найбільш негативні з них. Зрозуміло, що в сучасній Україні найбільш критичним є збройна агресія з боку РФ та воєнний стан в Україні. Це не піддається аналізуванню та обговоренню. Водночас ми знаходимо спільні риси наших результатів із даними інших фахівців [29, 123, 195, 198, 235]. Це стосується вираженого негативного впливу вертикальної системи управління, використання політичного піару, наявність корупції, недостатність фінансування та рівень оплати праці, інфляція та економічна криза, відсутність соціального зацікавлення, відсутність інновацій. Можна стверджувати, що фахівці уже аналізували схожі негативні тенденції у попередніх дослідженнях [37, 95, 196, 202, 206]. Однак вони не враховували особливостей Івано-Франківської області.

Водночас серед позитивних експертами відзначено популяризацію здорового способу життя, діяльність керівництва федерації з виду спорту, будівництво спортивних об'єктів, оптимізацію системи оподаткування, залучення батьків спортсменів, впровадження світових практик та цифровізації. Окремі з них широко пропоновані фахівцями та їхню ефективність науково обґрунтовано (наприклад: популяризацію здорового способу життя, діяльність керівництва федерації, будівництво спортивних об'єктів) [111]. Інші ж є частиною новітнього розвитку видів спорту та, зокрема, групи ігрових видів спорту (впровадження світових практик, цифровізація).

Можна навести ряд досліджень [10, 68, 80, 149] стосовно ґрунтовної характеристики чинників зовнішнього середовища, які впливають на ефективність підготовки та змагальної діяльності спортсменів. Водночас їхній

зміст мав узагальнений характер та не враховував ні специфіки залученої нами групи видів спорту, ні конкретизованого регіону України.

Наступний важливий блок дослідження – з'ясування сильних та слабких сторін, можливостей та загроз у розвитку ігрових видів спорту в Івано-Франківській області. Позитивними чинниками визначено: традиції та досвід федерацій, кваліфіковані кадри і спортсмени, чіткі дії та співпраця з органами влади та іншими суб'єктами. Певний негатив вносять відсутність фінансування та мотивації, постійних партнерів складність взаємодії з гілками влади та знижена увага до проблем виду спорту, недосконала робота осередків зі спонсорами та медіа; недостатність різних видів забезпечення. Цілком зрозуміло, що такі питання розглядалися фахівцями на прикладі інших видів спорту [138, 145, 199, 217, 220]. Ми значно розширили спектр сильних та слабких сторін та змогли сконцентрувати їх у визначених межах територіальних громад Івано-Франківської області.

Два інші блоки стосувалися можливостей, які експерти змістовно пов'язали зі збільшенням зацікавленості учасників змагань, висвітлення діяльності, участь в міжнародних проєктах, впровадження інновацій, залучення меценатів та спонсорів, підвищення кваліфікації усіх учасників, стимулювання ефективної діяльності тощо. Частину з таких можливостей представлено у працях фахівців [16, 80, 136, 139]. Також у попередніх публікаціях науковців розглядалися загрози [77, 115, 154, 158], що були встановлені нами у ході дослідження. Серед них: відсутність державної підтримки, жорсткий контроль діяльності, соціально-психологічне напруження, нестабільність соціально-економічного стану, пандемія, низький рівень інфраструктури, неефективний менеджмент. Водночас головною сьогодні є продовження (загострення) воєнних дій.

Це узгоджується з зазначеними кризовими явищами та загальним недостатнім рівнем ресурсного забезпечення, що є наслідком негативного впливу світової кризи, веденням війни з країною-агресором, а також низкою державно-управлінських, політичних, наукових аспектів [40, 87, 112, 160].

Проте найбільш важливим є бачення суб'єктами розвитку ігрових видів спорту цілей власної діяльності на теренах Івано-Франківської області. Було визначено короткострокові та довгострокові цілі і перспективи [101, 102]. Це загальноприйнятий підхід в плануванні діяльності суб'єктів галузі фізичної культури і спорту [5, 12, 41, 46].

Серед короткотермінових цілей діяльності визначено збільшення кількості та стабільність проведення змагань, кількості учасників та арбітрів, розробка проєктів, покращення висвітлення в ЗМІ, розвиток і удосконалення роботи федерації. До того ж серед довгострокових цілей експерти зазначили покращення матеріально-технічної бази, роботи осередків обласної федерації в територіальних громадах, збільшення кількості соціальних проєктів, висвітлення роботи в ЗМІ, підвищення кадрового потенціалу, налагодження партнерства, вихід на новий якісний рівень змагань [101, 102].

Отримані результати дають підстави погодитися з думками фахівців, що напрями подальшого розвитку окремих видів спорту підпорядковуються загальним поглядам на розвиток спорту України в короткостроковому та довгостроковому періодах [152].

Також у багатьох дослідженнях наголошується, що таке планування повинно бути пов'язаним з інформуванням зацікавлених сторін, міжсекторальною реалізацією соціальної, інноваційної, економічної політики на рівні країни, області, міста [41, 155, 196, 205].

На підставі проведеного дослідження ми обґрунтували основні напрямки, на яких суб'єктам розвитку ігрових видів спорту в Івано-Франківській області необхідно сконцентрувати свою увагу. Це, передусім, підвищення якості маркетингової діяльності. Інший напрямок пов'язаний з залученням потужного впливу засобів масової комунікації, та ще одним є забезпечення передумов для фінансування [4, 5, 51, 115, 159, 197].

Щодо першого напрямку ми передбачаємо доцільну діяльність усередині спортивних інституцій, спрямовану на створення конкурентного середовища, яке базується на застосуванні інформаційних технологій, встановленні

постійної комунікації зі споживачами специфічних послуг (на основі спортивної діяльності) [196, 198]. По другому напрямку – для ефективної реалізації сучасних засобів масової комунікації необхідно залучати широку аудиторію потенційних споживачів із використанням соціальних мереж, мобільних пристроїв, сегментування тощо [3, 4]. Для забезпечення передумов для фінансування (третьої напрямком) рекомендовано залучити механізми меценатства (форма благодійності, що здійснюється добровільно, безкорисливо та усвідомлено фізичними або юридичними особами приватного права), спонсорства (цільова фінансова підтримка суб'єктів розвитку ігрових видів спорту з досягненням розвитку, реалізації комерційних проєктів) та фандрайзингу (пошук ресурсів під некомерційні проєкти/програми) [5, 45].

Таким чином, нами отримані результати, що виносяться на захист:

- *уперше* визначено структуру, зміст та ефективність діяльності суб'єктів розвитку ігрових видів спорту в Івано-Франківській області в умовах децентралізації влади в Україні. Визначено зміст цільових соціальних програм розвитку фізичної культури та спорту, структуру пріоритетних видів спорту та базові показники розвитку ігрових видів спорту в Івано-Франківській області (динаміку кількості навчальних груп та спортсменів на різних етапах багаторічного вдосконалення й різної кваліфікації, фахівців, залучених до підготовки спортсменів в ігрових видах);

- *уперше* визначено проблеми та переваги зовнішнього середовища, перспективи розвитку та забезпечення й виокремлено основні цілі (короткострокові та довгострокові) у діяльності федерацій з ігрових видів спорту в Івано-Франківській області;

- *удосконалено* обґрунтування напрямків розвитку ігрових видів спорту на місцевому рівні, що передбачають реалізацію якісної маркетингової діяльності, активізацію залучення засобів масової комунікації та забезпечення фінансування через меценатство, спонсорство та фандрайзинг суб'єктами розвитку ігрових видів спорту в територіальних громадах Івано-Франківської області;

- *удосконалено* наукові дані про структуру та зміст нормативно-правового та програмно-нормативного забезпечення діяльності міських та обласних спортивних федерацій, громадських організацій, спортивних клубів у напрямку розвитку ігрових видів спорту [85, 87, 92, 98, 118, 195];

- *набули подальшого розвитку* відомості про сутність, передумови та особливості впливу чинників об'єктивного та суб'єктивного характеру на розвиток ігрових видів спорту при різних формах організації управління фізичною культурою та спортом [120, 127, 145, 157, 219, 220].

ВИСНОВКИ

1. Подальший розвиток сфери фізичної культури і спорту України повинен відбуватися в умовах адаптування діяльності до ринкових умов та переорієнтації з урахуванням зростаючої ролі громад на місцях. Зміни в управлінській системі держави, децентралізація у сфері фізичної культури пов'язані з оновленням діяльності органів управління й наявністю цільової програми розвитку, взаємодією органів державної влади та місцевого самоврядування з громадськими організаціями. Фізкультурно-спортивна діяльність повинна розглядатися з позицій соціально-економічної значущості, організаційно-суб'єктної взаємодії при комплексному функціонуванні узалежнених елементів цього процесу на рівні окремих адміністративно-територіальних одиниць.

Передумови розвитку ігрових видів спорту пов'язані із популярністю та пріоритетністю цих видів серед населення, високим психоемоційним забарвленням та відносно доступним організаційним забезпеченням. При цьому основними показниками ефективності розвитку ігрових видів спорту залишаються покращення та збереження рівня здоров'я і задоволення потреб населення, підтримка працездатності фахівців, профілактика деструктивних соціальних явищ, розвиток спортивної інфраструктури, створення індустрії видовищності тощо.

Отже, встановлене протиріччя між соціально-економічними змінами в Україні, підвищенням повноважень органів місцевого самоврядування та необхідністю підтримання механізмів популяризації й сталого розвитку популярних ігрових видів спорту задля формування здоров'я громади, зокрема на теренах Івано-Франківської області.

2. Структура та зміст правового та програмно-нормативного підґрунтя діяльності суб'єктів з розвитку ігрових видів спорту в Івано-Франківській області вказують на сталість очікуваних результатів, хоча за аналізований період (2012–2022 рр.) відбулися значні соціально-політичні та економічні

перетворення в Україні. Це свідчить про відсутність урахування об'єктивних чинників впливу та регіонального контексту.

Змістом програмно-нормативних документів визначено компоненти мети розвитку фізичної культури та спорту, зокрема ігрових видів спорту в Івано-Франківській області: формування здорового способу життя, орієнтація громадян на поетапне формування ефективної моделі розвитку фізичної культури і спорту на демократичних та гуманістичних засадах; створення умов для забезпечення оптимальної рухової активності кожної людини, досягнення нею достатнього рівня фізичної та функціональної підготовленості, задоволення спортивних видовищних запитів населення; максимальне залучення дітей, підлітків, юнаків до занять спортом, створення обдарованим особам умов для реалізації їхніх здібностей у спорті вищих досягнень.

3. Визначення динаміки основних показників розвитку ігрових видів спорту в Івано-Франківській області вказало, що:

- упродовж 2019–2021 років найбільша кількість навчальних груп та спортсменів на різних етапах багаторічного вдосконалення наявна у футболі (324–223 груп), волейболі (101–95 груп), баскетболі (77–31 груп) та настільному тенісі (54–61 груп);

- спостерігається чітка негативна динаміка кількості спортсменів, зайнятих в ігрових видах спорту, при переході від одного до іншого рівня спортивної майстерності;

- наявна варіативність виконання розрядних вимог на рівні масового спорту з вищими значеннями у 2020 (123 КМС та 46 – I р.) та 2018 (104 – КМС та 22 – I р.) та нижчими у 2019 (33 – КМС та 10 – I р.) і 2021 (26 КМС та 33 – I р.), що становило від 27,92 до 52,65% загальної усіх спортсменів, які виконали вимоги спортивних розрядів КМС та I р. у поточному році.

- упродовж 2017–2022 років традиційно до пріоритетних видів спорту в Івано-Франківській області входили баскетбол, настільний теніс, волейбол та в окремі роки (2017, 2021, 2022) – футбол;

- спостерігалось поступове знижувалася кількості відділень з пріоритетних ігрових видів спорту в Івано-Франківській області з 138 (2017) до 94 (2020) з подальшим різким збільшенням до 146 відділень (2021);
- упродовж 2020–2022 років найбільші частки загальної кількості заходів припали на теніс настільний (23,1% – 2020 р., 21,1% – 2021 та 23,9% – 2022) та футбол (20,8% – 2020 та 21,1% відповідно в 2021 р.).

4. Передумовами розвитку ігрових видів спорту в територіальних громадах Івано-Франківської області є об'єктивний вплив чинників зовнішнього середовища, з'ясування проблем й перспектив ігрових видів спорту в Івано-Франківській області.

Серед переваг зовнішнього середовища визначено популяризацію здорового способу життя, діяльність керівництва федерації з видів спорту, будівництво спортивних об'єктів, оптимізацію системи оподаткування, активність батьків, впровадження світових практик та цифровізацію, а серед недоліків – збройну агресію з боку РФ та воєнний стан в Україні, вертикальну систему управління, політичний піар та корупцію, недостатність фінансування, інфляцію та економічну кризу, зниження соціального зацікавлення та відсутність інновацій.

Перспективи розвитку ігрових видів спорту в Івано-Франківській області пов'язані з сильними сторонами діяльності (традиціями та досвідом роботи федерацій, наявністю кваліфікованих кадрів, підвищенням кваліфікації, чітким планом роботи та програмами розвитку, масовістю виду спорту, співпрацею з іншими суб'єктами та створенням соціальних програм і проєктів) та можливостями (розширення діапазону учасників змагань та їх кваліфікації, висвітлення діяльності, участь в міжнародних проєктах та програмах, впровадження інновацій, залучення меценатів та спонсорів, покращення матеріально-технічного забезпечення, якісна селекційна робота, стимулювання ефективної діяльності).

Проблеми розвитку ігрових видів спорту в Івано-Франківській області сконцентровані у слабких сторонах діяльності (відсутність фінансування та

мотивації, відсутність постійних партнерів та інвесторів, роботи з медіа, складність взаємодії з гілками влади, високе навантаження на учасників, недосконала роботи осередків, недостатність матеріально-технічного, правового та методичного забезпечення) та загрозах (продовження (загострення) воєнних дій, нестабільність соціально-економічного стану та відсутність державної підтримки, жорсткий контроль діяльності, соціально-психологічне напруження, пандемія та дистанційні форми роботи, низький рівень готовності інфраструктури, неефективний менеджмент).

5. На тлі найбільш вагомих короткострокових цілей (збільшення кількості та стабільність проведення змагань, збільшення кількості учасників, розвиток дисциплін виду спорту, розробка проєктів, популяризація та покращення висвітлення в ЗМІ, удосконалення структури та функціонування федерацій з ігрових видів спорту) та довгострокових цілей (покращення матеріально-технічної бази, якісна організація роботи осередків федерацій в територіальних громадах, налагодження партнерства, висвітлення роботи в ЗМІ, зацікавлення молоді та дітей), подальші напрямки розвитку ігрових видів спорту в територіальних громадах Івано-Франківської області тісно пов'язані з реалізацією якісної маркетингової діяльності, активізацією залучення засобів масової комунікації та забезпеченням фінансування через механізми меценатства, спонсорства та фандрайзингу.

Перспективи подальших досліджень полягають в напрацюванні конкретних механізмів за напрямками розвитку ігрових видів спорту в територіальних громадах Івано-Франківської області на підставі об'єктивних показників окремих федерацій з видів спорту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антипова ЖИ, Гоголева ЕН. Развитие физической культуры и спорта в одесском регионе. В: Стратегічне управління розвитком фізичної культури і спорту в контексті 25-річчя незалежності України. Зб. матеріалів IV Регіон. наук.-практ. інтер.-конф. з міжнар. участю. Харків: ХДАФК; 2016, с. 113–7.
2. Арістова ІВ. Державна інформаційна політика: організаційно-правові аспекти: монографія. Харків: Вид-во Ун-ту внутр. справ; 2000. 368 с.
3. Базенко В. Теоретично правові аспекти функціонування сфери фізичної культури та спорту. Актуальні проблеми державного управління. 2015;3(63):33–7.
4. Базенко ВА. Механізми підтримки розвитку фізичної культури та спорту в умовах децентралізації. Молодий вчений. 2017;1(41):172–9.
5. Балабанова ЛВ. SWOT-аналіз – основа формування маркетингових стратегій. Київ: Знання; 2005. 301 с.
6. Білик О, Пітин М. Передумови становлення і розвиток пляжного гандболу. Вісник Прикарпатського університету. Серія: Фізична культура. 2012;15:132–7.
7. Білогур ВЄ. Концепт спорту у ракурсі теоретико-методологічних засад спортивного менеджменту - антропології, онтології та арт-терапії. Гуманітарний вісник ЗДІА. 2017;71:26–34.
8. Білогур ВЄ. Філософія спорту: теоретико-методологічний контекст: монографія. Дніпропетровськ: Акцент ПП; 2014. 264 с
9. Білогур ВЄ. Філософія сучасного спорту як сублимативного вираження індивідуальної і соціальної життєдіяльності людини. В: Гілея. Зб. наук. пр. Київ; 2013;73, с. 220–3.
10. Білогур ВЄ. Формування концепції сучасного спорту як системи ціннісних орієнтацій молоді в умовах глобалізації. В: Гілея. Зб. наук. пр. Київ; 2013;75, с. 322–5.

11. Боднар ВМ, Соломонко ОВ, Пітин МП. Обсяг переміщень футболістів високої кваліфікації під час змагальної діяльності (на прикладі матчів Чемпіонату України серед команд Прем'єр ліги сезону 2012/2013 рр.). В: Арзютов ГМ, редактор. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 15, Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). Зб. наук. пр. Київ; 2013;9(36), с. 9–13.

12. Бондар А, Байрамов Р. Стратегічний менеджмент неолімпійського спорту (на прикладі сумо). Слобожанський науково-спортивний вісник. 2019;6К:10-15. DOI: <https://doi.org/10.15391/snsv.2019-6.022>.

13. Бондар А, Петренко І, Томенко О. Сучасні тенденції управління фізичною культурою і спортом в Україні. Слобожанський науково-спортивний вісник. 2021;6(86):57–63.

14. Бондарь АС. История развития и традиции спорта на Слобожанщине. Слобожанський науково-спортивний вісник. 2012;5(2):156–9.

15. Борисова О. Теоретико-методологическое обоснование формирования и развития профессионального спорта в Украине (на материале тенниса). Фізична активність, здоров'я і спорт. 2011;1(3):3–11.

16. Борисова ОВ, Петрушевський ЄІ. Система організації та управління спортом в Україні: Проблеми, перспективи. В: Вісник Запорізького національного університету. Зб. наук. пр. Запоріжжя; 2018;2, с. 74–80.

17. Борисова ОВ, Петрушевський ЄІ. Система організації та управління спортом в Україні в умовах глобалізації. Теорія і методика фізичного виховання і спорту. 2018;3:3–7.

18. Борисова ОВ, Сушко РО. Розвиток спортивних ігор в умовах глобалізації спорту: метод. рек. Київ: Наук. світ; 2016. 35 с.

19. Борисова ОВ. Современный профессиональный спорт и пути его развития в Украине (на материале тенниса): монография. Киев: Центр учебной литературы; 2011. 312 с.

20. Борисова ОВ. Сучасний професійний спорт і шляхи його розвитку в Україні (на матеріалі тенісу) [автореферат]. Київ: НУФВСУ; 2012. 43 с.

21. Бородін ЄІ, Калашник НС. Політика у сфері фізичної культури і спорту. В: Ковбасюк ЮВ, науковий редактор. Енциклопедія державного управління. Київ: НАДУ; 2011. Том 4, с. 493–5.
22. Бріскін Ю, Павлось О, Передерій А. Пріоритетно-репрезентативні види спорту спеціальних олімпіад в Україні. Фізична активність, здоров'я і спорт. 2012;1(7):43–9.
23. Бріскін Ю, Пітин М, Задорожна О, Мицкан Б. Спадкоємність давньогрецьких олімпійських ідей у сучасному суспільстві. Вісник Прикарпатського університету. Серія: Фізична культура. 2011;14:7–12.
24. Бубка СН, Дутчак МВ. Стимулювання спортсменів і тренерів з олімпійських видів спорту в Україні шляхом морального заохочення. Актуальні проблеми фізичної культури і спорту. 2012;23;1:3–12.
25. Бубка СН. Олимпийский спорт в обществе: история развития и современное состояние: монография. Киев: Олимп. лит.; 2012. 260 с.
26. Бубка СН. Олимпийский спорт в условиях глобального рынка: источники развития. Фан-спорта. 2012;3:43–7.
27. Бубка СН. Олімпійський спорт: давньогрецька спадщина та сучасний стан [автореферат]. Київ: Нац. ун-т фіз. виховання і спорту України; 2014. 35 с.
28. Вавренюк СА. Структурно-функціональна модель системи державного управління розвитком фізичної культури і спорту в Україні. Інвестиції: практика та досвід. 2014;2:154–8.
29. Вавренюк СА. Теоретико-правові основи державного управління фізичною культурою і спортом в Україні. Теорія та практика державного управління. 2014;3(46):1–4.
30. Ваулін О, Пітин М, Задорожна О. Засоби оцінювання економічної ефективності змагань з фехтування. Спортивний вісник Придніпров'я. 2018;1:14–7.
31. Ваулін ОІ, Пітин МП. Оцінка змагань з фехтування в умовах активної комерціалізації виду спорту. Спорт та сучасне суспільство. Київ: Олімпійська література, 2016:31–35.

32. Вацеба ОМ. Особливості історичного розвитку українського спорту в ХХ ст. В: Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я в сучасному суспільстві. Зб. наук. пр. Волин. держ. ун-ту імені Лесі Українки. Луцьк; 1999, с. 25–7.

33. Вацеба ОМ. Тенденції розвитку наукових досліджень в галузі фізичної культури та спорту серед молодих вчених України. В: Молода спортивна наука України. Зб. наук. ст. галузі фізичної культури і спорту. Львів: ЛДЦФК; 2000;4, с. 5–6.

34. Визитей Н. О социально-культурных функциях современного спорта. Теорія і методика фізичного виховання і спорту 2009;4:11–9.

35. Войтова ОВ, Кропивницькая ТА. Сравнительный анализ выступления украинских и зарубежных спортсменов-волейболистов в международных комплексных соревнованиях. In: Sportul olimpic si sportul pentru toti. Materialele congresului stiintific international; 12–15 septembrie 2011. Chisinau: USEFS; 2011, s. 46–50.

36. Галашко ММ, упорядник. Характеристика галузі знань: 0102 „Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини”. Програмно-нормативні засади розвитку галузі: метод. вказ. для студентів-бакалаврів з дисципліни «Вступ до спеціальності». Харків: ХНМУ; 2016. Частина 2. 28 с.

37. Гасюк ІЛ. Механізми державного управління фізичною культурою та спортом в Україні [автореферат]. Київ: Нац. акад. держ. управління при президентіві України; 2013. 39 с.

38. Гасюк ІЛ. Пріоритетні напрями удосконалення системи державного управління фізичною культурою і спортом. Економіка та держава. 2013;11:129–32.

39. Гасюк ІЛ. Теоретичне обґрунтування принципів оптимізації державного управління розвитком фізичної культури і спорту. Публічне адміністрування: теорія та практика [Інтернет]. 2010 [цитовано 12.05.2022];1(3). Доступно: www.nbuv.gov.ua/e%journal/Patp/2010_1/10gilfks.pdf.

40. Головатенко ОМ, Олексієнко ЯІ. Олімпійський рух в Україні. Участь українських спортсменів в Олімпійських іграх: навч.-метод. посіб. Черкаси: Черкаський інститут банківської справи Університету банківської справи Національного банку України; 2015. 46 с.

41. Горбань СМ. Науково- педагогічні основи розвитку спорту в регіоні (на прикладі футболу) [автореферат]. Київ: НУФВіСУ; 2000. 20 с.

42. Гринчишин С. Вплив децентралізації на молодіжну політику. В: Войтович РВ, Ворона ПВ, редактори. Науково-практичне забезпечення децентралізації надання послуг в об'єднаних територіальних громадах. Матеріали наук.-практ. конф. Київ: ППК ДСЗУ; 2018, с. 16–9.

43. Дев'ятаєва О, Кропивницька Т. Модель розвитку пляжних ігрових видів спорту в Україні. Фізична активність, здоров'я і спорт. 2016;2(24):71–7.

44. Дев'ятаєва ОВ. Розвиток пляжних ігрових видів спорту в Україні за сучасних умов міжнародного спортивного руху [автореферат]. Київ: НУФВіСУ; 2017. 24 с.

45. Демешко МВ. Актуальні питання розмежування понять «благодійництво», «філантропія», «меценатство», «спонсорство» та інших суміжних дефініцій. Науковий вісник публічного та приватного права. 2016;6;1:180–3.

46. Дорофєєва Т, Приходько В. Значення децентралізації для подальшого розвитку спорту в умовах України. Слобожанський спортивний вісник. 2020;5(79):12–9. doi.org/10.15391/sns.v.2020-5.002

47. Дорофєєва Т. І. Застосування вимог міжнародних стандартів і впорядкованих стандартами практик до управління якістю фізкультурно-спортивних послуг. В: Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 15, Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). Зб. наук. пр. Київ; 2021;5(136)21, с. 47-53.

48. Дорофєєва Т, Приходько В. Обґрунтування змісту стандарту розвитку фізичної культури і спорту в об'єднаних територіальних громадах України. В: ЛОГОС. Зб. наук. пр. Київ; 2021. <https://doi.org/10.36074/logos-05.02.2021.v6.27>

49. Дорофеєва Т, Приходько В. Обґрунтування наукової розробки теми розвитку спорту в умовах об'єднаних територіальних громад. В: Фізична культура, спорт та здоров'я нації. Зб. наук. пр. Вінницьк. держ. пед. ун-ту імені Михайла Коцюбинського. Вінниця; 2020;10, с. 197–203.

50. Дорофеєва Т. Приклад стандарту "Обласне положення про кращу спортивну громаду». В: Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 15, Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). Зб. наук. пр. Київ; 2020;7(127), с. 73–9. <https://doi.org/10.31392/NPU-nc>

51. Дорофеєва ТІ, Леонова Ю. Сучасні проблеми менеджменту у спортивній сфері. Слобожанський науково-спортивний вісник. 2019;6:39–43.

52. Дорофеєва ТІ. Застосування стандартів державними і громадськими організаціями в умовах публічного управління розвитком фізичної культури і спорту. В: Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 15, Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). Зб. наук. пр. Київ; 2021;2(130), с. 54–9. <https://doi.org/10.31392/NPU-nc>

53. Дрюков О. SWOT-аналіз як інструмент стратегічного аналізу і планування розвитку видів спорту в спортивних школах України. Актуальні проблеми фізичної культури і спорту. 2015;1:8-15.

54. Дубінська ЗП. Систематизація норм права, що регулюють правові відносини у сфері спорту в Україні. В: Соціально-правові студії. Львів: ЛьвДУВС; 2020;2(8), с. 29–35.

55. Дубінська ЗП. Специфіка суб'єкта правовідносин у сфері спорту в Україні. Південноукраїнський правничий часопис. 2019;1:69–74.

56. Дутчак МВ. Окремі аспекти реформування системи фізичного виховання в Україні. В: Концепція розвитку галузі фізичного виховання і спорту в Україні. Зб. наук. пр. РЕГІ. Рівне: Ліста; 1999, с. 158–62.

57. Дутчак МВ. Організаційні засади проведення міжнародного року спорту і фізичного виховання в Україні. Фізичне виховання в школі. 2005;1:2–3.

58. Дутчак МВ. Особливості розвитку фізичної культури і спорту на регіональному рівні в умовах незалежної України (на прикладі Рівненської

області). В: Психолого-педагогічні основи гуманізації виховання і навчання в школах і вищих навчальних закладах. Зб. наук. пр. РЕГІ. Рівне: Тетіс; 2000, с. 136–40.

59. Дутчак МВ. Спорт для всіх в Україні: теорія і практика. Київ: Олімп. л-ра; 2009. 279 с.

60. Дутчак МВ. Тенденції розвитку управлінських відносин у галузі фізичного виховання і спорту в ринкових умовах. В: Психолого-педагогічні основи гуманізації навчально-виховного процесу в школі та вузі. Зб. наук. пр. Рівне: Ліста; 2001, с. 143–9.

61. Дутчак МВ. Теоретико-методологічні засади формування системи спорту для всіх в Україні [автореферат]. Київ; 2009. 41 с.

62. Дутчак ЮВ. Аспекти ефективності сфери фізичної культури і спорту. В: Стратегічне управління розвитком фізичної культури і спорту в контексті 25-річчя незалежності України. Зб. матеріалів IV Регіон. наук.-практ. інтер.-конф. з міжнар. участю. Харків: ХДАФК; 2016, с. 11–5.

63. Євсєєва ОО. Вдосконалення державного регулювання розвитку системи фізичної культури і спорту в регіоні. Бізнесінформ. 2013;1:46–51.

64. Єдина спортивна класифікація України. Київ; 2006. 462 с.

65. Єдиний календарний план спортивних змагань та навчально-тренувальних зборів області на 2020 рік з олімпійських видів спорту: наказ Управління спорту облдержадміністрації м. Івано-Франківська від 2 січня 2020 р. № 1.

66. Єдиний календарний план спортивних змагань та навчально-тренувальних зборів області на 2021 рік з олімпійських видів спорту: наказ Управління спорту облдержадміністрації м. Івано-Франківська від 04.01.2021 р. № 1.

67. Єдиний календарний план спортивних змагань та навчально-тренувальних зборів області на 2022 рік з олімпійських видів спорту: наказ Управління спорту та молодіжної політики облдержадміністрації від 04.01.2022 р. № 4.

68. Єсентаєв ТК. Навколишнє середовище тренувальної та змагальної діяльності спортсменів [автореферат]. Київ: Нац. ун-т фіз. виховання і спорту України; 2016. 20 с.

69. Жданов І. Дорожня карта реформ у сфері фізичної культури та спорту [Інтернет]. 2015 [цитовано 11.12.2021]. Доступно: <http://dsmsu.gov.ua/index/ua/material/16627>.

70. Жаліло Я. Економічна стратегія держави: теорія, методологія, практика: монографія. Київ: НІСД; 2003. 368 с.

71. Журба МА. Особливості адміністративно-правового статусу громадських об'єднань фізкультурно-спортивної спрямованості в Україні. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2017;43:47–52.

72. Журба МА. Правові засади масового спорту в Україні. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2016;41:20–3.

73. Журба МА. Принцип доступності фізичної культури і спорту: правовий аспект реалізації. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2016;6:80–5.

74. Зведений звіт про діяльність дитячо-юнацьких спортивних шкіл (спеціалізованих дитячо-юнацьких спортивних шкіл олімпійського резерву) в Івано-Франківській області за 2019 р. Івано-Франківськ; 2019.

75. Зведений звіт про діяльність дитячо-юнацьких спортивних шкіл (спеціалізованих дитячо-юнацьких спортивних шкіл олімпійського резерву) в Івано-Франківській області за 2020 р. Івано-Франківськ; 2020.

76. Зведений звіт про діяльність дитячо-юнацьких спортивних шкіл (спеціалізованих дитячо-юнацьких спортивних шкіл олімпійського резерву) в Івано-Франківській області за 2021 р. Івано-Франківськ; 2021.

77. Імас Є. Проблеми законодавчого регулювання економічних відносин у сфері фізичної культури і спорту в Україні. Теорія і методика фізичного виховання і спорту. 2005;4:87–90.

78. Імас ЄВ, Мічуда ЮП. Протириччя економіки фізичної культури і спорту в перехідних суспільних системах. Економіка та держава. 2008;2:40–1.

79. Климчук ІО. Теорія і технології реалізації інвестиційних механізмів у шкільній освіті: посіб. Київ: Педагогічна думка, 2014. 87 с.
80. Коваленко Н. Сучасні проблеми спортсменів України у спорті вищих досягнень. Теорія і методика фізичного виховання і спорту. 2015;4:12–6.
81. Коваленко НП. Спортсмен в умовах професіоналізації та комерціалізації спорту вищих досягнень [автореферат]. Київ: НУФВіС; 2017. 22 с.
82. Ковбасюк ЮВ, Ващенко КО, Толкованов ВВ, та ін. Місцеве самоврядування в Україні: сучасний стан та основні напрями модернізації: наук. доп. Київ: НАДУ; 2014. 128 с.
83. Козина ЖЛ. Результаты разработки и практического применения алгоритма системного анализа в научных исследованиях в области спортивных игр. В: Слобожанський науково-спортивний вісник. Зб. наук. пр. Харків: ХДАФК; 2006;9, с. 157–65.
84. Концепція розвитку спортивної інфраструктури Запорізької області у 2020–2023 рр. Запоріжжя; 2020. 24 с.
85. Корж В, Дутчак М, Павленко Ю, та ін. Нормативно-правове та організаційно-управлінське забезпечення розвитку фізичної культури і спорту в Україні. В: Актуальні проблеми фізичної культури і спорту. Зб. наук. пр. Київ; 2006;10, с. 4–12.
86. Корольова М, Стадник С, Бондар А, Петренко І. Сучасний спортивний менеджер як об'єкт наукового аналізу. Слобожанський науково-спортивний вісник. 2019;6К:33–7.
87. Костенко МП. Законодавче та нормативно-правове забезпечення розвитку спорту вищих досягнень в Україні. В: Актуальні проблеми фізичної культури і спорту. Зб. наук. пр. Київ; 2003, с. 12–7.
88. Кость ММ. Організаційні основи розвитку фізкультурно-спортивного руху серед сільського населення України [автореферат]. Луцьк: Волин. держ. ун-т імені Лесі Українки; 2000. 19 с.

89. Кость ММ. Системний аналіз організації фізкультурно-оздоровчої і спортивної діяльності в сільській місцевості (на прикладі Львівської області). В: Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві. Зб. наук. пр. Волин. держ. ун-ту імені Лесі Українки. Луцьк; 1999, с. 401–6.

90. Костюкевич ВМ, Воронова ВІ, Шинкарук ОА, Борисова ОВ. Основи науково-дослідної роботи магістрантів та аспірантів у вищих навчальних закладах (спеціальність: 017 Фізична культура і спорт): навч. посіб. Вінниця: Нілан-ЛТД; 2016. 554 с.

91. Кравців ВС, Сторонянська ВС. Територіальні громади в умовах децентралізації: ризики та механізми розвитку: монографія. Львів: ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України; 2020. 531 с.

92. Красівський Д. Нормативно-правове забезпечення першого етапу децентралізації влади в Україні. В: Войтович РВ, Ворона ПВ, редактори. Науково-практичне забезпечення децентралізації надання послуг в об'єднаних територіальних громадах. Матеріали наук.-практ. конф. Київ: ІПК ДСЗУ; 2018, с. 24–5.

93. Кріль І, Пітин М, Ціж Л. Використання засобів бадмінтону у системі фізичного виховання дітей молодшого шкільного віку з вадами слуху: перспективи досліджень. Вісник Прикарпатського університету. Серія: Фізична культура. 2013;18:274–7.

94. Кропивницька ТА, Серебряков ОЮ, Хома ТВ, Семенов ДЄ. Розвиток студентського спорту у НУФВСУ (на прикладі спортивних ігор). Спортивні ігри. 2019;3(13):22–33. doi: 10.15391/si.2019-3.03

95. Кудлата КВ. Державне управління фізичною культурою та спортом на регіональному рівні: поняття та сутність. Інвестиції: практика та досвід. 2013;23:156–60.

96. Кухтій АО. Організаційні основи розвитку фізкультурно-спортивного руху в Україні впродовж ХХ століття [автореферат]. Львів: ЛДІФК; 2002. 20 с.

97. Кухтій А.О. Оцінка сучасного стану організації фізкультурно-спортивного руху в Україні за результатами анкетування керівників обласної ланки. В: Молода спортивна наука України. Зб. наук. статей з галузі фізичної культури та спорту. Львів: ЛДІФК; 2002;6;1, с. 56–64.

98. Леонова Ю, Бондар А, Стадник С. Підвищення ефективності управління вітчизняними фітнес-клубами у сучасних умовах функціонування. Слобожанський науково-спортивний вісник. 2020;6(80):81–6.

99. Лисейко К, Яців Я, Пітин М, Грецький О. Динаміка запланованої кількості спортивних заходів з ігрових видів спорту в Івано-Франківській області на 2020–2022 роки. В: Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 15, Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). Зб. наук. пр. Київ; 2022;8(153), с. 45-49. [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2022.8\(153\).11](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2022.8(153).11)

100. Лисейко К, Яців Я, Пітин М, Грецький О. Структура пріоритетних видів спорту в Івано-Франківській області у 2017–2022 роках. Спортивний вісник Придніпров'я. 2022;3:172–81. DOI: 10.32540/2071-1476-2022-3-172

101. Лисейко К, Яців Я, Пітин М, Лещак О, П'ятничук Д. Довгострокові цілі розвитку ігрових видів спорту в Івано-Франківській області. Вісник Прикарпатського університету. Серія: Фізична культура. 2023;40:47–56. doi: 10.15330/fcult.40.47-56

102. Лисейко К, Яців Я, Пітин М, Синиця А, Маланюк Л, Римик Р. Короткострокові цілі в розвитку ігрових видів спорту в Івано-Франківській області. В: Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 15, Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). Зб. наук. пр. Київ; 2023;4(163), с. 119–125. [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2023.04\(163\).23](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2023.04(163).23)

103. Лисейко К, Яців Я, Пітин М. Зміст цільових соціальних програм розвитку фізичної культури та спорту в Івано-Франківській області. Вісник Прикарпатського університету. Серія: Фізична культура. 2022;38;1:87–97. DOI: <https://doi.org/10.15330/fcult.1.87-97>

104. Лисейко К, Яців Я, Пітин М. Місце розвитку ігрових видів спорту в умовах децентралізації сфери фізичної культури і спорту в Україні. В: Ярмолюк ОВ, редактор. Фізичне виховання, спорт та здоров'я людини: досвід, проблеми, перспективи (у циклі Анохінських читань). Матеріали ІХ Всеукр. наук.-практ. онлайн-конф. Київ: Київ. ун-т імені Бориса Грінченка; 2021, с. 96–100.

105. Лисейко К, Яців ЯМ. Процеси децентралізації в сфері фізичної культури і спорту України. В: Фізична культура в університетській освіті: інновації, досвід та перспективи розвитку в умовах сучасності». Зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ; 2022, с. 187–9.

106. Лисейко К, Яців ЯМ. Розвиток спортивних ігор у територіальних громадах Івано-Франківської області: перспективи досліджень. Вісник Прикарпатського університету. Серія: Фізичне виховання та спорт. 2021;3 (2021):32–8.

107. Лисейко К. Базові інструменти вивчення цілей розвитку ігрових видів спорту в територіальних громадах. В: Лісовський БП, укладач. Фізична культура в школі: стан і перспективи розвитку. Зб. тез доп. ІІІ Регіон. наук.-практ. конф. Івано-Франківськ: Прикарпатський нац. ун-т імені Василя Стефаника; 2022, с. 19–21.

108. Лисейко К. Базові показники розвитку ігрових видів спорту Івано-Франківській області за 2019–2021 роки. Спортивна наука та здоров'я людини. 2022;2(8):93–105. DOI: 10.28925/2664-2069.2022.27

109. Лисейко КВ, Яців ЯМ, Пітин МП. Зміст наукового обговорення розвитку ігрових видів спорту в Україні в умовах децентралізації. В: Тимошенко ОВ, редактор. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 15, Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). Зб. наук. пр. Київ; 2021;12(144)21, с. 84–90.

110. Лисейко КВ, Яців ЯМ, Пітин МП. Показники виконання нормативів КМС та І розряду спортсменами з ігрових видів спорту Івано-Франківської області за 2018–2021 роки. В: Тимошенко ОВ, редактор. Науковий часопис

НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 15, Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). Зб. наук. пр. Київ; 2022;6(151)2022, с. 86–91.

111. Лисейко КВ, Яців ЯМ, Пітин МП. Чинники зовнішнього середовища в розвитку ігрових видів спорту в Івано-франківській області. В: Тимошенко ОВ, редактор. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 15, Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). Зб. наук. пр. Київ; 2023;3К(162)23, с. 225–33. DOI 10.31392/NPU-ps.series15.2023.3К(162).47

112. Ліщук СВ. Механізми державного регулювання розвитку фізичної культури та спорту України [дисертація]. Рівне: Нац. ун-т водного господарства та природокористування; 2015. 200 с.

113. Лювей Ю, Каратник І.В., Пітин М.П. Вимоги змагальної діяльності до підготовленості кваліфікованих спортсменів у бадмінтоні (теоретичний аспект). Спортивні ігри. 2019;4(14):24–34.

114. Матвеев ЛП. Общая теория спорта и ее прикладные аспекты. Москва: Известия; 2001. 334 с.

115. Матросова Л, Галюза І. Проблеми менеджменту в галузі фізичної культури та спорту. Вісник економічної науки України. 2012;2(22):94–7.

116. Матула С, Дейніченко О, Пітин М. Структура та зміст змагань з баскетболу «Шкільна баскетбольна ліга» м. Львова. В: Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія 15, Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). Зб. наук. пр. Київ; 2015;11(66), с. 105–8.

117. Матула С, Пітин М. Організаційні особливості змагань з баскетболу для юних спортсменів (на прикладі «шкільної баскетбольної ліги»). В: Фізична культура, спорт та здоров'я нації. Зб. наук. праць Вінницького держ. пед. ун-ту імені Михайла Коцюбинського. Вінниця; 2015;19;2, с. 246–51.

118. Мельник МГ, Пітин МП. Нормативно-правове регулювання студентського спорту України. В: Науковий часопис НПУ ім. М. П.

Драгоманова. Серія 15, Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). Зб. наук. пр. Київ; 2015;10(65), с. 105–8.

119. Мічуда ЮП. Сфера фізичної культури і спорту в умовах ринку: закономірності функціонування та розвитку. Київ: Олімпійська література; 2007. 216 с.

120. Мічуда ЮП. Функціонування та розвиток сфери фізичної культури і спорту в умовах ринку [автореферат]. Київ: НУФВіСУ; 2008. 37 с.

121. Молодіжна політика в умовах децентралізації: метод. реком. Київ; 2019. 40 с.

122. Мудрик ВИ, Мічуда ЮП, Заветный СА. Организационно-управленческие основы физической культуры и спорта: учеб. и справочные материалы. Харьков: ХНАДУ; 2008. 408 с.

123. Нікітенко СВ. Ефективність державного управління фізичною культурою та спортом в Україні. Актуальні проблеми державного управління. 2016;1(49):1–6.

124. Нікітенко СВ. Особливості фінансування фізичної культури та спорту в Україні. Державне управління [Інтернет]. 2016 [цитовано 03.11.2021];1(53). Доступно: http://pa.stateandregions.zp.ua/archive/1_2016/19.pdf

125. Обласна цільова соціальна програма розвитку фізичної культури та спорту на 2017–2021 роки. Івано-Франківськ; 2017. 8 с.

126. Обласна цільова соціальна програма розвитку фізичної культури та спорту на 2022–2026 роки. Івано-Франківськ; 2022. 30 с.

127. Обозна ОМ. Розвиток фізичної культури і спорту як важливий напрям державної політики України щодо забезпечення здоров'я громадян. Державне управління: теорія та практика. 2014;2:39–44.

128. Олейник НА, Грот ЮИ. История физической культуры и спорта на Харьковщине. Т. 4. 1993-2011 гг. Харьков: Золотые страницы, 2012. 332 с.

129. Олейник НА. Внедрение физической культуры в образ жизни людей как особый организационный процесс. В: Єрмаков СС, редактор. Педагогіка,

психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. Зб. наук. пр. Харків: ХХІІІ; 2000;4, с. 60–3.

130. Олійник І, Дорошенко Е. Оцінка параметрів групової ефективності в волейбольних командах високої кваліфікації. Спортивний вісник Придніпров'я. 2020;1:91–9.

131. Олійник МО. Теоретичні і методичні основи управління фізичною культурою і спортом в Україні [автореферат]. Київ: НУФВіСУ; 2000. 18 с.

132. Павленко Ю, Єрмолова В. Історико-статистичний аналіз участі українських спортсменів в Олімпійських Іграх 1952–1992 рр. Теорія і методика фізичного виховання і спорту. 2017;1:31–5.

133. Павленко ЮО. Державне регулювання спортивної науки: історичний аспект. В: Актуальні проблеми фізичної культури і спорту. Зб. наук. пр. Київ; 2009;16, с. 17–24.

134. Павленко ЮО. Науково-методичне забезпечення підготовки спортсменів в олімпійському спорті. Київ: Олімп. літ-ра; 2011. 312 с.

135. Павленко ЮО. Організаційно-методологічні основи формування науково-методичного забезпечення підготовки національних команд до олімпійських ігор [автореферат]. Київ; 2012. 39 с.

136. Павлюк І. Проблеми і перспективи розвитку гандболу в Україні. Теорія і методика фізичного виховання і спорту. 2007;2:56–9.

137. Павлюк І. Система організації та управління гандболом в провідних країнах світу та в Україні: проблеми комерціалізації та професіоналізації. В: Молода спортивна наука України. Зб. наук. пр. з галузі фіз. культури та спорту. Львів; 2007;11, с. 282–3.

138. Павлюк ІС. Організаційно-управлінська система хокею в Україні. В: Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві. Зб. наук. пр. Східноєвроп. нац. ун-ту імені Лесі Українки. Луцьк; 2012;4, с. 39–43.

139. Павлюк ІС. Проблеми і перспективи розвитку гандболу в Україні. Теорія і методика фізичного виховання і спорту. 2007;2:56–60.

140. Павлюк ІС. Становлення і розвиток гандболу в Україні. В: Молода спортивна наука України. Зб. наук. пр. з галузі фіз. культури та спорту. Львів; 2006;10;3, с. 197–202.

141. Парламентські слухання про шляхи розвитку фізичної культури і спорту в Україні в умовах децентралізації влади 23 березня 2016 р.

142. Пелагеша НЄ. Спорт як соціокультурний чинник формування національної ідентичності. Стратегічні пріоритети. 2009;1(10):62–72.

143. Петренко ГВ. Застосування елементів нових видів спортивних ігор у фізичному вихованні як дієвий засіб популяризації спорту й розвитку фізичної підготовленості дітей 5–6 років. Наука і освіта. 2016;4:176–82.

144. Петришин Д. Фінансово-економічна підтримка сфери фізичної культури та спорту. Спортивна наука України [Інтернет]. 2015. [цитовано 20.12.2022];2(66):60–4. Доступно:http://nbuv.gov.ua/UJRN/SNU2015_2_11

145. Петрушевський ЄІ. Розвиток гандболу в Україні в умовах глобалізації спорту [дисертація]. Київ: НУФВіСУ; 2021. 226 с.

146. Пітин М. Обсяги теоретичної підготовки спортсменів у системі багаторічного удосконалення у спортивних іграх (на прикладі настільного тенісу, волейболу та хокею). Фізична активність, здоров'я і спорт. 2013;1(11):67–75.

147. Пітин М. Теоретична підготовка в системі багаторічного тренування спортсменів-волейболістів. Вісник Прикарпатського університету. Серія: Фізична культура. 2013;17:184–90.

148. Пітин МП. Місце теоретичної підготовки в системі багаторічного вдосконалення спортсменів у настільному тенісі. В: Цьось АВ, Козіброцький СП, укладачі. Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві. Зб. наук. пр. Східноєвроп. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Луцьк; 2013;1(21), с. 353–8.

149. Платонов ВН. Система подготовки спортсменов в олимпийском спорте. Общая теория и ее практические приложения: учебник для тренеров: в 2 кн. Киев: Олимп. лит.; 2015. Книга 1. 680 с.

150. Подчос З, Каратник І, Пітин М. До питання виникнення та історичного розвитку бадмінтону. В: Ермаков СС, редактор. Проблемы и перспективы развития спортивных игр и единоборств в высших учебных заведениях. II Межд. электр. науч. конф. Харьков;Белград;Красноярск; 2006, с. 197–200.

151. Попович ОП. Спортивні ігри як засіб виховання фізичних якостей старшокласників (на прикладі гандболу). Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 2013;5(31):169–76.

152. Приступа Є, Мельник М, Пітин М. Обґрунтування напрямів розвитку студентського спорту України в ХХІ столітті. Спортивна наука України [Інтернет]. 2016. [цитовано 20.12.2021];1(71):21–6. Доступно: <http://repository.ldufk.edu.ua/bitstream/34606048/9799/1/392-810-1-SM.pdf>

153. Приходько В, Томенко О, Матросов С, Чернігівська С. Стратегічні проблеми державного управління розвитком сфери спорту в Україні. Спортивна наука та здоров'я людини. 2021;1(5):73–83.

154. Приходько В. До проблеми визначення сутності суб'єкта спортивної діяльності. Спортивний вісник Придніпров'я. 2017;2:125–31.

155. Приходько В. Концепція управління сучасною системою підготовки спортсменів: монографія. Дніпро; 2018. 464 с.

156. Приходько В. Направление, содержание и принципы реформы спорта высших достижений в Украине. Спортивний вісник Придніпров'я. 2017;1:308–11.

157. Приходько В. Розвиток спорту в умовах об'єднаних територіальних громад: монографія. Дніпро: Інновація; 2020.

158. Приходько В. До проблеми удосконалення вітчизняної системи підготовки спортсменів. Спортивний вісник Придніпров'я. 2018;1:70–5.

159. Приходько П, Мудрик ВІ, Горбенко ОВ, та ін. Стратегічний менеджмент розвитку сфери фізичної культури і спорту в Україні. Слобожанський науково-спортивний вісник. 2010;3:134–8.

160. Про забезпечення сталого розвитку сфери фізичної культури і спорту в Україні в умовах децентралізації влади: постанова Верховної Ради України. Відомості Верховної Ради (ВВР).2016;47, с. 804.

161. Про затвердження пріоритетних для області видів спорту з урахуванням наявної спортивної інфраструктури та результатів у спорті вищих досягнень: рішення колегії управління спорту Івано-Франківської облдержадміністрації від 27.12.2016 р. № 1/1.

162. Про затвердження пріоритетних для області видів спорту з урахуванням наявної спортивної інфраструктури, тренерського потенціалу та результатів у спорті вищих досягнень на 2018 рік: рішення колегії управління спорту Івано-Франківської облдержадміністрації від 27.12.2017 р. № 4/1.

163. Про затвердження пріоритетних для області видів спорту з урахуванням наявної спортивної інфраструктури, тренерського потенціалу та результатів у спорті вищих досягнень на 2019 рік: рішення колегії управління спорту Івано-Франківської облдержадміністрації від 31 січня 2019 р. № 1/1.

164. Про затвердження пріоритетних для області літніх та зимових олімпійських видів спорту з урахуванням наявної спортивної інфраструктури, тренерського потенціалу та результатів у спорті вищих досягнень на 2021 рік: рішення колегії управління спорту Івано-Франківської облдержадміністрації від 13 лютого 2020 р. № 1/1.

165. Про затвердження пріоритетних для області літніх та зимових олімпійських видів спорту з урахуванням наявної спортивної інфраструктури, тренерського потенціалу на 2021 рік: рішення колегії управління спорту Івано-Франківської облдержадміністрації від 23 лютого 2021 р. № 1/2.

166. Про затвердження пріоритетних для області літніх та зимових олімпійських видів спорту з урахуванням наявної спортивної інфраструктури, тренерського потенціалу на 2022–2024 роки: рішення колегії управління спорту Івано-Франківської облдержадміністрації від 29 грудня 2021 р. № 3/3.

167. Про затвердження Стратегії розвитку фізичної культури і спорту на період до 2028 року: постанова Кабінету Міністрів України від 4 листопада 2020 р. № 108.

168. Про присвоєння спортивних розрядів: наказ Управління спорту Івано-Франківської обласної державної адміністрації № 259 від 05.04.2018 р.

169. Про присвоєння спортивних розрядів: наказ Управління спорту Івано-Франківської обласної державної адміністрації № 349 від 14.05.2018 р.

170. Про присвоєння спортивних розрядів: наказ Управління спорту Івано-Франківської обласної державної адміністрації № 371 від 23.05.2018 р.

171. Про присвоєння спортивних розрядів: наказ Управління спорту Івано-Франківської обласної державної адміністрації № 547 від 10.09.2018 р.

172. Про присвоєння спортивних розрядів: наказ Управління спорту Івано-Франківської обласної державної адміністрації № 776 від 14.12.2018 р.

173. Про присвоєння спортивних розрядів: наказ Управління спорту Івано-Франківської обласної державної адміністрації № 254 від 02.04.2019 р.

174. Про присвоєння спортивних розрядів: наказ Управління спорту Івано-Франківської обласної державної адміністрації № 324 від 03.05.2019 р.

175. Про присвоєння спортивних розрядів: наказ Управління спорту Івано-Франківської обласної державної адміністрації № 369 від 22.05.2019 р.

176. Про присвоєння спортивних розрядів: наказ Управління спорту Івано-Франківської обласної державної адміністрації № 635 від 07.10.2019 р.

177. Про присвоєння спортивних розрядів: наказ Управління спорту Івано-Франківської обласної державної адміністрації № 651 від 15.10.2019 р.

178. Про присвоєння спортивних розрядів: наказ Управління спорту Івано-Франківської обласної державної адміністрації № 778 та 778/1 від 02.12.2019 р.

179. Про присвоєння спортивних розрядів: наказ Управління спорту Івано-Франківської обласної державної адміністрації №17 від 13.01.2020 р.

180. Про присвоєння спортивних розрядів: наказ Управління спорту Івано-Франківської обласної державної адміністрації № 194 від 28.05.2020 р.

181. Про присвоєння спортивних розрядів: наказ Управління спорту Івано-Франківської обласної державної адміністрації № 203 від 30.06.2020 р.
182. Про присвоєння спортивних розрядів: наказ Управління спорту Івано-Франківської обласної державної адміністрації № 473 від 02.11.2020 р.
183. Про присвоєння спортивних розрядів: наказ Управління спорту Івано-Франківської обласної державної адміністрації № 502 від 17.11.2020 р.
184. Про присвоєння спортивних розрядів: наказ Управління спорту Івано-Франківської обласної державної адміністрації № 540, 541 та 541/1 від 02.12.2020 р.
185. Про присвоєння спортивних розрядів: наказ Управління спорту Івано-Франківської обласної державної адміністрації № 558/1, від 07.12.2020 р.
186. Про присвоєння спортивних розрядів: наказ Управління спорту Івано-Франківської обласної державної адміністрації № 558/2 від 25.12.2020 р.
187. Про присвоєння спортивних розрядів: наказ Управління спорту Івано-Франківської обласної державної адміністрації № 125 від 18.03.2021 р.
188. Про присвоєння спортивних розрядів: наказ Управління спорту Івано-Франківської обласної державної адміністрації № 355 від 22.06.2021 р.
189. Про присвоєння спортивних розрядів: наказ Управління спорту Івано-Франківської обласної державної адміністрації № 458 від 27.08.2021 р.
190. Про присвоєння спортивних розрядів: наказ Управління спорту Івано-Франківської обласної державної адміністрації № 573, 574 та 574/1 від 18.10.2021 р.
191. Про присвоєння спортивних розрядів: наказ Управління спорту Івано-Франківської обласної державної адміністрації № 622 від 08.11.2021 р.
192. Про присвоєння спортивних розрядів: наказ Управління спорту Івано-Франківської обласної державної адміністрації № 630 від 09.11.2021 р.
193. Про присвоєння спортивних розрядів» Управління спорту Івано-Франківської обласної державної адміністрації № 789 від 28.12.2018 р.
194. Про фізичну культуру і спорт: Закон України № 3809-ХІІ від 24.12.93 р.

195. Проць Т. Нормативно-правові засади державного сприяння розвитку освіти у сфері фізичної культури: регіональний аспект. Ефективність державного управління. 2017;2 (51);1:42–51.

196. Путятіна Г. Інституційне забезпечення участі громади в розвитку сфери фізичної культури та спорту. Молодіжний науковий вісник Східноєвроп. нац. ун-ту імені Лесі Українки. Серія: Фізичне виховання і спорт. 2015;19:27–31

197. Путятіна ГМ, Серета НВ. Визначення конкурентних переваг дитячо-юнацьких спортивних шкіл на ринку фізкультурно-спортивних послуг. В: Приступа Є, редактор. Молода спортивна наука України. Зб. наук. пр. з галузі фіз. виховання, спорту та здоров'я людини. Львів: ЛДУФК; 2013;17;4, с. 139–44.

198. Путятіна ГМ, Серета НВ. Організаційно-управлінська модель маркетингової діяльності ДЮСШ. В: Вісник Чернігів. нац. пед. ун-ту. Серія: Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт. Зб. наук. пр. Чернігів; 2013;112(2), с. 234–38.

199. Пшеничников О, Опікун В. Здоровий спосіб життя в громадах: регіональна стратегія. Дніпро; 2019. 12 с.

200. Регіональна цільова соціальна програма розвитку фізичної культури та спорту на 2012–2016 рр. Івано-Франківськ; 2012. 10 с.

201. Реформа децентралізації [Інтернет]. Доступно: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/reformi/efektivne-vryaduvannya/reforma-decentralizaciyi>

202. Рибчич І. Організаційно-правові механізми управління системою надання фізкультурно-спортивних послуг у державі. В: Ефективність державного управління. Зб. наук. пр. Львів; 2015;42:191–7.

203. Рибчич ІЄ. Правові аспекти державного управління сферою фізичної культури і спорту в Україні. Державне будівництво. 2015;1:1–10.

204. Романчук ОВ, Данилевич МВ, Гуцуляк ВР, Стефанишин МВ, Семаль НВ. Становлення та розвиток системи професійної освіти фахівців з фізичного виховання в Україні. В: Вісник Черкаського нац. ун-ту імені Богдана

Хмельницького. Серія: Педагогічні науки. Зб. наук. пр. Черкаси; 2020;2, с. 183–190. DOI: 10.31651/2524-2660-2020-2-183-190.

205. Савченко ВГ, Приходько ВВ, Кощев ОС. Управління проєктами у спортивно-педагогічній діяльності: навч. посіб. Дніпро: Придніпр. держ. акад. фіз. культури і спорту; Журфонд; 2017. 327 с.

206. Савченко ВГ, Сергеев АЮ. Управління у сфері фізичної культури і спорту на рівні адміністративно-територіальних одиниць: традиції і новації. Слобожанський науково-спортивний вісник. 2016;1(51):76–80.

207. Сайдаков ПВ, Куліш НМ. Вплив найбільш популярних спортивних ігор у вищих навчальних закладах на розвиток рухової активності студентів. Молодий вчений. 2015;5(20);4:173–5.

208. Сергеев А. Організаційні аспекти системи управління у сфері фізичної культури і спорту. Спортивний вісник Придніпров'я. 2015;3:125–9.

209. Сітнікова НС. Сучасний стан і тенденції державного регулювання розвитку спорту вищих досягнень в Україні. Теорія та практика державного управління. 2013;2 (41):178–85.

210. Сітнікова НС. Сучасний стан фінансування Олімпійського руху в Україні. Державне будівництво [Інтернет]. 2011 [цитовано 2019 Лют. 20];1. Доступно: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2011_1_4

211. Соболев Е, Сватъев А, Дорошенко Е. Показники фінансового забезпечення міграції футболістів у провідних європейських лігах. Спортивна наука та здоров'я людини. 2021;1:137–48.

212. Степанюк СІ, Сінчук АВ. Становлення та розвиток пляжного гандболу на херсонщині. В: Стратегічне управління розвитком фізичної культури і спорту. Зб. наук. пр. Харків; 2017, с 177–80

213. Стороженко Л. Децентралізація влади в Україні: ключові завдання реформи. В: Войтович РВ, Ворона ПВ, редактори. Науково-практичне забезпечення децентралізації надання послуг в об'єднаних територіальних громадах. Матеріали наук.-практ. конф. Київ: ІПК ДСЗУ; 2018, с. 40–3.

214. Стратегія розвитку фізичного виховання та спорту серед учнівської молоді на період до 2025 року: наказ МОН України від 15.02.2021 № 194.
215. Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020»: Указ Президента України № 5/2015 від 12.01.2015 р.
216. Сушко Р, Дорошенко Е. Глобалізація в сучасному світі та її вплив на спорт вищих досягнень. Спортивний вісник Придніпров'я. 2016;2:140–5.
217. Сушко РА. Формирование теоретической модели развития баскетбола в Украине с учетом влияния факторов глобализации спорта высших достижений. Наука в олимпийском спорте. 2017;1:33–8.
218. Сушко РО, Ібраїмова МВ. Інноваційні технології у початковій підготовці дітей на прикладі спортивних ігор. Слобожанський науково-спортивний вісник. 2015;2(46):190–4.
219. Сушко РО. Розвиток спортивних ігор в умовах глобалізації (на матеріалі баскетболу): монографія Київ: Центр учбової літератури; 2017. 360 с.
220. Терещук М, Дробишевський Г. Формування та розвиток гольфу на теренах України. Фізична активність, здоров'я і спорт. 2014;3(17):11–8.
221. Терещук М. Обґрунтування передумов розвитку організаційно-методичних засад гольфу в Україні. Спортивна наука України [Інтернет]. 2014 [цитовано 14.01.2022] ;4(62):33–9. Доступно: <https://sportscience.ldufk.edu.ua/index.php/snu/article/view/243/235>
222. Терещук МВ. Організаційно-методичні засади розвитку гольфу в Україні [автореферат]. Київ: НУФВіСУ; 2014. 21 с.
223. Томашевський ВВ. Історія і тенденції розвитку програми сучасних Олімпійських ігор [автореферат]. Київ: Держ. НДІ фіз. культури і спорту; 2002. 19 с.
224. Томашевський ВВ. Міжнародні спортивні федерації та олімпійська програма. Теорія і методика фізичного виховання і спорту. 2000;2-3:129–32.
225. Томашевський ВВ. Олімпійська програма і політика. В: Молода спортивна наука України. Зб. наук. ст. асп. галузі фіз. культури та спорту. Львів: ЛДФК; 1999;3, с. 58–61.

226. Томашевський ВВ. Особливості формування програми Олімпійських ігор сучасності. В: Молода спортивна наука України. Матеріали II Всеукр. конф. асп. Львів: ЛДФК; 1998;1, с. 20–3.

227. Томенко ОА. Організаційна структура та особливості діяльності Спортивного комітету України. Слобожанський науково-спортивний вісник. 2015;5:34–7.

228. Хіменес Х, Пітин М, Дулібський А, Гнатчук Я. Регламентация змагань з футболу серед команд «Прем'єр-ліги» України з футболу упродовж 2012–2018 рр. Спортивний вісник Придніпров'я. 2019;1:78–85.

229. Хіменес ХР, Дмитренко АВ, Пітин МП. Особливості сучасних систем змагань у баскетболі (на прикладі NBA та професійних турнірів під егідою FIBA). Спортивні ігри. 2020;1(15):85–94. doi: 10.15391/si.2020-1.08

230. Хіменес ХР, Пітин МП, Харченко-Баранецька ЛЛ, Гнатчук ЯІ, Степанюк СІ. Економічний потенціал керівних організацій баскетболу в Європі. В: Вісник Запорізького національного університету. Зб. наук. пр. Серія: Фізичне виховання та спорт. Запоріжжя; 2020;2, с. 19–29.

231. Христова Т. Актуальні питання управління процесом у сфері фізичного виховання та спорту. In: Vzdelvanie a spolonos II. Medzinrodn zbornik konferenn. Presove; 2017, s. 420–30.

232. Черба ВМ, Герасимова ЄВ. Стан та перспективи розвитку сфери фізичної культури в Україні. Економіка та держава. 2017;7:70–5.

233. Чеховська Л. Особливості діяльності міжнародних організацій з розвитку масового спорту. Спортивний вісник Придніпров'я. 2018;3:145–51.

234. Чеховська Л. Пропаганда фізкультурно-оздоровчої діяльності у засобах масової інформації м. Львова. В: Науковий часопис нац. пед. ун-ту імені М. П. Драгоманова. Серія 15, Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура та спорт). Зб. наук. пр. Київ; 2016;3K1(70)16;1, с. 221–5.

235. Шевчук ВІ. Громадські організації та органи державної влади в сфері фізичної культури: правовий механізм взаємодії. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2013;12:1–4.

236. Шевчук І. Стратегічне планування та програмно-цільовий підхід розвитку фізичної культури та спорту в регіонах. Інвестиції: практика та досвід. 2014;17:192–6.

237. Шевчук ІВ. Механізми державного управління у сфері фізичної культури і спорту на регіональному рівні [автореферат]. Київ: Академія муніципального управління; 2015. 23 с.

238. Шиян ОІ. Освітня політика. В: Ковбасюк ЮВ, науковий редактор. Енциклопедія державного управління. Київ: НАДУ; 2011. Том. 4, с. 472–3.

239. Briskin Y, Pityn M, Tyshchenko V. Dynamics of changes in the functional state of qualified handballers during macrocycle. *Journal of Physical Education and Sport*. 2016;16(1):46–9. DOI:10.7752/jpes.2016.01008

240. Chekhovska L, Turka R. Mass sport events in the activity of children and youth clubs in Lviv to involve children into physical activity. *Journal of Physical Education and Sport*. 2015;81;15;2:538–42.

241. Chermack T, Bernadette J, Kasshanna K. The Use of and Misuse of SWOT analysis and implications for HRD professionals. *Human Resource Development International*. 2007;10(4):383–99.

242. Doroshenko E, Sushko R, Koryahin V, Pityn M, Tkalich I, Blavt O. The competitive activity structure of highly skilled basketball players on the basis of factor analysis methods. *Human Movement*. 2019;20(4):33–40
DOI: <https://doi.org/10.5114/hm.2019.85091>

243. Doroshenko E, Sushko R, Shamardin V, Prykhodko V, Shapovalova I, Yelisieieva D, Demidova O, Yakovenko A. Analysis of the Competitive Activity Structure of Skilled Female Basketball Players. *Teoriâ ta Metodika Fizičnogo Vihovannâ*. 2020;20(4):219-27.

244. Hnatchuk Y, Lynets M, Khimenes K, Pityn M. Improvement of physical preparedness of qualified volleyball players. *Journal of Physical Education and Sport*. 2018;18(1):239–45, 2018, doi:10.7752/jpes.2018.01032
245. Karatnyk I, Pityn M, Lyu Wei Y, Hnatchuk Y, Khimenes K. Improvement of speed and strength abilities badminton players aged from 15 to 17 years old / *Sport and Society*. 2021;21;1.<https://doi.org/10.36836/2021/1/26>
246. Oliinyk I, Doroshenko E, Melnyk M, Tyshchenko V, Shamardin V. Modern approaches to analysis of technical and tactical actions of skilled volleyball players. *Teoriâ ta Metodika Fîzičnogo Vihovannâ*. 2021;21(3):235–43.
247. Osita C, Onyebuchi I, Nzekwe J. Organization's stability and productivity: the role of SWOT analysis. *International Journal of Innovative and Applied Research*. 2014:23– 32.
248. Pityn M, Briskin Y, Perederiy A, Galan Y, Tsyhykalo O, Popova I. Sport specialists attitude to structure and contents of theoretical preparation in sport. *Journal of Physical Education and Sport*. 2017;17;3:988–94. doi:10.7752/jpes.2017.s3152
249. Prikhodko V, Tomenko O, Radziejowski P, Dolbysheva N, Solovey D, Galan Y. Justification of specific principles of state and public management for sports area development in Ukraine. *Balt J Health Phys Activ*. 2021;1(2). <https://doi.org/10.29359/BJHPA.2021.Suppl.2.11>
250. Prykhodko V, Tomenko O. Innovative Approach to the Strategic Management of the Olympic Sport Reform in Ukraine. *Marketing and Management of Innovations*. 2019; 1:357–66.
251. Prystupa Y, Kryshchanovych S, Danylevych M, Lapychak I, Kryshchanovych M, Sikorskyi P, Podolyak Z. Features of formation the professional competence of future managers of physical culture and sports. *Journal of Physical Education and Sport*. 2020;20;1:441–6. DOI: 10.7752/jpes.2020.s106
252. Vanyuk A, Vindyk A, Zakharina I, Hrybovska I, Pityn M, Danylevych M, Hrybovskyy R. Improving the functional preparedness of volleyball players aged 18–

22 using recovery measures. *Journal of Physical Education and Sport*. 2020;20;3:2086–93. DOI:10.7752/jpes.2020.s3281

253. Zhdanova O, Chekhovska L, Shevtsiv U, Chekhovska M. Expediency of health fitness and shaping programs implementation on physical education classes for girls' high school age. *Journal of Physical Education and Sport*. 2015;15;2:338–46.

ДОДАТКИ

АКТ ВПРОВАДЖЕННЯ (08.05.2023)
результатів наукових досліджень у діяльність
ГС «Івано-Франківська обласна асоціація футболу»,
м. Івано-Франківськ

Ми, ті, які підписалися нижче, склали цей акт у тому, що виконавець окремого дослідження, тема: «Розвиток ігрових видів спорту в територіальних громадах Івано-Франківської області», Лисейко К.В. в період січень-квітень 2023 року вніс такі рекомендації і пропозиції:

Найменування пропозиції, форма впровадження, стисла характеристика	Наукова новизна та її значення, рекомендації з подальшого використання	Ефект від впровадження
Обґрунтування напрямків розвитку ігрових видів спорту в територіальних громадах Івано-Франківської області. Методичні матеріали. Наукова інформація для вдосконалення системи роботи федерації з виду спорту.	Визначено основні цілі діяльності федерацій з ігрових видів спорту в Івано-Франківській області. Серед короткотермінових цілей визначено збільшення кількості та стабільність проведення змагань, збільшення кількості учасників та арбітрів, розробка проєктів, покращення висвітлення в ЗМІ та популяризація, удосконалення роботи федерації; серед довгострокових цілей – покращення матеріально-технічної бази, покращення роботи осередків обласної федерації в територіальних громадах, збільшення кількості соціальних проєктів, висвітлення роботи в ЗМІ, підвищення кадрового потенціалу, налагодження партнерства, підвищення кількості та покращення рівня змагань. Рекомендовано до використання у діяльності ГС «Івано-Франківська обласна асоціація футболу».	Уточнення системи знань, пов'язаних у напрямками розвитку ігрових видів спорту в територіальних громадах Івано-Франківської області.

Автор впровадження:

Лисейко К.В.

Наукові керівники:
канд. пед. наук, проф.

Яців Я.М.

Д-р наук фіз. виховання та спорту, проф.

Пітин М.П.

Голова ІФАФ

Бондаренко А.В.

Додаток А.2

АКТ ВПРОВАДЖЕННЯ (08.05.2023)
результатів наукових досліджень у діяльність
«Федерація настільного тенісу Івано-Франківської області»,
м. Івано-Франківськ

Ми, ті, які підписалися нижче, склали цей акт у тому, що виконавець окремого дослідження, тема: «Розвиток ігрових видів спорту в територіальних громадах Івано-Франківської області», Лисейко К.В. в період січень-квітень 2023 року вніс такі рекомендації і пропозиції:

Найменування пропозиції, форма впровадження, стисла характеристика	Наукова новизна та її значення, рекомендації з подальшого використання	Ефект від впровадження
Обґрунтування напрямків розвитку ігрових видів спорту в територіальних громадах Івано-Франківської області. Методичні матеріали. Наукова інформація для вдосконалення системи роботи федерації з виду спорту.	Визначено основні цілі діяльності федерацій з ігрових видів спорту в Івано-Франківській області. Серед короткотермінових цілей визначено збільшення кількості та стабільність проведення змагань, збільшення кількості учасників та арбітрів, розробка проектів, покращення висвітлення в ЗМІ та популяризація, удосконалення роботи федерації; серед довгострокових цілей – покращення матеріально-технічної бази, покращення роботи осередків обласної федерації в територіальних громадах, збільшення кількості соціальних проектів, висвітлення роботи в ЗМІ, підвищення кадрового потенціалу, налагодження партнерства, підвищення кількості та покращення рівня змагань. Рекомендовано до використання у діяльності Федерації настільного тенісу Івано-Франківської області.	Уточнення системи знань, пов'язаних у напрямками розвитку ігрових видів спорту в територіальних громадах Івано-Франківської області.

Автор впровадження:

Лисейко К.В.

Наукові керівники:
канд. пед. наук, проф.

Яців Я.М.

Д-р наук фіз. виховання та спорту, проф.

Пітин М.П.

Директор Федерації
настільного тенісу Івано-Франківської області

Дзвінчук Д.І.

АКТ ВПРОВАДЖЕННЯ (08.05.2023)
результатів наукових досліджень у діяльність
«Федерація волейболу Івано-Франківської області»,
м. Івано-Франківськ

Ми, ті, які підписалися нижче, склали цей акт у тому, що виконавець окремого дослідження, тема: «Розвиток ігрових видів спорту в територіальних громадах Івано-Франківської області», Лисейко К.В. в період січень-квітень 2023 року вніс такі рекомендації і пропозиції:

Найменування пропозиції, форма впровадження, стисла характеристика	Наукова новизна та її значення, рекомендації з подальшого використання	Ефект від впровадження
Обґрунтування напрямків розвитку ігрових видів спорту в територіальних громадах Івано-Франківської області. Методичні матеріали. Наукова інформація для вдосконалення системи роботи федерації з виду спорту.	Визначено основні цілі діяльності федерацій з ігрових видів спорту в Івано-Франківській області. Серед короткотермінових цілей визначено збільшення кількості та стабільність проведення змагань, збільшення кількості учасників та арбітрів, розробка проєктів, покращення висвітлення в ЗМІ та популяризація, удосконалення роботи федерації; серед довгострокових цілей – покращення матеріально-технічної бази, покращення роботи осередків обласної федерації в територіальних громадах, збільшення кількості соціальних проєктів, висвітлення роботи в ЗМІ, підвищення кадрового потенціалу, налагодження партнерства, підвищення кількості та покращення рівня змагань. Рекомендовано до використання у діяльності Федерації волейболу Івано-Франківської області.	Уточнення системи знань, пов'язаних у напрямками розвитку ігрових видів спорту в територіальних громадах Івано-Франківської області.

Автор впровадження:

Лисейко К.В.

Наукові керівники:
канд. пед. наук, проф.

Яців Я.М.

Д-р наук фіз. виховання та спорту, проф.

Пітин М.П.

Президент Федерації
волейболу Івано-Франківської області

Попович О.О.

АКТ ВПРОВАДЖЕННЯ (17.05.2023)

результатів наукових досліджень у діяльність управління спорту та молодіжної політики Івано-Франківської облдержадміністрації

Ми, ті, які підписалися нижче, склали цей акт у тому, що виконавець окремого дослідження, тема: «Розвиток ігрових видів спорту в територіальних громадах Івано-Франківської області», Лисейко К.В. в період січень-квітень 2023 року вніс такі рекомендації і пропозиції:

Найменування пропозиції, форма впровадження, стисла характеристика	Наукова новизна та її значення, рекомендації з подальшого використання	Ефект від впровадження
Структура, зміст та ефективність діяльності суб'єктів розвитку ігрових видів спорту в Івано-Франківській області в умовах децентралізації влади в Україні. Методичні матеріали. Наукова інформація для вдосконалення змісту навчальних дисциплін.	Визначено зміст цільових соціальних програм розвитку фізичної культури та спорту, структуру пріоритетних видів спорту та базові показники розвитку ігрових видів спорту в Івано-Франківській області (динаміку кількості навчальних груп та спортсменів на різних етапах багаторічного вдосконалення й різної кваліфікації, фахівців залучених до підготовки спортсменів в ігрових видах). Рекомендовано до використання в управління спорту та молодіжної політики облдержадміністрації.	Уточнення системи знань пов'язаних з діяльністю суб'єктів розвитку ігрових видів спорту в Івано-Франківській області в умовах децентралізації влади в Україні.

Автор впровадження:

Лисейко К.В.

Наукові керівники:
канд. пед. наук, проф.

Яців Я.М.

д-р наук фіз. вих. і спорту, проф.

Пітин М.П.

Начальник управління спорту та молодіжної політики Івано-Франківської облдержадміністрації

Оклієвич О.Є.

АКТ ВПРОВАДЖЕННЯ (17.05.2023)

результатів наукових досліджень у освітній процес
здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
зі спеціальності 017 Фізична культура і спорт
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

Ми, ті, які підписалися нижче, склали цей акт у тому, що виконавець окремого дослідження, тема: «Розвиток ігрових видів спорту в територіальних громадах Івано-Франківської області», Лисейко К.В. в період січень-квітень 2023 року вніс такі рекомендації і пропозиції:

Найменування пропозиції, форма впровадження, стисла характеристика	Наукова новизна та її значення, рекомендації з подальшого використання	Ефект від впровадження
Структура, зміст та ефективність діяльності суб'єктів розвитку ігрових видів спорту в Івано-Франківській області в умовах децентралізації влади в Україні. Методичні матеріали. Наукова інформація для вдосконалення змісту навчальних дисциплін.	Визначено зміст цільових соціальних програм розвитку фізичної культури та спорту, структуру пріоритетних видів спорту та базові показники розвитку ігрових видів спорту в Івано-Франківській області (динаміку кількості навчальних груп та спортсменів на різних етапах багаторічного вдосконалення й різної кваліфікації, фахівців залучених до підготовки спортсменів в ігрових видах). Рекомендовано до використання у освітньому процесі здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти зі спеціальності 017 Фізична культура і спорт.	Уточнення системи знань пов'язаних з діяльністю суб'єктів розвитку ігрових видів спорту в Івано-Франківській області в умовах децентралізації влади в Україні.

Автор впровадження:

Лисейко К.В.

Наукові керівники:
канд. пед. наук, проф.

Яців Я.М.

д-р наук фіз. вих. і спорту, проф.

Пітин М.П.

Проректор з науково-педагогічної роботи ПНУ ім. В.Стефаника

Шарин С.В.

Завідуючий кафедри спортивно-педагогічних дисциплін ПНУ ім. В.Стефаника, к.фіз.вих. доц.

Синиця А.В.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА

Наукові праці, в яких опубліковано основні наукові результати дисертації:

1. Лисейко КВ, Яців ЯМ, Пітин МП. Зміст наукового обговорення розвитку ігрових видів спорту в Україні в умовах децентралізації. В: Тимошенко ОВ, редактор. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 15, Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). Зб. наук. пр. Київ; 2021;12(144)21, с. 84–90. *Особистий внесок здобувача полягає у нагромадженні наукової інформації та її інтерпретації.*

2. Лисейко К, Яців ЯМ. Розвиток спортивних ігор у територіальних громадах Івано-Франківської області: перспективи досліджень. Фізичне виховання та спорт. 2021;3 (2021):32–8. *Особистий внесок здобувача полягає у виокремлення наукового напрямку дослідження.*

3. Лисейко КВ, Яців ЯМ, Пітин МП. Показники виконання нормативів КМС та I розряду спортсменами з ігрових видів спорту Івано-Франківської області за 2018–2021 роки. В: Тимошенко ОВ, редактор. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 15, Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). Зб. наук. пр. Київ; 2022;6(151)2022, с. 86–91. *Особистий внесок здобувача полягає у аналізі документальних матеріалів, обговоренні та узагальненні результатів.*

4. Лисейко К, Яців Я, Пітин М, Грецький О. Динаміка запланованої кількості спортивних заходів з ігрових видів спорту в Івано-Франківській області на 2020–2022 роки. В: Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 15, Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). Зб. наук. пр. Київ; 2022;8(153), с. 45-49. [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2022.8\(153\).11](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2022.8(153).11). *Особистий внесок здобувача полягає у аналізуванні змісту програмно-нормативних документів та обговоренні результатів.*

5. Лисейко К, Яців Я, Пітин М, Грецький О. Структура пріоритетних видів спорту в Івано-Франківській області у 2017–2022 роках. Спортивний вісник Придніпров'я. 2022;3:172–81. DOI: 10.32540/2071-1476-2022-3-172. *Особистий внесок здобувача полягає в аналізуванні змісту програмно-нормативних документів та узагальненні результатів.*
6. Лисейко К. Базові показники розвитку ігрових видів спорту Івано-Франківській області за 2019–2021 роки. Спортивна наука та здоров'я людини. 2022;2(8):93–105. DOI: 10.28925/2664-2069.2022.27
7. Лисейко К, Яців Я, Пітин М. Зміст цільових соціальних програм розвитку фізичної культури та спорту в Івано-Франківській області. Вісник Прикарпатського університету. Серія: Фізична культура. 2022;38;1:87–97. DOI: <https://doi.org/10.15330/fcult.1.87-97>. *Особистий внесок здобувача полягає у встановленні змісту програмно-нормативних документів та обговоренні результатів.*
8. Лисейко КВ, Яців ЯМ, Пітин МП. Чинники зовнішнього середовища в розвитку ігрових видів спорту в Івано-Франківській області. В: Тимошенко ОВ, редактор. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 15, Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). Зб. наук. пр. Київ; 2023;3К(162)23, с. 225–33. DOI 10.31392/NPU-nc.series15.2023.3К(162).47 *Особистий внесок здобувача полягає у проведенні експертного опитування, опрацюванні та узагальненні результатів.*
9. Лисейко К, Яців Я, Пітин М, Лещак О, П'ятничук Д. Довгострокові цілі розвитку ігрових видів спорту в Івано-Франківській області. Вісник Прикарпатського університету. Серія: Фізична культура. 2023;40:47–56. doi: 10.15330/fcult.40.47-56 *Особистий внесок здобувача полягає у проведенні експертного опитування, обговоренні та узагальненні результатів.*
10. Лисейко К, Яців Я, Пітин М, Синиця А, Маланюк Л, Римик Р. Короткострокові цілі в розвитку ігрових видів спорту в Івано-Франківській області. В: Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 15, Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт).

Зб. наук. пр. Київ; 2023;4(163), с. 119–125. [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2023.04\(163\).23](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2023.04(163).23) *Особистий внесок здобувача полягає у проведенні експертного опитування, обговоренні та узагальненні результатів.*

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

11. Лисейко К, Яців Я, Пітин М. Місце розвитку ігрових видів спорту в умовах децентралізації сфери фізичної культури і спорту в Україні. В: Ярмолюк ОВ, редактор. Фізичне виховання, спорт та здоров'я людини: досвід, проблеми, перспективи (у циклі Анохінських читань). Матеріали ІХ Всеукр. наук.-практ. онлайн-конф. Київ: Київ. ун-т імені Бориса Грінченка; 2021, с. 96–100. *Особистий внесок здобувача полягає у узагальненні особливостей розвитку ігрових в сучасних умовах.*

12. Лисейко К, Яців ЯМ. Процеси децентралізації в сфері фізичної культури і спорту України. В: Фізична культура в університетській освіті: інновації, досвід та перспективи розвитку в умовах сучасності». Зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ; 2022, с. 187–9. *Особистий внесок здобувача полягає у визначенні тенденцій децентралізації сфери фізичної культури і спорту в Україні.*

13. Лисейко К. Базові інструменти вивчення цілей розвитку ігрових видів спорту в територіальних громадах. В: Лісовський БП, укладач. Фізична культура в школі: стан і перспективи розвитку. Зб. тез доп. ІІІ Регіон. наук.-практ. конф. Івано-Франківськ: Прикарпатський нац. ун-т імені Василя Стефаника; 2022, с. 19–21.